

ΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 889
Παρασκευή
23 Φεβρουαρίου 2007
Τιμή: 4 ευρώ

Κοινωνία ορατότητας μηδέν

Κόμος-πλαίσιο:

Επίδειξη ισχύος ναι,

εταρρύθμιση όχι

Πρόθεση Βαρθολομαίου:

Εκκόμα μια κυβερνητική

επικοινωνιακή ήττα

Το αμφίβολο μέλλον

της Ντόρας ως δελφίνου

Είς ένα και δύο και τρία... ΠΑΣΟΚ

ΕΝ: Καβγάς για το πάπλωμα

Αφιέρωμα:
Διδώ Σωτηρίου

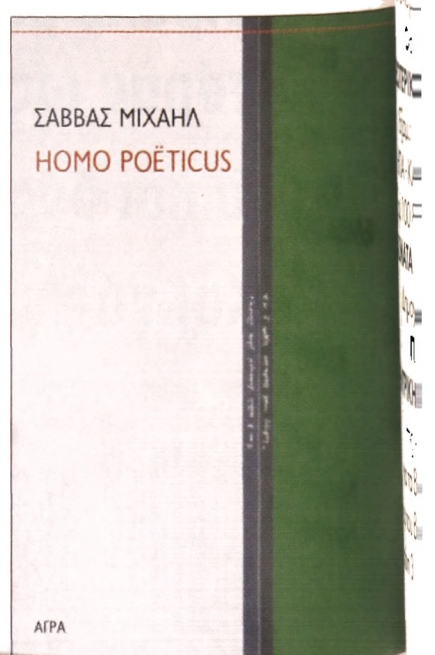
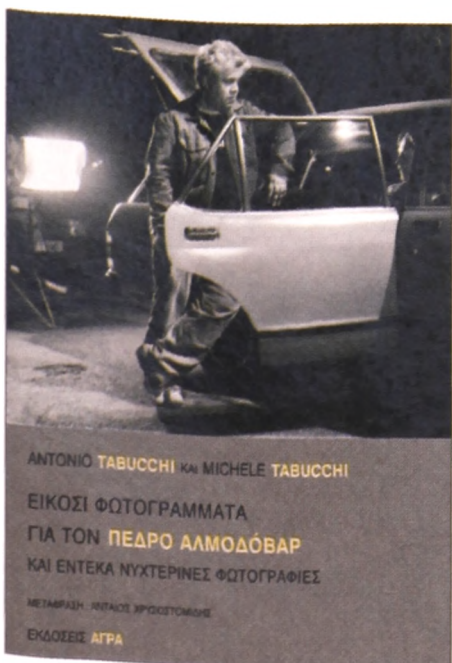
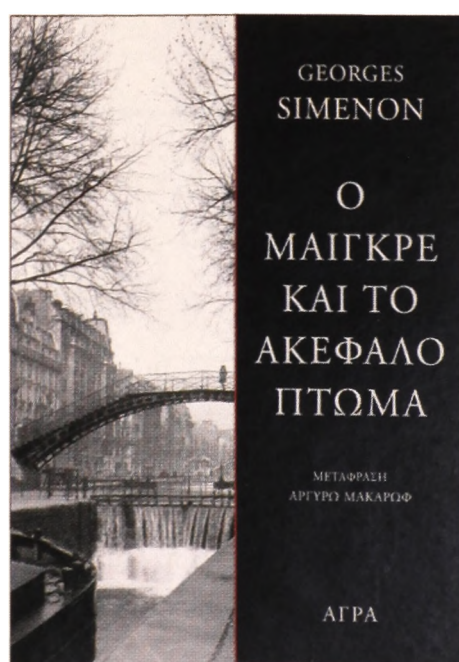
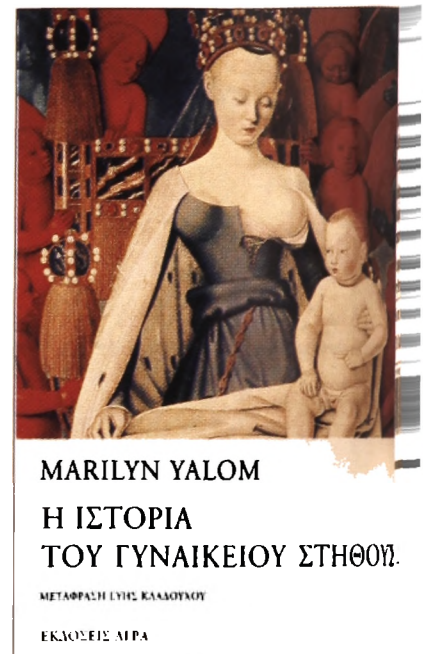
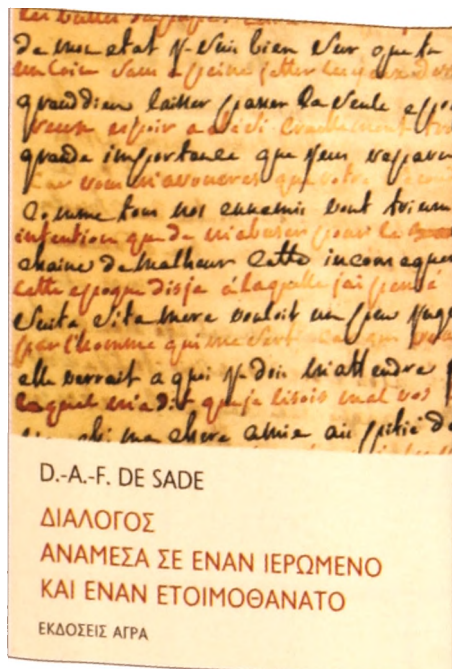
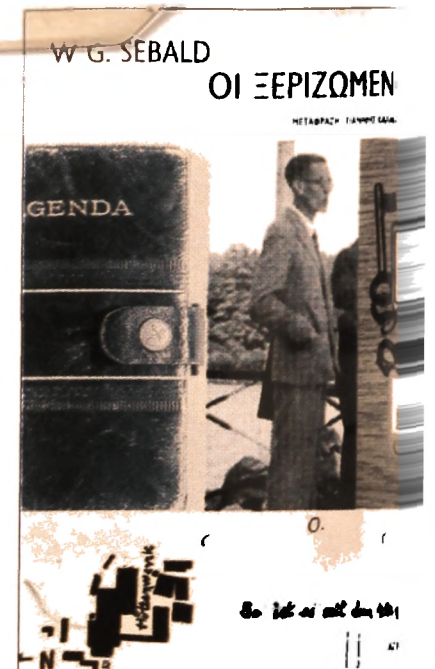
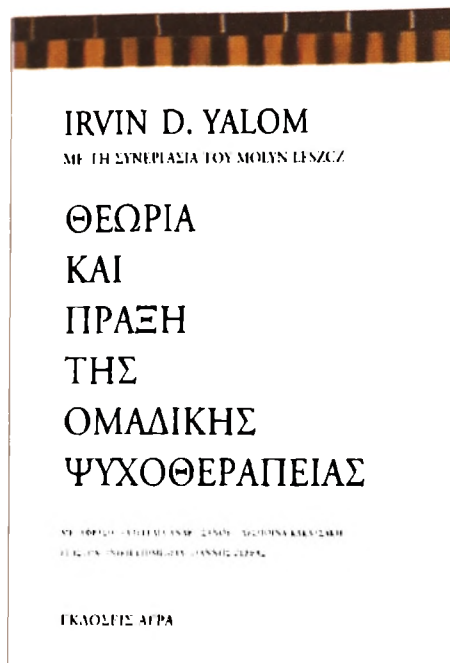
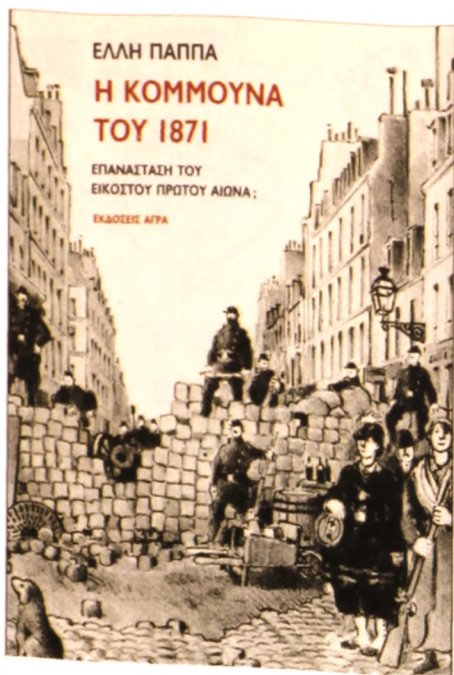
ISSN 1108-9822

0 8

1108 982000

Περίοδος Β' • Έτος 34ο • Τεύχος 889

Παρασκευή 23 Φεβρουαρίου 2007

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Κωδικός εντύπου για τα ΕΛΤΑ: 1045

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 210 7232713 - 210 7232819

Fax: 210 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrarou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Ελευθερία Παπουτσάκη

ΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Τασία Ρούμπου

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 210 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 100 δολ. ΗΠΑ, Ετήσια 200 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 237463

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Κοινωνία: ορατότης μηδέν	4
• Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία	5
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Ενώ η Άγκυρα προκαλεί η Λευκωσία δυσπιστεί... (Πού; Πότε; Ποιον;)	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	8
• E-mail	13
• ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ	14
• Γ. Κουρταλιώτης: Επίδειξη πυγμής με δωράκια στις εταιρείες	16
• Γ. Ανδρουλιδάκης: 1 - 2 - 3, πολλά... ΠΑΣΟΚ	18
• Στρατής Μοσχονήσιος: Καβγάς για το πάπλωμα στον Συνασπισμό	19
• Θ.Γεωργαντέας: Το αμφίβολο μέλλον της Ντόρας ως δελφίνου	21
• Βασίλης Ζήσης: Ακόμα μια κυβερνητική επικοινωνιακή ήττα	24
• ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ	26
• Σάββας Παύλου: Η Ιστορία λυγίζει μπροστά στις τουρκικές αντιδράσεις	28

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΔΙΔΩ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

• Κώστας Καραβίδας: Διδώ Σωτηρίου	29
• Κώστας Καραβίδας: Χρονολόγιο Διδώς Σωτηρίου (1909-2004)	30
• Έρη Σταυροπούλου: Διδώ Σωτηρίου, στοιχεία της ζωής και του έργου της	35
• Άλκη Ζέη: Κι έτσι ξαφνικά μπήκε η Διδώ στη ζωή μου	38
• Εύα Κοταμανίδου: Η Διδώ, το «μαυροτσούκαλο»	40
• Ευγενία Φακίνου: Διδώ Σωτηρίου	44
• Τρία γράμματα στη Διδώ Σωτηρίου	46
• Έρη Σταυροπούλου: Μνήμη πατρίδας	48
• Νίκος Κωνσταντόπουλος: Συνομίλησε με εποχές διαφορετικές και διαφορετικές γενιές	56
• Νίκος Μπελογιάννης: Μια εκδοτική δολοφονία της Ηλέκτρας Αποστόλου	57
• Κωνσταντίνος Φωσκολάκης: Ημέρες Μακρονήσου	58
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	60
• Ε.Θ.: Το τελευταίο ταξίδι του Χενκ βαν Λούνεν	61
• Δημήτρης Φιλιππίδης: Εξομολογήσεις Φατούρου	62
• Γρηγόρης Ιωαννίδης: Τρείσι Λετς, «Bug» - Ομάδα Νάμα, Επί Κολωνώ	63
• Δημήτρης Χαρίτος: Κατερίνα Ευαγγελάκου: «Ώρες κοινής ησυχίας»	65
• Κ.Παπαγεωργίου: Κριτική Βιβλίου	66

ΚΟΙΝΩΝΙΑ: ΟΡΑΤΟΤΗΣ ΜΗΔΕΝ

ΕΔΩ ΚΑΙ ΛΙΓΕΣ ΕΒΔΟΜΑΔΕΣ η ελληνική κοινωνία επιδίδεται ξανά μετά μανίας σε ένα αγαπημένο της χόμπι: κοιτάζει από την κλειδαρότρυπα. Τα γεγονότα που οδήγησαν στο θάνατο του διοικητή του ΙΚΑ Γιάννη Βαρθολομαίου έπαιξαν και ξανάπαιξαν σε όλα τα τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων, σε κάθε πιθανή εκδοχή τους, με κάθε πιθανή λεπτομέρεια. Όταν εξαντλήθηκε κάθε εκδοχή και κάθε λεπτομέρεια, οι δημοσιογράφοι των παραθύρων άρχισαν «να ξετυλίγουν το κουβάρι των αποκαλύψεων» για κάθε πτυχή του ιδιωτικού βίου των τριών πρωταγωνιστών της υπόθεσης.

ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ να πει κανείς ότι αυτό αποτελεί ευθύνη των καναλιών και μόνο. Θα ήταν όμως υποκριτικό. Όπου κι αν πας, όποιον κι αν ακούσεις, οι συζητήσεις περιστρέφονται γύρω από αυτό το ζήτημα. Από μακάβρια ανέκδοτα και ποιηματάκια, που αποτελούν το πιο αθώο σύμπτωμα, έως αναλύσεις περί των επιπτώσεων του βιάγκρα στη σωματική ρώμη των καρδιοπαθών και ανθρωπολογικά σχόλια περί κεράτων, προϊσταμένων, γραμματέων και φαρισαίων, η διάταξη της νεοελληνικής καθημερινότητας μοιάζει με ένα απέραντο γαϊτανάκι όπου ο καθένας προσπαθεί να καλύψει το προσωπικό κενό της ζωής του, ξεπουπουλιάζοντας τις ζωές των άλλων.

ΣΤΟ ΚΛΙΜΑ αυτό, θα ήταν απίθανο να μη γίνουμε μάρτυρες της θριαμβευτικής επανόδου μερικών από τα πιο καθυστερημένα στερεότυπα της λαϊκής κουλτούρας. Σχόλια για κυρίες που «κουνιούνται» και προσφέρουν το μήλο σε εξαπατημένους Αδάμ και ανοιχτή επιδοκιμασία των εγκλημάτων «τιμής» αποτελούν το βασικό μενού ενός απέραντου κουτσομπολιού που κατακλύζει τη χώρα.

ΚΑΝΕΝΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ γεγονός με ουσιαστική σημασία δεν μοιάζει ικανό να αποσπάσει την προσοχή της κοινωνίας από τα πλουμιστά παράθυρα του διασυρμού των «διάσημων» και των «επιτυχημένων». Η κατάθεση στην κυβερνητική επιτροπή του νόμου-πλαίσιο για την Παιδεία από την αρμόδια υπουργό κ. Γιαννάκου απασχόλησε ελάχιστα. Οι άμοιροι φοιτητές συνεχίζουν να διαμαρτύρονται μόνοι τους για την περιστολή των κοινωνικών δικαιωμάτων και την παράδοση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στους «μάνατζερ» και τα επιχειρηματικά συμφέροντα, μέσα σε πλήρη αδιαφορία. Οι τηλεθεατές δεν ασχολούνται.

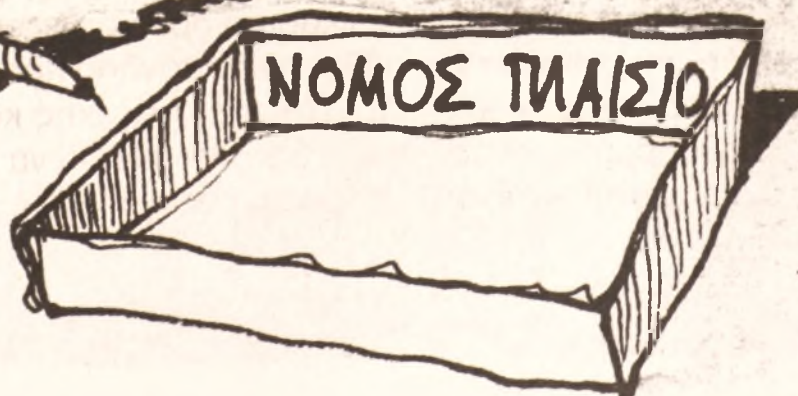
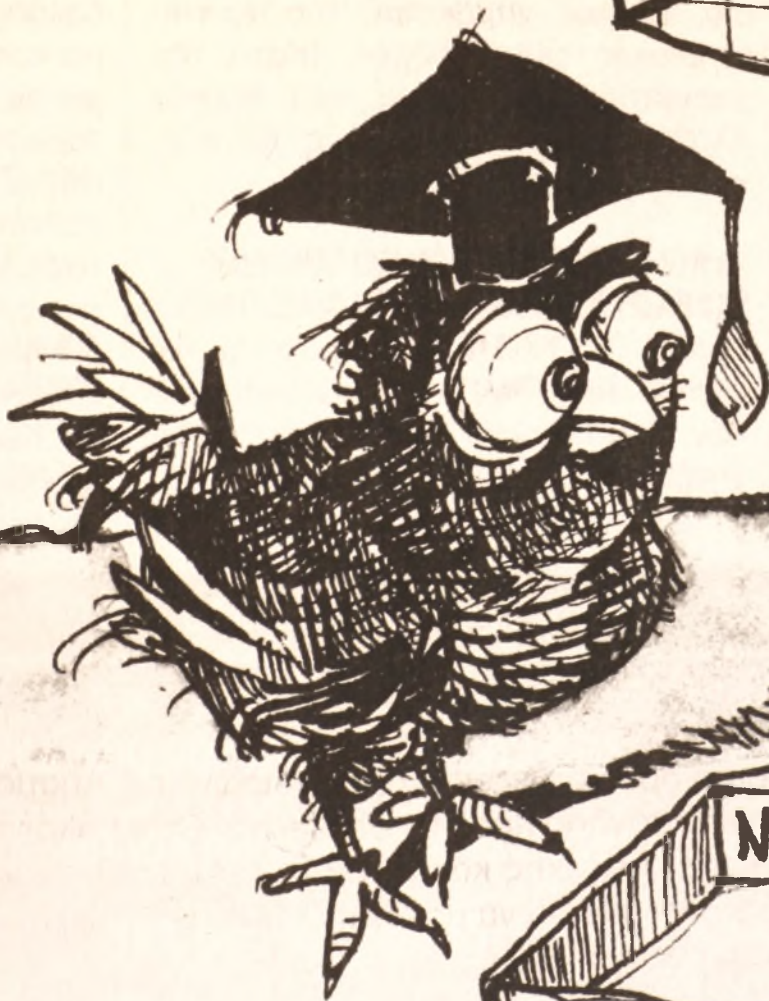
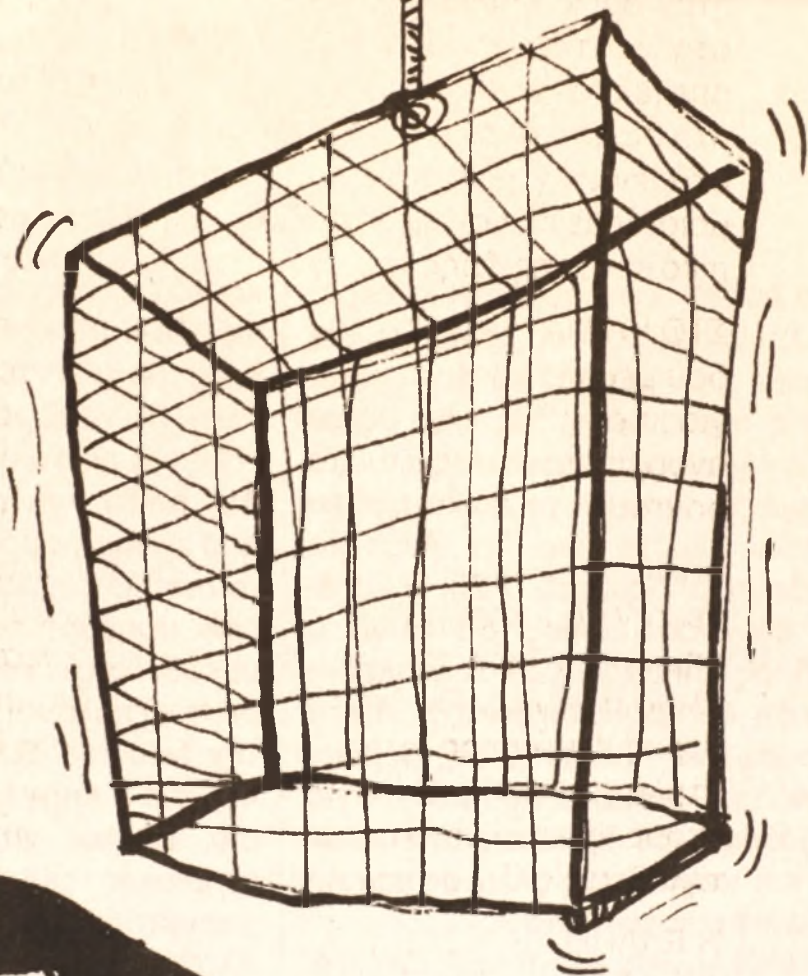
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ είναι μια κοινωνία που έχει πάψει να ελπίζει. Σε συλλογικό επίπεδο έχει πάψει και να ανησυχεί. Η διαλυμένη εκπαίδευση, η απορρυθμισμένη αγορά εργασίας, η κατά μέτωπο επίθεση κάθε λογής συμφερόντων στο σύνολο των κοινωνικών υπηρεσιών δεν την απασχολούν. Είναι βαθιά πεπεισμένη ότι τα πράγματα δεν μπορούν να γίνουν χειρότερα ή δεν έχει σημασία αν γίνουν χειρότερα. Έχει μετατραπεί σε μια κοινωνία που ψάχνει την ατομική της σωτηρία στις φραπελιές, στα τηλεπαιχνίδια που μοιράζουν εκατομμύρια και αντικατέστησαν τα ριάλιτι σόου και στο τσαλάκωμα των υπολοίπων.

ΑΥΤΗ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ δεν προμηνύει τίποτα καλό. Μια κοινωνία αδιάφορη προς τις επιθέσεις που δέχεται και ξένη προς τις αντιστάσεις εύκολα μεταλλάσσεται σε μια κοινωνία δεκτική προς το φόβο και το μίσος, ευνοϊκή για κάθε λογής ολοκληρωτικά σενάρια, ανοιχτή στον ρατσισμό –τα μηνύματα είναι ήδη ανησυχητικά–, επιρρεπής στην αποθέωση της τάξης και της ασφάλειας, αρνητική σε κάθε ουσιαστική ανατάραξη της εικονικής μακαριότητάς της.

ΣΥΧΝΑ η αναφορά στις «κασσάνδρες» γίνεται με όρους ειρωνείας. Λησμονούμε όμως ότι, σύμφωνα με τον μύθο, η Κασσάνδρα προέβλεψε σωστά. Όσο μακρινό μοιάζει σήμερα το σενάριο η απάθεια της ελληνικής κοινωνίας να μεταβληθεί σε ανοιχτή οπισθοδρομική δράση, τόσο μακρινή μπορεί να μοιάζει η σημερινή νηνεμία μετά από λίγα χρόνια. Ας έχουμε τα μάτια μας ανοιχτά...

αντί

ΑΝ ΔΕΝ ΠΕΤΥΧΕΙ
ΚΑΙ ΑΥΤΟ ΜΑΡΙΕΤΤΑ
ΘΑ ΒΑΛΟΥΜΕ
ΞΟΒΕΡΤΕΣ !

Ενώ η Άγκυρα προκαλεί η Λευκωσία δυσπιστεί... (Πού; Πότε; Ποιον;)

...ΚΑΙ ΑΦΟΥ γιορτάσαμε την Αποκριά σε ελληνοβραζιλιανούς ρυθμούς και υψώσαμε έναν και δύο και τρεις χαρταετούς στους γλαυκούς μας ουρανούς, η κυβέρνηση έκρινε πως ήλθε το πλήρωμα του χρόνου για να καταθέσει τον νόμο-πλαίσιο για τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ). Η κατάθεση αιφνιδίασε κάπως το ΠΑΣΟΚ, ο πρόεδρος του οποίου έσπευσε να δηλώσει ότι «η κυβέρνηση δεν έχει τίποτα να προσφέρει», σε αντίθεση, βέβαια, με τον πρωθυπουργό που μίλησε για «αναβάθμιση του δημόσιου πανεπιστημίου» και «αυτονόητες αλλαγές που εκφράζουν την κοινή λογική».

Η ΚΟΙΝΗ λογική, χάριτι λαώ, δεν εξέλιπε ακόμα –τελείως...– από τη χώρα αυτή. Αλλά με τους φοιτητές στους δρόμους και τις καταλήψεις να ξεπερνούν τις 330 σχολές και τμήματα πανεπιστημίων και ΤΕΙ, ο διάλογος, η συναίνεση, η συμφωνία, τελικά, ολοένα και περισσότερο σπανίζουν. Άλλωστε δεν υπάρχει ομοφωνία ούτε μεταξύ των

κομμάτων της Αριστεράς, ούτε μεταξύ των ίδιων των πανεπιστημιακών, αλλά ούτε μεταξύ των... «αναρχοαυτόνομων»! Το ΚΚΕ, επί παραδείγματι, είναι της γνώμης ότι ο νόμος-πλαίσιο για τα ΑΕΙ πρέπει να απορριφθεί όχι μόνο από τους σπουδαστές, αλλά και «από το σύνολο του λαού», ενώ για τον ΣΥΝ (τον πρόεδρό του Αλ. Αλαβάνο, τον υπεύθυνο του κόμματος για την εκπαιδευτική πολιτική Αλ. Φλαμπουράρη και την Νεολαία Συνασπισμού) ο νόμος-πλαίσιο ουσιαστικά διαλύει «τον δημόσιο, δωρεάν χαρακτήρα της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης». [Κατά τον χαρακτηρισμό, πάντως, του Αλέκου Αλαβάνου, ο Κ. Καραμανλής «λειτούργησε –λειτουργεί– ως Νέρων».

«Η ΛΟΓΙΚΗ ΤΩΝ ΔΙΑΡΚΩΝ ΚΑΤΑΛΗΨΕΩΝ ΕΚΦΡΑΖΕΙ ΜΙΑ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ»

ΑΛΛΑ ΟΙ ΓΝΩΜΕΣ στασιάζονται και μεταξύ των ίδιων των πανεπιστημιακών. Ο Βασίλης Ι. Παπάζογλου, καθηγητής ΕΜΠ, λόγου χάριν, θα το ήθελε

(το σχέδιο νόμου) «πιο τολμηρό», ενώ 27 καθηγητές της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου δηλώνουν ότι η «χαοτική αρρυθμία που επικρατεί, σήμερα, στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, δεν μπορεί να συνεχισθεί άλλο».

ΚΑΙ ΕΠΕΙΔΗ οι καταλήψεις συνεχίζονται, οι «27» επισημαίνουν ότι η λογική των διαρκών καταλήψεων όχι μόνο εκφράζει μια συντηρητική φιλοσοφία, αλλά και δεν οδηγεί πουθενά. Και εξηγούν: «Με τις συνεχείς καταλήψεις, το δημόσιο πανεπιστήμιο (το οποίο πρέπει να αλλάξει, για να γίνει λειτουργικό για τα φτωχότερα κοινωνικά στρώματα) καταβαραθρώνεται». Κατ' επέκταση: «Ζητούμε ν' ανοίξουν αμέσως τα πανεπιστήμια και να γίνει ένας εξαντλητικός διάλογος για αυτά τα ζητήματα».

ΑΘΗΝΑ-ΛΕΥΚΩΣΙΑ: ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ «ΑΠΟΚΡΥΠΤΟΓΡΑΦΗΣΕΩΝ»;

Η ΚΑΤΑΘΕΣΗ του νόμου-πλαίσιο για τα ΑΕΙ συνέπεσε με την επίσκεψη του

Γραφτείτε συνδρομητές στο Αντί

Το Αντί κυκλοφορεί από τη Μεταπολίτευση, συνεχίζοντας μιαν ιστορία που άρχισε μέσα στη δικτατορία. Στα τεύχη του καταγράφεται η πολιτική και πολιτιστική ζωή της χώρας.

Γραφτείτε συνδρομητές στο Αντί

για να εξασφαλίσετε τη συνεχή και αντικειμενική ενημέρωσή σας.

προέδρου Τάσσου Παπαδόπουλου στην Αθήνα και τις συνομιλίες του με την ελληνική πολιτική ηγεσία. Δεσπόζον στοιχείο των συνομιλιών αυτών φέρεται να είναι η πρόθεση της Λευκωσίας να προχωρήσει σε έρευνες για την άντληση πετρελαίων και φυσικού αερίου στη ΝΑ Μεσόγειο, ενώ –σχεδόν ταυτόχρονα– έχει ξεκινήσει μια τουρκική αντεπιχείρηση πετρελαίου.

ΤΗΝ «ΑΝΤΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ» συνοδεύει το ενδεχόμενο πρόκλησης θερμού επεισοδίου στο Αιγαίο, όχι άσχετου, ίσως, και με τις εξελίξεις στην ΕΕ, αναφορικά με το απευθείας εμπόριο Ευρωπαϊκής Ένωσης και Τουρκοκυπρίων. Ήδη, την περασμένη Τρίτη, τουρκικά μαχητικά προχώρησαν σε μαζικές παραβιάσεις στο Αιγαίο, συν μία υπέρπτηση πάνω από τη Σάμο, ενώ, στον ημερήσιο αθηναϊκό Τύπο, άρχισαν να εμφανίζονται και πάλι τίτλοι όπως: «Αθήνα – Λευκωσία συνομιλούν ενώ η Άγκυρα προκαλεί». Και επειδή ορισμένοι σχολιαστές άρχισαν να συσχετίζουν τη «δραστηριότητα» της τουρκικής αεροπορίας με την «προεκλογική περίοδο στην Τουρκία», η υπουργός Εξωτερικών κυρία Ντόρα Μπακογιάννη αισθάνθηκε την ανάγκη να δηλώσει: «Η προεκλογική περίοδος στην Τουρκία δεν μπορεί να αποτελέσει άλλοθι για αναίτια καλλιέργεια κλίματος έντασης στην Ανατολική Μεσόγειο».

ΠΑΡΑ ΤΑΥΤΑ εντύπωση προκάλεσε στην ελληνική κοινή γνώμη η δήλωση της κ. Ντόρας Μπακογιάννη ότι η Λευκωσία δεν είχε ενημερώσει την Αθήνα για τη συμφωνία που είχε υπογράψει με τον Λίβανο, για πετρελαϊκές έρευνες, ενώ την είχε ενημερώσει για τη συμφωνία με το Κάιρο. [Η Τουρκία, όπως είναι γνωστό, αμφισβητεί το δικαίωμα της Κύπρου να υπογράφει συνθήκες «μη συμβατές (!) με το διεθνές δίκαιο» και προχώρησε στη διατύπωση απειλών κατά της Κυπριακής Δημοκρατίας]. Η δήλωση της ελληνίδας υπουργού Εξωτερικών στην Επιτροπή Άμυνας και Εξωτερικών Υποθέσεων της Βουλής («Δεν γνωρίζαμε για τη συμφωνία με τον Λίβανο –την μάθαμε αφού υπεγράφη») εξέπληξε αρκετούς βουλευτές, οι οποίοι «διηρωτώντο» κατά πόσο ξαναγυρνάμε σε παλαιότερες

εποχές, όπου η Αθήνα έπρεπε να «αποκρυπτογραφεί» ακόμα και δηλώσεις της κυπριακής ηγεσίας, για να πληροφορηθεί πρόσωπα, πράγματα και, πρωτίστως, αποφάσεις της Λευκωσίας!

ΤΖ. ΜΠΟΥΣ: ΑΥΤΟΙ ΟΙ ΙΡΑΝΟΙ ΕΙΝΑΙ ΥΠΕΡΜΕΤΡΑ ΠΟΛΕΜΟΠΟΙΟΙ!

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, κι ενώ η υπουργός Εξωτερικών Κοντολίζα Ράις κάλεσε τα «μετριοπαθή αραβικά κράτη» να συμμετάσχουν ενεργά στον διάλογο για το παλαιστινιακό «και να παράγουν νέες ιδέες για την προώθηση της ειρήνης στην περιοχή», ολοένα και πληθαίνουν τα δημοσιεύματα που προβλέπουν στρατιωτική επίθεση των ΗΠΑ κατά του Ιράν. Ήδη αμερικανικά μαχητικά πετούν στη μεθόριο Ιρακ-Ιραν, ενώ δύο αεροπλανοφόρα έχουν αναπτυχθεί στον Περσικό κόλπο.

ΦΥΣΙΚΑ, οι περισσότεροι αναλυτές εκτιμούν ότι ο αμερικανικός λαός δεν θα ήθελε –και δεν θα ενέκρινε– νέες

στρατιωτικές περιπέτειες, αλλά και δεν υποτιμούν την πανουργία της κυβέρνησης Μπους, η οποία –επικαλούμενη τον πυρηνικό όλεθρο– θα μπορούσε να παγιδεύσει και πάλι την αμερικανική κοινή γνώμη.

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ περιπλέκονται ακόμα περισσότερο, καθώς έληξε (την περασμένη Τετάρτη) η προθεσμία που είχε δώσει ο ΟΗΕ στην Τεχεράνη, για να τερματίσει τη διαδικασία εμπλουτισμού ουρανίου και έπεται –το πιθανότερο– η επιβολή οικονομικών κυρώσεων. Από την άλλη, οι ιρανορωσικές σχέσεις δεν διαγράφονται περίφημες, καθώς η μεν Ρωσία κατηγορεί την Τεχεράνη ότι είναι «κακοπληρωτής» (δεν εξόφλησε τις οφειλές της για το πυρηνικό εργοστάσιο Μπούσερ, στο νότιο Ιράν), ενώ η Τεχεράνη κατηγορεί τη Μόσχα ότι «συμπλέει» με τη γραμμή της Δύσης, υπό της πίεση των ΗΠΑ. Μακάριοι οι ειρηνοποιοίό ότι αυτοί...

ANTHΝΩΡ

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Ο George και πάλι κίνηση ματ.
- Είναι άπαιχτος ο αρχηγός.
- Διέγραψε τον λαϊκό ήρωα των ραπανακίων, της ντομάτας και της μελιτζάνας.
- Αυτόν που μετέτρεψε τα ζαρζαβατικά και τα καφάσια σε πολιτικά υποκείμενα.
- Τον παλαιό συγκεντρωσιάρχη του κινήματος.
- Τον Κίμωνα Κουλούρη.
- Ο οποίος αυτοπροσδιορίστηκε ως η συνείδηση του κινήματος.
- Ο «μεγάλος τραγουδιστής» έκανε λόγο για την κατάργηση του πανεπιστημιακού ασύλου.
- Ο Κίμων κάτι πήγε να ψιθυρίσει.
- Και αντί του υπέρβαρου Ελευσίνιου και καταδότη τού Οτσαλάν διεγράφη ο Κίμων.
- Οι τραγουδιστές έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο στο PASOK.
- Ας μην ξεχνάμε ότι η σύζυγος του επίσης μεγάλου τραγουδιστή Τόλη Βοσκόπουλου, η κυρία Άντζελα Γκερέκου, εξελέγη βουλευτής Κερκύρας.
- Όπως λέμε βούτυρο Κερκύρας.
- Κι ετοιμάζεται για βουλευτής η σύζυγος του (πολυ)εθνικού τραγουδιστή Γιώργου Νταλάρα για το Επικρατείας ή τη Β' Αθηνών.
- Αυτό δεν είναι κόμμα.
- Περισσότερο με ροκ μπάντα μοιάζει.
- Βάλτε μανάτζερ τον Ηλία Ψινάκη που ξέρει καλύτερα και τον χώρο να τελειώνουμε.

ΤΟ ΠΑΓΚΑΛΟΝ ΠΑΣΟΚ ΞΕΚΟΥΛΟΥΡΙΑΖΕΤΑΙ

Και ύστερα σου λένε μερικοί ότι ο Γιωργάκης δεν βοηθάει τον Καραμανλή. Παράδειγμα η διαγραφή του Κουλούρη, επειδή κατηγορήσε την ηγεσία ότι αυτή ευθύνεται που μάζεψε τον Πάγκαλο στο ΠΑΣΟΚ. Έγινε εν μέσω θύελλας στο ΙΚΑ και ανακούφισε έστω και για λίγο την κυβέρνηση, που ήταν για μια ακόμα φορά στριμωγμένη επικοινωνιακά, όχι μόνο από την υπόθεση Βαρθολομαίου, αλλά και επειδή είχε προηγηθεί η πρόταση μομφής. Όσο για τον δημοφιλή στο «βαθύ κράτος» του ΠΑΣΟΚ Κίμωνα, μάλλον καλό του έκανε η διαγραφή από την κοινοβουλευτική ομάδα. Διότι, για να μην τον διαγράψουν, έπρεπε να σταματήσει να μιλάει εναντίον της πολιτικής του αρχηγού, όπως άλλωστε τον είχαν προειδοποιήσει. Αν όμως σταμα-

τούσε να μιλάει, θα ήταν σαν να αυτοκτονούσε πολιτικά εν όψει μάλιστα εκλογών. Τώρα είναι από πάνω και, προκειμένου να μην χάσει και άλλες ψήφους, ο αρχηγός μάλλον θα αναγκαστεί να τον ξαναμαζέψει. Εκτός βεβαίως κι αν παίζονται και άλλα παιχνίδια. Επειδή ο Κίμωνας διαδίδει τώρα ότι θα ιδρύσει νέο κόμμα, «παπανδρεϊκό», καθώς αποτελεί τη «συνείδηση της παράταξης». Δηλαδή το σημερινό ΠΑΣΟΚ δεν είναι πια του Ανδρέα; Πότε άλλαξε και δεν το πήραμε χαμπάρι; Όσο για τον Γ. Παπανδρέου, ας μην το παρακάνει με τις διαγραφές και τις μομφές και κάνει κανένα λάθος λόγω υπέρμετρου ζήλου. Επειδή στο τεράστιο μπάχαλο που ζούμε όλα μπορούν να γίνουν. Ακόμα και ο ίδιος πρωθυπουργός πριν την ώρα του.

ΟΤΑΝ ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ ΕΙΝΑΙ ΑΝΙΣΧΥΡΟΙ

Η μητέρα μου πάσχει από μια σπάνια ασθένεια του αίματος και για την αντιμετώπισή της απαιτούνται 4 ενέσεις το μήνα, αξίας 1.000 ευρώ εκάστη. Το ΙΚΑ όμως δεν την δικαιολογεί, παρόλο που το πλήρωσε με τα ένσημα 35 χρόνων σκληρής δουλειάς. Πριν από δυο χρόνια λοιπόν αναγκάστηκα να ζητήσω τη βοήθεια του τότε υπουργού Υγείας Π. Παναγιωτόπουλου, επειδή η θεραπεία είχε τινάξει στον αέρα όλον τον οικογενειακό προϋπολογισμό. Με παρέπεμψε λοιπόν στον κ. Βαρθολομαίο, ο οποίος φυσικά

δεν είχε χρόνο να με δει και με παρέπεμψε με τη σειρά του σε κάποιον βοηθό του, αυτός σε άλλον κ.ο.κ. Καθώς λοιπόν ανεβοκατέβαινα τις σκάλες του κτιρίου στην Α. Κωνσταντίνου είδα κάτι τραγικές εικόνες που επανέρχονται τώρα στο νου μου με αφορμή την «υπόθεση Βαρθολομαίου». Ηλικιωμένοι σέρνονταν ώρες ολόκληρες σε ατέλειωτες ουρές, μέχρι να ξεμπερδέψουν κάποιοι συνάδελφοι της κ. Βρακατσέλη από τα προσωπικά τους τηλεφωνήματα. Ανάπηροι παρακαλούσαν να τους εγκριθεί μια συνταγή. Ράκη

της ζωής και της δουλειάς παρακολουθούσαν ανήμποροι τους πολύφερνους και σπουδαίους γραφειοκράτες να ψιθυρίζουν μεταξύ τους για τις αλλαγές που θα έκανε η νέα τότε ακόμα κυβέρνηση της ΝΔ. Τζάμπα ανησυχούσαν, καμία αλλαγή δεν έγινε. Έμειναν όλοι εκεί. Μόνο κάποιοι συνταξιούχοι λείπουν που πέθαναν στο μεταξύ. Όσο για το δικό μου αίτημα, δεν έγινε φυσικά τίποτα. Χρειάζόταν πιο ισχυρό «μέσο» και από τον ίδιο τον υπουργό Υγείας. Α, ρε Πάνο.

B.Z.

ΠΟΣΑ ΧΡΩΣΤΑΝΕ ΤΑ ΜΙΝΤΙΑ ΣΤΟ ΙΚΑ;

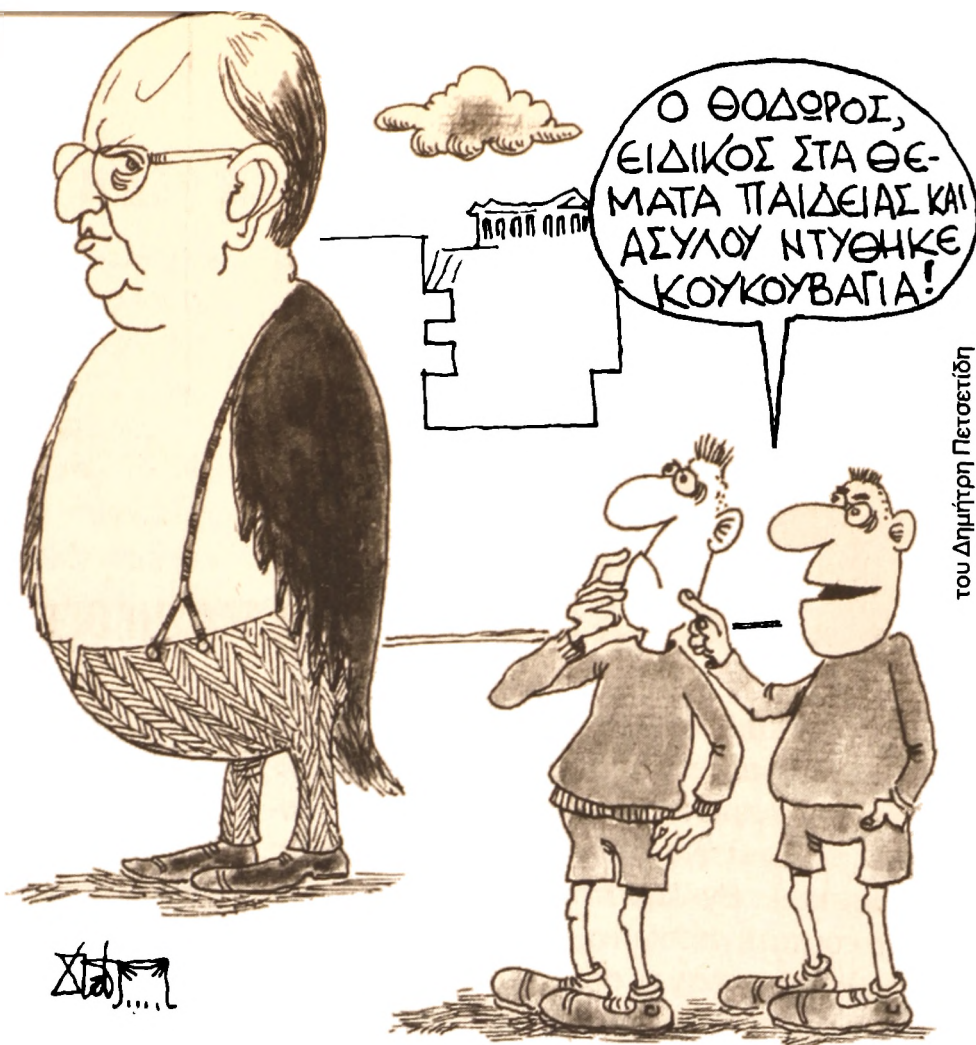
Πίσω από τα «δημοσιογραφικά» ρεπορτάζ για το τι ακριβώς έγινε στη σκηνή του θανάτου του Γιάννη Βαρθολομαίου προβάλλει δυσώδης και ανελέητος ο πόλεμος αυτών που κερδοσκοπούν σε βάρος της δημόσιας υγείας. Τα αντικειμενικά όμως μέσα «ενημέρωσης» αποφεύγουν να ενημερώσουν το κοινό τους με λεπτομέρειες για τις διαπλεκόμενες συγκρούσεις του ενός ιατρικού κέντρου με το άλλο, τα αλληλομαχαιρώμα-

τα του ενός μαγνητικού τομογράφου με τον άλλο. Τα ΜΜΕ δεν ενδιαφέρονται και τόσο πολύ γι' αυτά τα πραγματικά σκάνδαλα. Προτιμούν την κλασική συνταγή «σεξ, αίμα και εξουσία». Ιδίως όταν οι δημόσιες σχέσεις με τον έναν προμηθευτή και τον άλλο είναι ιδιαίτερος επωφελής και ανιδιοτελείς. Και όπως έλεγε και ο μακαρίτης ο Μποδοσάκης, «κανείς δεν τα βάζει με το γκουβέρνο». Ιδίως όταν χρωστάει πολλά στο ΙΚΑ.

POETA LYRICUS

Λογοτεχνική ιδιοσυγκρασία δεν διαθέτει μόνο ο Βύρωνας στην ανομοιογενή οικογένεια της ΝΔ. Ξεπροβάλλει με αξιώσεις και ο Αβραμόπουλος, μπροστά στον οποίον ωχριούν οι πιο ερωτικοί ποιητές. Απολαύστε τον: «Ο πολιτικός λόγος, για να είναι αληθινός, πρέπει να θυμίζει ερωτική επιστολή. Αρχίζεις να μιλάς, χωρίς να ξέρεις τι θα πεις, και όταν τελειώσεις δεν πρέπει να θυμάσαι τι είπες» (Α! Γι' αυτό οι υπουργοί δεν θυμούνται τις δεσμεύσεις τους. Έπεσαν θύματα ερωτικής απογοήτευσης).

Σως

ΓΙΑΤΙ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΙ;

Για δεύτερη φορά μέσα σε λίγους μήνες ο πρόεδρος της ΓΣΕΕ βρέθηκε στο στόχαστρο επίθεσης αναρχικών ομάδων. Πέρυσι ήταν ο Χρ. Πολυζωγόπουλος που είχε χτυπηθεί στην περιοχή των Εξαρχείων, αυτή τη φορά ο Γ. Παναγόπουλος, που δέχθηκε επίθεση με μολότοφ έξω από το κτίριο της ΓΣΕΕ στην οδό Πατησίων.

Εξηγήσιμη σε μεγάλο βαθμό η οργή που μπορεί να νιώθουν εργαζόμενοι και άνεργοι για την ηγεσία του κρατικού συνδικαλισμού στην Ελλάδα, που κάθε άλλο παρά άμοιρη ευθυνών είναι για τη διάλυση του συνδικαλιστικού κινήματος στην Ελλάδα, τη συνεχή μείωση της εργατικής δύναμης, τη διεύρυνση της ημιαπασχό-

λησης και της επισφαλούς εργασίας, την περιστολή των εργασιακών και των ασφαλιστικών δικαιωμάτων. Μήπως όμως, αντί να ηρωποιούνται κάθε τόσο οι πρόεδροι της ΓΣΕΕ, εξαιτίας των βίαιων επιθέσεων που δέχονται, είναι καλύτερο να αντιπαραταχθεί κάποια πρόταση για διαφορετική συνδικαλιστική οργάνωση; Γιατί ως τώρα, στον κρατικό συνδικαλισμό της ΓΣΕΕ, ο ΣΥΝ δηλώνει παρών, το ΚΚΕ αντιπαραθέτει τον κομματικό συνδικαλισμό και οι υπόλοιποι ασχολούνται με τις φωτιές και τις πέτρες.

Να πώς οι διάφοροι Παναγόπουλοι συνεχίζουν να υπάρχουν και να κυριαρχούν.

Γ. Κουρ.

ΕΘΕΛ

Το ότι συχνά ξεπερνούν τα όρια της ευπρεπούς συμπεριφοράς οι υπάλληλοι της ΕΘΕΛ, που είναι επιφορτισμένοι να κάνουν ελέγχους εισιτηρίων στα αστικά λεωφορεία, είναι στους περισσότερους γνωστό. Είτε το ζήσαμε άμεσα είτε έμμεσα. Το τελευταίο κρούσμα όμως πρέπει να προβληματίσει τους αρμόδιους. Πατέρας κατήγγειλε ότι η κόρη του κρατήθηκε ως όμηρος σε λεωφορείο της γραμμής 301 (τοπικό Ανθούσας) για περίπου μια ώρα από ελεγκτή, επειδή δεν μπορούσε να πληρώσει το πρόστιμο. Πώς προστατευόμαστε από την αυθαιρεσία εκείνων που θεωρούν ότι έχουν εξουσία στα χέρια τους; Ο κάθε εργαζόμενος στην ΕΘΕΛ μπορεί να γίνει ελεγκτής και να εισπράττει μπόνους από τις κλήσεις που κόβει. Μήπως είναι κατάλληλη η στιγμή να θεσμοθετηθεί η ειδικότητα του ελεγκτή, που θα συνδυάζει εκπαίδευση και χαρακτήρα;

ΣΩ.ΛΕ

BLONDE BIMBO

Βαδίζουμε ολοταχώς σε εκλογές, και όσοι δεν το πήραν είδηση κακό του κεφαλιού τους! Η ξανθιά νύμφη του Θερμαϊκού -κατά κόσμον Έλενα Ράπτη, βουλευτής της ΝΔ- πριν πεινάσει, προνόησε. Εξέδωσε αναλυτικό έγχρωμο και πολυσέλιδο φυλλάδιο, όπου παρουσιάζεται η πολύμοχθη δραστηριότητά της εντός και εκτός κοινοβουλίου. Τι να πρωθαυμάσεις! Τις φωτογραφίες από τις δεκάδες επισκέψεις της στη Βουλή, τις ανεπιτήδευτες πόζες της έμπροσθεν του φακού; Θέμα και φωτογραφία. Ζαλίζεται το μάτι και λιγώνει η ψυχή. Τόση ομορφιά μαζεμένη σε τόσο λίγο χώρο. Πάμε εκλογές λοιπόν με την Bibibo! (Καλά, ο Καρχιμάκης που δεν έχει αφήσει θέμα για θέμα που να μη το έχει κάνει ερώτηση, τι πρέπει να εκδώσει; Εγκυκλοπαίδεια;)

Σως

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Το ερώτημα είναι μετά τη διαγραφή του Κίμωνα ποιος θα πηγαίνει προεκλογικά στις λαϊκές.
- Ο Παμπούκης ή ο Πολεμοχαράκης.
- Ή μήπως ο Κουνελάκης με τον Τσουκαλά;
- Χλωμό το βλέπω.
- Ο αρχηγός, διάβασα, δεν πειράζει τον Πάγκαλο επειδή λειτουργεί ως αντίβαρο του Βενιζέλου.
- Καλά, τον Καστανίδη τον ζύγισε και τον βρήκε λιποβαρή;
- Για κοιτάξε τη ζυγαριά συναγωνιστές.
- Α, υπέρ της ορθότητας της απόφασης για τη διαγραφή μίλησε ο γίγαντας του Πειραιά Νίκος Μπίστης.
- Αλήθεια, πόσο πάει η τιμή της ντομάτας;
- Η GPO για λογαριασμό του MEGA πραγματοποίησε νέα δημοσκόπηση, η οποία έδειξε ότι η οπερετική κίνηση του George με τη μομφή στη ΝΔ δεν απέδωσε το παραμικρό.
- Πώς ερμήνευσαν τα ευρήματα οι πετροαρκούδοι της πράσινης προπαγάνδας;
- Οι εταιρείες «επηρεάζονται» από την κυβέρνηση!
- Αν κάτι παραμένει ως σταθερή αξία στο τσίρκο της Χ. Τρικούπη είναι ότι τα νούμερα παραμένουν νούμερα.
- Διαβάσατε για παράδειγμα τι είπε ο ποιητής Χυτήρος για τους δημοσιογράφους της ΕΡΤ;
- Ότι είναι δημόσιοι υπάλληλοι.
- Και στα 20 χρόνια της πασοκικής δυναστείας τι ήταν;
- Βιομηχανικοί εργάτες;

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Κρίση, με πιάνει κρίση, τραγουδά ο νέος αστέρας του πενταγράμμου Ν. Μακρόπουλος.
- Γραμμένο ειδικά για την κυρία Φώφη που έχασε πανηγυρικά τις εκλογές της ΕΝΑΕ.
- Προς μεγάλη λύπη των αυτοδιοικητικών της Κουμουνδούρου.
- Να υπογραμμίσουμε ότι η προηγούμενη επιτυχία του εν λόγω ασιδού ήταν το «είμαι σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης».
- Το αφιερώνουμε στον απιθανοαπίθανο Πάρι Κουκουλόπουλο που βλέπει να μην του προκύπτουν τα πρασινορόζ κουκιά και να χάνει την καρέκλα του στην ΚΕΔΚΕ.
- Συνεχίζουμε με τα λαϊκά άσματα της εποχής.
- «Σπασμένα κρεβάτια, χαμένα κομμάτια».
- Πού κολλάει;
- Μα, δεν διαβάσατε για το νομοσχέδιο Σουφλιά για την υποθαλάσσια στη Θεσσαλονίκη;
- Βενιζέλος, Καστανίδης, Τσοχατζόπουλος ψήφισαν υπέρ.
- Μαγκριώτης, Αράπογλου κατά.
- Της Σαλονίκης το κάγκελο.
- Και μετά συγχωρήσεως για τη φράση, κ. Ψωμάδης μας.
- Διάβασα ότι ο πράσινος αρκούδος έκοψε το μουστάκι.
- Πώς τον σχολίασε συναγωνιστής του στη βουλή;
- Ως Πρωτόπαπα στο πιο light.
- Και μια και η ύλη της στήλης σήμερα είναι περί PASOK, καθότι γράφεται απόκριες και είναι προνομιούχο την συγκεκριμένη περίοδο, συνεχίζεται η πασοκοποίηση του Ελεύθερου Τύπου.

ΟΤΑΝ ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΛΕΦΤΕΣ

Πάει, χάλασε εντελώς ο τόπος. Τρεις απόστρατοι ανώτατοι αξιωματικοί του Ναυτικού, της Αεροπορίας και του Στρατού συνελήφθησαν από άνδρες του Τμήματος Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος της Ασφάλειας Αττικής και κατηγορούνται ότι μαζί με τρεις αλλοδαπούς συμμετείχαν σε οργανωμένο κύκλωμα που εξαπατούσε επαγγελματίες απ' όλο τον κόσμο μέσω του ίντερνετ αποκομίζοντας κέρδη πολλών εκατομμυρίων ευρώ. Στο μεταξύ, άλλοι συνάδελφοί τους, που προσφέρουν τις πολύτιμες υπηρεσίες και γνωριμίες τους σε διάφορους εθνικούς προμηθευτές, αμέσως μόλις αποχωρήσουν από το στράτευμα κυκλοφορούν ελεύθεροι ανάμεσά μας.

Ποιο θα είναι το επόμενο βήμα;

Δεν σας έχουμε προειδοποιήσει ότι έτσι που πάνε σε λίγο θα έχουν κάνει τη Μύκονο αγαπημένο θέρετρο των γειτονικών πασάδων; Το Βήμα δημοσίευσε πρόσφατα στις οικονομικές σελίδες του μια διαφήμιση-πρόσκληση για επενδύσεις στα Σκόπια που αναφέρονται ως «Μακεδονία». Ο τίτλος της διαφημιστικής καταχώρησης ήταν: «Invest in Macedonia, New business heaven in Europe» και αποκλείεται να μπήκε κατά λάθος. Οι αντιδράσεις όμως ήταν έντονες και πολλές, και η «σοβαρή» εφημερίδα αναγκάστηκε να ζητήσει δημοσίως συγγνώμη. Κατόπιν τούτου δεν αποκλείεται πολύ σύντομα τα Σκόπια να μας καλέσουν να επενδύσουμε στη Φλώρινα και η Μεγάλη Αλβανία στα Γιάννενα. Έτσι που πάμε...

ΑΝ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΑΙΜΑ...

Οσο οι πορείες των φοιτητών συνοδεύονταν από επεισόδια στο κέντρο της Αθήνας, τα ΜΜΕ υποστήριζαν ότι δεν μπορούν να παρουσιάσουν τις διαδηλώσεις και τα αιτήματα των φοιτητών γιατί αυτά καπελώνονται από τους «ταραξίες».

Από τότε που ηρέμησε η κατάσταση όμως –και σταμάτησε και η φιλολογία περί ναρκομανών, δολοφόνων και βιαστών στα πανεπιστήμια– οι φοιτητικές κινητοποιήσεις εξοβελίστηκαν εντελώς από τα δελτία ειδήσεων.

Η υποκρισία σε όλο το μεγαλείο της...

Γ. Κουρ.

του Δημήτρη Πετσετίδη

ΚΟΥΝΙΣΤΑ ΠΑΡΑΘΥΡΑ

Μέσα στη γενική συναίνεση της τηλεοπτικοπαθούς ελληνικής κοινωνίας, που για μια ακόμη φορά απόλαυσε με ηδυπάθεια την αβάστακτη ηδονή του να παρατηρείς από την κλειδαρότρυπα, εκτοξεύθηκαν οι καθημερινές κραυγές των τραγκαουνάκηδων των τηλεπαρθύρων για την «κυρία που κουνιότανε» στον διευθυντή της. Με εξαίρεση μια χλιαρή διαμαρτυρία της Μάρας Ζαχαρέα και τον σαρκασμό του Λάκη Λαζόπουλου, κανείς –και καμία– δεν φάνηκε να ενοχλείται από το σχόλιο. Άλλωστε, το ενδεχόμενο να «κουνιόταν» ο διευθυντής στην υφισταμένη του δεν περιλαμβάνε-

ται στον τσελεμεντέ της ελληνικής λεβεντιάς –κι αν έγινε, είναι φυσιολογικό και πολύ «ανδρικό».

Στην Ελλάδα του 2007, συνεχίζουμε να φανταζόμαστε γυναίκα που κουνάνε τον κώλο τους σε σεπτούς οικογενειάρχες και να θαυμάζουμε τα εγκλήματα τιμής. Με τις κοινωνικές αντιλήψεις για τις σχέσεις των δύο φύλων να προσεγγίζουν την εποχή της πλειστοκαινίου, δεν είναι να απορεί κανείς γιατί αυτή η χώρα εξακολουθεί να έχει τα χάλια της σε πολιτικό, πολιτιστικό και ηθικό επίπεδο.

Γιαν. Ανδρ.

Η ΔΕΗ ΣΚΟΤΩΝΕΙ

Σε άρθρο του στην *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* για τα επιτεύγματα της κυβέρνησης Καραμανλή, ο Γενικός Γραμματέας του υπουργείου Ανάπτυξης Ν. Στεφάνου εκθειάζει τα επιτεύγματα του ιδίου και του πολιτικού προϊστάμενου του στην Ενέργεια Δ. Σιούφα. Ο τίτλος του άρθρου είναι «Μεγάλες Διεθνείς Διασυνδέσεις», χωρίς όμως να διευκρινίζεται τίνος ακριβώς. Της χώρας; Του Πρωθυπουργού; Ή μήπως του κ. Σιούφα ή του κ. Στεφάνου;

Ο θητεύσας επί μακρόν στην πολιτική στο πλευρό του Γ. Παλαιοκρασσά κ. Στεφάνου αναφέρεται μεταξύ των άλλων στη «νέα ενεργειακή πολιτική», με την οποία «δόθηκε προτεραιότητα στην απελευθέρωση των αγορών ενέργειας (ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου), στο νέο πλαίσιο κινήτρων για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ), στην εισαγωγή των βιοκαυσίμων στο ενεργειακό μας ισοζύγιο και στην προώθηση πολιτικών εξοικονόμησης

ενέργειας». Δεν γράφει όμως ούτε μια λέξη –προφανώς επειδή δεν αποτελεί προτεραιότητα του Υπουργείου του– για το αν πάρθηκε και κανένα μέτρο για την αντιμετώπιση των θανάσιμων επιπτώσεων από τη λειτουργία των εργοστασίων της ΔΕΗ.

Γιατί, όπως πληροφορούμεθα, ο ένας στους τρεις θανάτους που σημειώνονται στην Πτολεμαΐδα προκαλείται από καρκίνο. Αποτέλεσμα προφανώς της μακρόχρονης λειτουργίας στην περιοχή της Κοζάνης και της Πτολεμαΐδας πέντε εργοστασίων παραγωγής ρεύματος από λιγνίτη, τα οποία καλύπτουν το 70% της ηλεκτροδότησης της χώρας. Η τραγική αυτή διαπίστωση προκύπτει από έρευνα της Μονάδας Αιμοστατικής της Ιατρικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και βασίζεται στη μελέτη 6.457 πιστοποιητικών θανάτων, από το 1950 έως το 2005.

Π.Π.

«ΑΝΤΙΣΤΑΛΙΝΙΣΜΟΣ»...

Οραίοι αυτοί της αντιπολίτευσης του ΣΥΝ. Από τη μία κατηγορούν την πλειοψηφία για «σταλινικό παλιμπαδισμό» και από την άλλη πετάνε διάφορα αυθαίρετα «ως εδώ και μη παρέκει» για αποφάσεις που έχουν παρθεί δημοκρατικότατα μέσα από επανειλημμένες εσωτερικές διαδικασίες του κόμματος.

Δηλαδή, για να καταλάβουμε, «σταλινισμός» είναι να τηρούνται οι ψηφισμένες από συνέδρια αποφάσεις και «αντισταλινισμός» να καταπατούνται, επειδή δεν αρέσουν στον Σαμπατακάκη, τον Λυκούδη, τον Μαργαρίτη και τον Κουβέλη; Δεν μας το φέρνουνε και σε εμάς το εγχειρίδιο της ανανέωσης που τα γράφει όλα αυτά, να το μελετήσουμε κι εμείς για να μην μείνουμε αγράμματοι;

Γ. Κουρ.

... ΚΑΙ ΛΕΟΝΤΑΡΙΣΜΟΙ

Για να μην ξεχνιόμαστε κιόλας, όλοι αυτοί οι λεονταρισμοί της μειοψηφίας του ΣΥΝ –που κόπτεται υποτίθεται για τη μαζική απεύθυνση του κόμματος στην κοινωνία– γίνονται στο όνομα πολιτικών θέσεων που εδώ και 30 χρόνια αποφεύγεται επιμελώς να τεθούν στην κρίση του ελληνικού λαού. Και όποτε μισοτέθηκαν, φτούρησαν έως την παραγωγή αποτυχόντων πολιτευτών του ΠΑΣΟΚ.

Φαίνεται μερικοί νομίζουν ότι όλοι οι υπόλοιποι ζούμε σε άλλη χώρα.

Γ. Κουρ.

ΠΕΡΙ ΛΑΛΙΩΤΗ

Οποιος ρίχνει κλεφτές ματιές στα δημοσιεύματα του Τύπου διαπιστώνει ότι επίκειται η επιστροφή Λαλιώτη στο ΠΑΣΟΚ. Εν ολίγοις, σαν «μάννα εξ ουρανού» αναμένουν την έλευσή του, προσδίδοντας μεταφυσική χροιά στα δρώμενα του ΠΑΣΟΚ. Τέτοια ένδεια πολιτικών επιχειρημάτων; Το πρόγραμμα αναμέναμε να μελετήσουμε και στο επίκεντρο έρχεται η συζήτηση περί θαυματουργών ιδιοτήτων του Λαλιώτη. «Ήρθε η ώρα» δηλώνει περιχαρής ο Δ. Ρέππας, ενώ ο Μίμης Ανδρουλάκης βρίσκει ευκαιρία να ξεδιπλώσει το λογοτεχνικό του τάλαντο: «Ο Κώστας είναι μεγάλος παίχτης και θα μπει στα τελευταία λεπτά για τη νίκη» (εισιτήρια για τον αγώνα πού πουλάνε;).

Σως

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

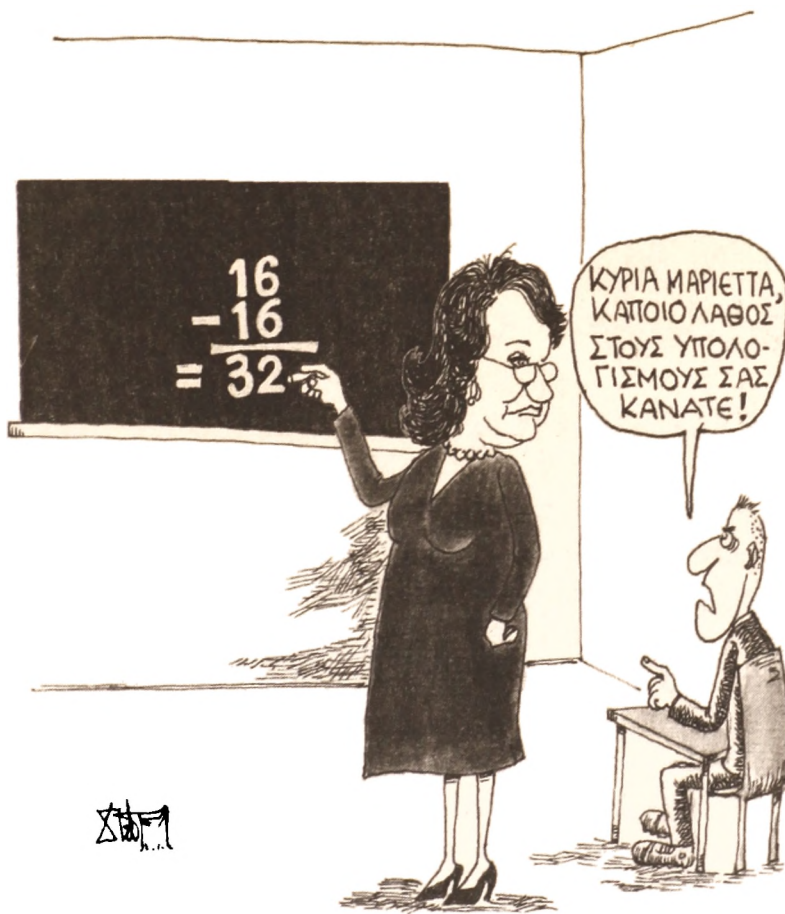
- Όπως και οι απολύσεις.
- Αλλά και η κυκλοφοριακή κατακλυσία.
- Το αυτό συμβαίνει και στην *Καθημερινή*.
- Στον έντυπο Τύπο το ΠΑΣΟΚ πάει καλά.
- Αλλά ποιος διαβάζει σήμερα εφημερίδες;
- Για τα DVD και τις προσφορές τις αγοράζουν οι περισσότεροι.
- Με 100.000 ευρώπουλα πρόστιμο καθάρισε ο Μίνωας, ο βασιλεύς του ANT-1 και του Πανελληνίου, με τις αυθαιρεσίες της βίλας του στην Ερμιόνη.
- Μα είναι τόσο σκληρή ορισμένες φορές η δικαιοσύνη!
- Ίχνος ευαισθησίας αυτοί οι άνθρωποι.
- Η σαρακοστή ξεκίνησε ελπιδοφόρα.
- Επιτέλους ο Παναθηναϊκός νίκησε με 4-1 την ΑΕΚ.
- Το κίνημα παίρνει ανάσες.

Ν. Μολ.

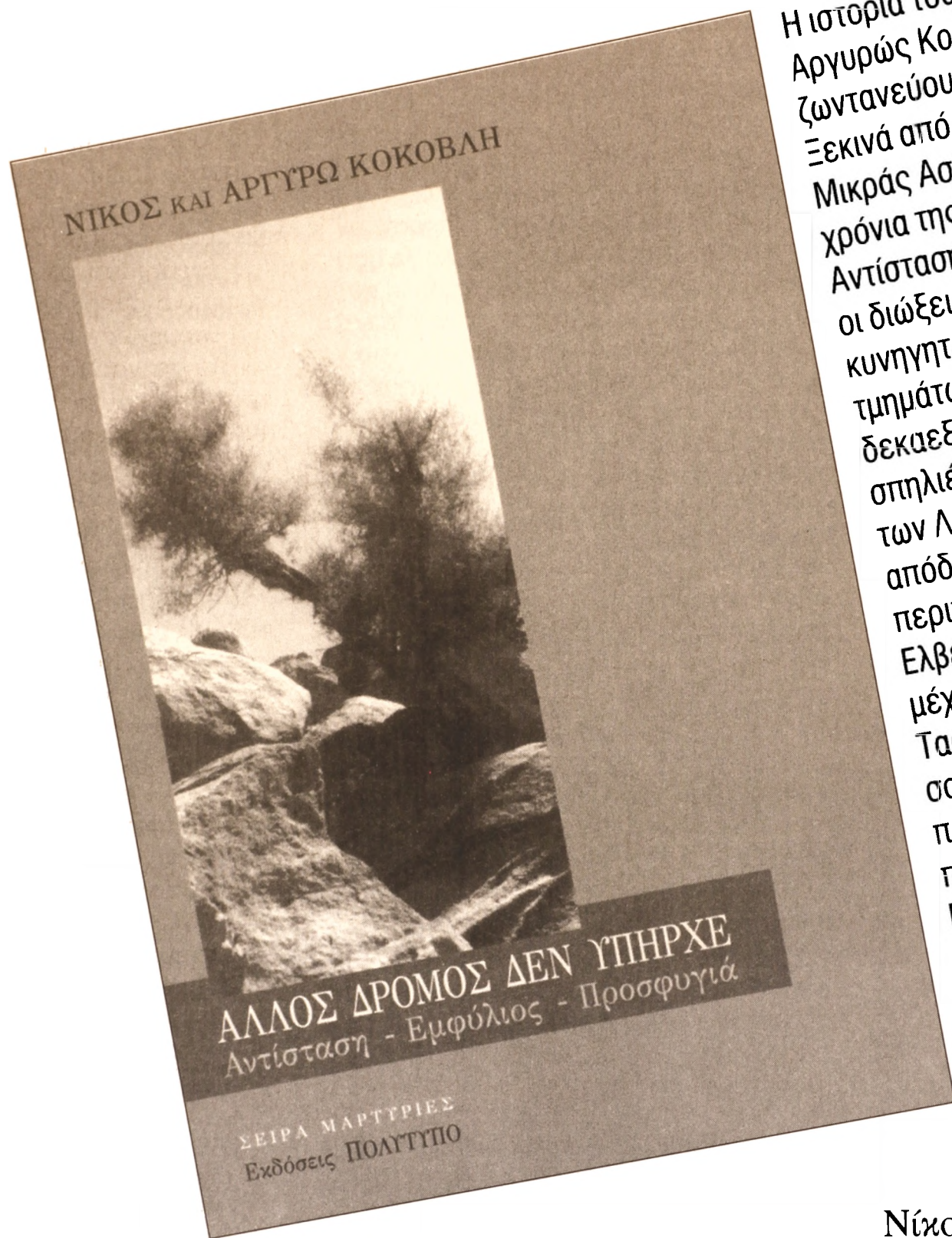
ΤΙ ΜΑΣ ΘΥΜΙΖΕΣ...

Α, ώστε ο Κωνσταντόπουλος εξακολουθούσε να είναι μέλος και βουλευτής του Συνασπισμού, ε; Ευτυχώς που ανακοίνωσε ότι δεν θα είναι την επόμενη φορά και μας το θύμισε, γιατί ελκρινά το είχαμε ξεχάσει εντελώς...

Γιαν. Ανδρ.

ΚΥΚΛΟΦΕΙ

Η ιστορία του Νίκου και της Αργυρώς Κοκοβλή όπως την ζωντανεύουν οι ίδιοι. Ξεκινά από την προσφυγιά της Μικράς Ασίας και συνεχίζει στα χρόνια της Κατοχής και της Αντίστασης στην Κρήτη. Αρχίζουν οι διώξεις, ο Εμφύλιος, το κυνηγητό των διαλυμένων τμημάτων του Δ.Σ. με τη δεκαεξάχρονη παρανομία σε σπηλιές και κρύπτες στα βουνά των Λευκών Ορέων, η δραματική απόδραση στην Ιταλία. Το περιπετειώδες ταξίδι μέσω Ελβετίας, Αυστρίας και Ουγγαρίας μέχρι την ΕΣΣΔ. Η άφιξη στην Τασκένδη. Η αποκάλυψη της σοβιετικής πραγματικότητας. Οι περιορισμοί. Επιστροφή στην πατρίδα ύστερα από 14 χρόνια. Μια απίστευτη σε δραματικά γεγονότα ανθρώπινη ιστορία που πρέπει να γνωρίζει κάθε πολίτης. Ένα μάθημα εγκάρτηρησης και ανθρωπιάς.

Νίκος και Αργυρώ Κοκοβλή:
ΑΛΛΟΣ ΔΡΟΜΟΣ ΔΕΝ ΥΠΗΡΧΕ
Αντίσταση - Εμφύλιος - Προσφυγιά

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21
τηλ: 210-7232819, φαξ: 210-7226107, e-mail: chrapou@otenet.gr

ΕΙΣΒΟΛΗ

Τα μάθατε τα νέα; Το Υπουργείο Πολιτισμού ενέκρινε 1 εκατομμύριο ευρώ για τον Θεόδωρο Αγγελόπουλο, ώστε να σκηνοθετήσει το νέο του αριστούργημα! Με τόσα λεφτά, που λέει και ο Κλίντ Ίσντγουντ, θα μπορούσα να εισβάλω σε μια χώρα!

ΜΠΕΝ ΧΟΥΡ

Τι θα γυρίσει τέλος πάντων ο άνθρωπος; Το Μπεν Χουρ; Εντάξει, από απόψεως χρόνου πιθανόν! Αλλά δεν νομίζω να είναι το ίδιο ακριβοί οι ηθοποιοί του Αγγελόπουλου. Διότι άλλο δίνεις σε έναν ομιλούντα ηθοποιό και άλλο σε έναν βωβό που περπατάει.

ΒΡΟΧΗ

Όμως, από την άλλη, το κόστος ανεβαίνει στον Θεόδωρο, διότι ο ηθοποιός δεν περπατάει έτσι αεράτος. Περπατάει πάντα

υπό βροχήν. Οπότε ζητάει περισσότερα ο άνθρωπος.

ΦΡΕΑΤΙΑ

Μετά έρχονται τα σκηνικά: Στο Μπεν Χουρ ήταν τεχνητά. Στο στούντιο. Δηλαδή έτοιμα. Ο Αγγελόπουλος όμως δεν θέλει τέτοια. Είτε φτιάχνει καινούργιες πόλεις εξ αρχής είτε βουλιάζει αυτές που υπάρχουν. Οπότε είναι ακριβότερος. Το να φτιάξεις σήμερα μια πόλη νέα κοστίζει, όσο να 'ναι. Πάρτε για παράδειγμα το Ολυμπιακό Χωριό. Το να την βουλιάξεις, επίσης κοστίζει αρκετά, διότι φτιάχνεις τεχνητή βροχή. Εκτός κι αν στηρίζομαστε στα κατεστραμμένα φρεάτια. Τότε αλλάζει. Αλλά είσαι σίγουρος ότι θα βρέξει;

ΖΕΡΒΟΣ

Να γιατί ζητάει ο άνθρωπος 1 εκατομμύριο από τον Βουλγαράκη. Και λίγα είναι. Φτηνός μας πέφτει. Καθόλου δεν πρέπει να διαμαρτύρονται οι άλλοι σκηνοθέτες, όπως ο Νίκος Ζερβός. Ας γύριζαν κι αυτοί μια αιωνιότητα και μία μέρα αποπάνω και μετά να μιλάγανε.

ΘΑΥΜΑ

Τώρα θα μου πείτε, μα τόσα πολλά λεφτά; Δεν τα δίνουνε καλύτερα στα σχολεία ή στα νοσοκομεία; Δεν έχετε δίκιο. Εγώ προτιμώ να δω μια ταινία του Θεόδωρου Αγγελόπουλου από το να φτιάξω μια σκεπή σχολείου. Διότι

άντε και την έφτιαξες τη σκεπή. Δεν θα ξαναχαλάσει; Πεταμένα λεφτά δηλαδή. Ενώ το λειβάδι θα δακρύζει στον αιώνα τον άπαντα και θα έρχονται οι επόμενες γεννεές και θα βλέπουν αυτό το θαύμα, που ξεπέρασε και τον Άγιο Μερκούριο. Το λειβάδι που δακρύζει. Μεγάλη υπόθεση. Το βλέπεις και ανατριχιάζεις από ποίηση.

ΘΩΜΑΪΣ

Αυτά με τον Αγγελόπουλο και ελπίζω να το πάρει το εκατομμύριο. Εξάλλου Ελλάδα είναι εδώ: άλλος για το εκατομμύριο; Μια Θωμαΐς και ρύθμιζε κυκλοφορία δις. Να μην τα θέλουμε όλα δικά μας.

ΦΕΡΟΜΕΝΟΣ

Ο φερόμενος ως δράστης, σύμφωνα με τα κανάλια, είναι σχεδόν αθώος, διότι, λένε, ο Βαρθολομαίος έπασχε από την καρδιά του και είχε πάρει και βιάγκρα. Μα τότε εντάξει. Δεν τρέχει τίποτα. Ας μην έπαιρνε. Διότι πώς παίρνεις κύριε χάπι και εγώ δεν μπορώ να σε μπουνίσω ελεύθερα; Κι εγώ πώς να το ξέρω; Οπότε αθώος ο φερόμενος ως δράστης.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Διότι δράστης δεν είναι. Αυτό δεν είναι σωστό να το λέμε, διότι είμαστε ευαίσθητοι με τα προσωπικά δεδομένα. Το ότι ομολόγησε την πράξη του δεν έχει σημασία. Παραμένει φερόμενος,

μέχρι την καταδίκη του. Αλλά νομίζω ότι και μετά απ' αυτήν πρέπει να λέγεται φερόμενος. Γιατί ποιος μας λέει τι θα γίνει στην έφεση; Και αν στο δικαστήριο υπήρξε πλάνη; Επομένως πρέπει όλοι πάντα να λέγονται φερόμενοι. Αυτή είναι δημοκρατία, όχι αστεία.

ΠΑΡΤΥ

Ήρθε ο Τάσος Παπαδόπουλος και δεν συνάντησε την Ντόρα ή είναι η εντύπωσής μου; Αυτό δείχνει πρόβλημα στα εξωτερικά μας. Ενώ τα εσωτερικά μας πάνε περίφημα. Ο φερόμενος ως αρχηγός του ΠΑΣΟΚ ετοιμάζεται για ήττα κάτω των 3 μονάδων, ώστε να συνεχίσει το έργο του. Αντίθετα ο φερόμενος ως πρωθυπουργός ψάχνει να βρεί μέρα για το πάρτυ.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ακόμα κυκλοφορούν αυτά τα σχολικά βιβλία Ιστορίας; Μάλιστα κυκλοφορούν. Μα, νοιάζεται κανένας; Εδώ δεν νοιαστήκαμε που έφυγαν οι τόνοι, που κόπηκαν τα αρχαία, που έφυγε το λογοτεχνικό κείμενο, που στα πανεπιστήμια δεν διδασκονται κανονικά ολόκληρες περίοδοι της ελληνικής ιστορίας, η βυζαντινή ας πούμε ή το '21, που δεν διδάσκεται ο Πλάτωνας και ο Δαμασκηνός, το σχολικό βιβλίο της 6ης δημοτικού θα μας νοιάξει; Θα δούμε την ταινία του Αγγελόπουλου, εξάλλου, και θα μορφωθούμε.

ΠΕΜΠΤΗ 8.2.2007 – ΤΕΤΑΡΤΗ 21.2.2007

ΠΕΜΠΤΗ 8.2.2007

- Ακόμα ένα συλλαλητήριο για την Παιδεία. Η αστυνομία ξεπέρασε για ακόμα μια φορά τον εαυτό της και στοχοποίησε τους πανεπιστημιακούς διοργανωτές της εκδήλωσης. Επανίδρυση του φακελώματος με υπογραφή... Βύρωνα.

- Αραβική επίθεση στις ελληνικές τηλεπικοινωνίες. Αιγύπτιος επιχειρηματίας που κατέχει ήδη την πλειονότητα των μετοχών της TELLAS αγόρασε και την TIM. Το αντίπαλον δέος για τον ιδιωτικοκρατικό ΟΤΕ εγεννήθη και απειλεί να τον εξαφανίσει.

- Στελέχη του ΠΑΣΟΚ πήγαν στον Άρειο Πάγο και κατήγγειλαν... σκάνδαλα της Νέας Δημοκρατίας. Το περίεργο είναι ότι τους άφησαν να φύγουν...

- Η κυβέρνηση και ο Βύρωνας τα κατάφεραν και σε αυτό. Για να βγάλεις ταυτότητα, πρέπει να στήσεις αντίσκηνο από τις 2 το πρωί. Επανίδρυσαν το κράτος!

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 9.2.2007

- Βρίσκεται νεκρός ο διοικητής του ΙΚΑ καθηγητής Γιάννης Βαρθολομαίος.

- Καύση νεκρών στο Α' Νεκροταφείο εξήγγειλε ο Νικήτας. Χαρά το παπαδαριό...

- Για 20.000 ευρώ το ένα, ιδιωτικά ΤΕΕ πούλησαν 5.000 πλαστά πτυχία. Ε ρε, τι θα γίνει όταν ανοίξουν τα ιδιωτικά Πανεπιστήμια που ενεπνεύ-

σθη και πρότεινε στον συνομήλικό του ο πρόεδρος των «Σοσιαλιστών».

ΣΑΒΒΑΤΟ 10.2.2007

- Αρχίζει στην Αθήνα η συνεδρίαση της Κεντρικής Πολιτι-

Οι Απόκριες πέρασαν. Δυστυχώς όμως οι μασκαράδες μένουν και τριγυρνούν αναμεσά μας, πολλές φορές χωρίς να τους αναγνωρίζουμε!

κής Επιτροπής του Συνασπισμού. Μαζί και οι διαμάχες για το ζήτημα των συμμαχιών.

- Ο Νίκος Κωνσταντόπουλος αναγγέλλει ότι δεν θα είναι υποψήφιος βουλευτής στις επόμενες εκλογές.

- Η κυβέρνηση βάζει στο σχέδιο 14.000 στρέμματα στην Αττική. Οι εκλογές έρχονται, το δάσος φεύγει!

- Συνεχίζεται το άγριο θρίλερ στα τηλεοπτικά κανάλια για την υπόθεση Βαρθολομαίου. Τα προσωπικά δεδομένα στο απόσπασμα.

ΚΥΡΙΑΚΗ 11.2.2006

- Οι δημοσκοπήσεις δίνουν και παίρνουν. Κανένα από τα μεγάλα κόμματα δεν κερδίζει, ενώ περιορίζεται κάπως η μεταξύ τους διαφορά. Όλα όμως δείχνουν ότι η επόμενη Βουλή θα είναι πεντακομματική. Ο φασισμός κτυπάει και πάλι την πόρτα μας!

- Πάγκαλος κατά πανεπιστημιακού ασύλου. Μωραίνει ο Κύριος...

- Εμφύλιος υπουργών για την ημερομηνία των εκλογών. Ο καθένας υποστηρίζει το μακρύ του και το κοντό του. Τραγάλαφος στην Ραφήνα...

- Το να πλασάρει φραπελιά ιδιωτικό κανάλι είναι μέσα στη

- Ακόμα και ο Σουφλιάς τα έβαλε με τις τράπεζες για το γδάρσιμο που κάνουν στους πελάτες τους.

- Επίθεση του Πούτιν κατά των ΗΠΑ στην 43η Διάσκεψη του Μονάχου για την Ασφάλεια. Τα καμώματα του Μπους ψυχραίνουν επικίνδυνα την ατμόσφαιρα.

ΤΡΙΤΗ 13.2.2007

- Τρέμουλο στην κυβέρνηση από την πιθανότητα να μείνουμε από ρεύμα το καλοκαίρι. Έτσι που τα κατάφερε η ΔΕΗ να αδειάσει τις λίμνες για να περιορίσει το κόστος της, καλά να πάθουν.

- Άγρια επίθεση Κουλούρη κατά Πάγκαλου, τον οποίο κατσάδιασε ο Γιωργάκης. Τραγωδία!

- Μάλλον τυφλοί πρέπει να είναι όλοι οι υπουργοί Υγείας, καθώς δεν βλέπουν τα ράντζα που τριγυρνούν στα νοσοκομεία. Υπάρχουν και οφθαλμίατροι.

ΤΕΤΑΡΤΗ 14.2.2007

- Ο πρόεδρος του «κινήματος» διαγράφει τον Κουλούρη για όσα είπε σχετικά με τις ηγεσίες του ΠΑΣΟΚ και τον Πάγκαλο.

- Το ευρωκοινοβούλιο, με απόφασή του, κατακρίνει τις κυβερνήσεις των ευρωπαϊκών χωρών που δέχτηκαν τις πτήσεις της CIAir, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, βεβαίως, βεβαίως. Όχι θα λείπαμε!

ΠΕΜΠΤΗ 15.2.2007

- Το ασφαλιστικό πάει για μετά τις εκλογές, σύμφωνα με απόφαση του Κωστάκη. Δεν παίζουν τέτοιο καιρό με επικίνδυνα παιχνίδια!

- Στους δρόμους και πάλι πανεπιστημιακοί και φοιτητές. Η υπουργός Παιδείας όμως το χαβά της!

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 16.2.2007

- Πυρά κατά δικαστών επειδή

δικαίωσαν συνταξιούχους από τον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Κάτι λέγαμε περί δικαιοσύνης!

•Ο Βύρωνας ξαναχτύπησε. Δέχτηκε την ανταλλαγή βιομε-

επιπλέον στρατιωτών στο Ιράκ.

ΚΥΡΙΑΚΗ 18.2.2007

•Κύματα οργής από τους ψηφοφόρους του ΠΑΣΟΚ για τις

Γιατί άραγε ο σείχης του Αμπού Ντάμπι κοιτάει με αυτό το ύφος την ελληνίδα υπουργό Εξωτερικών που έχει ξεκαρδιστεί στα γέλια;

τρικών στοιχείων μεταξύ των «27» για υπόδικους για τρομοκρατικές ενέργειες αλλά και για υπόπτους. Δηλαδή για όλους μας. Τέλεια!

•Γενναϊόδωρος ο κ. Αλογοσκούφης. Αύξησε τις συντάξεις κατά 7,5% και τους μισθούς κατά 5%. Να υπενθυμίσουμε ότι οι αυξήσεις στις τιμές των βασικών ειδών είναι όλες πάνω από 10%. Αλλά αυτές δεν τις βλέπουν στην Καραγιώργη Σερβίας.

ΣΑΒΒΑΤΟ 17.2.2007

•Μια από τις μεγαλύτερες αρχαιολογικές ανακαλύψεις στην Αττική. Βρέθηκε στο Μενίδι το αρχαίο θέατρο των Αχαρνών, όπου παίχτηκαν πολλά από τα σπουδαιότερα έργα των αρχαίων ποιητών, μεταξύ των οποίων και οι Αχαρνές του Αριστοφάνη.

•Διήμερο δοκιμασίας για τον Μπους, καθώς οι Δημοκρατικοί θα καταψηφίσουν στο Κογκρέσο το σχέδιο αποστολής

συνεχιζόμενες διαμάχες στο εσωτερικό του κινήματος. Τώρα το κατάλαβαν ότι τα καπετανάτα αλληλοτρώγονται; Όταν έτρωγαν όλοι μαζί ήταν καλά!

•Όλα τα μέσα προσπαθεί να χρησιμοποιήσει η Νέα Δημοκρατία, καθώς πλησιάζουν οι εκλογές. Τώρα θέλουν να παίξουν με τα αποθεματικά των ασφαλιστικών ταμείων. Έτσι ετοιμάζονται να αυξήσουν τις τοποθετήσεις των ταμείων στο Χρηματιστήριο κατά 1,5 δις ευρώ. Πάλι πάνε να φάνε τα χρήματα του κοσμάκη. Ό,τι έκανε δηλαδή και το ΠΑΣΟΚ.

ΔΕΥΤΕΡΑ 19.2.2007

•Καθαρά Δευτέρα σήμερα και ο κόσμος προσπαθεί να ξεχάσει τα προβλήματά του πετώντας αετό και τρώγοντας νησιτίσιμα.

ΤΡΙΤΗ 20.2.2007

•Η κυβέρνηση καταθέτει στην κυβερνητική επιτροπή

τον νόμο-πλαίσιο για τα ΑΕΙ, που αποδεικνύεται αέρας κοπανιστός. Καμία πρόνοια για ουσιαστική μόρφωση. Το μόνο που τους ενδιαφέρει είναι ο περιορισμός του ασύλου και οι αιώνιοι φοιτητές.

•Από μέρα σε μέρα αναβάλλουν τη δημοσίευση των νέων αντικειμενικών αξιών των ακινήτων. Στο μεταξύ, όμως, η αγορά έχει παγώσει.

ΤΕΤΑΡΤΗ 21.2.2007

•Ενώ ο νέος νόμος-πλαίσιο οδεύει προς τη Βουλή, έντονες είναι οι αντιδράσεις από όλα τα μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας. Μηδέν εις το πηλίκον.

•Μια νέα «καυτή πατάτα», ανάλογη με το επίδομα των 176 ευρώ και πολύ πιο ακριβή από εκείνη του ΛΑΦΚΑ, καλείται να διαχειριστεί άμεσα η κυβέρνηση, ύστερα από τελεσίδικες αποφάσεις πολιτικών δικαστηρίων που την υποχρε-

ωθούν για τα πυρηνικά Αλί Λαριτζανί. Ο Λαριτζανί δήλωσε ότι σε αυτή την περίπτωση το Ιράν θα μπορούσε να δώσει στη Δύση διαβεβαιώσεις και εγγυήσεις ότι το πυρηνικό του πρόγραμμα είναι ειρηνικό.

•Κακός... οιωνός αποδείχθηκε η δήλωση Ντ' Αλέμα ότι η ιταλική κεντροαριστερή κυβέρνηση πρέπει να παραιτηθεί, εάν καταψηφιστεί η εξωτερική πολιτική της από τη Γερουσία. Η κρίσιμη ψηφοφορία -δοκιμασία για τη συνοχή του εύθραυστου κυβερνητικού συνασπισμού- «χάθηκε» και ο ιταλός πρόεδρος έκανε δεκτή την παραίτηση του Ρομάνο Πρόντι.

•Η προηγούμενη αναθεώρηση του ΑΕΠ στοίχισε σε αύξηση εισφορών για τα έτη από το 1994 έως σήμερα περίπου 4 δις ευρώ, ενώ «χρωστάμε» άλλα 800 εκατ. ευρώ, είπε την Τετάρτη ο υπουργός Οικονομίας και Οικονομικών Γ. Αλο-

Το αρχαίο θέατρο των Αχαρνών είδε ξανά τον αττικό ουρανό μετά από χιλιάδες χρόνια. Το βρήκαν στο κέντρο του Μενιδίου. Λέτε κάποιοι να μην ήξεραν που είναι;

ώνουν να επεκτείνει τη χορήγηση «ειδικού επιδόματος» ύψους 250 ευρώ μηνιαίως. Χαρά στου Μαξίμου, πάνω που πάνε να εξαγγείλουν εκλογές!

•Διαπραγματεύσεις χωρίς προϋποθέσεις ζητά από τη Δύση ο διαπραγματευτής του

γοσκούφης σε συνέντευξη στην Ένωση Ανταποκριτών Ξένου Τύπου. Ωραία να δούμε πόσα θα πληρώσουμε για την νέα άνοδο του ΑΕΠ, την Αλογοσκούφια!

ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ Δ'
Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ

Επίδειξη πυγμής με δωράκια στις εταιρείες

Σε αντιδραστική κατεύθυνση και χωρίς να αγγίζει το επίπεδο των σπουδών η «μεταρρύθμιση» της Γιαννάκου

του Γιάννη Κουρταλιώτη

Η κατάθεση του νόμου-πλαίσιο στην κυβερνητική επιτροπή την Τρίτη 20 Φεβρουαρίου από την Γιαννάκου και η ομόφωνη αποδοχή του υπήρξε το κερασάκι στην τούρτα της έντασης που επικρατεί τους τελευταίους μήνες στην εκπαίδευση. Η κυβέρνηση όχι μόνο δεν μπήκε στη λογική να αναβάλει την κατάθεση του νομοσχεδίου μέχρις ότου ηρεμήσει η κατάσταση, αλλά επέλεξε να το παρουσιάσει ακριβώς την εβδομάδα που σε κάποιες τάσεις του φοιτητικού κινήματος είχε αρχίσει να εξελίσσεται η συζήτηση για την προσωρινή διακοπή των κινητοποιήσεων. Στην ουσία δηλαδή, η υπουργός Παιδείας –και ασφαλώς και ο πρωθυπουργός– επέλεξαν να διακόψουν αυτή τη συζήτηση, προτιμώντας να βρεθούν σε κατά μέτωπο σύγκρουση με τους φοιτητές και την ΠΟΣΔΕΠ παρά να καταγράψουν μια νίκη που θα γινόταν αντιληπτή ως αποτέλεσμα άμβλυνσης των αντιθέσεων.

Προφανώς η κυβέρνηση καταφεύγει σε αυτήν την επιλογή εκτιμώντας ότι έχει τη δυνατότητα να συντρίψει τις αντιδράσεις. Κάτι τέτοιο δεν μπορεί να αποκλειστεί ότι θα συμβεί. Οι καταλήψεις παραμένουν εδώ και εβδομάδες σταθερές σε έναν αριθμό πάνω από το 300 (στο ζενίθ τους έφτασαν στις 338 και τη στιγμή που κατατέθηκε η πρόταση για τον νόμο-πλαίσιο υπολογίζονταν στις 315) χωρίς να δείχνουν ότι είναι σε θέση να βελτιώσουν τη δυναμική τους, οι διαδηλώσεις επίσης δεν είναι οι μεγαλύτερες των τελευταίων ετών και αντιμετωπίζουν και την αδιαφορία των ΜΜΕ –τουλάχιστον από τότε που σταμάτησαν τα επεισόδια–, η ΠΟΣΔΕΠ δεν χαίρει, έτσι κι αλλιώς, ιδιαίτερης εκτίμησης από κανέναν και καθώς στην Ελλάδα όλα καταλήγουν στις εκλογές, τις οποίες η Νέα Δημοκρατία δεν πρόκειται να χάσει, ο Καραμανλής γνωρίζει ότι μπορεί ανά πάσα

στιγμή να χρησιμοποιήσει και αυτό το χαρτί. Τίποτα δεν τον εμποδίζει να υποστηρίξει ότι η εκλογική νίκη θα σημαίνει και κοινωνική συναίνεση στις μεταρρυθμίσεις, ακόμα κι αν το ποσοστό της ΝΔ πέσει στα επίπεδα του 42% και πιο κάτω και η νίκη οφείλεται αποκλειστικά στην αδυναμία του ΠΑΣΟΚ να αποτελέσει εναλλακτική κυβερνητική επιλογή.

ΜΕ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ

Σε κάθε περίπτωση πάντως, η τακτική αυτή αποτελεί δείγμα τεράστιας πολιτικής ανωριμότητας και αναδεικνύει την επιλογή της κυβέρνησης να πολιτευτεί με όρους νταηλικιού και τακτικισμού. Στόχος της εμφανώς δεν είναι οι μεταρρυθμίσεις, όπως φωνάζει συχνά ο πρωθυπουργός (άλλωστε και αυτός ακόμα ο νόμος-πλαίσιο κατατέθηκε τελικά ελαφρώς «κομμένος» σε σχέση με τις αρχικές διακηρύξεις), αλλά μια πολιτική ηγεμονία η οποία θα στηρίζεται

στην εικόνα και δεν θα κατευθύνεται πουθενά. Διότι και στην Παιδεία, όπως και σε όλα τα κρίσιμα ζητήματα που ανέκυψαν στην πολιτική ζωή της χώρας τα τελευταία 3 χρόνια, η κυβέρνηση μοιάζει περισσότερο να έχει στο νου της την ανάδειξη της αδυναμίας της κοινωνίας και των αντιπάλων της να την αντιπολιτευθούν παρά στην εφαρμογή κάποιου συγκεκριμένου σχεδίου.

Οι ίδιες οι «μεταρρυθμίσεις» που εμπεριέχονται στον νόμο-πλαίσιο, ανεξάρτητα από τον έτσι κι αλλιώς συντηρητικό έως αντιδραστικό χαρακτήρα τους, φαίνεται να προέρχονται από ένα κλίμα που διαμορφώθηκε εσχάτως και εν πολλοίς τεχνηέντως στα ΜΜΕ, παρά από τα χρόνια, σχεδόν πάγια προβλήματα που αντιμετωπίζει η τριτοβάθμια εκπαίδευση και για τα οποία ουδείς ουσιαστικός λόγος γίνεται. Οι χαριεντισμοί των υπουργών έξω από την κυβερνητική επιτροπή και οι δηλώσεις τους περί «βήματος για την αναβάθμιση της δημόσιας εκπαίδευσης», μάλιστα, βρίσκονται στα όρια της φαιδρότητας, δεδομένου ότι από όποια σκοπιά και αν το δει κανείς (ακόμα δηλαδή και αν για την οικονομία της συζήτησης δεχτούμε ότι οι παρεμβάσεις που γίνονται, ορθώς γίνονται) η ουσία της παρεχόμενης εκπαίδευσης δεν αγγίζεται από τον νόμο.

ΛΕΦΤΑ ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

Τα δύο βασικά προβλήματα του ελληνικού πανεπιστημίου, αυτά που σε μεγάλο βαθμό κρατούν καθηλωμένο το επίπεδο σπουδών και παράγουν έναν μεγάλο αριθμό λειτουργικά αναλφά-

βητων αποφοίτων, είναι η υποχρηματοδότηση και τα προγράμματα σπουδών. Τα δύο αυτά ζητήματα διόλου άσχετα δεν είναι μεταξύ τους. Η υποχρηματοδότηση των πανεπιστημίων (η Ελλάδα εξακολουθεί να έχει το μικρότερο ποσοστό δαπανών επί του ΑΕΠ για την εκπαίδευση και την έρευνα σε όλη την Ευρώπη) λειτουργεί απαγορευτικά για οποιαδήποτε υποστηρικτική υποδομή θα μπορούσε να υπάρξει στα ελληνικά πανεπιστήμια. Το αποτέλεσμα είναι ότι τα προγράμματα σπουδών διαμορφώνονται από όποιον είναι σε θέση να τα πληρώσει, κατά βάση δηλαδή από μεγάλες ιδιωτικές εταιρείες που χρησιμοποιούν τα πανεπιστήμια ως κέντρα φτηνής έρευνας για τους τομείς επιχειρηματικότητάς τους. Στο γεγονός αυτό οφείλεται ο εξωπραγματικός αριθμός κατατμήσεων και εξειδικεύσεων που μαστίζει τα ελληνικά πανεπιστήμια και είναι υπεύθυνος για την τραγικά μερική «γνώση» που καταλήγει να παρέχεται σε αυτά και η οποία ασφαλώς και δεν διεκδικεί ιδιαίτερες δάφνες επιστημονικότητας.

Το πρόβλημα αυτό είναι αδύνατον να λυθεί με οποιονδήποτε άλλο τρόπο εκτός από την αύξηση της κρατικής χρηματοδότησης στα πανεπιστήμια και την συνακόλουθη εφαρμογή προγραμμάτων σπουδών με μεγαλύτερες απαιτήσεις, που θα ελέγχονται κεντρικά από το Δημόσιο και την ακαδημαϊκή κοινότητα και θα στοχεύουν φυσικά στη μακροπρόθεσμη διεύρυνση του επιστημονικού πεδίου και όχι στον πειρατισμό για την παραγωγή νέων προϊόντων ή επιχειρηματικών υποδομών. Ο νόμος της Γιαννάκου όχι μόνο δεν απαντά στο χρηματοοικονομικό πρόβλημα της εκπαίδευσης (αυτό άλλωστε αποτελεί αντικείμενο της οικονομικής πολιτικής και του προϋπολογισμού), αλλά επισημοποιεί και την εξάρτηση των ΑΕΙ από τις ιδιωτικές χρηματοδοτήσεις. Αυτό ακριβώς είναι η θεσμοθέτηση του πανεπιστημιακού «μάνατζερ», που θα αναλαμβάνει την αναζήτηση κονδυλίων για λογαριασμό της κάθε σχολής, και συνδυάζεται με την περιβόητη «οικονομική αυτοτέλεια» των πανεπιστημίων, προς την κατεύθυνση της οποίας πιέζουν εδώ και χρόνια τα πιο διεφθαρμένα στοιχεία

της πανεπιστημιακής κοινότητας και τα οποία πολύ πρόσφατα επιχείρησαν –και πέτυχαν– να την ανταλλάξουν με τη στήριξή τους προς την «μεταρρύθμιση» της εκπαίδευσης. Πρόκειται

Η ουσιαστικότερη αλλαγή που φέρνει ο νόμος-πλαίσιο είναι η θεσμοθέτηση του πανεπιστημιακού «μάνατζερ», που παραδίδει και επίσημα τη χρηματοδότηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στους ιδιώτες και τις επιταγές τους.

ακριβώς για αυτό που ονομάζεται «εκπαίδευση στην υπηρεσία του κεφαλαίου» και ο συχνά ξύλινος λόγος της φοιτητικής Αριστεράς είναι απολύτως σωστός στην προκειμένη περίπτωση.

Όλες οι υπόλοιπες παρεμβάσεις της κυβέρνησης δεν αποτελούν παρά επι-

δείξεις πυγμής σε συντηρητική κατεύθυνση. Η περιστολή του ασύλου, που τόσο υμνήθηκε όλες αυτές τις εβδομάδες από ποικιλώνυμα κέντρα, δεν σχετίζεται σε τίποτα φυσικά με το επίπεδο σπουδών στα ελληνικά πανεπιστήμια, αποτελεί μια κλασική αντιδραστική επίθεση στα κοινωνικά δικαιώματα. Η θέσπιση ανώτατου χρονικού ορίου στη φοίτηση (2v) είναι ένα μέτρο που στοχεύει στη χόρταση των πεινασμένων τηλεθεατών με αίμα «αιώνιων φοιτητών». Το μέτρο αυτό είναι εντελώς άδικο, καθώς στην Ελλάδα οι φοιτητές δεν χρεώνουν σε τίποτα τον δημόσιο προϋπολογισμό, άρα είναι άκομψο να τους τίθεται όριο σπουδών. Αυτό, αντίθετα, που θα είχε ενδεχομένως ένα νόημα είναι ο περιορισμός της δυνατότητας μεταφοράς μαθημάτων, έτσι ώστε να πάψει το κωμικό φαινόμενο φοιτητές επί πτυχίω να χρωστούν μαθήματα του πρώτου έτους. Αυτό όμως ο νόμος το παραπέμπει σε κάθε ΑΕΙ ξεχωριστά, δηλαδή το «καίει». Τέλος, σε ό,τι αφορά το «ένα σύγγραμμα», αίτημα που κακώς κάκιστα προβάλλουν οι φοιτητές, ο νόμος το διατηρεί σεβόμενος για ακόμη μια φορά την καθηγητική αυθεντία-αυθαιρεσία.

Οι εξελίξεις των επόμενων ημερών θα καταδείξουν αν με την κατάθεση του νόμου η κυβέρνηση ρίχνει λάδι σε μια φωτιά που δεν μπορεί να ελέγξει. Οι πιθανότητες δείχνουν να είναι αυτή τη στιγμή με το μέρος της. Δυστυχώς, όμως, δεν φάνηκε ακόμα στον ορίζοντα η ημέρα που οι πιθανότητες θα δείχνουν να είναι με το μέρος της παιδείας...

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ **Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς**

Το βιβλίο που συγκεντρώνει το υλικό πρωτογενούς έρευνας για μια κρίσιμη περίοδο της νεότερης ιστορίας.

Άγνωστα στοιχεία που καταγράφουν την οργανωτική δομή της Νεολαίας Λαμπράκη, τις αδυναμίες αλλά και το νεό πνεύμα που έφερε αυτό το κίνημα.

Εκδόσεις Πολύτυπο

Κεντρική διάθεση: τηλ.: 210-72.32.819

1 - 2 - 3, πολλά... ΠΑΣΟΚ

του Γιάννη Ανδρουλιδάκη

Δεν είναι τυχαίο ότι κάθε φορά που ο Γιωργάκης εξαναγκάστηκε να ασκήσει κριτική από τα αριστερά στη ΝΔ ακολούθησαν διαγραφές στο κόμμα του. Ο ίδιος ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ αισθάνεται τόσο άβολα με τον ρόλο του «αριστερού», που μόνο σπασμωδικά μπορεί να τον υπερασπιστεί.

Το ερώτημα εάν υπάρχει ΠΑΣΟΚ μετά τον Κουλούρη ασφαλώς και δεν μπορεί να απαντηθεί δημοσιογραφικά. Τέτοια ζητήματα θα μπορούσαν να απασχολήσουν σοβαρά μόνο έναν Ντεκάρτ, έναν Χούσερλ ή έναν Σοπενάουερ. Αν τολμούσαμε να κάνουμε από εδώ μια εκτίμηση, θα λέγαμε ότι οι υπαρξιστές και οι φαινομενολόγοι θα απαντούσαν θετικά, θεωρώντας ότι η πράξη δημιουργεί κατάσταση, ενώ οι ουσιοκράτες θα ήταν αρνητικοί: χωρίς τον Κουλούρη – με δεδομένη και την από καιρού αποδημία εις Κύριον του Βαγγέλη Γιαννόπουλου – το ΠΑΣΟΚ δεν είναι πλέον ΠΑΣΟΚ, το πολύ πολύ να είναι ένα είδωλο της εικόνας, καταδικασμένο να περιφέρεται στον κόσμο του «γίγνεσθαι», αλλά παντοτινά εξοβελισμένο από τον κόσμο του «είναι».

Αφήνοντας, όμως, τη συζήτηση αυτή στους καθ' ύλην αρμόδιους της ηθικής και της μεταφυσικής, ας δούμε και τη δημοσιογραφική οπτική του θέματος. Ο Γιωργάκης Παπανδρέου διέγραψε τον Κίμωνα Κουλούρη επειδή έβρισε τον Πάγκαλο. Ο Κίμωνας Κουλούρης έβρισε τον Πάγκαλο επειδή ο τελευταίος εξέφρασε θέσεις για το άσυλο που την έβγαιναν στη Νέα Δημοκρατία από τα δεξιά. Ο Πάγκαλος εξέφρασε αυτές τις θέσεις, μία εβδομάδα αφότου ο Γιωργάκης Παπανδρέου είχε αποχω-

ρήσει από την Επιτροπή της Αναθεώρησης του Συντάγματος, προκειμένου να διασκεδάσει τις εντυπώσεις ότι ταυτίζεται με τη Νέα Δημοκρατία στα ζητήματα της εκπαίδευσης και να της τη βγει από τα αριστερά. Στο μεταξύ παρουσιάστηκε ο νόμος-πλαίσιο της Νέας Δημοκρατίας για την Παιδεία, επομένως και για το άσυλο, με το ΠΑΣΟΚ να την κατηγορεί ότι «δεν τόλμησε», δηλαδή ότι τα μέτρα ήταν μετριοπαθή. Στην ίδια κατεύθυνση κινήθηκε και ο βασικός υποστηρικτής του ΠΑΣΟΚ στην ελληνική κοινωνία, το συγκρότημα Λαμπράκη.

Η ΜΙΚΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΓΕΛΟΙΟΤΗΤΑΣ

Από όλα τα παραπάνω, είναι μάλλον δύσκολο να βγει πολιτικό συμπέρασμα. Οτιδήποτε συνάγεται αφορά τη σφαίρα της μικροπολιτικής. Ο Παπανδρέου επιθυμεί με κάποιον τρόπο να δείξει ότι βρίσκεται αριστερότερα της ΝΔ, αλλά αδυνατεί να το κάνει σε οτιδήποτε εμπεριέχει πολιτική ουσία. Επιθυμεί να επιδείξει εσωκομματική πυγμή, αλλά αδυνατεί να το κάνει σε οποιοδήποτε πολιτικό μέγεθος ξεπερνά αυτό του Κουλούρη. Έτσι, το αποτέλεσμα αγγίζει τα όρια του γελοίου: παγώνει τη διαδικασία αναθεώρησης του άρθρου 16 και επί τόπου ξαμολά τα στελέχη του ΠΑΣΟΚ να υπερθεματίσουν υπέρ της αναθεώρησης. Επιτρέπει στα πρωτο-

κλασάτα στελέχη του να διαφοροποιούνται θορυβωδώς από τη γραμμή του, αλλά τιμωρεί αυστηρά τα δευτεροκλασάτα στελέχη που επιτιμούν θορυβωδώς τους διαφωνούντες. Μόλις περάσει το μπουρίνι, διαφοροποιείται και αυτός από τον εαυτό του, ασκώντας δεξιά κριτική στην κυβέρνηση.

Στην πράξη είναι φανερό ότι ο Παπανδρέου υπόκειται στο μαρτύριο ενός πολιτικού τρανσέξουαλ: βρίσκεται παγιδευμένος σε ένα σώμα που δεν του ταιριάζει, στην προκειμένη περίπτωση σε ένα κόμμα που δεν του ταιριάζει. Ποιος αμφιβάλει ότι θα ένιωθε πιο άνετα ως επικεφαλής της «Φιλελεύθερης Συμμαχίας», αυτής της γκρούπας που ίδρυσαν λίγες δεκάδες γιάπηδες γύρω στα 35 και παρακαλούν τώρα τον Μάνο και τον Ανδριανόπουλο να τους αναλάβει; Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι εσωκομματικές κρίσεις στο ΠΑΣΟΚ δημιουργούνται όποτε ο Γιωργάκης εξαναγκάζεται να επιτεθεί στη ΝΔ από τα αριστερά. Όχι γιατί το ΠΑΣΟΚ είναι τόσο δεξιό που δεν αντέχει μια τέτοια στροφή – άλλωστε ο Κουλούρης μάλλον υπερθεμάτισε στις απόψεις του Παπανδρέου στην προκειμένη περίπτωση – αλλά γιατί ο ίδιος ο πρόεδρος του αισθάνεται τόσο άβολα με τον ρόλο αυτό, που με την παραμικρή αφορμή το ρίχνει στις απειλές και τις διαγραφές. Η δυνατότητά του να υπερασπιστεί με οποιονδήποτε άλλο τρόπο μια αντινεοφιλελεύθερη πολιτική είναι μηδαμινή.

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΕΙΑ

Η σκληρή πραγματικότητα για το ΠΑΣΟΚ, ωστόσο, είναι ότι η χρέωση

αυτής της σχιζοειδούς κατάστασης στον πανθομολογούμενως ανεπαρκή πρόεδρό του είναι απλά μια εύκολη και προσωρινή λύση. Το ίδιο πρόβλημα διαπερνά στην ουσία όλο το σώμα του κόμματος. Σε κάθε κυβερνητική πρωτοβουλία –και στην πραγματικότητα δεν είναι και λίγες– η αξιωματική αντιπολίτευση εμφανίζεται με τρία προσώπια. Ένα αμήχανο που ψέγει την κυβέρνηση για τη διαχειριστική της ικανότητα και μόνο. Ένα «εκσυγχρονιστικό» που διαμαρτύρεται στο όνομα πιο δραστικών και τελικά πιο φιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων. Και τέλος, κάπου στο βάθος και σχεδόν από κεκτημένη ταχύτητα, ένα ΠΑΣΟΚ το οποίο κριτικάρει τη ΝΔ αλλά και τον ίδιο του τον εαυτό από πιο φιλολαϊκές θέσεις. Η εσωτερική μάχη των τριών ΠΑΣΟΚ θυμίζει ολοένα και περισσότερο φαύλο κύκλο, καθώς μάλιστα εσχάτως συμβαίνει τα ίδια πρόσωπα να αποτελούν κομμάτια και των τριών εκφάνσεων του κινήματος.

Το πρακτικό αποτέλεσμα είναι ότι καμία από τις πολιτικές τακτικές που δοκιμάζονται δεν αποφέρει απολύτως τίποτα. Η επιθετική παρουσία του Γιωργάκη πριν από μερικές εβδομάδες στη Βουλή δεν απέφερε παρά ελάχιστα κέρδη. Άλλοτε τέτοιοι λεονταρισμοί δημιουργούσαν ρεύμα στην κοινωνία και τρικυμία στην Αριστερά. Αλλά και η πιθανότητα του ΠΑΣΟΚ να πλασαριστεί ξανά ως το ανανεωτικό κομμάτι του πολιτικού σκηνικού ή ως ο καλός διαχειριστής υποθηκεύεται από την υποχρέωσή του να ασκεί πότε πότε αντιπολίτευση στην κυβέρνηση. Έτσι, η αποφυγή της συντριβής στις επόμενες εκλογές γίνεται ζήτημα τακτικών ελιγμών. Τα υπαρξιακά ερωτήματα ωστόσο θα παραμείνουν στη Χαριλάου Τρικούπη και την επόμενη ημέρα και με τον επόμενο αρχηγό.

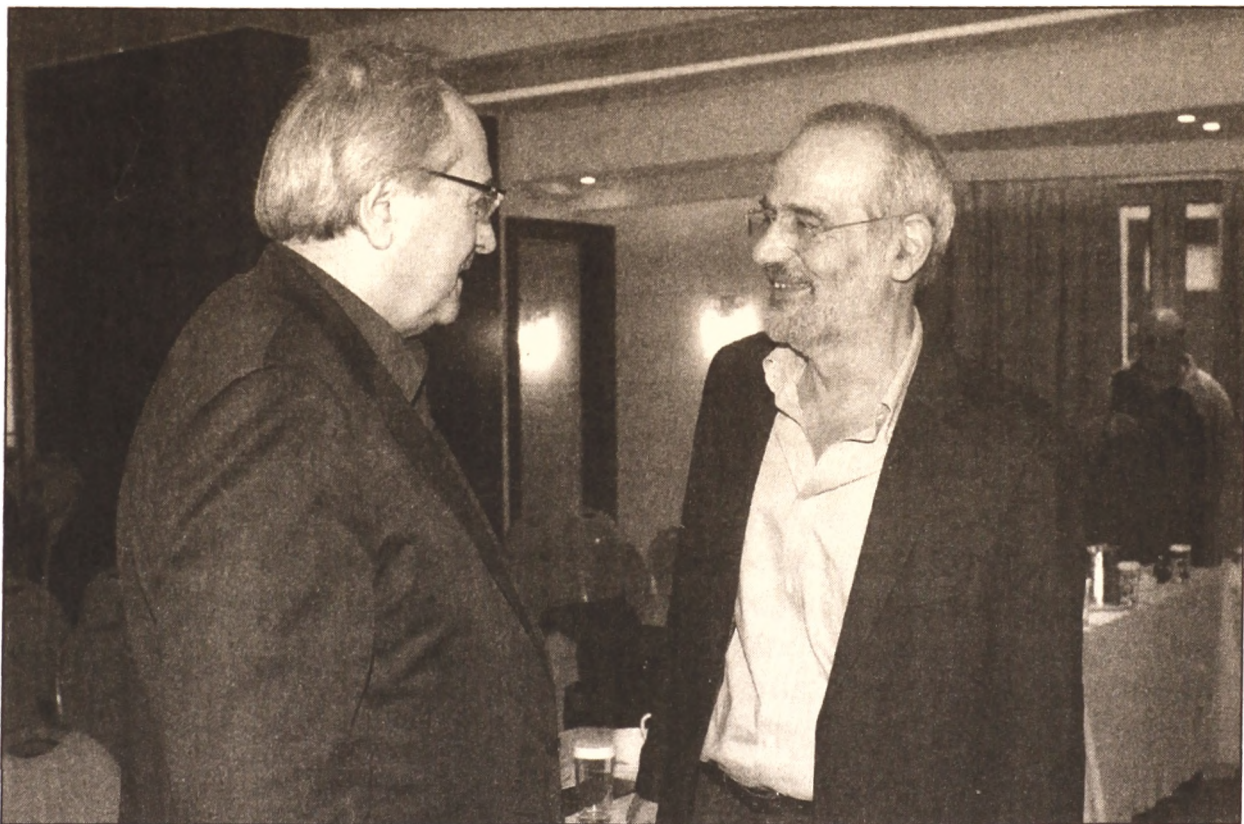
Μ' αυτά και μ' αυτά η κουβέντα στο ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί παρά να επιστρέφει σε μεταφυσικές αναζητήσεις. Να, επί του προκειμένου για παράδειγμα, στην εντυπωσιακή ομοιότητά του με τον παντοδύναμο θεό. Που κι αυτός, όπως και το κίνημα, είναι και τριαδικός, είναι και ομοούσιος, αλλά κατά βάθος δεν υπάρχει κιόλας.

Καβγάς για το πάπλωμα στον Συνασπισμό

του Στρατή Μοσχονήσιου

Είναι λυπηρό, και για πολλούς απογοητευτικό, είναι όμως πραγματικότητα: Ο Συνασπισμός, αντιμέτωπος για άλλη μια φορά με το σισύφειο δράμα του, βρίσκεται ενώπιον μιας έντονης κρίσης. Μιας κρίσης που υποβόσκει εδώ και πολύ καιρό και η οποία κλιμακώνεται τώρα, με αφορμή τις επερχόμενες βουλευτικές εκλογές, βαθαίνοντας το κλίμα εσωστρέφειας που καταδιώκει μια μεγάλη μερίδα στελεχών του και –κυρίως– απειλώντας ακόμα και με διάσπαση των δυνάμεών του.

Κωνσταντόπουλος – Αλαβάνος: Εκείνοι άνοιξαν τον δρόμο, θα ακολουθήσει κανείς;

Η απόφαση του πρώην προέδρου του κόμματος Ν. Κωνσταντόπουλου να μην είναι υποψήφιος βουλευτής στις επόμενες εκλογές έδειξε τεχνητά να φέρνει τα πάνω κάτω: Τάραξε τα νερά (είναι γεγονός), ταυτόχρονα, όμως, έδωσε αφορμή για ερμηνείες και συμπεράσματα, τα οποία «βολεύουν» απλώς τις θέσεις και τις απόψεις της κάθε πλευράς που τα διατυπώνει. Επί της ουσίας, ωστόσο, ο Ν. Κωνσταντόπουλος, με την καθαρότητα λόγου που τον διακρίνει, δεν είπε τίποτε περισσότερο

από το ότι αποσύρεται από το εκλογικό παιχνίδι για να επιτρέψει να δοθεί χρόνος «για την ανανέωση του κόμματος και του ιδίου προσωπικά».

Κάτι αντίστοιχο, άλλωστε, είχε κάνει νωρίτερα και ο νυν πρόεδρος του ΣΥΝ Αλ. Αλαβάνος, ο οποίος είχε ξεκαθαρίσει ότι δεν πρόκειται να θέσει υποψηφιότητα στην Αθήνα και στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής, αλλά και στη Θεσσαλονίκη, ώστε να αφεθεί περισσότερος χώρος γι' αυτό που ο ίδιος εννοεί ως ανανέωση στο κόμμα.

Που σημαίνει ότι τόσο ο Κωνσταντό-

πουλος όσο και ο Αλαβάνος, αν και από διαφορετικές αφετηρίες και από διαφορετική οπτική, συγκλίνουν στην ανάγκη της ανανέωσης του ΣΥΝ. Μιας ανανέωσης που θα αφορά όχι μόνο τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας του κόμματος, αλλά και την εκπροσώπησή του στους διάφορους θεσμούς, με πρώτη, βεβαίως, τη Βουλή.

Υπό αυτό το πρίσμα, θεωρείται σχεδόν βέβαιο ότι οι της μειοψηφίας, που βιάστηκαν να ερμηνεύσουν τη δήλωση Κωνσταντόπουλου, δεν προσέφεραν καμία υπηρεσία τόσο στον ίδιο όσο και στο κόμμα. Αντίθετα, φάνηκε ότι στόχος τους ήταν να εκμεταλλευθούν το γεγονός ότι ο πρώην πρόεδρος δεν έδωσε καμία εξήγηση και να το χρησιμοποιήσουν για να ενισχύσουν τις δικές τους θέσεις. Οι οποίες, βεβαίως, δεν έχουν καμία σχέση με την απόφαση του πρώην προέδρου, αλλά με τις διαφορές που έχουν οι ίδιοι με την πλειοψηφία, αναφορικά κυρίως με την συνεργασία του κόμματος στο πλαίσιο του ΣΥΡΙΖΑ και ακόμα για τις θέσεις των υποψηφίων στις επερχόμενες εκλογές.

Οι διαφορές, δηλαδή, που τους οδήγησαν στην πρόσφατη συνεδρίαση της Κεντρικής Πολιτικής Επιτροπής να εκδώσουν μια κοινή ανακοίνωση, με την οποία ούτε λίγο ούτε πολύ ζητούν από τον ΣΥΝ και την πλειοψηφούσα σ' αυτόν παράταξη να αποκηρύξουν την αριστερή στροφή που εκδηλώνουν εδώ και αρκετό καιρό και ταυτόχρονα να τερματίσουν την συνεργασία στο πλαίσιο του ΣΥΡΙΖΑ, παρά τις αποφάσεις που είχαν ληφθεί στο τελευταίο συνέδριο του κόμματος το 2004.

«ΑΕΡΙΝΕΣ» ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Αντίθετα, αξιώνουν την κάθοδο του ΣΥΝ στις εκλογές με «αμφίπλευρες συνεργασίες» και την κατάθεση ενός προγράμματος στο οποίο θα τίθενται οι βασικές αρχές του κόμματος, με κύριο άξονα από τη μία την φιλοευρωπαϊκή και από την άλλη την αντι-ΚΚΕ θέση του, και ταυτόχρονα οι αναγκαίες αρχές για μια εν δυνάμει κυβερνητική συνεργασία (προφανώς με το ΠΑΣΟΚ).

Βεβαίως, όπως παρατηρούν στελέχη της πλειοψηφίας, η κοινή ανακοίνωση δεν έχει την πλήρη αποδοχή των με-

Η συνεδρίαση της Κεντρικής Πολιτικής Επιτροπής στην οποία έλαβε χώρα ο... σχετικός καθγός.

λών και των τριών τάσεων που την υπέγραψαν, καθώς κάποιοι από αυτούς αναγνωρίζουν, πρώτον, το γεγονός ότι για τον ΣΥΡΙΖΑ υπάρχουν συγκεκριμένες αποφάσεις οι οποίες δεν έχουν αλλάξει και, δεύτερον, ότι η μέχρι τώρα κοινή δράση του ΣΥΝ με τους εταίρους του ΣΥΡΙΖΑ, αλλά και με άλλες ριζοσπαστικές ομάδες και ανένταχτους της Αριστεράς, έχει αποδώσει καρπούς, δημιουργώντας μια νέα δυναμική για το κόμμα. Μια δυναμική, η οποία πήρε νέες διαστάσεις στις πρόσφατες εκλογές για την Τοπική Αυτοδιοίκηση και φυσικά δημιουργεί καλές προοπτικές για τις επερχόμενες εκλογές.

Σχετικά με αυτό το τελευταίο, εξάλλου, στελέχη του πλειοψηφούντος Αριστερού Ρεύματος υποστηρίζουν ότι είναι πλέον καιρός να πάψει ο ΣΥΝ να φαντάζει στην ελληνική κοινωνία σαν «κόμμα της ήττας», όπως θεωρείται από πολλούς –τα τελευταία χρόνια, τουλάχιστον– και να γίνει αυτό που όλοι οραματίζονται, δηλαδή ένα κόμμα που θα συνδυάζει την αριστερή δράση με μια ξεκάθαρη και σύγχρονη αριστερή σκέψη, απαλλαγμένη από τις αγκυλώσεις και τα σύνδρομα του παρελθόντος.

ΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Στο πλαίσιο αυτό, μάλιστα, παλιό θεωρητικό στέλεχος του κόμματος διευκρινίζει ότι κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει μόνο με την στροφή του ΣΥΝ προς τον ριζοσπαστισμό κινηματικού χαρακτήρα, μια στροφή που θα επιτρέπει την

δημιουργία ενός ανοιχτού διαύλου επικοινωνίας του κόμματος με την κοινωνία. Μια στροφή χωρίς γραφειοκρατικά τερτίπια και αρχηγικές τάσεις, στην οποία τίποτε δεν θα θεωρείται δεδομένο, γι' αυτό και δεν θα έχουν καμία θέση οι όποιες μορφές περιχαράκωσης ή εσωστρέφειας.

Ένα από τα κυρίως ζητούμενα για τον ΣΥΝ αποτελεί η ανάγκη παρουσίασης ενός πλήρους προγράμματος, με σαφείς θέσεις για όλες τις πτυχές της καθημερινότητας και κυρίως με προβληματισμούς και ξεκάθαρους στόχους. Κάποιοι βεβαίως διατείνονται ότι πρόγραμμα υπάρχει. Αν είναι έτσι, όμως, το ερώτημα που προκύπτει είναι πού βρίσκεται αυτό το πρόγραμμα; Γιατί δεν «βγαίνει προς τα έξω», ώστε να γίνει κτήμα των πολιτών και να μην μένει σαν επτασφράγιστο μυστικό, κλεισμένο στο κτίριο της Κουμουνδούρου για εσωτερική κατανάλωση;

Ιδιαίτερα όταν ένα τέτοιο πρόγραμμα –στο οποίο θα πρέπει «όλοι να έχουν θέση», καθώς δεν περισσεύει κανένας– είναι εκ των ων ουκ άνευ για την παραπέρα πορεία του κόμματος.

Και αυτό, μάλιστα, θα έπρεπε ουσιαστικά να είναι το κύριο αντικείμενο της συζήτησης, με αφορμή την διακήρυξη της Κεντρικής Πολιτικής Επιτροπής ενόψει των επερχόμενων εκλογών, και όχι ο καθγός για το... πάπλωμα, δηλαδή ο καθγός ανάμεσα στους ενδιαφερόμενους για μια θέση στο εκλογικό ψηφοδέλτιο του κόμματος.

Το αμφίβολο μέλλον της Ντόρας ως δελφίνου

του Θ. Γεωργαντέα

Ο Καραμανλής και ο Τάσος Παπαδόπουλος δεν ήθελαν την Ντόρα στο γεύμα που πραγματοποιήθηκε την περασμένη Τετάρτη στη Ραφήνα, με αφορμή την επίσκεψη του κυπρίου προέδρου στην Αθήνα. Επειδή, όμως, θα ήταν τουλάχιστον άκομψο να αποκλειστεί μόνον αυτή, αποφασίστηκε να μην μετάσχει και ο κύπριος ομόλογός της, ο κ. Λιλλήκας, με τον οποίο ούτως ή άλλως η κ. Μπακογιάννη διατηρεί σχέσεις... γάτας με σκύλο. Τόσο το γεγονός αυτό όσο και γενικότερα η εικόνα της κ. Μπακογιάννη ως υπουργού δίχως ουσιαστικές αρμοδιότητες στα σοβαρότερα θέματα της εξωτερικής πολιτικής δημιουργούν εύλογα ερωτηματικά για το μέλλον της ως δελφίνου του Κώστα Καραμανλή.

Η υπουργός Εξωτερικών, στην «περίφημη» περιοδεία της στη Θράκη, χαιρετάει κοπέλες από τα μουσουλμανικά χωριά της περιοχής.

Η επίσκεψη που πραγματοποίησε προ δύομιση εβδομάδων η Ντόρα Μπακογιάννη στις μειονοτικές περιοχές της Θράκης, όπου και εξήγγειλε σειρά θετικών μέτρων για τους μουσουλμάνους, προκάλεσε πολλά και αιχμηρά σχόλια από σειρά στελεχών της κυβέρνησης και

της αντιπολίτευσης. Γιατί έπρεπε να πάει στην περιοχή η ελληνίδα υπουργός Εξωτερικών και όχι, για παράδειγμα, ο υπουργός Εσωτερικών ή ο Οικονομίας; Οι επικριτές της Ντόρας χαρακτήριζαν ως απαράδεκτη αυτή την κίνησή της, διότι, όπως έλεγαν, είναι σαν να παραδέχεται –έμμεσα– η ελληνική

πλευρά ότι η περιοχή δεν είναι ελληνικό, αλλά αμφισβητούμενο έδαφος. Πόσο μάλλον, υπογράμμιζαν οι ίδιοι, όταν είναι γνωστό ότι η Άγκυρα τοποθετεί το μειονοτικό στο συνολικό πλαίσιο των ελληνοτουρκικών σχέσεων και με κάθε ευκαιρία ανακινεί το ζήτημα, προκειμένου να πιέσει την Ελλάδα αλλά και για να παζαρέψει τα σχετικά με το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Παλαιός διπλωμάτης, πολύ καλός γνώστης της περιοχής και του θέματος, είχε διαμηνύσει στην κυβέρνηση να μην περιοδεύσει στη Θράκη η υπουργός Εξωτερικών. Η Ντόρα όμως το είδε αλλιώς. Με το σκεπτικό ότι η διευθέτηση του μειονοτικού στη Θράκη είναι ένα έργο που άρχισε ο πατέρας της όταν ήταν πρωθυπουργός, και ότι αυτή δικαιωματικά πρέπει να το συνεχίσει, δεν άκουσε κανέναν και πραγματοποίησε την επίσκεψη. Και μπορεί να φαίνεται υπερβολή, όμως οι μειονοτικοί πίνουν νερό στο όνομα του Μητσotάκη, διότι, όπως λένε, επί εποχής του «άρχισε να γίνεται πράξη η ισονομία και ισοπολιτεία».

ΣΤΟ «ΨΥΓΕΙΟ»

Η περιοδεία στη Θράκη επιβεβαίωσε για μια ακόμα φορά ότι η Ντόρα γενικότερα δεν «ακούει» τους διπλωμάτες του ΥΠΕΞ και φροντίζει μόνο τη δική της εικόνα. Διατηρεί σχέσεις μόνον με ανθρώπους της απολύτου εμπιστοσύνης της, συμβούλους και διπλωμάτες, οι οποίοι δεν ξεπερνούν τα 10 άτομα, και όλους τους υπόλοιπους τους κρατάει εκτός του γραφείου της. Ο υφυπουργός Εξωτερικών Γ. Βαληνάκης είναι «εξαφανισμένος», ενώ κρατείται στη «σκιά» και ο έτερος υφυπουργός και φίλος του Καραμανλή, ο Ευρ. Στυλιανίδης, ο οποίος, αν και ήταν μαζί

της στην περιοδεία στη Θράκη, πέρασε σχεδόν απαρατήρητος. Στο «ψυγείο» έχουν βάλει και τον εκπρόσωπο Τύπου του Υπουργείου, τον Γιώργο Κουμουτσάκο, εξαιτίας των στενών σχέσεων του με τον πρώην υπουργό Εξωτερικών Πέτρο Μολυβιάτη. Ο νεαρός διπλωμάτης, μάλιστα, φέρεται να είναι ένας εξ αυτών που εισηγήθηκε να μην πάει στη Θράκη ή τουλάχιστον να μην πάει εκεί μόνη της, αλλά μαζί με άλλους υπουργούς. Την ίδια επισήμανση λέγεται ότι έκανε και ο υπουργός Εσωτερικών Π. Παυλόπουλος.

Η κ. Μπακογιάννη δεν είχε μόνον «οικογενειακούς λόγους» για να επισκεφθεί τη Θράκη. Είχε και έναν ακόμη, πολύ σοβαρότερο. Το γεγονός ότι ο Καραμανλής, άτυπος σύμβουλος του οποίου στα εθνικά θέματα είναι ο πρώην υπουργός Εξωτερικών Π. Μολυβιάτης, έχει στερήσει από την κ. Μπακογιάννη τον χειρισμό μερικών από τα σοβαρότερα θέματα της εξωτερικής πολιτικής, όπως είναι τα ελληνοτουρκικά, το Κυπριακό και η ενεργειακή διπλωματία. Αν όμως έχουν έτσι τα πράγματα, τότε γιατί ο Καραμανλής έδωσε στην Ντόρα το κρίσιμο πόστο του υπουργείου Εξωτερικών; Κοινή πεποίθηση στους κόλπους της κυβέρνησης είναι ότι ο Καραμανλής δεν μπορούσε να κάνει αλλιώς, διότι στην αντίθετη περίπτωση θα έβαζε το «σύστημα Μητσοτάκη» απέναντί του. «Ουδείς μπορεί να αγνοήσει τον πανίσχυρο μηχανισμό που έχει δημιουργήσει εντός και εκτός κόμματος ο Μητσοτάκης», λένουν χαρακτηριστικά στελέχη της Ρηγύλλης.

ΣΚΩΤΣΕΖΙΚΟ ΝΤΟΥΣ

Βάζοντάς την όμως στο υπουργείο Εξωτερικών, ο Καραμανλής ήταν σαν να της έδινε, εμμέσως πλην σαφώς, το δαχτυλίδι της διαδοχής. «Καμία ανησυχία, προς το παρόν», σχολιάζουν πρόσωπα του Μαξίμου. Μέχρι να μετατραπεί η Ντόρα σε «ηγέτη», κάτι που προς το παρόν είναι ζητούμενο, και έως ότου μάθει τα θέματα του υπουργείου Εξωτερικών, όπου κατά κοινή ομολογία διπλωματών είναι τουλάχιστον «άπειρη», θα περάσει αρκετός καιρός. Μέχρι τότε, ο Καραμανλής εκτιμά ότι δεν θα δέχεται σοβαρά κτυπήματα κάτω από τη ζώνη, ενώ η Ντόρα θα περνάει δύσκο-

λες ώρες στην ηλεκτρική καρέκλα του ΥΠΕΞ. Καλού κακού πάντως, το περιβάλλον του πρωθυπουργού θεωρεί ότι δεν θα πρέπει να χειρίζεται η Ντόρα σημαντικά θέματα της εξωτερικής πολιτικής. Πόσο μάλλον, όταν είναι γνωστές οι κακές σχέσεις της «φamίλιας» με τον κύπριο πρόεδρο Παπαδόπουλο. Εξάλλου, είναι ακόμα νωπές οι επιθέσεις Μητσοτάκη κατά του κύπριου πολιτικού και η στάση του υπέρ του σχεδίου Ανάν.

Αν όμως –και όπως υπογραμμίζει σημαντική μερίδα κυβερνητικών στελεχών– η υπουργός Εξωτερικών δεν ήταν το «καταλληλότερο» πρόσωπο για να εξαγγείλει τα νέα μέτρα που έλαβε η ελληνική κυβέρνηση για την Θράκη, τότε γιατί το Μαξίμου δεν της «έβαλε πάγο»; Βεβαίως, ο Καραμαν-

Η Ντόρα σε συνάντησή της με τον πρόεδρο της Κύπρου κ. Τάσσο Παπαδόπουλο.

λής έχει την δικαιολογία ότι εκείνες τις ημέρες ήταν απασχολημένος με τη συζήτηση για την πρόταση μομφής που είχε υποβάλει το ΠΑΣΟΚ. Είναι, όμως, αυτός ο λόγος; Ή για μια ακόμη φορά η κυβέρνηση αποδεικνύεται ορχήστρα δίχως μαέστρο, όπου ο κάθε οργανοπαίκτης σφυρίζει στον δικό του σκοπό;

Να σημειωθεί ότι, λίγες ημέρες μετά την επίσκεψη της Ντόρας, το τουρκικό υπουργείο Εξωτερικών επετέθη, ως ήταν αναμενόμενο, κατά της πολιτικής που ακολουθεί η Ελλάδα απέναντι στη μειονότητα. Η διαφορά σε αυτή την επίθεση ήταν ότι η Άγκυρα «στοχοποίησε» την κριτική της στο πρόσωπο της κ. Μπακογιάννη. Το ελληνικό ΥΠΕΞ από την πλευρά του, αντί να ανταπο-

δώσει τα δέοντα και να εγκαλέσει την Τουρκία για τον ωμό και βίαιο τρόπο που αντιμετωπίζει τις μειονότητες και ειδικά την κουρδική «μειονότητα» (μειονότητα είναι 15 εκ. άνθρωποι;) και για το ότι δεν εκπληρώνει στοιχειωδώς τις απαιτήσεις της ΕΕ, σιώπησε. Κάτι που πολλοί ερμήνευσαν ως έμμεση παραδοχή του λάθους που έκανε η υπουργός να επισκεφθεί την περιοχή.

ΚΡΙΣΙΜΕΣ ΜΕΡΕΣ

Το περιβάλλον πάντως της κ. Μπακογιάννη απέδιδε τη στάση αυτή στο ότι η Αθήνα δεν θέλει να οξύνει το κλίμα, ιδιαιτέρως τη στιγμή που η Τουρκία βρίσκεται σε προεκλογική περίοδο και οι εσωτερικές αντιπαραθέσεις κλιμακώνονται επικίνδυνα. Σημείωναν ακόμα ότι αυτό ακριβώς αποζητάει και ο Ερντογάν, ο οποίος, ευρισκόμενος σε τροχιά σύγκρουσης με τους στρατιωτικούς και σημαντική μερίδα του κατεστημένου της γείτονος, υψώνει εθνικιστικές κορώνες, απειλεί για το θέμα των πετρελαίων στην Κύπρο κλπ. Γενικότερα, στο υπουργείο Εξωτερικών και στο Μαξίμου παρατηρείται αυξημένη ανησυχία για το κλίμα έντασης στην Τουρκία, ενώ ουδείς μπορεί να αποκλείσει προκλήσεις στο Αιγαίο και την Κύπρο και υποτροπή στα ελληνοτουρκικά.

Οι φόβοι μάλιστα μεγάλωσαν, μετά την πρόσφατη επίσκεψη του αρχηγού του τουρκικού Γενικού Επιτελείου Μπουγιουκανίτ στις ΗΠΑ, ο οποίος εμφανίστηκε ως επίγονος του Κεμάλ Ατατούρκ και δήλωσε ότι «όσο ο πανίσχυρος τουρκικός στρατός προστατεύει την Τουρκία κανείς δεν μπορεί να τη διαμελίσκει. Όσοι το ονειρεύονται θα βρεθούν μπροστά σε εφιάλτη». Δηλώσεις οι οποίες, παρά τον απειλητικό τόνο, ιδιαιτέρως στο εσωτερικό της χώρας, δεν παύουν να κρύβουν έναν πανικό για το αβέβαιο μέλλον της χώρας. Ανεξαρτήτως αυτού όμως, βέβαιοι είναι ότι το κλίμα εθνικιστικής υστερίας απομακρύνει την γείτονα από την ευρωπαϊκή προοπτική και τελικώς την στρέφει εκεί που –για πολλούς δυτικοευρωπαίους πολιτικούς– ανήκει: Στην Ασία.

Η Τουρκία, λένουν στο Αντί διπλωμάτες μας, είναι άκρως αμφίβολο εάν μπει έστω και μετά από 15-20 χρόνια

στην ΕΕ. Όχι επειδή δεν την θέλει η Ευρώπη, αλλά διότι πλέον δεν θέλει να μπει και η ίδια. Είναι εμφανές τα τελευταία χρόνια ότι ο ασιατικός εαυτός της γείτονος κερδίζει ολοένα περισσότερο έδαφος. Η Τουρκία, ανεξαρτήτως των κραδασμών που μπορεί να υποστεί εξαιτίας της δημιουργίας ενός κουρδικού κράτους στο Βόρειο Ιράκ και της ενδεχόμενης –αλλά όχι σίγουρης– επιθυμίας των Κούρδων της Τουρκίας να ενωθούν μαζί του, είναι πολύ δύσκολο να πάψει να είναι περιφερειακή δύναμη. Οικονομικά αναπτύσσεται συνεχώς, έχει μεγάλο νεανικό πληθυσμό και διαρκώς κάνει μεγάλα οικονομικά ανοίγματα στις γειτονικές περιοχές και χώρες. Ακόμα και στο Β. Ιράκ έχει μπει οικονομικά. Η Τουρκία έχει προοπτικές για να μετατραπεί σε περιφερειακή υπερδύναμη. Και εκτός ΕΕ, θα είναι μια «ασιατική υπερδύναμη». Κάτι που δεν μπορεί παρά να έχει επιπτώσεις και στις σχέσεις της με την Ελλάδα.

ΤΟ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΟ

Όλα αυτά, σημειώνουν έλληνες διπλωμάτες, τα βλέπουν οι μουσουλμάνοι της Θράκης, οι οποίοι αλληθωρίζουν σαφώς προς την Τουρκία. Η ουσία στη Θράκη, λοιπόν, είναι πολύ πιο σοβαρή από το εάν έπρεπε να πάει εκεί η Ντόρα ή όχι. Οικονομικά, εξηγούν στελέχη του ελληνικού ΥΠΕΞ, η Τουρκία έχει κάνει και εκεί έντονη την παρουσία της. Πρακτικά, ό,τι φτιάχνεται στη Θράκη είναι με προϊόντα από την Τουρκία. Γενικότερα όμως, η δυναμική της γείτονος κάνει τη μειονότητα να έχει στρέψει το βλέμμα της στην Τουρκία και να βασίζεται σε αυτήν. Το χειρότερο, προσθέτουν, είναι ότι την ίδια στιγμή οι δείκτες γεννητικότητας του χριστιανικού πληθυσμού είναι χαμηλοί, ενώ δεν είναι λίγοι εκείνοι, ιδιαίτερα οι νέοι, που φεύγουν από τη Θράκη. Ενδεικτικό, άλλωστε, είναι ότι οι χριστιανοί πολίτες αποφεύγουν να αγοράζουν σπίτια και διαμερίσματα στις περισσότερες περιοχές της Θράκης. Αντίθετα, προτιμούν να αγοράζουν δυτικότερα, όπως στη Θεσσαλονίκη. Την ίδια στιγμή, πολλοί πωλούν την αγροτική γη τους σε μουσουλμάνους και συχνά φεύγουν.

Στο μεταξύ, οι προσπάθειες για να

ανατραπούν τα πληθυσμιακά δεδομένα με την εγκατάσταση των Ποντίων από την πρώην ΕΣΣΔ δεν έχουν αποδώσει ουσιαστικά. Και σαν να μην έφταναν όλα αυτά, κυρίως την περίοδο ΠΑΣΟΚ, διάφοροι επιτήδριοι, οι οποίοι ουδέποτε τιμωρήθηκαν, ροκάνισαν σημαντικά κονδύλια που προορίζονταν για την ανάπτυξη της περιοχής. Να σημειωθεί ότι οικονομικά, με εξαίρεση κάποιες περιοχές, όπως π.χ. η Ξάνθη, οι υπόλοιποι νομοί της Θράκης αντιμετωπίζουν μεγάλα προβλήματα. Ιδιαίτερως στην Αλεξανδρούπολη, όπου δεν γίνονται επενδύσεις και κυριαρχεί το φαινόμενο της αποβιομηχάνισης, η κατάσταση είναι αποκαρδιωτική.

Τέλος, η διαδικασία αφομοίωσης των μουσουλμάνων, οι οποίοι είναι κοινό μυστικό ότι αυτοχαρακτηρίζονται ως «Τούρκοι», παρά τα σημαντικά έργα υλικοτεχνικής υποδομής που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια, προχωρεί με εξαιρετικά αργούς ρυθμούς. Κι αυτό,

λόγω της κατηγορηματικής άρνησης τοπικών παραγόντων να λάβουν μέτρα, ώστε να κατεβούν οι μειονοτικοί από τα χωριά στις μεγάλες πόλεις –εκεί όπου σίγουρα θα είναι πιο εύκολο να αφομοιωθούν. Αντίθετα, τώρα οι μουσουλμάνοι είναι κλεισμένοι στο καβούκι της τοπικής κοινωνίας τους, έρμαια του βαθέως κράτους της Τουρκίας, των τοπικών παραγόντων τους και του προξενείου της Κομοτηνής.

Όλα δείχνουν, λοιπόν, ότι τα πράγματα δεν πάνε καθόλου καλά σε αυτή την ευαίσθητη εθνικά περιοχή της χώρας μας. Καλό θα είναι, λοιπόν, να ανασκουμπωθεί η κυβέρνηση και να αντιμετωπίσει τα πράγματα σοβαρά προβλήματα της χώρας, αντί να αναλίσκονται ο πρωθυπουργός της, οι υπουργοί της, αλλά και ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης σε μικροπολιτικά τερτίπια και άσκοπες αντιπαραθέσεις. Επιτέλους, ο τόπος έχει ανάγκη από δουλειά και σοβαρότητα!

ΡΗΞΗ

15 ΗΜΕΡΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΓΙΑ ΤΗΝ:
ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΧΕΙΡΑΦΕΤΗΣΗ
ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ
ΑΜΕΣΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Κάθε δευτερο Σάββατο θα την βρείτε στα περίπτερα - Το 7ο φύλλο κυκλοφορεί στις 24/2/2007

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ
ΤΟ 1204 ΚΑΙ Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ
ΤΟΥ ΝΕΩΤΕΡΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
ΕΘΝΟΣ & "ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΙΚΗ"
ΝΕΟΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 37, 106 77 ΑΘΗΝΑ, τηλ.: 210 3826319, fax: 210 3839930, email: enal@ardn.gr

Ακόμα μια κυβερνητική επικοινωνιακή ήττα

του Βασίλη Ζήση

Η υπόθεση Βαρθολομαίου δεν αφορά κυρίως το είδος της σχέσης που είχε ο «σοβαρός και έντιμος» διοικητής του ΙΚΑ και «ταμίας» της ΝΔ με μια υπάλληλό του. Ο αναμάρτητος πρώτος τον λίθον βαλέτω. Όπως άλλωστε έγραψε και η *Αυριανή*, το κακό ξεκίνησε από την Μιμή και άντε τώρα να συμμαζέψει το Μαξίμου τη λίμπιντο των καταπιεσμένων τόσα χρόνια στην αντιπολίτευση γαλάζιων υπουργών και διοικητών.

Τα νέα κτίρια του ΙΚΑ ήταν μία από τις υποθέσεις προμηθειών που συνδέονται με την υπόθεση Βαρθολομαίου.

Η υπόθεση Βαρθολομαίου αφορά για μια ακόμα φορά τη διαφθορά στον δημόσιο τομέα και φέρνει την κυβέρνηση σε δύσκολη θέση, όχι επειδή συνδέεται και ο Βαρθολομαίος με παρόμοια φαινόμενα, αλλά επειδή αποδεικνύεται ότι δεν έκανε τίποτα για να τα αντιμετωπίσει.

Έκανε μάλιστα ακριβώς το αντίθετο, όπως άλλωστε και η υπόλοιπη ΝΔ στην πλειονότητα των περιπτώσεων: Χρησιμοποίησε τον ίδιο μηχανισμό που χρησιμοποιούσαν και οι προκάτοχοί του ΠΑΣΟΚ για να ελέγξει τις προμήθειες του ΙΚΑ. Αυτό είναι που οδήγησε σε μια ακόμα επικοινωνιακή ήττα την

κυβέρνηση της ΝΔ. Το ΠΑΣΟΚ και τα φερέφωνά του στα μίντια δεν κατάφεραν μέχρι στιγμής να αποδείξουν ότι το σκηνικό του φόνου συνδέεται με προμήθειες και διαφθορά. Αλλά ούτε η κυβέρνηση κατάφερε επίσης να αποδείξει ότι δεν συνδέεται.

Όταν γράφονταν αυτές οι γραμμές, η κυβέρνηση ανησυχούσε και έκανε ό,τι ήταν ανθρωπίνως δυνατόν για να σταματήσουν τα πρωτοσέλιδα. Μέχρι και την κυβερνητική επιτροπή επιστράτευσαν για να εγκρίνει αιφνιδιαστικά τον νόμο-πλαίσιο για την Παιδεία. Κι αυτό γιατί η διαφθορά στο ΙΚΑ είναι διαχρονική και διακομματική, όλα τα δυσώδη και καυτά ζητήματα της δημόσιας υγείας βρίσκονται πλέον στον «αέρα» και έτσι ανά πάσα στιγμή μπορεί να γίνει «του Αγίου Βαρθολομαίου». Πόσο ανεξέλεγκτη μπορεί να γίνει η κατάσταση μας το υπενθυμίζουν τα όσα συνέβαιναν στα μέσα της δεκαετίας του '80 με το σκάνδαλο των αξονικών τομογράφων, όταν η τότε κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ είχε αναθέσει τις αξονικές τομογραφίες του ΙΚΑ σε μεγαλοδιαπλεκόμενο επιχειρηματία στον χώρο της Υγείας. Ποιος είχε διαμαρτυρηθεί τότε για το σκάνδαλο; Ο Ζαχαρίας Καψαλάκης, ο οποίος λίγο μετά έγινε στόχος της 17Ν.

Το έγκλημα πρόσφερε μια καλή ευκαιρία στο ΠΑΣΟΚ για να αντεπιτεθεί για μια ακόμα φορά στην κυβέρνηση για θέματα διαφθοράς. Και η Χαριλάου Τρικούπη και οι εφημερίδες που τη στηρίζουν προσπάθησαν να καλλιεργήσουν την εντύπωση ότι ο διοικητής, για να ελέγχει τον -διαχρονικά- σάπιο τομέα των προμηθειών στο Ταμείο, είχε αφήσει εκεί την ερωμένη του. Θέλη-

σαν έτσι να δημιουργήσουν την εικόνα ενός διεφθαρμένου διοικητή, ο οποίος, μέσω των προμηθειών, εισέπραττε είτε για την τσέπη του είτε για την Ρηγίλλης. Αλλά επειδή δεν μιλάνε ποτέ για σχοινί στο σπίτι του κρεμασμένου, η γνώμη του λαού για τη δική του διαφθορά ήταν ο λόγος που δεν μπόρεσε να εκμεταλλευθεί όσο θα ήθελε το θέμα. Παρόλα αυτά, η κυβέρνηση στριμώχθηκε κι αυτό εξηγεί τη μεγάλη ανησυχία της.

Ωστόσο, το «φαινόμενο Βρακατσέλη» δεν παρουσιάστηκε επί Βαρθολομαίου. Η συγκεκριμένη κυρία κατείχε την κρίσιμη θέση που είχε στις προμήθειες του ΙΚΑ σχεδόν επί δύο δεκαετίες –και ιδίως «συστήματος ΠΑΣΟΚ». Μάλιστα, άпасες οι προϊστάμενες αρχές της, αρσενικού ή θηλυκού γένους, της έδειχναν ιδιαίτερη «προτίμηση»(!). Η ευθύνη του Γιάννη Βαρθολομαίου δεν ήταν λοιπόν ότι την έκανε ερωμένη του. Δικιά του υπόθεση. Η ευθύνη του ήταν ότι δεν έκανε τίποτα για να αλλάξει το διεφθαρμένο σύστημα προμηθειών του ΙΚΑ.

Παρά τα κραυγαλέα πρωτοσέλιδα και την υστερία των «δελτίων των 8», ουδείς και πάλι ασχολήθηκε σοβαρά με τα πραγματικά προβλήματα του ΙΚΑ. Προβλήματα διαχρονικά, που, εάν δεν λυθούν, είναι πολύ πιθανόν να το οδηγήσουν σε κατάρρευση τα επόμενα χρόνια, με αφάνταστες συνέπειες για τους ασφαλισμένους και τους συνταξιούχους. Να σημειωθεί ότι σχεδιάζεται το ΙΚΑ να μετατραπεί σε τεράστια ομπρέλα, υπό την οποία θα μπουν δεκάδες ειδικά ταμεία κύριας σύνταξης και επικουρικά. Σχέδιο που αφενός συναντά έντονες αντιδράσεις, αφετέρου είναι αμφίβολο εάν είναι έτοιμο το ΙΚΑ να το υλοποιήσει και πολύ περισσότερο να το αντέξει.

Δεν είναι άλλωστε ο τομέας προμηθειών, όπου τελευταία «τρέχουν» προμήθειες ύψους 7,5 εκ. ευρώ, ο μόνος αμαρτωλός του ΙΚΑ. Τα ίδια και πολύ χειρότερα συμβαίνουν στον τομέα της Υγείας, από τον οποίο περνούν οι τεράστιες ιατροφαρμακευτικές δαπάνες του Ταμείου. Ποιος στέλνει πελατεία στα ιδιωτικά διαγνωστικά κέντρα; Μα και βέβαια το ΙΚΑ και οι άλλοι μεγάλοι ασφαλιστικοί οργανισμοί. Δίχως τους

ασφαλισμένους τους, άλλωστε, ο ιδιωτικός τομέας Υγείας θα είχε φαλιρίσει προ πολλού.

Αρκετοί αρμόδιοι υπουργοί και διοικητές Ταμείων έχουν επιχειρήσει κατά καιρούς να βάλουν κάποια τάξη στην διαρκή «αιμορραγία» προς τον χώρο της ιδιωτικής Υγείας. Είναι, όμως, τόσο μεγάλα τα συμφέροντα και η διαπλοκή, που συνήθως οι οποιεσδήποτε προσπάθειες ναυαγούν. Είναι χαρακτηριστικό ότι προ διμήνου, όταν ο πρόεδρος μεγάλου ασφαλιστικού Ταμείου επιχειρήσε να βάλει υψηλό πρόστιμο σε γνωστό διαπλεκόμενο μεγαλοεπιχειρηματία που διαθέτει αλυσίδα ιατρικών και διαγνωστικών μονάδων σε όλη τη χώρα, έπεσαν λυτοί και δεμένοι για να τον πείσουν να το πάρει πίσω. Ανάμεσα σ' αυτούς και πολλοί νεοδημοκράτες βουλευτές, οι οποίοι μάλιστα τον επισκέφθηκαν στο γραφείο του, όπου και του έκαναν «παράσταση διαμαρτυρίας». Τεράστια συμφέροντα, επίσης, κρύβονται και πίσω από τη μαζική υπερ-συνταγογράφηση φαρμάκων. Και βέβαια, είναι ηλίου φαεινότερο ότι οι μόνες ωφελημένες από αυτό είναι οι φαρμακοβιομηχανίες και οι μεγαλοεισαγωγείς φαρμάκων. Εξάλλου, είναι γνωστό σε όλους ότι εντός του ΙΚΑ υπάρχουν πολλοί γιατροί, οι οποίοι γράφουν κατά βούληση συνταγές, ανάλογα με την προμήθεια που παίρνουν από τους «πλασιέ» και τις φαρμακοβιομηχανίες.

Ανεξαρτήτως των ερωτικών τριγώνων ή πολυγώνων στο ΙΚΑ, η περίοδος Βαρθολομαίου δεν έχει την χειρότερη φήμη. Ο συγχωρεμένος έστειλε στο σπίτι τους και καμιά εικοσαριά γιατρούς, έβγαλε και 4-5 αποφάσεις για το πώς πρέπει να συνάπτονται οι συμβάσεις με τα ιδιωτικά διαγνωστικά κέντρα. Όλα αυτά βέβαια ήταν πολύ λίγα μπροστά στα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί στο ΙΚΑ εδώ και πάνω από δύο δεκαετίες. Καιρός είναι λοιπόν να σκύψουν οι αρμόδιοι υπουργοί ουσιαστικά πάνω από το συγκεκριμένο Ταμείο, αλλά και τα υπόλοιπα, και να μην κοιτάζουν μόνον πώς θα τοποθετήσουν τους δικούς τους «κομισάριους» ως επικεφαλής, προκειμένου να γεμίσουν το δικό τους προεκλογικό ταμείο.

Κάτι το «ωραίο»

Λεύκωμα με άρθρα, μελέτες και πάνω από χίλιες τετράχρωμες φωτογραφίες, που αποτυπώνει τη σύγχρονη νεοελληνική κακογουστιά. Αναλύει το κιτς, αναζητά τις ρίζες του και σχολιάζει με χιούμορ τις χιλιάδες περιπτώσεις του φαινομένου.

Για την πολιτική, την κοινωνική συμπεριφορά, τη διακόσμηση, το σινεμά, το θέατρο, την τηλεόραση, το αυτοκίνητο, το σπίτι, το γραφείο...

Κεντρική διάθεση:
Δημοχάρους 60,
115 21 Αθήνα,
τηλ.: 210-72.32.819

Κοσμο δρομιο

ΑΛΒΑΝΙΑ Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΕΧΑΣΕ ΤΟΝ ΔΡΟΜΟ

Η βία και η νοθεία κυριάρχησαν για άλλη μια φορά στην Αλβανία, κατά τις δημοτικές εκλογές που διεξήχθησαν στη χώρα την περασμένη Κυριακή και οι οποίες ακολουθήθηκαν από τη δημιουργία πραγματικού χάους σε σχέση με τα τελικά αποτελέσματα, καθώς χρειάστηκε για την καταμέτρηση των ψήφων οι κάλπες από διάφορους δήμους της χώρας να σταλούν στην Κεντρική Εκλογική Επιτροπή στα Τίρανα.

Ο πρωθυπουργός Σαλί Μπερίσα, γνωστός από το παρελθόν για τις παραβατικές δραστηριότητές του, έσπευσε το βράδυ της Κυριακής να δηλώσει δημόσια ότι οι εκλογές διεξήχθησαν εντελώς κανονικά και «κατέδειξαν ξεκάθαρα την πολιτική βούληση της κυβέρνησης να διεξάγει ελεύθερες και δημοκρατικές εκλογές».

Η δήλωση Μπερίσα, ωστόσο, ήταν μια προσπάθεια να προκαταλάβει τις αντιπροσωπείες των διεθνών οργανισμών – κυρίως του ΟΑΣΕ, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Ευρωβουλής και του Συμβουλίου της Ευρώπης– τα μέλη των οποίων είχαν έλθει ως παρατηρητές και εκείνο που διαπίστωσαν ήταν πως στις εκλογές, όπως κατ' επανάληψη στο παρελθόν, παρουσιάστηκαν έντονα φαινόμενα παρατυπιών, παραλήψεων και βίας.

Χαρακτηριστικά, η ευρωβουλευτής Ντόρις Πακ, αρμόδια για θέματα ΝΑ Ευρώπης, διαπίστωσε ότι οι εκλογές διεξήχθησαν «όπως πάντα με λάθη», ο ύπατος εκπρόσωπος της ΕΕ Χαβιέρ Σολάνα τόνισε ότι η Αλβανία απέτυχε να περάσει το κρίσιμο τεστ στην πορεία της προς την Ευρώπη, ενώ στην επίσημη ανακοίνωση των διεθνών οργανισμών αναφέρεται ρητά ότι οι εκλογές αυτές αντιπροσωπεύουν ουσιαστικά «μια χαμένη ευκαιρία και μια απογοήτευση για την εξέλιξη μιας εκλογικής διαδικασίας σε πλήρη ευθυγράμμιση με τις διεθνείς δεσμεύσεις και όσα προβλέπονται για δημοκρατικές εκλογές».

Πάντως, από τα πρώτα αποτελέσματα, που είδαν το φως της δημοσιότητας, φαινόταν ότι η αντιπολίτευση, που αποτελείται από πέντε κόμματα με επικεφαλής το Σοσιαλιστικό Κόμμα του επανεκλεγέντα δημάρχου των Τιράνων Έντι Ράμα, κέρδιζε μια σειρά από μεγάλους δήμους, όπως των Τιράνων, του Δυρραχίου, της Κορυτσάς, της Λούσνια κ.ά., γεγονός που της επιτρέπει να ασκήσει πιέσεις στον κυβερνητικό συνασπισμό δέκα κομμάτων, με επικεφαλής το Δημοκρατικό Κόμμα του Μπερίσα, να οδηγήσει τη χώρα σε πρόωρη προσφυγή σε βουλευτικές εκλογές.

ΗΠΑ Η ΑΠΕΡΑΝΤΗ ΜΟΝΑΞΙΑ ΤΟΥ ΜΠΟΥΣ

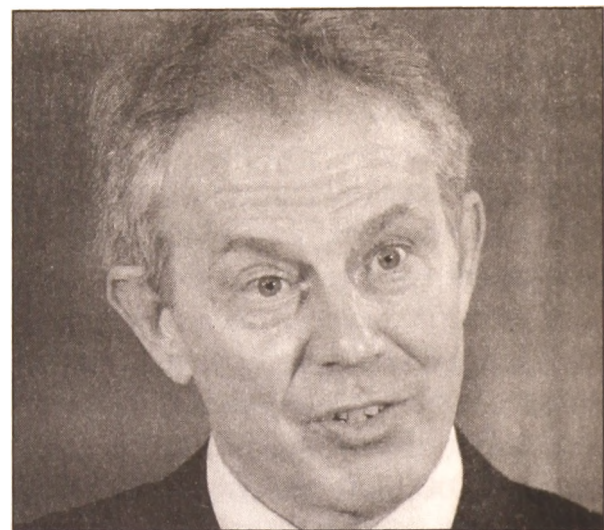
Προσηλωμένος στην καταστροφική πολιτική του, ο πρόεδρος των ΗΠΑ Τζορτζ Μπους επιμένει στα πολεμικά παιχνίδια, τα οποία συσσωρεύουν τεράστια προβλήματα τόσο στις χώρες όπου διεξάγονται όσο και στις ίδιες τις ΗΠΑ.

Ήδη, το φιλόδοξο σχέδιό του για την επιβολή της τάξης στο Ιράκ, με την αποστολή πρόσθετων δυνάμεων 21.500 στρατιωτών, δεν δείχνει να έχει αποτελέσματα, καθώς έχουν αυξηθεί οι φονικές επιθέσεις των ένοπλων ομάδων αντίστασης κυρίως μέσα στην πρωτεύουσα Βαγδάτη, στην οποία θεωρητικά ο αμερικανικός στρατός θέλει να δημιουργήσει μια ελεγχόμενη νησί-

δα, που θα λειτουργήσει ουσιαστικά ως άλλοθι για τον ίδιο τον Μπους.

Μόνο που στο μεταξύ ο αμερικανός πρόεδρος μένει όλο και περισσότερο μόνος, καθώς αντιμετωπίζει την έντονη αντίδραση της μεγάλης πλειοψηφίας του αμερικανικού λαού καθώς και του Κογκρέσου, το οποίο μετά τις πρόσφατες συμπληρωματικές εκλογές έχει περιέλθει στα χέρια των Δημοκρατικών· εξάλλου, μετά την σφοδρή κριτική που δέχτηκε από την ίδια την εγκάθετη κυβέρνηση του Ιράκ, τις ημέρες αυτές εγκαταλείπεται και από την στενότερη σύμμαχό του, την Βρετανία.

Συγκεκριμένα, όπως έγινε γνωστό στο

Λονδίνο, ο πρωθυπουργός Τόνι Μπλερ αναμενόταν να ανακοινώσει την αποχώρηση σχεδόν των μισών από τους 7.000 Βρετανούς στρατιώτες που βρίσκονται στο Ιράκ.

ΡΩΣΙΑ Η ΑΡΚΟΥΔΑ ΔΕΙΧΝΕΙ ΤΑ ΝΥΧΙΑ ΤΗΣ

Σάλο προκάλεσε στις 11 Φεβρουαρίου ο ρώσος πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν με την ομιλία του στην 43η Διάσκεψη για την Πολιτική και την Ασφάλεια, στο Μόναχο, στην οποία άσκησε δριμύτατη επίθεση κατά των ΗΠΑ, τις οποίες μεταξύ άλλων κατηγόρησε ευθέως ότι, ασκώντας πολιτική «μονομέρειας στη διαχείριση των διεθνών υποθέσεων», έχουν δημιουργήσει ένα «μονοπολικό κόσμο», στον οποίο «υπάρχει

ένα κέντρο εξουσίας, ένα κέντρο λήψης αποφάσεων, ένα αφεντικό, μία και μοναδική δύναμη, η οποία θα καταρρεύσει εκ των έσω, αυτό, όμως δεν έχει καμία σχέση με τη δημοκρατία».

Παρών στην Διάσκεψη ήταν, μάλιστα, και ο νέος υπουργός Άμυνας των ΗΠΑ Ρόμπερτ Γκέιτς, ο οποίος μάταια προσπάθησε να διασκεδάσει τις εντυπώσεις, λέγοντας με νόημα ότι «ένας ψυχρός πόλεμος ήταν ήδη αρκετός,

δεν χρειάζεται και άλλος».

Έτσι, αμέσως μετά την ομιλία Πούτιν, την οποία οι συμμετέχοντες στη διάσκεψη αντιμετώπισαν με έκπληξη και αμηχανία, πολλά δυτικά μέσα ενημέρωσης έσπευσαν να μεταδώσουν ότι ο ρώσος πρόεδρος κήρυξε ουσιαστικά έναν νέο ψυχρό πόλεμο.

Το θέμα είναι, όμως, ότι ο ρώσος πρόεδρος, εκφράζοντας και το παγκόσμιο λαϊκό αίσθημα, είπε στην ουσία αυτά που θα ήθελαν να μπορούν να πουν πολλοί πολιτικοί ηγέτες από διάφορες χώρες του κόσμου, περιλαμβανομένης και της Ευρώπης, αλλά δεν τολμούν.

Πέρα από αυτό, ο Πούτιν έδειξε με την ομιλία του ότι η χώρα του, έχοντας ξεπεράσει τα εσωτερικά τουλάχιστον προβλήματα που της κληροδότησε η ανατροπή του κομμουνιστικού καθεστώτος και έχοντας αναλάβει από την οικονομική καχεξία, στην οποία βρισκόταν επί δεκαετίες, αισθάνεται αρκετά ισχυρή, ώστε να μην είναι διατεθειμένη να ανεχτεί πλέον την παντοκρατορία των ΗΠΑ. Πολύ περισσότερο, μάλιστα, καθώς η υπερδύναμη, μόνη ή με μοχλό το ΝΑΤΟ και τον περίφημο «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας», επιχειρεί έναν όλο και πιο ασφυκτικό κλοιό γύρω από τη Ρωσία.

Ο Πούτιν, όμως, έχοντας βοηθήσει στην ανόρθωση της οικονομίας της χώρας του, εκμεταλλευόμενος την κατακόρυφη αύξηση των ενεργειακών αναγκών του πλανήτη και παράλληλα την αλματώδη άνοδο των τιμών του πετρελαίου στη διεθνή αγορά, επιχειρεί να παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο: α) στην Ασία (με την Συνθήκη της Σαγκάης, στην οποία έχουν ενταχθεί ή ζητούν να ενταχθούν γύρω στις οκτώ χώρες συνολικά, με πρώτη την Κίνα), β) στη Μέση Ανατολή και στις χώρες του Κόλπου, όπου πραγματοποίησε επίσκεψη την περασμένη εβδομάδα, εμφανιζόμενος ως σοβαρός διεθνής παράγοντας, ακόμα και μεταξύ των συμμάχων των ΗΠΑ, όπως η Σαουδική Αραβία, αλλά και γ) στην Ευρώπη, όπου πληθαίνουν οι ενδείξεις ότι μια αποφασιστικού χαρακτήρα προσέγγιση είναι πολύ κοντά.

ΙΣΡΑΗΛ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΧΩΡΙΣ ΕΛΠΙΔΑ

Μπορεί ο πρόεδρος της Παλαιστινιακής Αρχής Μαχμούντ Αμπάς και ο πρωθυπουργός Ισμαήλ Χανίγιε να κατάφεραν την περασμένη εβδομάδα να έλθουν σε κάποια συμφωνία, μετά από μαραθώνια συζήτηση στη Μέκκα, υπό την αιγίδα του σαουδάραβα μονάρχη Αμπντάλα, και να συναποφάσισαν την διάλυση της κυβέρνησης που είχε σχηματίσει η Χαμάς, από τις αρχές του περασμένου χρόνου, και να επιδιώξουν τον σχηματισμό μιας νέας, περισσότερο μετριοπαθούς, όπως αξιώνει ο διεθνής παράγοντας.

Είναι βέβαιο, όμως, ότι και η νέα αυτή κυβέρνηση, την οποία καλείται να σχηματίσει ο Χανίγιε, που ξαναπήρε την εντολή από τον πρόεδρο Αμπάς, δεν πρόκειται να έχει καλύτερη τύχη, στο βαθμό που τόσο η Ουάσιγκτον όσο και η ισραηλινή κυβέρνηση προσπαθούν να την προκαταλάβουν, προεξοφλώντας ότι «δεν θα είναι μια καλή κυβέρνηση», εφόσον δεν θα αναγνωρίζει το κράτος του Ισραήλ και δεν θα αποκηρύσσει την ένοπλη βία.

Σημαντικό είναι, ωστόσο, ότι η Χαμάς και η αντίπαλη οργάνωση Φατάχ έχουν κηρύξει εκεχειρία από τον παρ' ολίγον εμφύλιο, με τον οποίο απειλούνταν η Παλαιστίνη στο προηγούμενο διάστημα, και ήδη πολλοί αναλυτές δεν αποκλείουν μια στενότερη προσέγγισή τους, βοηθώντας, μάλιστα, και του Ισραήλ, καθώς η κυβέρνηση του Εχούτ Όλμερτ εξακολουθεί να κινείται στο γνωστό μονοπάτι της παρελκυστικής τακτικής, που ακολουθούν όλες οι ισραηλινές κυβερνήσεις.

Στο πλαίσιο αυτό, στην αρχή της εβδομάδας η αμερικανίδα υπουργός Εξωτερικών Κοντολίζα Ράις, κατά την περιοδεία της στη Μέση Ανατολή, επισκέφθηκε και το Τελ Αβίβ, όπου συναντήθηκε με τους Αμπάς και Όλμερτ, για να διαπιστώσει όμως ότι δεν είναι σε θέση να προσφέρει κάποια λύση στην εκκρεμότητα που ταλανίζει το Ισραήλ και την Παλαιστίνη και να περιοριστεί σε μια υπόσχεση ότι θα επανέλθει (γιατί άραγε;).

Η Ιστορία λυγίζει μπροστά στις τουρκικές αντιδράσεις

Ανοιχτή επιστολή προς την κυρία Χριστίνα Κουλούρη, καθηγήτρια Πανεπιστημίου:

Διάβασα τα βιβλία που επιμεληθήκατε στη σειρά του «Κέντρου για τη Δημοκρατία και τη Συμφιλίωση στη Νοτιοανατολική Ευρώπη» και έμεινα άναυδος από τις παραπλανήσεις, αποσιωπήσεις και διαστρεβλώσεις που περιέχουν, θυμήθηκα «γέροντες δασκάλους που μας άφησαν ορφανούς», δημοδιδασκάλους σε δημοτικά σχολεία, που όμως ήξεραν ιστορία και όχι την ιδεολογικοποιημένη αφήγησή της, που είχαν έντιμη στάση και σωστά προτάγματα στην κριτική της ιστορίας, ίσως γιατί είχαν διαβάσει πολλά και αρκετά, από τον Θουκυδίδη μέχρι, ακόμη, και το συμπυκνωμένο κείμενο του Μπρεχτ «Πέντε δυσκολίες για να γράψει κανείς την αλήθεια». Πρέπει, λοιπόν, να αναφέρω πού σκοντάψατε εσείς.

Γιατί δεν είναι δυνατόν στην ιστορία του Α' παγκοσμίου πολέμου να μην δημοσιεύσετε ένα ντοκουμέντο, μια μαρτυρία για την ποντιακή και αρμενική γενοκτονία. Ενώ για την εβραϊκή γενοκτονία του Β' παγκοσμίου πολέμου δημοσιεύετε ειδικό κεφάλαιο με δεκαπέντε μαρτυρίες και τεκμήρια. Υπάρχουν, λοιπόν, γενοκτονίες καλές και κακές; Μήπως η αρμενική και η ποντιακή γενοκτονία δεν έγιναν; Ή έγιναν, αλλά επειδή θα αντιδράσει η Τουρκία προτιμήσατε την απόκρυψη; Όπως προτιμήσατε και την απόκρυψη της τουρκικής εισβολής και κατοχής στην Κύπρο. Καμία αναφορά για την εισβολή του '74, καμία αναφορά για τη συνεχιζόμενη τουρκική κατοχή με 43.000 κατοχικά στρατεύματα σε επιθετική διάταξη. Κι όμως δημοσιεύονται δυο ντοκουμέντα, ενός ελληνοκυπρίου και ενός τουρκοκυπρίου (ισότητα βλέπεις, η ιστορία γράφεται με πλαφόν δεδομένων και πηγών, με ποσόστωση τεκμηρίων). Σ' αυτά και οι δύο περιγράφουν τη χαρά τους, το 2004, για το άνοιγμα των οδοφραγμάτων, που φαίνεται έπεσαν από τον ουρανό και δεν είναι αποτέλεσμα της εισβολής και των

μεθοδεύσεων της Τουρκίας για επέκτασή της στην Κύπρο. Στο επεξηγηματικό, μάλιστα, σχόλιο αναφέρονται «δύο απόψεις σχετικά με το άνοιγμα της Πράσινης Γραμμής ανάμεσα στο ελληνικό και το τουρκικό τμήμα της Κύπρου». «Τουρκικό τμήμα», λοιπόν, κι όχι κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου. Η τουρκική κατοχή έχει εξαφανιστεί, η νομιμοποίησή της έχει επιτευχθεί μέσα από τα βιβλία που εποπτεύσατε.

Και για το 1963 δημοσιεύεται μια φωτογραφία της «Πράσινης γραμμής» χωρίς οποιοδήποτε σχόλιο (σελ. 137). Για τα γεγονότα του 1963-1964, το σημαντικότερο δεδομένο που δείχνει όλες τις προεκτάσεις του Κυπριακού καθώς και τον συσχετισμό δυνάμεων, αυτό που όλοι οι εχέφρονες και νουνεχείς ιστορικοί γνωρίζουν ότι είναι ο κύριος παραγωγός του ιστορικού φαινομένου, είναι οι βομβαρδισμοί της Τυλληρίας. Τότε η τουρκική αεροπορία ισοπέδωσε με βόμβες ναπάλμ, σκότωσε και ακρωτηρίασε μαζικά, προκαλώντας τον τρόμο και τον πανικό. Φαίνεται όμως ότι η ισότητα εχθρότητας και κακίας που επιζητείτε, η ισορροπημένη παράθεση ιστορικών πηγών, δεν μπορούσε να λειτουργήσει εδώ, γιατί οι καημένοι οι Κύπριοι δεν έχουν αεροπορία. Έτσι δεν μπορεί να δημοσιεύεται τεκμήριο από τους τουρκικούς βομβαρδισμούς, γιατί θα φαίνεται μονομερής και μη ισορροπημένη παράθεση.

Όσον αφορά την αρμενική γενοκτονία: Η διεκδίκηση της αναγνώρισης, από το επίσημο τουρκικό κράτος, της γενοκτονίας εναντίον του αρμενικού έθνους αποτελεί τη λυδία λίθο της υπεράσπισης της δημοκρατικής πορείας της τουρκικής κοινωνίας. Το γερμανικό έθνος αναγνώρισε το εβραϊκό ολοκαύτωμα, ζήτησε συγγνώμη από τα θύματά του, ανέλαβε τις ιστορικές ευθύνες του. Κι αυτό βοήθησε την γερμανική κοινωνία να αποκαθαρθεί από το άγος και να χαράξει νέα πορεία. Η τουρκική κοινωνία θα βοηθηθεί στην κάθαρσή της, στον εκδημοκρατισμό της και στη χάραξη νέας πορείας, αν αναγνωριστεί η αρ-

μενική γενοκτονία. Η εμμονή του βαθέος κράτους και των φανατικών εθνικιστικών κύκλων της Τουρκίας οδηγεί στην στασιμότητα και τη διαιώνιση της καταπίεσης. Ο Κάρολος (ο Μαρξ) το επανέλαβε ευκρινώς: Λαός που καταπιέζει άλλο λαό δεν μπορεί να είναι ο ίδιος ελεύθερος, γιατί η καταπίεση του άλλου λαού συνεπάγεται μηχανισμούς ελέγχου και καταπίεσης που στο τέλος εγκλωβίζουν και την ίδια την κοινωνία της καταπιεστικής χώρας. Η εμμονή της Τουρκίας για μη αναγνώριση της αρμενικής γενοκτονίας επιφέρει καταπιεστικές συνθήκες και κατασταλτικούς νόμους, μηχανισμούς ελέγχου, παρεμπόδιση της επιστημονικής και κριτικής σκέψης, κυνηγητό, τιμωρίες, ποινές και περιθωριοποίηση κάθε αντιφρονούντος. Πώς, λοιπόν, να μη συνεχίσει η τουρκική ιθύνουσα τάξη και οι μυστικοί και φανεροί μηχανισμοί εξουσίας της, όταν διαπιστώνουν ότι η φανατισμένη εμμονή τους για άρνηση της γενοκτονίας των Αρμενίων αποφέρει καρπούς, αφού επιστήμονες με τόσες ακαδημαϊκές περγαμηνές, όπως εσείς, που δρουν μάλιστα σε ξένη, εκτός Τουρκίας, χώρα, αποδέχονται να αποσβέσουν από την ιστορική μνήμη ολόκληρη γενοκτονία για να αποφύγουν τις τουρκικές αντιδράσεις; Γιατί λοιπόν, αφού το κόλπο πετυχαίνει, να μην συνεχίσουν; Όταν, λοιπόν, κυρία Κουλούρη, την επόμενη φορά κοιταχτείτε στον καθρέφτη, σκεφτείτε ποια είναι και η δική σας συνεισφορά στην συνέχιση της καταπιεστικής κατάστασης στην τουρκική κοινωνία, σκεφτείτε όσους διώκονται γιατί ζητούν την ιστορική αλήθεια για την αρμενική γενοκτονία, σκεφτείτε τον δολοφονημένο δημοσιογράφο Χραντ Ντινκ. Η αλληλοεπίδραση και διαπλοκή στάσεων και συμπεριφορών, οι φανερές και κρυφές αλληλουχίες τους, έχουν υποδειχτεί από τον καιρό του Ηράκλειτου.

ΣΑΒΒΑΣ ΠΑΥΛΟΥ
απόφοιτος Δημοτικού Σχολείου
Κοκκινότριμιθιάς

Αφιέρωμα: Διδώ Σωτηρίου

Σωτηρίου έσπαγε τα στερεότυπα της γυναικείας μικροαστικής ηθικής, οδηγώντας μηχανή, κάνοντας σκι και γυμνισμό στη Βουλιαγμένη της δεκαετίας του '30.

Η Διδώ Σωτηρίου δεν υπήρξε συγγραφέας εργαστηρίου. Τα τραγικά ιστορικά γεγονότα του περασμένου αιώνα διαπλέκονται αρμονικά στο έργο της με τη μεγάλη παράδοση των παραμυθιών της Ανατολής και συντελούν σ' ένα πνευματικό αποτέλεσμα βαθύτατα πολιτικό με κοινωνικές και ψυχολογικές προεκτάσεις. Τα βιβλία της αγαπήθηκαν από ευρύτατο αναγνωστικό κοινό γιατί στις σελίδες τους αναγνωρίζονται τα πάθη των λαών και τα όνειρα των ανθρώπων για ένα πιο φωτεινό αύριο.

Την επιμέλεια του αφιερώματος είχε ο Κώστας Καραβίδας, που από τη θέση αυτή οφείλει να ευχαριστήσει θερμά τον κ. Νίκο Μπελογιάννη και την κ. Έρη Σταυροπούλου για την αμέριστη συμβολή τους στην πραγματοποίηση αυτού του αφιερώματος. Τέλος ευχαριστίες οφείλονται στους συνεργάτες του ΕΛΙΑ, στο οποίο απόκειται το αρχείο της Σωτηρίου και από το οποίο αντλήσαμε πολύτιμο υλικό.

Κώστας Καραβίδας

Δημοσιογραφική ταυτότητα της Διδώς για το δεύτερο ταξίδι στη Γαλλία το 1937.

Σχεδόν ένας αιώνας συμπληρώνεται τον Φλεβάρη από τη γέννηση της μεγάλης παραμυθούς της λογοτεχνίας μας και το Αντί, ως ελάχιστη συμβολή στη μνήμη της, της αφιερώνει τις σελίδες που ακολουθούν. Η Διδώ Σωτηρίου υπήρξε τρανό παράδειγμα πνευματικού ανθρώπου στρατευμένου σε αξίες και ιδανικά, με σεμνότητα και χωρίς σεμνοτυφία, που με τη στάση ζωής της υπαγόρευε μαθήματα ανθρωπιάς και αξιοπρέπειας. Ως συγγραφέας λατρεύτηκε από τους νέους, ενώ οι πρόσφυγες την έβλεπαν ως ζωντανό μνημείο της τραγικής ιστορίας του 20ού αιώνα. Η ίδια συνέλαβε την ιδέα της ελληνοτουρκικής φιλίας πολύ πριν την επεξεργαστούν τα επιχειρηματικά γραφεία και το πολιτικό μάρκετινγκ και στις δυο πλευρές του Αιγαίου. Η Διδώ

Χρονολόγιο Διδώς Σωτηρίου (1909–2004)

του Κώστα Καραβίδα

1910. Από αριστερά: Ο Φωκίων, γιος της μεγάλης αδελφής της μητέρας, ο Γιώργος, η μητέρα. Όρθιος ο αδελφός της μητέρας Γιάννης Παπαδόπουλος. Δίπλα του: Ο πατέρας και η Ηρώ. Στη μέση καθιστή η Διδώ.

1909 Στις 18 Φλεβάρη γεννιέται στο Αϊδίνι της Μικράς Ασίας το τρίτο παιδί της οικογένειας του εύπορου επιχειρηματία της περιοχής (εργοστασιάρχη σαπωναποιίας με καταγωγή από τον Βόλο) Ευάγγελου Παππά και της όμορφης Ροδίτισσας Μαριάνθης. Το λατινογενές όνομα Διδώ το οφείλει στον αδερφό της μητέρας της και νονό της Βασιλάκη, που ζούσε στην Ιταλία. Τα δυο μεγαλύτερα αδέρφια της Διδώς είναι η Ηρώ και ο Γιώργος.

1917 Μέσα στην άψη του Α' παγκόσμιου πολέμου η οικογένεια Παππά μετακομίζει από το Αϊδίνι στη Σμύρνη. Αρχικά διαμένουν σ' ένα ξενοδοχείο της παραλίας. Σύντομα μεταφέρονται λίγο έξω από τον Φραγκομαχαλά και τέλος στο σπίτι της οδού Μοσκώφ,

όπου στεγαζόταν το παλιό περσικό προξενείο.

1921 Παραμονές της Μικρασιατικής καταστροφής γεννιέται η αγαπημένη αδερφή της Διδώς και πέμπτο παιδί της οικογένειας Έλλη Παππά (έχει προηγηθεί η γέννηση της Δέσπως το 1916).

• Μετά από πρόταση της γιαγιάς, αποφασίζεται να δώσει η οικογένεια Παππά ένα από τα παιδιά της στους πλούσιους και άκληρους θείους, την αδερφή του Ευάγγελου θεία Μαρίτσα και τον άντρα της Γιώργο Νικολόπουλο. Επελέγη η Διδώ και μετακόμισε στο πολυτελές σπίτι της θείας απέναντι από το Ομήρειο.

1922 Στις 9 Σεπτέμβρη, τη μέρα που ο τουρκικός στρατός αναλαμβάνει τη διοίκηση της Σμύρνης, η Διδώ με τη θεία της καταφθάνουν στον Πειραιά με βαπόρι από τη Σμύρνη. Λίγο αργότερα φθάνει και η υπόλοιπη οικογένεια. Αρχίζει το δράμα της προσφυγιάς. Η οικογένεια Παππά αντιμετωπίζει πρόβλημα επιβίωσης. Ο θείος όμως, που ήταν προνοητικός, φρόντισε να βγάλει κεφάλαια έξω εγκαίρως. Νοίκιασε λοιπόν ένα σπίτι στην Καστέλλα μαζί με τον αδερφό του και έτσι έμειναν και οι δυο οικογένειες μαζί. Σιγά σιγά ορθοποδούν, και ο θείος, που στην Σμύρνη είχε βυρσοδεψεία, ετοιμάζεται για νέο επιχειρηματικό άνοιγμα στον Πειραιά.

1925 (ή 1926) Αποχαιρετούν τον Πειραιά και ανεβαίνουν στην Αθήνα. Αρχικά μένουν σε μια πανσιόν στην Ιπποκράτους.

• Η Διδώ γράφεται σε ιδιωτικό σχολείο θηλέων (Σχολή Αηδονοπούλου). Οι θείοι της, ερήμην της, δεν την αφήνουν να συνεχίσει στο Γυμνάσιο. Αργότερα θα συνεχίσει τις σπουδές της στην Ακαδημία Γυναικείας Μορφώσεως που είχε φτιάξει η Σχολή Αηδονοπούλου. Καθηγητής λογοτεχνίας στην Ακαδημία αυτή ήταν ο αριστερός λογοτέχνης Κώστας

Παρορίτης (Λεωνίδας Σουρέας) που την προτρέπει στη συγγραφή. Εκτός από δάσκαλος, ο Παρορίτης είχε γίνει και φίλος της. Η σχέση τους ήταν σημαντική για τους μετέπειτα ιδεολογικούς προσανατολισμούς της Διδώς. Ο Παρορίτης τη συστήνει στον Ψυχάρη και στους πνευματικούς κύκλους της Αθήνας.

1929 Μετακομίζει από την οδό Ιουστινιανού στην οδό Παστέρ 9, στους Αμπελόκηπους. Στο δεύτερο πάτωμα έχει το δικό της άνετο δωμάτιο που βλέπει τον Υμηττό.

• Η Διδώ διακόπτει για τρίτη φορά τις σπουδές της. Ο θείος της, έχοντας φοβηθεί την επιρροή που της ασκούσε ο κομμουνιστής Παρορίτης, αποφάσισε να τη σταματήσει από το σχολείο.

1930 Βρίσκεται στη Βιέννη για εγχείρηση στο διάφραγμα, στη μύτη. Με το τρένο επισκέπεται και την Ουγγαρία. Στον γυρισμό κάνουν το γύρο της Ιταλίας με τη φίλη της Φρόσω Ευθυμιάδη και τον αδερφό της. Το ταξίδι κράτησε τρεις εβδομάδες.

• Αρχίζει να παρακαλεί τους θείους της να τη στείλουν για σπουδές στο Παρίσι. Δυσκολεύεται να τους πείσει, αλλά τουλάχιστον καταφέρνει να της πάρουν δασκάλα στο σπίτι ώστε να συνεχίσει τη μόρφωσή της με ιδιαίτερα μαθήματα. Έτσι της φέρνουν μια νεαρή φοιτήτρια, τη Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη. Έγιναν αμέσως φίλες. Από αυτήν γνώρισε τον κύκλο της Δεξαμενής: τη Γαλάτεια Καζαντζάκη και τον Μάρκο Αυγέρη, τη Φούλα Χατζιδάκη και τον Κώστα Βάρναλη.

1931 Δημοσιεύεται στο περιοδικό *Ο Λόγος* του Άγγελου Τερζάκη, όπου ήταν τακτική συνεργάτρια η Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη, το διήγημα «Μια λύσις» με την υπογραφή Διδώ Παππά.

1932 Θάνατος της θείας Μαρίτσας.

• Σπουδάζει Γαλλική Γλώσσα και Λογοτεχνία στο Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών για να γίνει καθηγήτρια γαλλικών.

1933 Στις 23 Αυγούστου παντρεύεται τον εκπαιδευτικό (καθηγητή μαθηματικών στην Ιόνιο Σχολή) Πλάτωνα Σωτηρίου, καταγόμενο από τη Σάμο. Ο γάμος γίνεται στον Άγιο Δημήτρη τον Λουμπαρδιάρη. Παράνυφες ήταν η Λενούλα και η αδελφή της Άλκη Ζέη, ανεψιές του Πλάτωνα. Το γαμήλιο ταξίδι τους το πραγματοποιούν στην Κέρκυρα, αναζητώ-

ντας ερημικές παραλίες για να χαρούν τη θάλασσα γυμνοί.

• Τα πρώτα χρόνια του γάμου μένουν μαζί με τον θείο της.

1934 Συνεργάτης στο περιοδικό *Ο Αγώνας της Γυναίκας* που εξέδιδε ο Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας (1934-1936). Μαζί της, μεταξύ άλλων, η Αύρα Θεοδωροπούλου, η Ρόζα Ιμβριώτη και η Μαρία Σβώλου.

• Τον Αύγουστο εκλέγεται αντιπρόσωπος για το Παγκόσμιο Αντιφασιστικό Συνέδριο Γυναικών στο Παρίσι, μαζί με την Ηλέκτρα Αποστόλου και τη Λουκία Τσκοκοπούλου. Τελικά ταξίδεψαν με πλοίο μόνο η Ηλέκτρα και η Διδώ. Φιλοξενήθηκαν από την Αλίσ Λακρούα, μετέπειτα φίλη της για πολλά χρόνια. Θα γυρίσει στην Ελλάδα μέσω Γενεύης, όπου στην έδρα της ΚτΕ δηλώνει πως οι Έλληνες δεν επιθυμούν την επιστροφή του Βασιλιά Γεωργίου. Στη Γενεύη γνώρισε και τη σύντροφο του Λένιν Αλεξάντρα Κολοντάι.

24 Αυγούστου 1933. Έξω από τον Άγιο Δημήτριο Λουμπαρδιάρη με τον σύζυγό της Πλάτωνα Σωτηρίου, ύστερα από τον γάμο τους.

1928. Η Διδώ Σωτηρίου
στα Καλάβρυτα.

- Μετακομίζει με τον Πλάτωνα στο σπίτι της οδού Μετσόβου, στο Μουσείο. Βρίσκει δουλεία ως μεταφράστρια γαλλικών μυθιστορημάτων στην εφημερίδα *Νέος Κόσμος* που αποτελούσε το δίδυμο αδερφάκι του *Έθνους*. Εκεί γνωρίζει τον δημοσιογράφο Αντώνη Δούμα, που στάθηκε μεγάλος έρωτας της ζωής της. Σύντομα από τη μετάφραση περνάει στο ρεπορτάζ και από εκεί στη σύνταξη.

1936 Η Διδώ γίνεται αρχισυντάκτρια του περιοδικού *Γυναίκα* που εκδίδει ο Αντώνης Νικολόπουλος με διευθύντρια τη Ρόζα Νικολοπούλου (1936-39).

- Συλλαμβάνεται από την Ασφάλεια του Μεταξά. Την έσωσε ο Νικολόπουλος.

1937 Ο Νικολόπουλος τη στέλνει σε δημοσιογραφική αποστολή στο Παρίσι για να απαλλαγεί από την Ασφάλεια. Ταυτόχρονα πραγματοποιεί το όνειρό της και παρακολουθεί στη Σορβόνη μαθήματα γαλλικής λογοτεχνίας. Γνωρίζεται με τον Ζιντ και τον Μαλρώ. Ο Μαλρώ είχε ενθουσιαστεί τόσο μαζί της που της ζητά να πάνε μια εκδρομή στη Μπρυζ. Πέρασανε δυο μέρες μαζί. «La jeune grecque vivante et vibrante», συνήθιζε να λέει γι' αυτήν. Στο Παρίσι γνωρίζεται επίσης με την θρυλική Πασιονάρια του ισπανικού εμφυλίου Ντολόρες Ιμπαρούρι.

1938 Γυρίζει από το Παρίσι και συνεργάζεται ξανά με τη *Γυναίκα*.

1942-1944 Δουλεύει στις παράνομες εφημερίδες *Σοβιετικά Νέα* και *Γυναικεία Δράση*. Συνεργάζεται με την Μέλπω Αξιώτη και τη Λιούντα Μάντακα. Στέλνει συνεργασίες στην *Κομμουνιστική Επιθεώρηση* (μαζί με την Αύρα Παρτσαλίδου, οι μοναδικές γυναίκες συνεργάτριες της κατοχικής *ΚΟΜΕΠ*) και πολύ γρήγορα της ζητά συνεργασία ο *Ριζοσπάστης*. Όταν πια κοντεύει να τελειώσει η Κατοχή, αναλαμβάνει και την αρχισυνταξία του *Ριζοσπάστη*.

- **1944** Εγκαθίσταται στην «ελεύθερη» Νέα Ελβετία, όπου σε μια αποθήκη λειτουργούσε φανερά πια ένα τυπογραφείο του *Ριζοσπάστη*.

1945 Τον Δεκέμβριο εκπροσωπεί στο Παρίσι μαζί με τη Χρύσα Χατζηβασιλείου την Ελλάδα στο ιδρυτικό συνέδριο της ΠΟΓ (Παγκόσμια Οργάνωση Γυναικών).

1946 Στον *Ριζοσπάστη* της αναθέτουν το εξωτερικό δελτίο.

- Διαγράφεται από μέλος του Κόμματος. Η κατηγορία που τη βαρύνει είναι η εγκατάλειψη θέσεως σε δημοσιογραφική αποστολή του *Ριζοσπάστη* στο βουνό, στην πορεία προς τον Μάρκο. Κατηγορείται ότι δεν πήγε να τον συναντήσει με άλλους δημοσιογράφους επειδή φοβήθηκε. Λίγες μέρες αργότερα, ο διευθυντής της εφημερίδας Καραγιώργης καταλαβαίνοντας το λάθος του της ζητά να γυρίσει στην εφημερίδα. Εκείνη αρνήθηκε. Η διαγραφή της στάθηκε, όπως έλεγε η ίδια, αποφασιστική για την ενασχόληση με τη συγγραφική τέχνη.

1947 Αφοσιώνεται στη συγγραφή βιβλίου με θέμα την εξωτερική πολιτική. Στο μεταξύ ο Εμφύλιος φουντώνει και αναγκάζεται να κρύψει τα χειρόγραφα σε μια κρύπτη της οδού Αιγίνης 1 στην Κυψέλη, σε ένα από τα πολλά σπίτια που κρυβόταν για να αποφύγει τη σύλληψη.

1950 Τις μέρες των Χριστουγέννων συλλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, η Έλλη Παππά και ο σύντροφός της Νίκος Μπελογιάννης για παράβαση του ΑΝ 509. Αρχίζει καινούρια περιπέτεια για τη Διδώ, που τρέχει από το πρωί ως το βράδυ για την αδερφή της. Λίγες μέρες μετά συλλαμβάνεται και ο Πλάτωνα, αλλά σύντομα αφήνεται ελεύθερος.

1951 Γεννιέται ο γιος της Έλλης Νίκος Μπελογιάννης. Μέχρι τα 3 του χρόνια μεγαλώνει στη φυλακή με τη μάνα του.

• Στις 19 Οκτώβρη αρχίζει στο Έκτακτο Στρατοδικείο Αθηνών η δίκη των 93 κομμουνιστών, που θα κρατήσει 25 μέρες και θα στρέψει επάνω της τα φώτα της δημοσιότητας.

• Στις 15 Νοέμβρη εκδίδεται η απόφαση του Στρατοδικείου. Μπελογιάννης, Έλλη και άλλοι 10 καταδικάζονται σε θάνατο. Ο Πλάτων αθώνεται.

• Η κυβέρνηση Πλαστήρα δηλώνει ρητώς πως οι εκτελέσεις δεν θα πραγματοποιηθούν.

1952 Στις 15 Φλεβάρη αρχίζει η δεύτερη δίκη Μπελογιάννη, Έλλης και άλλων 29 κομμουνιστών στο Α' Διαρκές Στρατοδικείο. Αυτή τη φορά διώκονται με την κατηγορία της κατασκοπείας σε βάρος της πατρίδας.

• Την 1η Μαρτίου τερματίζεται η δίκη. Καταδικάζονται 8, μεταξύ των οποίων ο Μπελογιάννης και η Έλλη, σε θάνατο. Αρχίζει εκστρατεία με συλλογή υπογραφών για απονομή χάριτος. Το αίτημα γίνεται δεκτό για την Έλλη και άλλους 3, όχι όμως για τον Μπελογιάννη.

• Στις 30 Μάρτη η κυβέρνηση Πλαστήρα πραγματοποιεί, χαράματα, τις εκτελέσεις των Μπελογιάννη, Καλούμενου, Αργυριάδη και Μπάτση.

1953 Αρχίζει η συνεργασία της Διδώς με την εφημερίδα *Αυγή* ως χρονογράφος, καθώς και με το περιοδικό *Οι δρόμοι της ειρήνης*.

1954 Ο μικρός Νίκος μεταφέρεται από τη φυλακή στο σπίτι της Διδώς και μεγαλώνει μαζί της. Μια φορά το μήνα πηγαίνουν στο επισκεπτήριο να δει τη μάνα του.

1959 Σε ηλικία 50 ετών εισέρχεται στη λογοτεχνία με το πρώτο της βιβλίο, το μυθιστόρημα *Οι νεκροί περιμένουν*.

1961 Κυκλοφορεί από τις εκδόσεις «Αναγέννηση» στο Βουκουρέστι το αφήγημά της *Ηλέκτρα*.

• Προδημοσιεύεται σε συνέχειες στην *Αυγή* το κεφάλαιο «Αμελέ Ταμπουρού» από τα *Ματωμένα χώματα*.

1962 Δημοσιεύεται το δεύτερο βιβλίο της, το μυθιστόρημα *Ματωμένα χώματα*.

1963 Στη Μόσχα, στο συνέδριο της ΠΟΓ και σε μια συνάντηση συγγραφέων. Πριν επιστρέψει στην Ελλάδα περνάει απ' τη Ρουμανία και στέλνει ανταποκρίσεις στην *Αυγή*.

• Αναλαμβάνει στήλη για τα γυναικεία θέματα στην *Αυγή*.

• Το Δεκέμβρη αποφυλακίζεται η Έλλη.

1964 Νοικιάζουν με την Έλλη το σπίτι στο Χολαργό.

1965 Στη Μόσχα, με την ιδιότητα της δημοσιογράφου, στο πανηγυρικό συνέδριο της FIR (Παγκόσμια Ομοσπονδία Αντιστασιακών) για τα 20 χρόνια από την πτώση του ναζισμού.

• Αγοράζουν με τον Πλάτωνα οικόπεδο και χτίζουν το σπίτι στα Βασιλικά Ευβοίας, όπου η Διδώ περνά τα καλοκαίρια της.

1967 Λίγες μέρες μετά το πραξικόπημα συλλαμβάνεται η Έλλη και μεταφέρεται εξόριστη στα Γιούρα. Γρήγορα απαγορεύονται όλα τα βιβλία της Διδώς.

1969 Γράφει την *Πολιτεία κωφάλαλων* με σκοπό να συμπεριληφθεί στα *Δεκαοχτώ κείμενα*, που εκδόθηκαν την επόμενη χρονιά από τον Κέδρο και σήμαναν το τέλος της σιωπής των πνευματικών ανθρώπων στη δικτατορία, αποτελώντας ταυτόχρονα μια πρώτη συμβολική πράξη διαμαρτυρίας. Ο Αλέξανδρος Κοτζιάς όμως, μέλος της Συντακτικής Επιτροπής, για άγνωστους λόγους, αρνήθηκε να τη συμπεριλάβει στην τελική έκδοση και έτσι το κείμενο έμεινε εκτός.

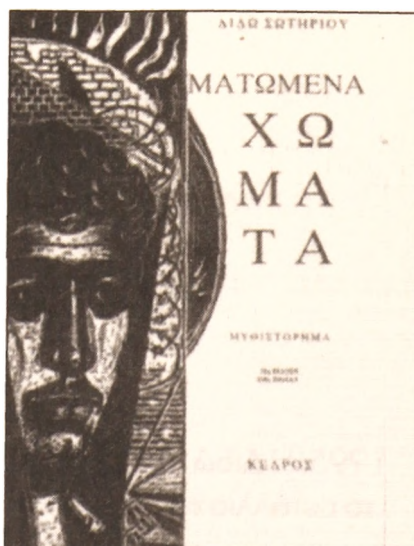
1975 Δημοσιεύεται η μελέτη της *Η Μικρα-*

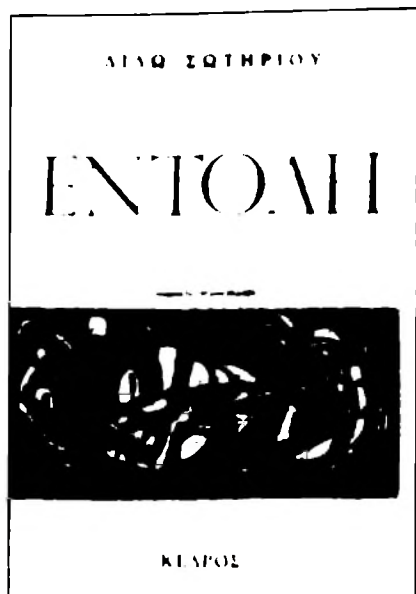
Διακοπές στον Πόρο.

ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ ΠΕΡΙΜΕΝΟΥΝ

Διδώ Σωτηρίου

ΚΕΔΡΟΣ

σιατική Καταστροφή και η στρατηγική του ιμπεριαλισμού στην Ανατολική Μεσόγειο με αφιέρωση στη μαρτυρική Κύπρο.

1976 Κυκλοφορεί το τρίτο της μυθιστόρημα, η *Εντολή*.

1978 Δημοσιεύεται διασκευή του πρώτου της μυθιστορήματος *Οι νεκροί περιμένουν* με τον τίτλο *Μέσα στις φλόγες*.

1979 Η *Καθημερινή* αναδημοσιεύει μια είδηση από την Τουρκία: ο Μπουλέντ Ετζεβίτ κάλεσε τον Ηλία Καζάν και του ζήτησε να μεταφέρει στην οθόνη τα *Ματωμένα χώματα*.

• Δημοσιεύονται οι *Επισκέπτες*, ένα μυθιστόρημα για νέους.

1982 Δημοσιεύεται το μυθιστόρημα *Κατεδαφίζομεθα*.

1983, 3 Φεβρουαρίου: Τιμάται με το Βραβείο Ιπεκσί, δεν πηγαίνει όμως να το παραλάβει διαμαρτυρόμενη για την Χούντα του Εβρέν, που είχε απαγορεύσει επανειλημμένα την κυκλοφορία των βιβλίων της.

1985 Τον Αύγουστο πεθαίνει ο Πλάτων.

• Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Δημήτριος της απονέμει τιμητικό μετάλλιο.

1987 Δέχεται επίσημη πρόσκληση από την Ένωση Συγγραφέων της Τουρκίας να παρα-

στεί στο Φεστιβάλ Βιβλίου της Πόλης.

1988 Προσκαλείται, με τον Νικηφόρο Βρεττάκο, στο Φεστιβάλ Βιβλίου της Πόλης.

1989 Στις εκλογές του Νοέμβρη είναι υποψήφια με τον ενιαίο Συνασπισμό στο ψηφοδέλτιο Επικρατείας.

• Τον Δεκέμβριο λαμβάνει το Κρατικό Ειδικό Βραβείο για το σύνολο της προσφοράς της από το Υπουργείο Πολιτισμού.

1990 Τον Νοέμβριο παθαίνει το πρώτο εγκεφαλικό επεισόδιο και νοσηλεύεται στο Λαϊκό Νοσοκομείο. Μέχρι το 1992 ακολουθούν περίπου 10 μικρά εγκεφαλικά.

• 28 Δεκεμβρίου: Βραβείο από την Ακαδημία Αθηνών με εισηγητή τον Τάσο Αθανασιάδη.

1994 Ο Κώστας Κουτσομύτης αποσπά τη συγκατάθεσή της για να μεταφέρει στην οθόνη τα *Ματωμένα χώματα*.

1995, 24 Ιουλίου: Ο πρόεδρος της δημοκρατίας Κωστής Στεφανόπουλος της απονέμει τον Ταξιάρχη του Τάγματος του Φοίνικος.

• Δωρίζει το διαμέρισμα της οδού Μαυροματαίων και Κοδριγκτώνος 8 για να εγκατασταθεί η Εταιρεία Συγγραφέων.

• Κυκλοφορεί το βιβλίο της με θεατρικά που είχε γράψει μεταξύ 1965–71 και τα ανακάλυψε σε μια αποθήκη. Δυο θεατρικά έργα και ένας μονόλογος.

1996 Κυκλοφορεί η βιογραφία της Διδώς βασισμένη σε προσωπικές συνεντεύξεις στη Σάσα Τσακίρη με τον τίτλο: *Διδώ Σωτηρίου. Από τον Κήπο της Εδέμ στο καμίνι του αιώνα μας*.

1997 Τον Μάιο τιμάται από τον Ζακ Σιράκ με το παράσημο «Κομαντέρ ντελ ορντρε ντε μερίντ», την υψηλότερη διάκριση σε προσωπικότητα των γραμμάτων και των τεχνών.

1999 Επανεκδίδεται από τα «Ελληνικά Γράμματα» το αφήγημά της «Ηλέκτρα».

2004 Στις 23 Σεπτεμβρίου πεθαίνει σε ηλικία 95 ετών από πνευμονική λοίμωξη. Η κηδεία της έγινε δημοσία δαπάνη στο Νεκροταφείο Ζωγράφου. Τα τελευταία χρόνια της ζωής της τα έζησε σε οίκο ευγηρίας.

• Κυκλοφορεί σε επιμέλεια της Έρης Σταυροπούλου και με πρόλογο του Νίκου Μπελογιάννη η συλλογή 15 διηγημάτων *Τυχαίο συναπάντημα και άλλες ιστορίες*.

1995. Η Διδώ Σωτηρίου με το μετάλλιο του Τάγματος του Φοίνικος.

Διδώ Σωτηρίου

Στοιχεία της ζωής και του έργου της

της Έρης Σταυροπούλου

«Μια ζωή σαν μυθιστόρημα» είναι ένας τετριμμένος τρόπος για να περιγράψουμε τα όσα έζησε η Σωτηρίου και κυρίως τις τραγικές διασταυρώσεις της ατομικής της πορείας με τα μεγάλα γεγονότα της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας. Από την άλλη, οι χρονολογίες και οι καταγραφές δεν μπορούν να αποδώσουν τη ζωντάνια, τη μαχητικότητα, τη διάθεση προσφοράς και την αγωνιστικότητα της αξέχαστης πεζογράφου.

Η Διδώ Σωτηρίου γεννήθηκε τον Φεβρουάριο του 1909 στο Αϊδίνι της Μικράς Ασίας. Ήταν το τρίτο από τα πέντε παιδιά (Ηρώ, Δέσποινα, Διδώ, Γιώργος και Έλλη) της οικογένειας του Ευάγγελου Παππά και της Μαριάνθης Παπαδοπούλου. Το 1917 η οικογένειά της μετακόμισε στη Σμύρνη για οικονομικούς λόγους, ενώ το 1922, με τη Μικρασιατική καταστροφή, κατέφυγε στον Πειραιά. Η Διδώ μεγάλωσε στην Αθήνα, στο σπίτι των εύπορων θείων της Γιώργου και Μαρίας Νικολοπούλου, οι οποίοι, όμως, δεν ευνοούσαν τη μόρφωση και την επίδοσή της στο γράψιμο. Ευτυχώς είχε τη συμπαράσταση δύο γνωστών λογοτεχνών που τη βοήθησαν να καλλιεργήσει τη λογοτεχνική κλίση της. Στη Σχολή Αηδονοπούλου, όπου φοίτησε αρχικά, είχε καθηγητή τον Κώστα Παρορίτη, που ενθάρρυνε τη συγγραφική της έφεση, ενώ, όταν κατόπιν συνέχισε με μαθήματα στο σπίτι, καθηγήτριά της ήταν η Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη. Τα πρώτα λογοτεχνικά κείμενά της (ποιήματα, πεζοτράγουδα και διηγήματα) δημοσιεύτηκαν ανώνυμα ή με ψευδώνυμο σε περιοδικά της εποχής με τη μεσολάβηση του λογοτέχνη και οικογενειακού φίλου Ντόλη Νίκβα. Σπούδασε γαλλική φι-

Καλοκαίρι 1939,
στη Βουλιαγμένη.

λολογία στο Γαλλικό Ινστιτούτο της Αθήνας και πήρε δίπλωμα καθηγήτριας γαλλικής. Το 1928 ταξίδεψε στη Βιέννη και στην Ιταλία. Το 1933 παντρεύτηκε τον καθηγητή μαθηματικών Πλάτωνα Σωτηρίου (θείο της Άλκης Ζέη).

Τη δεκαετία του '30 εντάχθηκε στο κίνημα της Αριστεράς. Την ίδια εποχή άρχισε να εργάζεται ως δημοσιογράφος. Αυτή η κύρια επαγγελματική της απασχόληση υπήρξε καθοριστική για τη διαμόρφωση της πεζογραφίας της, τόσο ως προς τον τρόπο γραφής

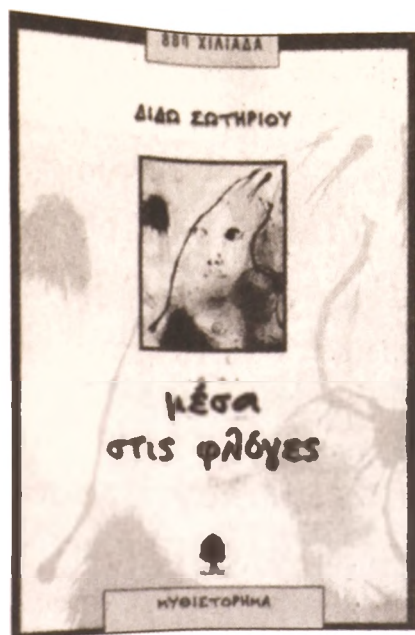
όσο και ως προς την επιλογή και επεξεργασία των θεμάτων της. Πάντως, η έκταση και η ποικιλία της δημοσιογραφικής της δουλειάς δεν μπορεί ακόμη να υπολογιστεί με ακρίβεια γιατί χρειάζεται συστηματική έρευνα στο αρχείο της και στον Τύπο. Γνωρίζουμε, όμως, ότι η θέση της γυναίκας στον σύγχρονο κόσμο, η χειραφέτησή της, η εργασία και η μόρφωσή της την απασχολούσαν ιδιαίτερα και αφιέρωσε μεγάλο μέρος της δημοσιογραφίας της στο θέμα, ενώ παρακολούθησε και διεθνή συνέδρια γύρω από το γυναικείο ζήτημα. Από το 1933 συνεργάστηκε στο περιοδικό *Νέοι Πρωτοπόροι* και ήρθε σε επαφή με πολλούς εκπροσώπους της αριστερής διάνοησης, όπως τον Δ. Γληνό, τον Ν. Καρβούνη, τον Κ. Βάρναλη, τη Γ. Καζαντζάκη, τη Μ. Αξιώτη κ.ά. Στα μέσα της δεκαετίας του '30 εργάστηκε – αρχικά ως μεταφράστρια γαλλικών μυθιστορημάτων – στην εφημερίδα *Νέος Κόσμος* της Ρόζας Νικολοπούλου, όπου σύντομα άρχισε να κάνει ρεπορτάζ, και το 1936, μετά τη δικτατορία του Μεταξά, έγινε αρχισυντάκτρια στο καινούργιο εβδομαδιαίο περιοδικό ποικίλης ύλης *Η Γυναίκα* του Αντώνη Νικολόπουλου, όπου ανάμεσα σε άλλα δημοσίευσε και χρονογραφήματα, σύντομα αφηγήματα και σχόλια. Το 1935 συμμετείχε μαζί με την Ηλέκτρα Αποστολόου στο Πρώτο Παγκόσμιο Συνέδριο Γυναικών στο

Παρίσι ως εκλεγμένη εκπρόσωπος γυναικείων οργανώσεων και την ίδια χρονιά μίλησε στη Γενεύη, στην Κοινωνία των Εθνών, για την πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα. Το 1937 παρακολούθησε μαθήματα γαλλικής λογοτεχνίας στη Σορβόνη. Κατά την παραμονή της στο Παρίσι παρακολούθησε και το Παγκόσμιο Συνέδριο Λογοτεχνών.

Στην Κατοχή, μαζί με τη Μέλπω Αξιώτη, συνεργάστηκαν στις παράνομες εφημερίδες της Αντίστασης. Λίγο πριν την απελευθέρωση δούλεψε στην αρχισυνταξία του *Ριζοσπάστη*. Τον Δεκέμβρη του 1945 πήγε πάλι στο Παρίσι μαζί με τη Χρύσα Χατζηβασιλείου για να συμμετάσχει στο ιδρυτικό συνέδριο της Παγκόσμιας Δημοκρατικής Ομοσπονδίας Γυναικών. Ως το 1947 δημοσιογραφούσε στον *Ριζοσπάστη* και στον *Ρίζο της Δευτέρας*, γράφοντας κυρίως για διεθνή θέματα με το ψευδώνυμο Σ. Δέλτα. Η συνεργασία αυτή διακόπηκε το 1947, ύστερα από την πρωτοβουλία της να αποκαλύψει «πρόωρα» ότι η Αγγλία παραχωρούσε την κυριαρχία της Ελλάδας στις ΗΠΑ. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα και τη διαγραφή της από το ΚΚΕ. Ακολούθησαν συνεργασίες με πολλά άλλα έντυπα (*Επιθεώρηση Τέχνης*, *Δρόμοι της Ειρήνης* κ.ά), και κυρίως με την *Αυγή* τη δεκαετία του '50 και του '60, όπου από το 1963 ως το 1965 είχε τη μόνιμη στήλη «Κουβεντιάζοντας».

Το 1951 και το 1952, δίπλα στην αδελφή της Έλλη Παππά, σύντροφο του Νίκου Μπελογιάννη, έζησε τις δύο πιο συγκλονιστικές δίκες της μετεμφυλιακής περιόδου. Το 1963 συμμετείχε στο Παγκόσμιο Συνέδριο Γυναικών στη Μόσχα, όπου ταξίδεψε άλλες δύο φορές, για τη διεθνή συνάντηση βετεράνων πολέμου και ως καλεσμένη σοβιετικών συγγραφέων. Επισκέφτηκε, επίσης, τη Ρουμανία, τη Δυτική Γερμανία και την Τουρκία. Ο Πλάτων Σωτηρίου πέθανε το 1985 και η Διδώ στις 23 Σεπτεμβρίου 2004.

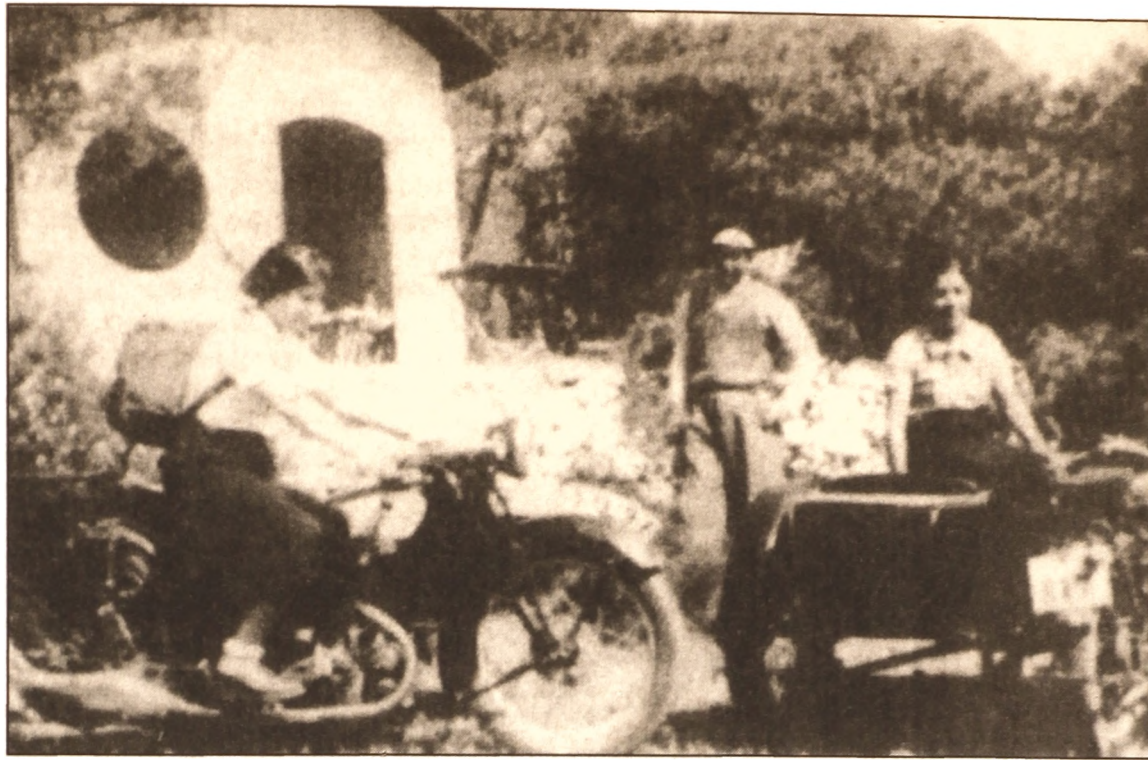
Από αυτές τις ατομικές και συλλογικές εμπειρίες άντλησε η Σωτηρίου υλικό για το έργο της. Από τα προπολεμικά κείμενά της ένα μόνο διήγημά της μας είναι γνωστό: το «Μια λύση», δημοσιευμένο το 1931 με το πατρικό της όνομα (Διδώ Παπά) στο περιοδικό *Ο Λόγος* του Άγγ. Τερζάκη. Άλλωστε, οι προσωπικές της περιπέτειες δεν επηρέασαν μόνο τα θέματα του έργου της, αλλά είχαν επιπτώσεις και στην τύχη των γραπτών της. Πολλά κείμενά της, μαζί με το δημοσιογραφικό αρχείο της, καταστράφηκαν στη διάρκεια του Εμφυλίου, τα κρυμμένα στην

ταράτσα χειρόγραφα του βιβλίου της *Το γερμανικό πρόβλημα και το μέλλον της Ευρώπης* σάπισαν από τη βροχή, η ίδια αναγκάστηκε να εξαφανίσει τα αρχικά κεφάλαια μιας πρώτης γραφής του μυθιστορηματός της *Εντολή* μαζί με άλλα γραπτά της στη διάρκεια της χούντας, ενώ τα υπόλοιπα κείμενά της σώθηκαν γιατί φρόντισε να τα κρύψει σε μια θυρίδα της Εθνικής Τράπεζας του Συντάγματος.

Την ουσιαστική παρουσία της στο χώρο των γραμμάτων έκανε το 1959 σε ηλικία 50 χρόνων με το μυθιστόρημα *Οι νεκροί περιμένουν*. Ακολούθησε τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1962, το πασίγνωστο *Ματωμένα χώματα*, του οποίου έχουν κυκλοφορήσει ως τώρα περισσότερα από 370.000 αντίτυπα! Συνυπολογίζοντας και το *Μέσα στις φλόγες* (1978), διασκευή για παιδιά του *Οι νεκροί περιμένουν*, έχουμε τον κύκλο των τριών έργων της που είναι εμπνευσμένα από τη ζωή στη Μικρά Ασία και την καταστροφή του 1922. Η στροφή της σε έναν άλλο θεματικό κύκλο, που αναφέρεται στις περιπέτειες του ελληνισμού από τον Β' παγκόσμιο πόλεμο ως τα πολύ νεότερα χρόνια, έγινε με το επόμενο βιβλίο της, την *Εντολή*, το 1976, τη δραματοποιημένη απόδοση της υπόθεσης Μπελογιάννη. Το βιβλίο αυτό είχε αρχίσει να το γράφει στη δεκαετία του '60, αλλά κατόρθωσε να το εκδώσει μετά την πτώση της χούντας. Σε αυτόν τον κύκλο ανήκουν η *Ηλέκτρα*, η μυθιστορηματική βιογραφία της ηρωίδας της Αντίστασης Ηλέκτρας Αποστόλου (1961), το τελευταίο μυθιστόρημά της *Κατεδαφιζόμεθα* (1982) και τα διηγήματά της, που εκδόθηκαν με τον τίτλο *Τυχαίο συναπάντημα και άλλες ιστορίες* (2004). Δημοσίευσε, ακόμη, το εφηβικό μυθιστόρημα *Επισκέπτες* (1979) και δύο θεατρικά έργα: *Περιπέτεια δίχως τέλος* και *Στον πλανήτη Γη όλα πάνε καλά*, τα οποία μαζί με τον «μονόλογο» *Πολιτεία κωφαλάλων* γράφτηκαν στο χρονικό διάστημα 1968–1969, αλλά εκδόθηκαν μόλις το 1995 στον τόμο *Θέατρο*. Εξέδωσε, επίσης, το μελέτημα *Η Μικρασιατική Καταστροφή και η στρατηγική του ιμπεριαλισμού στην Ανατολική Μεσόγειο* (1975). Τέλος, στο αρχείο της σώζεται το ανολοκλήρωτο μυθιστόρημά της με τίτλο *Τα παιδιά του Σπάρτακου*.

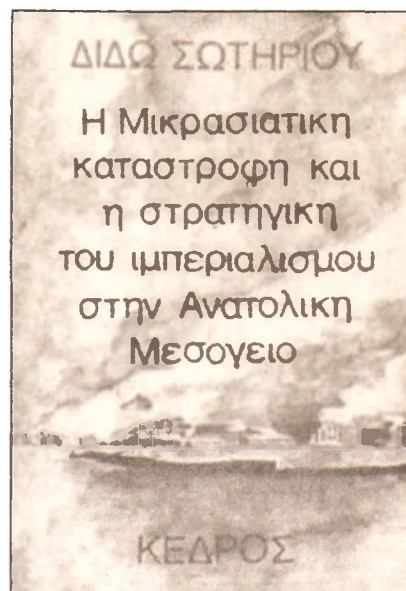
Τα βιβλία της μεταφράστηκαν σε πολλές ξένες γλώσσες με μεγάλη αναγνωστική ανταπόκριση. Τιμήθηκε με το βραβείο Ελληνοτουρκικής Φιλίας Ιπεκτσί (1985), το Κρατικό Ειδικό Βραβείο Λογοτεχνίας (1989), το Βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών (1990) και

τον Ταξιάρχη του Φοίνικος (1995).

Για τη σύνθεση αυτού του εργοβιογραφικού σημειώματος χρησιμοποίησα υλικό από το αρχείο της που βρίσκεται στο Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο (Ε.Λ.Ι.Α.), ταξινομημένο από την φιλόλογο κ. Σοφία Μπόρα. Χρησιμοποίησα, ακόμη, τις συνεντεύξεις της: Δ. Ραυτόπουλος, «Μια συζήτηση με τη Διδώ Σωτηρίου», *Επιθεώρηση Τέχνης*, έτος Η', τόμ. ΙΣΤ', αρ. 92, Αύγουστος 1962, σ. 151–155 και «Ο συγγραφέας φιλοδοξεί – κατά βάθος – να διαπράξει μια μικρή απάτη», συνέντευξη στη Νατάσα Χατζιδάκη, *Διαβάζω*, αρ. 58, 15 Δεκεμβρίου 1982, σ. 100–106. Επίσης το βιβλίο της Σάσας Τσακίρη, *Διδώ Σωτηρίου. Από τον κήπο της Εδέμ στο καμίνι του αιώνα μας*, τρίτη έκδοση, Κέδρος, Αθήνα 1997, και τις εργασίες: Βαγγέλης Κάσσο, «Διδώ Σωτηρίου», στο *Η μεταπολεμική πεζογραφία. Από τον πόλεμο του '40 ως τη δικτατορία του '67*, τόμ. Ζ', Εκδόσεις Σοκόλης, Αθήνα 1988, σ. 210–220 και Αλέξης Ζήρας, «Διδώ Σωτηρίου» στο *Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό*, Εκδοτική Αθηνών, 1991, τόμ. Β', σ. 55–56, το Αφιέρωμα στην Δ. Σωτηρίου του περιοδικού *Η λέξη*, τεύχ. 157, Μάιος–Ιούνιος 2000 και το Επίμετρό μου στο βιβλίο Διδώ Σωτηρίου, *Τυχαίο συναπάντημα και άλλες ιστορίες*, φιλολογική επιμέλεια Έρη Σταυροπούλου, Κέδρος, Αθήνα 2004, σ. 273–322. Επισημαίνω, πάντως, ότι, όπως η Σωτηρίου μυθοποίησε υλικό από τη ζωή της σε έργα της, ανάλογα χρησιμοποιήθηκε και το λογοτεχνικό της έργο για την άντληση βιογραφικών πληροφοριών που χρειάζονται επομένως έλεγχο για την ακρίβειά τους.

Η Διδώ πάνω στη μοτοσικλέτα της.

Κι έτσι ξαφνικά μπήκε η Διδώ στη ζωή μου

της Άλκης Ζέη

Φορούσε μαύρα. Ένα φόρεμα με μυτερό ντεκολτέ και στην άκρη του είχε καρφίτσωμένο ένα μπουκετάκι αληθινά γιασεμιά. Κοντούλα, λίγο παχουλή, είχε μύτη μεγαλούτσικη, μα το πρόσωπό της το φώτιζαν μαύρα μάτια που έλαμπαν. Έτσι τη γνώρισα για πρώτη φορά όταν ήμουν οχτώ χρονών στο μπράτσο του αγαπημένου μου θείου Πλάτωνα, που ήταν δίδυμος αδελφός της μαμάς και νονός μου.

–Μας την κοτσάρισαν για θεία, με είχε πληροφορήσει η αδελφή μου. Αποφασίσαμε να μην την πούμε ποτέ θεία, μιας και μας στερούσε τον θείο μας τις Κυριακές που τις είχε αφιερωμένες σε μας. Θα τη λέγαμε «εκείνη» όταν αναφερόμασταν σ' αυτή.

–Όταν θα έρθει εκείνη, η αρραβωνιαστικιά του θείου Πλάτωνα, εμείς θα τη δούμε λίγο, ανακοίνωσε η αδελφή μου, που ήτανε πάντα πιο θαρραλέα από μένα, στη μητέρα μας.

–Χτίζουμε το χωριό μας, συμπλήρωσα εγώ, και δεν μπορούμε ν' αφήσουμε τη λάσπη να ξεραθεί.

–Κάντε ό,τι θέλετε, είπε εκείνη, και δεν μας έδωσε σημασία. Ήτανε καλοκαίρι και μέναμε στο Ελληνικό. Φτιάχναμε μικροσκοπικά σπιτάκια με λάσπη και τα βάφαμε με νερομπογιές. Περιμέναμε με ανυπομονησία να τα δείξουμε στον θείο Πλάτωνα, μα μας έφυγε όλη η διάθεση αφού θα 'ρχότανε με την αρραβωνιαστικιά του.

Κι ήρθε η αρραβωνιαστικιά, καβάλα σε μια μοτοσικλέτα με καλάθι, που στο καλάθι καθότανε γελαστός γελαστός ο αγαπημένος μου νονός, ο θείος Πλάτωνας. Η Διδώ φορούσε έναν μπερέ στραβά στο κεφάλι και ζιπ κιλότ!

–Ελάτε να σας πάω βόλτα, μας φώναξε. Ο θείος Πλάτων πήδηξε έξω από το καλάθι και μας έσπρωξε να στριμωχτούμε κι οι δυο στη

θέση του. Μας πήγε μια μικρή βόλτα, κι εμάς μας άρεσε έτσι που ο αέρας έπαιρνε τα μαλλιά μας κι η Διδώ σφύριζε ένα γαλλικό τραγούδι. Μόλις φτάσαμε σπίτι ο μπαμπάς μας περίμενε στην πόρτα.

–Ποιος σας έδωσε την άδεια ν' ανεβείτε σε μοτοσικλέτα, είπε θυμωμένα. Η Διδώ πήδηξε κάτω και πριν βγούμε από το καλάθι πλησίασε τον μπαμπά.

–Έλα Ζηνάκι μου, εγώ τις πήρα, μισή βόλτα κάναμε, σχεδόν τσουλιστά. Κοιταχτήκαμε με την αδελφή μου. Ποτέ δεν είχε πει κάποιος τον πατέρα μας Ζηνάκι. Ζήνων τον έλεγαν, και δεν του άρεσαν καθόλου τα υποκοριστικά. Στη Διδώ όμως χαμογέλασε. Ύστερα εκείνη μας βοήθησε να βγούμε από το καλάθι, μας αγκάλιασε από τους ώμους να μπούμε στο σπίτι και μας ψιθύρισε. «Τη γλιτώσαμε την κατσάδα».

Από κείνη τη στιγμή έγινε ο υπερασπιστής μας σε κάθε στιγμή της ζωής μας. Ξεχάσαμε αμέσως το «εκείνη» και την είπαμε θείτσα, όπως την έλεγαν τα μεγάλα ξαδέλφια μας που ήταν λίγο μικρότερα της. Θείτσα την είπα αμέσως ο Γιώργος (Σεβαστίκογλου), που μόλις τον γνώρισα έτρεξα να τον παρουσιάσω στη Διδώ.

Έγινε λοιπόν περήφανο παρανυφάκι στο γάμο της με τον νονό μου και της έγραψα κι ένα ποίημα. Ευτυχώς για μένα και για την ποίηση δεν ξανάγραψα άλλο στη ζωή μου.

Οι δικοί της μένανε στον Πειραιά, πρόσφυγες της Μικρασίας, άλλα τέσσερα παιδιά και τα οικονομικά δύσκολα. Έτσι την πήρε από μικρή ένα ζευγάρι πλούσιων θείων και έμεινε σπίτι τους μέχρι και αρκετό καιρό μετά το γάμο της, παρόλο που η θεία είχε στο μεταξύ πεθάνει. Το σπίτι ήτανε στην οδό Παστέρ, στην πλατεία Μαβίλη. Ένα πανέμορφο διόροφο σπίτι με μεγάλο κήπο. Μ' άρεσε πολύ

όταν με έπαιρναν τότε τότε τα Σαββατοκύριακα να μείνω μαζί τους. Στον απάνω όροφο είχαν μια μεγάλη κρεβατοκάμαρα μ' ένα τεράστιο κρεβάτι, όπου κοιμόμουν ανάμεσά τους. Όσπου να με πάρει ο ύπνος, η Διδώ μου διηγότανε για το Παρίσι που είχε πάει λίγο πριν γνωρίσει τον θείο Πλάτωνα και για μια άλλη θαυμαστή χώρα –εκεί δεν είχε πάει– που την έλεγαν Ρωσία. Τον θείο Πλάτωνα τον έπαιρνε ο ύπνος κι εγώ την άκουγα κι έβλεπα τα μάτια της που βγάζανε σπίθες μέσα στο σκοτάδι.

Λυπήθηκα πολύ όταν μου είπε πως ήθελε να φύγει από το όμορφο αυτό σπίτι με τις υπηρέτριες που σερβίριζαν με άσπρες ποδίτσες και να μείνει κάπου μόνη της με τον Πλάτωνα.

Ήτανε τότε δημοσιογράφος και μου εξήγησε πως τις σκέψεις σου μπορείς να τις γράφεις. Αυτό μου άρεσε πολύ γιατί ήμουνα ένα σιωπηλό παιδί, σε αντίθεση με τη φλύαρη αδελφή μου. Και δεν με κορόιδεψε όταν της είπα πως θα βγάλω κι εγώ εφημερίδα. Μου έδωσε μάλιστα ένα κιτρινωπό χαρτί που μου είπε πως είναι δημοσιογραφικό κι έδωσε στον θείο Πλάτωνα να τραβήξει γραμμές για να μπορώ να γράφω ίσια.

Όταν ερχότανε στο σπίτι μας ποτέ δεν άφηνε να μας στείλουν στο δωμάτιό μας, όπως γινότανε όταν κατέφταναν άλλοι μεγάλοι. Κι εμάς μας άρεσε να την ακούμε, κι όταν κάποια στιγμή της φαινότανε πως της ξέφευγε κάτι ακατάλληλο για παιδιά, σταματούσε την κουβέντα κι έλεγε: Ξεχάστηκα, «τζουτζουκλαρίν μπουρντά». Που σήμαινε στα τουρκικά: τα παιδιά είναι μπροστά.

Με πολλή χαρά μας ανήγγειλε πως ο θεός της θα ξαναπαντρευόταν κι έτσι της πήρε ένα σπίτι να μείνει με τον Πλάτωνα. Δεν κατάλαβα να τη χαρά της που θα άφηνε αυτό το όμορφο σπίτι και τις υπηρέτριες με τις άσπρες ποδίτσες και την κρεβατοκάμαρα που το πρωί μόλις άνοιγες τα παράθυρα μύριζαν τα λουλούδια κι άκουγες το κελάηδημα των πουλιών.

Έτσι βρέθηκε στην οδό Κοδριγκτώνος, σ' ένα τριάρι απέναντι από την Μαυροματαίων –το σπίτι που δώρησε στην Εταιρεία Συγγραφέων, μια και όλες οι κυβερνήσεις την είχαν αφήσει άστεγη.

Τι δεν έχουν ακούσει οι τοίχοι αυτού του σπιτιού. Εγώ είχα συνήθειο μόλις σχολούσα –πήγαινα στη σχολή Αηδονοπούλου, στη λεωφόρο Αλεξάνδρας– πριν πάω σπίτι να περνάω από κει. Όλα τ' ανήψια, που ήμασταν και μπόλικά, όλες τις ανησυχίες μας, τους έρω-

τές μας, τις απογοητεύσεις μας, στη Διδώ τρέχαμε να τα πούμε.

Η Διδώ ήτανε φεμινίστρια, αλλά όχι καμιά σουφραζέτα. Μπορεί να φορούσε μπερέ, ζιπ κιλότ και να καβαλούσε μοτοσικλέτα, έφτιαχνε όμως και σμυρνέικα σουτζουκάκια και χταπόδι κρασάτο και μπακλαβάδες κι ένα σωρό άλλα.

Μαζί τα περάσαμε όλα: Πόλεμο, Κατοχή, Αντίσταση, Δεκέμβρη, Εμφύλιο, και πάντα θαύμαζα τη σωστή της κρίση στις πιο δύσκολες στιγμές. Πόσες φορές αναγκάστηκε ν' αφήσει την Κοδριγκτώνος στα πέτρινα χρόνια και να μείνει σε νοικιασμένα δωμάτια μαζί με τον θείο Πλάτωνα για ν' αποφύγει τις συλλήψεις. Τη θυμάμαι τότε καθισμένη σε μια πάνινη πολυθρόνα με μια σανίδα μπροστά να γράφει τα άρθρα της σε εφημερίδες νόμιμες και παράνομες.

Χωρίσαμε για αρκετά χρόνια όταν ο Γιώργος κι εγώ ζούσαμε στη Ρωσία κι ύστερα στη Γαλλία σαν πολιτικοί πρόσφυγες. Όταν ξαναβρεθήκαμε, η Διδώ είχε γίνει η μεγάλη συγγραφέας Διδώ Σωτηρίου.

Εγώ όμως μέσα στην καρδιά μου κρατώ τη θείτσα μου, που μπήκε στη ζωή μου στα οχτώ μου χρόνια και μου άνοιξε καινούριους κόσμους.

Με την ανηψιά της Άλκη Ζέη στον Κέδρο το 1991.

Η Διδώ, το «μαυροτσούκαλο»

της Εύας Κοταμανίδου

Διδώ, το «μαυροτσούκαλο».

Ηταν 23 του Σεπτέμβρη του 2004! Πέρασαν κιόλας δύο χρόνια από τότε που έφυγε η Διδώ. Έφυγε; Για πού; Για τη λατρεμένη της Ανατολή, το Αϊδίνι, τη Σμύρνη, το πολυπόθητο Παρίσι, που ονειρευόταν να πάει να σπουδάσει, τις γειτονιές της Αθήνας που όργωσε, την Κοδριγκτώνος, τα Βασιλικά της Εύβοιας, για πού; Ίσως για παντού και πουθενά. Έμεινε μάλλον εδώ, μαζί μας, πώς ν' αφήσει άλλωστε την Έλλη και τον Νίκο, εδώ γύρω μας, μέσα μας, αγρυπνώντας για τη ζωή όλων μας, αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής μας. Δεν ξεχνιέται εύκολα η Διδώ, δεν φεύγει από το νου μας. Δεν θα φύγει ποτέ όσο ζούμε.

Τη γνώρισα γύρω στα τέλη της δεκαετίας του '70 στο σπίτι της Έλλης και του Νίκου, κάπου εκεί κοντά στο Πεδίο του Άρεως. Ο Νί-

κος ήταν τότε, μαζί με τον Κώστα Διβέρη, υπεύθυνος του τομέα πολιτισμού του ΚΚΕ Εσωτερικού.

Και ποιος δεν ήταν εκεί: Ποιητές, συγγραφείς, ζωγράφοι, σκηνοθέτες, ηθοποιοί, με προεξάρχοντα τον Μ. Αναγνωστάκη, τον Τ. Πατρίκιο, τον Λ. Τριβιζά... Χρόνια της Μεταπολίτευσης, γεμάτα όνειρα, ελπίδες, ένταση, ανάταση...

Μόλις είχε παιχθεί ο Θίασος του Θόδωρου Αγγελόπουλου, ξαναθυμίζοντας εποχές πικρές, χρόνια δίσεκτα και συγχρόνως ηρωικά που ο ελληνικός λαός ξεπέρασε τον εαυτό του. Η ταινία αναφερόταν στα χρόνια 1939-1952. Δικτατορία Μεταξά, Αλβανικό Έπος, Αντίσταση, ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, Απελευθέρωση, Εμφύλιος, ήττα, στρατόπεδα, φυλακές, εκτελέσεις, Παπάγος. Είχε ζητήσει η Διδώ, μέσω του Νίκου, να με γνωρίσει. Μόλις είχα διαβάσει τα *Ματωμένα χώματα*. Η συνάντηση εκείνη ήταν η αρχή μιας φιλίας· με τα χρόνια ο θαυμασμός μου για τη συγγραφέα μετατράπηκε σε μια βαθιά εκτίμηση και αγάπη για τον άνθρωπο Διδώ. Μ' άρεσε να την ακούω να μιλάει, να διηγείται, είχε έναν ιδιαίτερο, προσωπικό, γλαφυρό τρόπο ν' αναφέρεται στα γεγονότα. Πήρα έκτοτε και για πολλά χρόνια μέρος σε παρουσιάσεις τιμητικές των έργων της διαβάζοντας τα συγκλονιστικά κείμενά της. Όταν χανόμασταν, λόγω ασχολιών, το τηλέφωνο αναλάμβανε το ξαναζωντάνεμα της επαφής, της επικοινωνίας. Η Διδώ και η Έλλη (μιλώντας για την Διδώ, μου είναι αδύνατον να μην αναφερθώ και στην Έλλη), δυο υπέροχες, ηρωικές γυναίκες, πολυπράγμονες, γεμάτες ζωντάνια, πάντα στις επάλξεις, παρά τα όσα μαρτυρικά πέρασαν, αναδύονταν με τον καιρό μέσα απ' την προσωπική μας επαφή και τα γραπτά τους.

Τα πάθη της Ανατολής, που τα είχα γνωρίσει από παιδί στον προσφυγικό συνοικισμό που μεγάλωσα από τις διηγήσεις, μισόλογα

θα 'λεγα, της γιαγιάς μου — δεν ήθελε να μιλάει και πολύ για όσα την πονούσαν, τις χαμένες πατρίδες, τις διαλυμένες οικογένειες, όπως αυτήν του πατέρα μου μέσα στον όλεθρο του χαλασμού (δεν βρήκε κανέναν, μόνο τη μικρή του αδελφή, αργότερα στην Ελλάδα, που την είχε περιμαζέψει μικρό παιδί περιπλανώμενο, όπως κι εκείνον, ο Ερυθρός Σταυρός) — έβρισκαν στα βιβλία της Διδώς την τέλεια έκφραση του πόνου της μεγάλης καταστροφής. Η Σινώπη και η Σαμψούντα των γονιών μου γίνονταν το Αϊδίني και η Σμύρνη της Διδώς. Κι αργότερα, με την *Εντολή*, ξαναζούσα τις παιδικές μνήμες του τρόμου και του κυνηγητού του τέλους της δεκαετίας του '40 και των αρχών του '50, όταν οι ήρωες γίνονταν θύματα, οι Έλληνες της Αντίστασης προδότες-Εαμοβούλγαροι που έπρεπε να εξοντωθούν, να εξαφανιστούν.

Αυτό που θαύμαζα στη Διδώ ήταν η στάση της απέναντι σ' όλα αυτά τα γεγονότα με πράξεις, όχι μόνο με λόγια, καθώς και η σωστή της κρίση χωρίς υποχωρήσεις και υπεκφυγές. Δεν φοβόταν να μιλήσει για τα λάθη, τις παρερμηνείες και των δύο πλευρών, να ζητάει δικαιοσύνη και αλήθεια χωρίς μισαλλοδοξία. Όπως σημειώνει η ίδια για την *Εντολή*: «Έγραψα το βιβλίο αποζητώντας κάθαρση κι όχι αναμόχλευση». Όσο για τα *Ματωμένα χώματα*, όταν τελειώνει το βιβλίο, με τα λόγια που απευθύνει στον αντάρτη του Κιόρ Μεμέτ: «Χαιρέτα μου τη γη όπου μας γέννησε, Σελάμ Σοϊλέ... Ας μην μας κρατάει κακία που την ποτίσαμε μ' αίμα», περνάει με τόλμη και παρρησία απ' το «εγώ» του Έλληνα στο «εμείς» που ζήσαμε εκεί, Τούρκοι και Έλληνες. Πώς να μην την λατρεύουν οι Τούρκοι! Ο τίτλος μάλιστα του βιβλίου στα τουρκικά είναι απ' τη φράση της Διδώς: «Πες από μένα ένα γειά σου στην Ανατολή»!

Η Διδώ δεν μιλούσε πολύ για την προσωπική της ζωή, ελάχιστες φορές αναφερόταν σ' αυτήν και πάντα μέσα από τα γεγονότα της εποχής που τη σημάδεψαν. Άλλωστε τα είχε πει όλα μέσα από τα γραπτά της. Όμως η φίλη της, η Σάσα Τσακίρη, με το βιβλίο της *Διδώ Σωτηρίου. Από τον κήπο της Εδέμ στο καμίνι του αιώνα μας*, αναπλάθει, μέσα από τις προσωπικές μαρτυρίες της Διδώς και τα κείμενά της, μια συναρπαστική ζωή, φορτωμένη χαρές, λύπες, αγώνες, δάκρυα, πόνους, απογοητεύσεις, χωρίς όμως ποτέ ίχνος υποχώρησης ή αδυναμίας. Οι αντιξοότητες της ζωής μοιάζει να μην την λύγισαν ποτέ, ακόμα και οι πιο τραυματικές απ' αυτές.

Το «μαυροτσούκαλο» λοιπόν (έκφραση της

γιαγιάς μου της Σινωπίτισσας) με τα μαύρα μαλλιά και μάτια, που έκανε τον αδελφό της να της λέει περιπαιχτικά: «εσύ δεν είσαι δικό μας παιδί, σε έφεραν οι Τσιγγάνοι», γεννημένη το Φλεβάρη του 1909 στο Αϊδίني, θα μεγαλώσει σ' έναν τόπο πλούσιο, ονειρεμένο, με μια μάνα προοδευτική, έξυπνη, μορφωμένη, τη Μαριάνθη, ακούγοντας τα παραμύθια της παραμάνας Αγγελικής, θα περάσει τα παιδικά της χρόνια ξένοιαστα, ευτυχισμένα στην ευλογημένη γη της Ανατολής, θα γευτεί όλο το «καμίνι» της ζωής με δύναμη ψυχής, με σθένος, προσωπικότητα, επιμονή, υπομονή και θάρρος, θα ζήσει συγκλονισμένη, στην παραλία της Σμύρνης, όπου είχαν μετακομίσει οικογενειακώς κατά τη διάρκεια του Α' παγκοσμίου πολέμου, την άφιξη του ελληνικού στρατού, καθώς και την μετέπειτα καταστροφή του ελληνισμού της Μ. Ασίας, γνωρίζοντας με τα αθώα παιδικά της μάτια τι σημαίνει πόλεμος! Μεγαλώνοντας θα συνειδητοποιήσει την εκμετάλλευση από τους συμμάχους, Άγγλους, Γάλλους, Αμερικανούς, Ιταλούς, προς ίδιον όφελος, των συναισθημάτων των Ελλήνων για την ψευδεπίγραφη Μεγάλη Ιδέα. Με το: «Ανάθεμα στους αίτιους», με το οποίο κλείνει τα *Ματωμένα χώματα*, είναι σαφές σε ποιους αναφέρεται.

Από μικρή η Διδώ, παιδί ανήσυχο, αεικίνητο, επαναστατημένο, που ένιωθε έντονα το κάθε τι, καταλάβαινε, συμμετείχε σε όλα, έδειχνε την πορεία που θ' ακολουθούσε στη ζωή. Όταν βρεθεί στο κλειστό, βουβό, συντηρητικό σπίτι των πλούσιων άκληρων θείων Νικολόπουλου, αυτή που λαλούσε ολημερίς, έπαιζε με τα άλλα παιδιά, τους διηγούνταν φανταστικές ιστορίες, τραγουδούσε, αισθάνθηκε σαν αιχμάλωτη, φυλακισμένη. Έχοντας έφεση στο τραγούδι και την απαγγελία έλεγε: «Φαίνεται πως ήμουν γεννημένη θεατρίνα, κρίμα που δεν έγινα, θα είχα διαπρέψει». Ίσως αυτό να την έκανε να βλέπει σε μένα,

Η Διδώ με τις αδελφές της.

(δεν μου το είπε ποτέ) μίαν αντανάκλαση του εαυτού της, γι' αυτό και δεθήκαμε τόσο πολύ απ' την αρχή. Ο μεγάλος της καημός ήταν να γίνουν τα *Ματωμένα χώματα ταινία*, όπως μου εξομολογήθηκε, είχε βρει μάλιστα έναν πλούσιο τούρκο χρηματοδότη. Δυστυχώς αυτό το όνειρο δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ. Παρά την αίσθηση της άσκημης και της κοινής –όλοι την έλεγαν αραπάκι– η Διδώ δεν ορρωδούσε προ ουδενός, τα ανέτρεπε όλα με την πολυπραγμοσύνη της και τη γοητεία που ασκούσε σε όλους.

Έγραφε ποιήματα, διάβαζε αχόρταγα βιβλία, προτιμώντας τη ρωσική λογοτεχνία, Τολστόι, Ντοστογιέφσκι, Γκόρκι, Τσέχωφ... Στον Πειραιά πια, μετά την Μικρασιατική καταστροφή, θα γνωριστεί με σημαίνοντες ανθρώπους των γραμμάτων. Το πάθος της για σπουδές θα την φέρει μαθήτρια κατ' οίκον της Σοφίας Μαυροειδή-Παπαδάκη. Μέσω αυτής θα γνωρίσει τη Γαλάτεια Καζαντζάκη, τον Μάρκο Αυγέρη, τη Φούλα Χατζιδάκη, τον Κώστα Βάρναλη. Είναι η εποχή που αρχίζει να συναισθάνεται και να κατανοεί τις έννοιες του πλούτου και του προλεταριάτου, καθώς και τις τεράστιες διαφορές τους. Ζώντας στο πλούσιο σπίτι των θείων έβλεπε την διαφορά των δικών της, της δικής της οικογένειας, που δυστυχούσαν. Η δράση της αρχίζει με τα εργατικά συνδικάτα της οδού Αθηνάς. Το καλοντυμένο πλουσιοκόριτσο κατεβαίνει στην εργασία. Στις 24 Αυγούστου 1933 παντρεύεται τον άνδρα της ζωής της, τον Πλάτωνα Σωτηρίου. Θα ζήσει μαζί του, ως τα βαθιά γεράματα, τη μεγάλη, άδολη αγάπη.

Δεκαετία του '30 και το αντιφασιστικό κίνημα μεγαλώνει. Αρχίζει κι η Διδώ τους αγώνες με την Αύρα Θεοδωροπούλου, τη Ρόζα Ιμβριώτη, τη Μαρία Σβώλου. Συναντιέται και ζει έντονα με τα καλύτερα μυαλά της εποχής. Περιοδικό *Νέοι Πρωτοπόροι*, Δ. Γληνός, Ν. Καρβούνης, Ασ. Πανσέληνος, Κ. Βάρναλης... Μετέχει στην κεντρική ελληνική αντιφασιστική επιτροπή, την εκλέγουν αντιπρόσωπο μαζί με την Ηλέκτρα Αποστόλου για το Παγκόσμιο Αντιφασιστικό Συνέδριο Γυναικών στο Παρίσι. Δημοσιογράφος, μεταφράστρια της *Γυναίκας* του '30, αρχισυντάκτρια του *Νέου Κόσμου*, υπεύθυνη για τους συλλόγους εργαζομένων γυναικών. Μαχόταν ολημερίς στους προσφυγικούς συνοικισμούς, να μιλάει, να ενημερώνει, να εμψυχώνει. Στο αγαπημένο της Παρίσι θα ξαναβρεθεί το 1945 με τη Χρύσα Χατζηβασιλείου στο ιδρυτικό συνέδριο της Παγκόσμιας Οργάνωσης Γυναικών, εκπροσωπώντας την Ελλάδα. Κατά τη διάρκεια

της Κατοχής βγάζουν παράνομα με τη Μέλπω Αξιώτη τις εφημερίδες *Σοβιετικά Νέα* και *Η Γυναικεία Δράση*. Έφτασε μέχρι αρχισυντάκτρια του *Ριζοσπάστη*. Ήταν η πρώτη που έδωσε την είδηση, κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου, ότι οι Άγγλοι αποσύρονται και αναλαμβάνουν τα της Ελλάδος οι Αμερικανοί. Σ' όλη τη διάρκεια της κομματικής της ζωής η Διδώ είχε πάρει πολλές πρωτοβουλίες που οι σύντροφοί της χαιρέτιζαν μ' ενθουσιασμό. Παρ' όλα αυτά θα βρεθεί κατηγορούμενη ως μικροαστή που φοβήθηκε και δεν πήγε να συναντήσει, μαζί με τους άλλους δημοσιογράφους, στο βουνό τον Μάρκο και θα διαγραφεί απ' το κόμμα. Η αλήθεια ήταν ότι είχε πάθει κρίση αιματουρίας. Αν ήταν δυνατόν η Διδώ να φοβηθεί! Πικράθηκε, έκλαψε, αλλά, παρά τη διαγραφή, η πορεία της στην Αριστερά δεν άλλαξε. Ίσως να ήταν και μια ευκαιρία να στραφεί στο γράψιμο παρά την έκκληση του Κώστα Καραγιώργη, διευθυντή του *Ριζοσπάστη*, όταν κατάλαβαν το λάθος τους, να επιστρέψει.

Οι περιπέτειες όμως θα συνεχιστούν πιο έντονες, πιο μαρτυρικές. Η σύλληψη της Έλλης τα Χριστούγεννα του 1950, τριών μηνών έγκυος, θα τη ρίξει σε δυσοίωνες ατραπούς, σε μονοπάτια κακοτράχαλα, γεμάτα αγωνία και πόνο.

Καταδίκη εις θάνατον επτά ανδρών και πέντε γυναικών στο Έκτακτο Στρατοδικείο στις 16-11-1951. Στη δεύτερη δίκη, 15-2-1952, οκτώ εις θάνατον, δις στον Νίκο Μπελογιάννη, σύντροφο και πατέρα του παιδιού της Έλλης. Τρεξίματα σε υπουργούς, παγκόσμιες εκκλήσεις για τη σωτηρία τους θ' αποβούν άκαρπες. Η Διδώ θα γίνει ξαφνικά «μάννα» παίρνοντας τον μικρό Νίκο, τριών χρόνων, από τη φυλακή να τον μεγαλώσει. Η μάννα του, η Έλλη, θα ζήσει με τον γιο της δέκα χρόνια μετά, αφού βγει από τη φυλακή, για να ξαναπιαστεί την περίοδο της Χούντας.

Οι ευθύνες για το μέγαλωμα του παιδιού θα περιορίσουν τη Διδώ στο σπίτι. Βρίσκει καταφύγιο στο γράψιμο. Άπραγη δεν μπορεί να μείνει ούτε λεπτό. Είχαν άλλωστε σωρευτεί μέσα της τόσο πολλά από παλιά, που ήθελαν επιτέλους να λευτερωθούν, να καταγραφούν. Το 1959 θα δημοσιευθεί το πρώτο της βιβλίο *Οι νεκροί περιμένουν*. Ακολουθεί, το 1961, το μεγάλο της επικό αντιπολεμικό έργο που της χάρισε την αθανασία, τα *Ματωμένα χώματα*. Μεταφράστηκε στα ρωσικά, γαλλικά, ρουμανικά, βουλγαρικά, ουγγρικά και βεβαίως στα τουρκικά. Απαγορεύτηκε κατά τη διάρκεια της Χούντας, για να σημειώσει στη

Μεταπολίτευση αλλεπάλληλες εκδόσεις και να μπει στα ανθολόγια της ΣΤ' Δημοτικού και της Α' Γυμνασίου. Αρχίζει τα πρώτα κεφάλαια της *Εντολής* το 1967, κατά τη διάρκεια της Χούντας. Θα κυκλοφορήσει τελικά το 1976, «γραμμένο με το αίμα της καρδιάς της», όπως ομολογεί η ίδια. Ακολουθούν, το 1978, το *Μέσα στις φλόγες*, και, το 1979, *Οι επισκέπτες* –και τα δύο, βιβλία που απευθύνονταν στους νέους, στα παιδιά που τη λάτρεψαν. Το 1982 κυκλοφορεί το *Κατεδαφιζόμεθα*, που αναφέρεται στην Ελλάδα του 1950–1965.

Μετά τα βραβεία, τις τιμητικές διακρίσεις στο εξωτερικό, την αναγνώριση, θα έρθει επιτέλους η στιγμή να «διακριθεί» βραβευόμενη η Διδώ και στην Ελλάδα. Το 1989, επί υπουργίας Μελίνας Μερκούρη, θα πάρει το ειδικό βραβείο για το σύνολο της λογοτεχνικής προσφοράς της και το 1990 θα λάβει το βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών.

Δεν είναι εύκολο να μιλήσεις για τη Διδώ, μια γυναίκα ορμητικό ποταμό με τόσο πλούσια βλάστηση στις όχθες του, τόση αφθονία στο βυθό του. Απ' τη στιγμή που συνειδητοποίησε τη ζωή δεν σταμάτησε να δρα, να γράφει, να προσφέρει. Κι ήταν τόσο μεγάλη, τόσο ποικίλη αυτή η προσφορά που δεν ξέρεις πού να σταθείς, τι να ξεχωρίσεις, τι να εξάρεις.

Μια δυνατή γυναικεία παρουσία που διένυσε όλον τον πολύπαθο 20ό αιώνα παίρνοντας μέρος σ' όλες τις μεγάλες μαρτυρικές εκφάνσεις του, διαμορφώνοντάς τον με προσωπική συμμετοχή και εν συνεχεία καταγράφοντας την πλούσια ροή του. Παρ' όλο που αυτός ο αιώνας φόρτωσε στη Διδώ πολλά δεινά, πολλά αφόρητα βάσανα και πίκρες, δεν την κατέβαλε ούτε στιγμή. Με δύναμη ψυχής, αγωνιστικότητα, ακατάβλητο θάρρος, υπομονή και επιμονή, το πολυτάλαντο αυτό πλάσμα με το απaráμιλλο χιούμορ και τη γυναικεία γοητεία και σαγήνη γεύθηκε τα πάντα, καλά και κακά, μικρά και μεγάλα, απόλαυσε τον έρωτα, έζησε τη μεγάλη αγάπη, εισέπραξε την εκτίμηση, την επιβράβευση, την αναγνώριση, τον σεβασμό εχθρών και φίλων, έχοντας πάντα σαν μότο και μεγάλο συμβολικό μυστικό «τον έρωτα», τον έρωτα για κάθε τι, για τη ζωή, τον άνθρωπο και τους αγώνες του, για τα λάθη και τις αμφιβολίες του, τα όνειρα και τις κρυφές ελπίδες του, κι όλα αυτά χωρίς καμία υπεροψία, αλαζονεία. Πάντα απλή, ευγενική, αλλά και δυνατή όταν χρειαζόταν, αναζητώντας συνεχώς την αλήθεια, την ανθρωπιά, γιατί πίστευε βαθιά –το έργο της και η ζωή της το επιβεβαιώνουν–

ότι χωρίς αυτήν δεν υπάρχει πρόοδος ούτε ελευθερία. Ένα άλλο στοιχείο της προσωπικότητας της Διδώς ήταν η απaráμιλλη κομψότητά της. Το μπερεδάκι, σε διάφορα χρώματα, σήμα κατατεθέν, και όχι μόνον. Και τι το συνόδευε, ποια τα υπόλοιπα αξεσουάρ της αμφίεσης; Η φούστα, η ζακέτα, ο συνδυασμός των χρωμάτων της μπλούζας κλπ. Πάντα κομψή, περιποιημένη, πάντα στην τρίχα. Και βέβαια το χιούμορ της, σημάδι της υψηλής της πνευματικότητας. Άλλοτε αθώο, χαριτωμένο, άλλοτε καυστικό ή υποδόριο. Τον Μάιο του 1992 την κάλεσαν στον δήμο Ζωγράφου με αφορμή τα 70 χρόνια της Μικρασιατικής καταστροφής. Η Διδώ άρχισε την ομιλία της αυτοσαρκαζόμενη: «Για να έρθω να σας μιλήσω, άφησα στο σπίτι τα 83 μου χρόνια και τα αλλεπάλληλα εγκεφαλικά που με βρήκαν...».

Η τελευταία της προσφορά στα γράμματα ήταν όταν το 1995 δώρισε το σπίτι της τής οδού Μαυροματαίων και Κοδριγκτώνος 8 στην Εταιρεία Συγγραφέων. Σ' αυτό το σπίτι είχε ζήσει με τον Πλάτωνα πολλά από τα πιο ωραία και βασανιστικά χρόνια της ζωής της. Εκεί μεγάλωσε ο Νίκος, εκεί έγραψε τα πρώτα της βιβλία, εκεί συναντιόταν με διανοούμενους και αντιστασιακούς.

Γράφοντας για τη Διδώ έχω συνέχεια μπροστά μου το ευγενικό, χαμογελαστό της πρόσωπο, μ' εκείνα τα πανέξυπνα τσακίρικά της μάτια, ολοζώντανο, σαν να συνεχίζουμε μια κουβέντα που δεν τέλειωσε ποτέ. Δεν μπορώ να την φανταστώ σιωπηλή, ακίνητη, με μάτια κλειστά, δεν τολμώ να πω πεθαμένη. Η αύρα της μ' αγκαλιάζει ακόμα, πλανιέται γύρω μου.

Με τον ποιητή Τίτο Πατρίκιο και τον ζωγράφο Ασαντούρ Μπαχαριάν.

Διδώ Σωτηρίου

της Ευγενίας Φακίνου

1963. Με τη Γαλάτεια Καζαντζάκη πλάι της, πίσω της ένας ξένος συγγραφέας από Πολωνία ή Τσεχία, ο Ρίτσος, ο Κουκούλας, ο Μαγκλής, ο Αυγέρης. Δεξιά της ο Συνάρος και ο Βουρνάς.

Γνώρισα τη Διδώ Σωτηρίου στο πατάρι του «Κέδρου» στα μέσα της δεκαετίας του '70. Το πατάρι του «Κέδρου» ήταν ένας τόπος συνάντησης νέων και παλαιότερων συγγραφέων. Κάτω από το τρυφερό βλέμμα της Νανάς Καλιανέση είχαμε εμείς, οι νέοι –τότε–, τη δυνατότητα να συναντάμε τα «ιερά τέρατα» της λογοτεχνίας. Με δέος βλέπαμε τον Τσίρκα, τον Ρίτσο, τον Κοτζιά, τον Καμπανέλλη, τη Διδώ Σωτηρίου να κουβεντιάζουν φιλικά με τη Νανά. Δεν συμμετείχαμε σ' αυτές τις συζητήσεις, δεν αποτελούσαμε μέρος της συντροφιάς. Μας αρκούσε ότι βλέπαμε με σάρκα και οστά αυτούς που είχαμε θαυμάσει μέσα από το έργο τους. Με τη Διδώ πρωτομίλησα το '82, όταν κυκλοφόρησε το βιβλίο μου *Αστραδενή*. Εκείνη ήταν 71 ετών κι εγώ 37. Είχε σχεδόν τα διπλά μου χρόνια. Όμως δεν το κατάλαβα ποτέ. Εκείνη δεν μ' άφησε να το καταλάβω. Φιλική, ζεστή και χαρούμενη μου έπιασε την κουβέντα και πολύ γενναιόδωρη είπε τα καλύτερα

για το βιβλίο μου. Κι αυτό δεν ήταν το σύνηθες. Και δεν αρκέστηκε στο να το πει σε μένα, αλλά τις εντυπώσεις της τις συζητούσε και με άλλους. Κι αυτό ήταν ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της. Η γενναιοδωρία της. Δεν φοβήθηκε ποτέ η Διδώ να δώσει τον έπαινο σε νεότερο συγγραφέα –κάτι που οφείλω να το επιστημάνω και να πω ότι δεν ήταν κοινό χαρακτηριστικό όλων των «μεγάλων» συγγραφέων. Όμως η Διδώ από το 1962, όταν κυκλοφόρησε το βιβλίο της *Τα Ματωμένα Χώματα*, είχε αγαπηθεί εξαιρετικά από το αναγνωστικό κοινό και δεν είχε να φοβηθεί τίποτε. Αυτό το βιβλίο της, που χαρακτηρίστηκε από τους ειδικούς «η Βίβλος της Εξόδου των Μικρασιτών», την είχε κάνει πασίγνωστη και ιδιαίτερα αγαπητή. Θα σταθώ σ' αυτό το βιβλίο, που αποσπάσματά του βρίσκονται στα σχολικά βιβλία, που θεωρείται κλασικό κι εξακολουθεί να επανεκδίδεται, μισόν αιώνα σχεδόν μετά την έκδοσή του. Και το γεγονός ότι η μετάφρασή του στα τουρκικά έγινε δεκτή μ' ενθουσιασμό από τους γείτονες αποδεικνύει τη δύναμη του βιβλίου. Με λόγο απλό και λιτό, χωρίς να φιλολογίζει, «από καρδιάς» όπως θα λέγαμε, περιέγραψε γεγονότα που πόνεσαν την ίδια και εκατοντάδες χιλιάδες Έλληνες που εγκατέλειψαν τη Μικρά Ασία. Με συναίσθημα και συνείδηση απέδωσε την Ειρήνη και τον Πόλεμο, την καθημερινή ζωή και τις προσπάθειες αφομοίωσης και ενσωμάτωσης των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία. Κι εδώ θα πρέπει, το οφείλουμε στην ιστορία, ν' αναγνωρίσουμε τη δυσπιστία –τουλάχιστον– με την οποία οι Ελλαδίτες αντιμετώπισαν τους πρόσφυγες. Ίσως τους τρόμαξε ο μεγάλος αριθμός προσφύγων που κατέκλυσε ορισμένες περιοχές, ίσως ο διαφορετικός πολιτισμός που συγκρούστηκε με τον δικό τους. Χωρίς να έχω την παραμικρή σχέση με Μικρασιάτες, χωρίς δηλαδή να λειτουργεί η νοσταλγία κάποιων προγόνων ή η δύναμη της απώλειας, οφείλω ν' αναγνωρίσω ότι η διαφο-

ρετική οπτική που έφεραν οι πρόσφυγες μπόλιασε δημιουργικά την ελληνική κοινωνία. Οι τέχνες που έφεραν, τα τραγούδια τους, τα φαγητά τους, η εκτίμηση και ο έρωτας προς τη γυναίκα, το «ευ ζειν» εν τέλει, τους το χρωστάμε. Έκαναν καλύτερη, πιο χυμώδη, πιο ανοιχτή κι ανεκτική, πιο ερωτική, σε τελευταία ανάλυση, τη ζωή στην Ελλάδα.

Η Διδώ ως προσωπικότητα είχε αυτά τα χαρακτηριστικά, τα οποία ασφαλώς πέρασαν στον γραπτό της λόγο και μέσω αυτού στους αναγνώστες της. Είχε όμως κι άλλες πτυχές που προσωπικά τις έβρισκα πολύ ενδιαφέρουσες. Υπήρξε φεμινίστρια και πολύ ανεξάρτητη από τα νιάτα της, όπως είχα μάθει από τη φίλη μου Άλκη Ζέη, που είναι ανεψιά της Διδώς. Αυτό μάλιστα που είχα συγκρατήσει από τις περιγραφές της Άλκης ήταν ότι η Διδώ οδηγούσε μοτοσικλέτα! Πότε; Όταν αυτό δεν ήταν συνηθισμένο ούτε στους άντρες. Αλλά και η μετέπειτα στάση της στη διάρκεια της Μεταξικής δικτατορίας, στον Πόλεμο, στον Εμφύλιο και στα δύσκολα μετακατοχικά χρόνια απέδειξε ότι διατηρούσε στο ακέραιο τη μαχητικότητά της και το πνεύμα της. Κι όταν πολύ αργότερα τα σχεδόν καθημερινά μικρά εγκεφαλικά της έκαναν τη ζωή δύσκολη, η Διδώ δεν παραδόθηκε. Με χιούμορ και αυτοσαρκασμό αντιστεκόταν στην ασθένεια. Θα επανέλθω στη γενναιοδωρία της. Πέρα από τα λόγια, που θα μπορούσε κάποιος να τα χαρακτηρίσει εύκολα –ενώ δεν ήταν–, η Διδώ και με πράξεις απέδειξε ότι τα εννοούσε. Βρίσκω μοναδικό το γεγονός ότι χάρισε το διαμέρισμα της οδού Κοδριγκτώνος (το

οποίο εξ ημισείας ανήκε και στον ανηψιό της Νίκο Μπελογιάννη, άρα του οφείλουμε και αυτού) στην Εταιρεία Συγγραφέων. Μ' αυτήν την πράξη η Εταιρεία απέκτησε στέγη και ανεξαρτησία οικονομική. Προς τιμήν της θεσπίστηκε «Το βραβείο Διδώς Σωτηρίου» που απονέμεται κάθε χρόνο.

Το πορτρέτο της Διδώς, φτιαγμένο με κάρβουνο, βρίσκεται σε περίοπτη θέση στα γραφεία της Εταιρείας και στη διετία 2002–2004, που υπήρξα αντιπρόεδρος της Εταιρείας, το έβλεπα πολύ συχνά. Και κάθε φορά τη χαιρετούσα με την προσφώνηση «Γεια σου, βρε Διδώ», και μ' αυτές τις λέξεις εκδήλωνα την εκτίμηση και την αγάπη μου. Έτσι θα την έχω πάντα στα μάτια μου: Με το μπερεδάκι βαλμένο στραβά, το χαμόγελο και το ευθύ βλέμμα.

Γεια σου, βρε Διδώ...

1927 (ή 1930). Στη Βενετία, με τη φίλη της Φρόσω Ευθυμιάδη και τον αδελφό της φίλης της.

ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ: Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα

Το κορυφαίο σύγγραμμα της Έλλης Σκοπετέα που εξετάζει το ιστορικό υπόβαθρο του εθνικισμού όπως διαμορφώθηκε στην Ελλάδα και τη Σερβία τον 19ο και τον 20ό αιώνα.

Ένα προφητικό βιβλίο που παραμένει σύγχρονο και αναλύει τις αιτίες των σημερινών εξελίξεων στην βαλκανική χερσόνησο.

Εκδόσεις Πολύτυπο

Κεντρική διάθεση: Δημοχάρους 60, Αθήνα

τηλ.: 210-72.32.819

Τρία γράμματα στη Διδώ Σωτηρίου

Επιμέλεια: Κώστας Καραβίδας

Από το πλουσιότατο αρχείο της Διδώς Σωτηρίου που απόκειται στο ΕΛΙΑ διαλέξαμε τρεις χαρακτηριστικές επιστολές και τις φέρνουμε για πρώτη φορά στο φως της δημοσιότητας.

Αρχές της δεκαετίας του '50.
Όρδια δεξιά η Διδώ Σωτηρίου.
Καθιστοί, μεταξύ άλλων, οι Κ.
Βάρναλης, Δ. Φωτιάδης, Μ.
Αυγέρης, Ζ. Σκάρος, Γαλάτεια
Καζαντζάκη.

Αντίπολη
15.10.59

Φίλη Κυρία,
Τώρα τέλειωσα τό βιβλίο σας κι είναι μεγάλη
ή χαρά μου πού μπορώ νά σās γράψω τόν
ένθουσιασμό μου απερίφραστα.
Οί Νεκροί Περιμένουν είναι όχι μόνο ένα
έργο (άλησμόνητα πρόσωπα, άρτιες σκηνές,
διάλογος λαμπρός) πού στέκει δίπλα στά πιά
καλά μας, αλλά είναι κι ένα μνημειώδες χρονι-
κό, όπου σφύζουν οί ήρωισμοί τής φυλής μας
καί ή παναιωνιά μας τραγικότητα.
Έχει σελίδες πού πρέπει νά μπούνε στις
άνθολογίες μας.
Στά μαθήματα τών Langues Orientales θά μι-
λήσω, όπως ταιριάζει, γιά τό βιβλίο σας. Τό θε-
ωρώ ύποχρέωση καί τιμή μου. Είναι ένα από τά
πολύ λίγα βιβλία μας πού μέ συγκινήσανε τόσο
βαθιά. Η μετάφρασή του σέ μιά ξένη γλώσσα
θά προκαλούσε, νομίζω, τό ένδιαφέρον καί τήν
έκτίμηση του ξένου άναγνωστικού κοινού γιά
τή σύγχρονη μυθιστοριογραφία μας.
Σās σφίγγω τό χέρι μέ τό θαυμασμό μου.
Θράσος Καστανάκης

Γράμμα από τή Γαλλία

Αντίπολη, 15.10.59

Φίλη Κυρία,
Τώρα τέλειωσα τό βιβλίο σας κι είναι μεγάλη
ή χαρά μου πού μπορώ νά σās γράψω τόν
ένθουσιασμό μου απερίφραστα.

Οί Νεκροί Περιμένουν είναι όχι μόνο ένα
έργο (άλησμόνητα πρόσωπα, άρτιες σκηνές,
διάλογος λαμπρός) πού στέκει δίπλα στά πιά
καλά μας, αλλά είναι κι ένα μνημειώδες χρονι-
κό, όπου σφύζουν οί ήρωισμοί τής φυλής μας
καί ή παναιωνιά μας τραγικότητα.

Έχει σελίδες πού πρέπει νά μπούνε στις
άνθολογίες μας.

Στά μαθήματα τών Langues Orientales θά μι-
λήσω, όπως ταιριάζει, γιά τό βιβλίο σας. Τό θε-
ωρώ ύποχρέωση καί τιμή μου. Είναι ένα από τά
πολύ λίγα βιβλία μας πού μέ συγκινήσανε τόσο
βαθιά. Η μετάφρασή του σέ μιά ξένη γλώσσα
θά προκαλούσε, νομίζω, τό ένδιαφέρον καί τήν
έκτίμηση του ξένου άναγνωστικού κοινού γιά
τή σύγχρονη μυθιστοριογραφία μας.

Σās σφίγγω τό χέρι μέ τό θαυμασμό μου.

Θράσος Καστανάκης

«Οί Νεκροί Περιμένουν»

Βουκουρέστι, 27-4-1959

Καλή μου

Διδώ,

Διάβασα τό
βιβλίο σου από
τήν αρχή ως τό
τέλος μέ μεγά-
λο ένδιαφέρον.
Δίνεις αυτή
τήν εποχή άν-
θρώπινα, κά-
νεις τόν άνα-
γνώστη νά συ-
μπάσχει, ένώ

έσύ τήν ιστορία σου λές... καί τά μέσα σου
καταφέρνεις νά 'ναι άπλά, ένώ ένας πεπει-
ραμένος καταλαβαίνει πώς τό βιβλίο πολυ-
δουλεύτηκε. Καί τό ύφος σου είναι στιβαρό
καί πρωτότυπο, προσωπικό. Μέ τήν ίδια
άφέλεια καί ξεγνοιασιά μπάζεις ως τήν τε-
λευταία στιγμή τά καινούργια πρόσωπα.
Μά τά μπάζεις τόσο φυσικά, πού ό άναγνώ-
στης δέν κουράζεται. Ένώ δά τό μπάσιμο
νέων προσώπων είναι συχνά μεγάλο πρό-
βλημα. Σ' αυτό όμως σέ βοήθησε ό άφηγη-
ματικός τρόπος πού χρησιμοποίησες. Τό
πρώτο πρόσωπο, πού προσδίδει πειστικότη-
τα σ' ένα γραπτό. Μ' άρεσε μένα καί τό τε-
λευταίο κεφάλαιο (Διάβασα αντίθετες από-
ψεις). Είναι ένα κλείσιμο, πού καθώς ξέφευ-
γε από τήν ως τώρα μορφή, ανέβαζε τόν τό-
νο. Σάν νά κουράστηκε ό συγγραφέας νά
σου τα κάνει ψιλά, κύριε άναγνώστη, σέ πα-
ρατάει, προτού σέ αφήσει όριστικά, έλευτε-
ρώνεται, καί περνάει στίς δικές του σφαίρες.
Ήταν ένας, επίσης ειλικρινέστατος, αποχαι-
ρετισμός.

Τό βιβλίο σου μου φάνηκε σάν τό κύμα. Τό
πρώτο τρίτο άνεβαίνει ψηλά, ακολουθεί ένα
χαμήλωμα, καί πάλι τραβάει τ' αψήλου - "Αν
ήμουνα εκεί ίσως νά κουβεντιάζαμε κάτι μι-
κρολεπτομέρειες, έλάχιστες άλλωστε κι
αυτές.

Σου στέλνω ένα μεγάλο μπράβο, καί γρά-
φε, γράφε, μήν κάθεσαι.

Έλλη Άλεξίου

Διδώ Σωτηρίου
Βουκουρέστι 27-4-1959
Καλή μου Διδώ,
Διάβασα τό βιβλίο σου από
τήν αρχή ως τό τέλος μέ
έντονο ένδιαφέρον. Δίνεις
αυτήν εποχή ανθρώπινα,
κάνεις τόν άναγνώστη νά
συμπάσχει, ένώ έσύ τήν
ιστορία σου λές... καί τά
μέσα σου καταφέρνεις νά
είναι άπλά, ένώ ένας πεπει-
ραμένος καταλαβαίνει πώς
τό βιβλίο πολυδουλεύτηκε.
Καί τό ύφος σου είναι
στιβαρό καί πρωτότυπο,
προσωπικό. Μέ τήν ίδια
άφέλεια καί ξεγνοιασιά
μπάζεις ως τήν τελευταία
στιγή. Μά τά μπάζεις τόσο
φυσικά, πού ό άναγνώστης
δέν κουράζεται. Ένώ δά τό
μπασιμο νέων προσώπων
είναι συχνά μεγάλο πρόβ-
λημα. Σ' αυτό όμως σέ
βοήθησε ό άφηγηματικός
τρόπος πού χρησιμοποίη-
σες. Τό πρώτο πρόσωπο,
πού προσδίδει πειστικότη-
τα σ' ένα γραπτό. Μ' άρε-
σε μένα καί τό τελευταίο
κεφάλαιο (Διάβασα αντίθε-
τες απόψεις). Είναι ένα
κλείσιμο, πού καθώς ξέφευ-
γε από τήν ως τώρα μορφή,
ανέβαζε τόν τόνο. Σάν νά
κουράστηκε ό συγγραφέας
νά σου τα κάνει ψιλά, κύρι-
ε άναγνώστη, σέ παρατάει,
προτού σέ αφήσει όριστικά,
έλευτερώνεται, καί περνάει
στίς δικές του σφαίρες. Ή-
ταν ένας, επίσης ειλικρινέ-
στατος, αποχαιρετισμός.

Ιούνης.12.79

Μαρία Ρεζάν
Πύργου 1, Παγκράτι
Τηλ. 7017260

Αγαπητή Διδώ Σωτηρίου,

Μετά 12χρονη ξενητεία, τόν πρόσφατο γυρισμό μου, τώρα, μόλις, διάβασα την «Εντολή». Τί την διάβασα! Τήν ρούφηξα. Σταυροδρόμι και της ζωής μου ήταν τό '51, τό '52. Κι αν δεν ήταν αίματοβαμμένο, σάν της Έλλης, σάν τόσων γυναικών, δεν ντρέπομαι ωστόσο, για τό πώς τά είδα και τάζησα κείνα τά χρόνια. Της νεότης μας χρόνια.

Τό όνομά μου, τότε, ήταν Ρεζάν Ίωσήφ. Καί, γι' αυτό, μέ ξενίζει πού, στην αφήγησή σου –τήν γλαφυρή, πανυπέρλαμπρη αφήγησή σου– δεν θεώρησες χρέος σου ν' αναφέρεις πώς ό μόνος ύπουργός της κυβέρνησης Πλαστήρα πού παραιτήθηκε ήταν ό Άνδρέας Ίωσήφ.

Ω, ναί, ξαίρω... ξαίρω όσα και σύ (και πολύ περισσότερα) για τά μετά. Άλλά νά, βλέπεις, ό Άνδρέας Ίωσήφ έχει τέσσερα παιδιά. Πού είναι και δικά μου παιδιά.

«Εσύ και γώ έχουμε κάτι κοινό» είπε, μιά μέρα, ό Λάμπρος μου στόν συναγωνιστή του, στόν Ρήγα, Νίκο Μπελογιάννη. Άπ' ότι, ωστόσο, κατάλαβα ό τελευταίος δεν φάνηκε νά πολυκατάλαβε. Γιατί νά καταλάβει, άφου, στην «Εντολή» διάβασε πώς «είδες Καρτάλη, Παπαπολίτη, Ακρίτα, Ίντζέ και άλλες...»;

Τά παιδιά μου κι εγώ, αγαπητή Διδώ Σωτηρίου, είμαστε και θάμαστε φαρμακωμένοι για τόν άθλιο δρόμο πού τράβηξε, μετά, ό μόνος της ΕΠΕΚ, πού, έκείνον τόν Μάρτη του '52, πέταξε στά μούτρα του κόσμου τήν παραίτησή του. Τήν έζησα, έζησα κι άλλα πολλά παρασκήνια. Καί περίμενα, από σένα, μιά σκέτη, τουλάχιστον, αναφορά. Ή είδηση είναι ιερή. Τό σχόλιο έλεύθερο. Όπως σχολιάζει τόν Μπάτση είχες κάθε δικαίωμα –κι έντολή θάλεγα– νά σχολιάσεις κι αυτό.

Μέ τόν Άνδρέα Ίωσήφ χώρισα τό '59. Κι όπως φαντάζεσαι έχω χρόνια νά τόν δώ. Κι ίσως νά μήν ξανανταμώνουμε ποτέ.

Ό Λάμπρος μου, όπως και τ' αδέλφια του, έχουν μιά μεγάλη διαφορά μέ τόν Νίκο. Ό Νίκος είναι πλούσιος μ' ένα όνομα πού (θά τό δείς) θά τόν σπρώχνει πάντα. Τά δικά μου παιδιά πρέπει νά φτιάξουν τ' όνομά τους. Νά δέσουν τίς πληγές της ψυχικής όρφάνειας τους. Καί δεν ξαίρω αν ή τελευταία δεν είναι ακόμη πιό φαρμακερή κι από τήν σκέτη όρφάνεια. Γι' αυτό κάθε πού πόνεσαν πολύ, πιό λύγισαν, τούς θύμιζα τήν ωραία σελίδα του πατέρα τους. (Στό κάτω κάτω του άνήκει κι

Με την τάξη της, από την Ακαδημία Γυναικείας Μορφώσεως, το 1927 στην Ακρόπολη. Η Διδώ δίπλα στον καθηγητή τους Κώστα Παρορίτη.

αυτή). Κι ίσως γι' αυτό και νά τήν αναζήτησα στίς σελίδες σου. Μάταια.

Ό Νίκος Μπελογιάννης πέθανε «για ένα λάθος». Για νάμαστε, ωστόσο, «εμείς ή τελευταία βασανισμένη γενιά», θά πρέπει, ίσως, πριν φύγουμε, βασανιστικά, νά ψάχνουμε και νά βρονοτοφωνάζουμε τήν Άλήθεια όπου κι αν βρίσκεται. Άκόμη και στούς «βασανιστές» μας. (Κι έμένα ό πατέρας των παιδιών μου μέ βασανίζει ακόμη). Ή ήρεμία κι ή ήμερότητα της νέας γενιάς περνάει, νομίζω, άπ' αυτή τήν «Εντολή».

Γειά και χαρά
Ρεζάν

Υ.Γ.: Στην σχολή Άηδονοπούλου είχα καθηγητή τόν Σωτηρίου...

Μαρία Ρεζάν
Πύργου 1
Παγκράτι
47 7017260

Ιούνης 12. 79.

Αγαπητή Διδώ Σωτηρίου,
Μετά 12χρονη ξενητεία, τόν πρόσφατο γυρισμό μου τώρα, μόλις, διάβασα την «Εντολή». Τί την διάβασα! Τήν ρούφηξα. Σταυροδρόμι και της ζωής μου ήταν τό '51, τό '52. Κι αν δεν ήταν αίματοβαμμένο, σάν της Έλλης, σάν τόσων γυναικών, δεν ντρέπομαι ωστόσο, για τό πώς τά είδα και τάζησα κείνα τά χρόνια. Της νεότης μας χρόνια.
Τό όνομά μου, τότε, ήταν Ρεζάν Ίωσήφ. Καί, γι' αυτό, μέ ξενίζει πού, στην αφήγησή σου –τήν γλαφυρή, πανυπέρλαμπρη αφήγησή σου– δεν θεώρησες χρέος σου ν' αναφέρεις πώς ό μόνος ύπουργός της κυβέρνησης Πλαστήρα πού παραιτήθηκε ήταν ό Άνδρέας Ίωσήφ.
Ω, ναί, ξαίρω... ξαίρω όσα και σύ (και πολύ περισσότερα) για τά μετά. Άλλά νά, βλέπεις, ό Άνδρέας Ίωσήφ έχει τέσσερα παιδιά. Πού είναι και δικά μου παιδιά.
«Εσύ και γώ έχουμε κάτι κοινό» είπε, μιά μέρα, ό Λάμπρος μου στόν συναγωνιστή του, στόν Ρήγα, Νίκο Μπελογιάννη. Άπ' ότι, ωστόσο, κατάλαβα ό τελευταίος δεν φάνηκε νά πολυκατάλαβε. Γιατί νά καταλάβει, άφου, στην «Εντολή» διάβασε πώς «είδες Καρτάλη, Παπαπολίτη, Ακρίτα, Ίντζέ και άλλες...»;

Μνήμη πατρίδας

Διδώ Σωτηρίου, Ματωμένα χώματα Κοσμάς Πολίτης, Στου Χατζηφράγκου

της Έρης Σταυροπούλου

Στην Έφεσο με τον διευθυντή
του Μουσείου.

Τα *Ματωμένα χώματα*, το δεύτερο μυθιστόρημα της Σωτηρίου, είναι ένα από τα γνωστότερα και πιο πολυδιαβασμένα βιβλία για τη ζωή στις χαμένες πατρίδες πριν από τη Μικρασιατική καταστροφή αλλά και για την τραγωδία του 1922, αφού αριθμεί πλέον 84 εκδόσεις και 369.000 αντίτυπα. Το βιβλίο εκδόθηκε το 1962 στην επέτειο των 40 χρόνων από την καταστροφή του 1922.

Την ίδια χρονιά, το 1962, και με αφορμή την ίδια επέτειο, άρχισε να δημοσιεύεται στο αθηναϊκό περιοδικό *Ταχυδρόμος* ένα άλλο, εξίσου σημαντικό και καλλιτεχνικά άρτιο μυθιστόρημα, εμπνευσμένο επίσης από το θέμα των χαμένων πατρίδων. Πρόκειται για το μυθιστόρημα του Κοσμά Πολίτη *Στου Χατζηφράγκου*.

Στόχος της εργασίας μου είναι να συνεξετάσω τα δύο αυτά κείμενα, όχι για να τα αξιολογήσω μέσα από τη σύγκρισή τους, αλλά

γιατί, όπως θα δούμε, πέρα από τη σύμπτωση της δημοσίευσής τους την ίδια χρονιά, τα συνδέουν κοινά στοιχεία αλλά και γενικότερες συμπτώσεις που χαρακτηρίζουν την πεζογραφία με θέμα τις «χαμένες πατρίδες», ενώ στις διαφορές τους ανιχνεύουμε δύο πολύ σημαντικές τάσεις στις οποίες κατευθύνθηκε η πεζογραφία με αυτή τη θεματική.

Τα δύο αυτά μυθιστορήματα του 1962 συνεχίζουν, όπως είναι γνωστό, μια πολύ μεγάλη σειρά πεζογραφημάτων με θέμα εμπνευσμένο από τα γεγονότα του 1922. Στο σύνολό τους πρόκειται για κείμενα τα οποία στηρίζονται σε σταθερές χωροχρονικές συντεταγμένες και εντάσσονται σε ένα θεματικό κύκλο, που περιλαμβάνει τρεις βασικές ενότητες: την αναπαράσταση της ευτυχισμένης ζωής στη Μικρά Ασία, την Ανατολική Θράκη και τον Πόντο πριν από το 1922, την περιγραφή της καταστροφής και του ξεριζωμού, και την παρουσίαση του δράματος της ένταξης των προσφύγων στον ελλαδικό χώρο. Το τελευταίο θέμα, πάντως, το συναντάμε αυτοτελώς σε πολύ λιγότερα έργα.

Τα πρώτα έργα αυτής της μεγάλης σειράς φάνηκαν σχεδόν αμέσως μετά τον ερχομό των προσφύγων. Στους περισσότερους αναγνώστες είναι γνωστά τα πολυδιαβασμένα βιβλία *Ιστορία ενός αιχμαλώτου* (1929) του Στρατή Δούκα, *Η δασκάλα με τα χρυσά μάτια* (1932) και *Η Παναγιά η Γοργόνα* (1949) του Στράτη Μυριβήλη, *Το Νούμερο 31328* (1931), *Η γαλήνη* (1939) και *Η Αιολική γη* (1943) του Ηλία Βενέζη. Παράλληλα, ωστόσο, με αυτά και με μερικά ακόμη αξιόλογα πεζά, τυπώθηκαν και κυκλοφόρησαν πολλά άλλα μυθιστορήματα και συλλογές διηγημάτων, κυρίως σε λαϊκές εκδόσεις που προορίζονταν για ένα μεγάλο κοινό. Σημειώνω μερικούς μόνο χαρακτηριστικούς τίτλους από πεζογραφήματα που εκδόθηκαν στην Αθήνα

τα πρώτα χρόνια μετά την απώλεια της Μικράς Ασίας: το 1925 *Η προσφυγοπούλα* του Δημήτριου Παπαδόπουλου [=Τυμφρηστού], το 1926 *Νιόβη. Σμυρναϊκό αισθηματικό μυθιστόρημα* του Κώστα Ζουμπουλίδη, το 1927 *Η Αρχοντοπούλα της Σμύρνης* του Παντελή Ι. Καψή, το 1928 *Σαν ψέμματα και σαν αλήθεια. Τα τελευταία χρόνια. Μικρασιατικόν ιστορικόν μυθιστόρημα με εικόνες* του Σωκράτη Α. Προκοπίου, το 1929 *Το κορίτσι που πρέπει ν' αγαπιέται: ρομάντζο*, με σκίτσα του Γκέρβελντ του Δημ. Γ. Αργυρόπουλου, το 1930 *Αξέχαστος πόνος και άλλα διηγήματα* (με πρόλογο του Γρ. Ξενόπουλου) του Ιωάννη Α. Βενάρδου. Τα βιβλία αυτά μπορεί να είχαν ελάχιστη λογοτεχνική αξία, αλλά συντηρούσαν τις αναμνήσεις και τη συγκίνηση του αναγνωστικού κοινού στο μεγάλο αυτό θέμα, καθώς μάλιστα καλλιεργούσαν την εντύπωση ότι επρόκειτο για έργα μαρτυρίας, ότι οι συγγραφείς τους είχαν ζήσει τα γεγονότα που περιέγραφαν και ότι έδιναν ακριβείς πληροφορίες γι' αυτά.

Τα δύο μυθιστορήματα που θα με απασχολήσουν εκδόθηκαν, βέβαια, αρκετά χρόνια μετά την πρώτη μεγάλη εκδοτική παραγωγή ανάλογων έργων. Και των δύο οι δημιουργοί ήταν Μικρασιάτες: ο Κοσμάς Πολίτης είχε γεννηθεί στην Αθήνα το 1888, αλλά έζησε στη Σμύρνη από το 1890 ως το 1922, ενώ η Σωτηρίου είχε γεννηθεί το 1909 στο Αϊδίνι και έφυγε από τη Σμύρνη λίγες μόλις μέρες πριν από την πυρπόλησή της. Στα κοινά βιογραφικά στοιχεία των συγγραφέων ας προστεθεί τό ότι ήταν αριστεροί, ώριμοι ηλικιακά (ο Πολίτης ήταν 20 περίπου χρόνια μεγαλύτερος από την Σωτηρίου) και ότι είχαν ζήσει κατά διαστήματα στην Ευρώπη.

Ας μην ξεχνάμε, ακόμη, ότι στις αρχές της δεκαετίας του '60 υπήρχε στην Ελλάδα η αίσθηση ότι η βασανιστική μετεμφυλιακή περίοδος πλησίαζε στο τέλος της και ότι ένας αέρας σχετικής ελευθερίας άρχιζε να πνέει, ενώ ειδικότερα για τη λογοτεχνία ήταν φανερό η νεωτεριστική διάθεση και η αλλαγή σε πολλά πεδία. Όπως εκ των υστέρων αποδείχτηκε, επρόκειτο μόνο για ένα διάλειμμα που θα διαρκούσε ως το 1967.

Επειδή θεωρώ ότι και τα δύο έργα είναι αρκετά γνωστά στους αναγνώστες του Αντί, δεν θα δώσω συστηματική περίληψη του περιεχομένου τους. Ωστόσο στην εργασία μου θα στηριχτώ κυρίως στο θέμα τους. Η δομή και οι αφηγηματικές τεχνικές του κάθε έργου μόνο πληροφοριακά θα μπορούσαν να σχολιαστούν. Η Σωτηρίου, ασκημένη ιδιαίτε-

1926. Εκδρομή στα Μελίσσια με τη σχολή Αηδονοπούλου. Η Διδώ δίπλα στην κυρία Μίνα Αηδονοπούλου.

ρα στη δημοσιογραφική γραφή, χρησιμοποιεί (όπως και ο Στρατής Δούκας) την αφήγηση ενός υπαρκτού προσώπου ως πρώτη ύλη της ιστορίας της και τη μετασχηματίζει σε πρωτοπρόσωπη αφήγηση του πρωταγωνιστικού προσώπου της, ενώ ακολουθεί χρονική σειρά στην παράθεση των γεγονότων. Ο μοντερνιστής Κοσμάς Πολίτης, έχοντας δώσει σημαντικό σε έκταση και ποιότητα πεζογραφικό έργο ήδη από το Μεσοπόλεμο, χρησιμοποιεί σύνθετες και περίπλοκες τεχνικές. Και τα δύο μυθιστορήματα, βέβαια, εντάσσονται στη μεγάλη ρεαλιστική παράδοση, καθώς αποδίδουν τη ζωή σε δεδομένα χρονικοτοπικά πλαίσια.

Παρά το ότι η Σωτηρίου είχε και προσωπική εμπειρία του θέματος αλλά και τις ιστορικές γνώσεις για την πλαισίωση της ιστορίας της προτίμησε, όπως δηλώνει και στον σύντομο Πρόλογό της, να στηριχτεί στην αφήγηση κυρίως ενός πρόσφυγα, «σαράντα χρόνια λιμενεργάτη συνδικαλιστή, μαχητή της Εθνικής Αντίστασης», τον οποίο τοποθετεί ως πρωταγωνιστικό πρόσωπο στο βιβλίο της. Στον ίδιο Πρόλογο εξέφραζε τη βαθιά ανησυχία της επειδή: «Κείνοι που έζησαν μέσα στη θύελλα φεύγουν ένας ένας κι η ζωντανή μαρτυρία τους χάνεται. Χάνονται οι λαϊκοί θησαυροί ή μπαλσαμώνονται στα ιστορικά αρχεία». Αντίστοιχα, ο Πολίτης σε μια προλογική σημείωση αναφέρει αόριστα εκείνους που του «τα διηγηθήκανε» (σ. 5), ενώ σε άλλη

Απρίλιος 1938.
Μπάνιο στο Σούνιο.

υποσελίδια σημείωση τονίζει ότι το τραγούδι που αυτοσχεδιάζει ένας ήρωάς του είναι αυθεντικό, γραμμένο «για την ίδια αιτία από τη Ρηνούλα Κυριαζή, μια χρυσή κοπέλα που εργαζότανε στο σπίτι μας» (σ. 85). Και εδώ, λοιπόν, ο συγγραφέας δεν «θέλει» να στηριχτεί αποκλειστικά στην ατομική του μνήμη ή φαντασία και προβάλλει τις πληροφορίες και άλλων προσώπων, που έζησαν τα γεγονότα και προέρχονταν πιθανότατα από το λαό.

Τα *Ματωμένα χώματα* χωρίζονται σε 4 μέρη («Ειρηνική ζωή», «Αμελέ Ταμπουρού», «Ήρθαν οι Έλληνες», «Η καταστροφή») και 18 κεφάλαια χωρίς ιδιαίτερο τίτλο το καθένα. Την ιστορία αφηγείται ο πρωταγωνιστής Μανώλης Αξιώτης, ένας χωρικός από το χωριό Κιρκιντζέ της Μικράς Ασίας. Το μυθιστόρημα του Πολίτη χωρίζεται σε 12 κεφάλαια: ανάμεσα στο έβδομο και το όγδοο κεφάλαιο μεσολαβεί η «Πάροδος». Σύμφωνα με όσα είπα προηγουμένως, το μυθιστόρημα φαίνεται ότι το συνθέτουν αφηγήσεις διαφόρων προσώπων. Εκτός από έναν «αρχιαφηγητή, που στέκεται πίσω από τους άλλους αφηγητές, μας μεταδίδει τα λόγια τους και ενορχηστρώνει τις φωνές τους», άλλοι αφηγητές, που μπορούμε να αναγνωρίσουμε μέσα στο μυθιστόρημα, είναι ένας ήρωας, ο Γιακουμής, και ο γερο-γιατρός. Ο τελευταίος εμφανίζεται ως ένας από τους αφηγητές (δεν γνωρίζουμε ωστόσο τι έκταση έχει η δική του αφήγηση), ενώ με τον Γιακουμή, δευτερεύοντα ήρωα του έργου, δημιουργείται στην «Πάροδο» μια ολόκληρη «αληθοφανής» σκηνή, καθώς τον επισκέπτεται ένας νεαρός συγγραφέας και του ζητά πληροφορίες για να γράψει ένα βιβλίο για τη Σμύρνη.

Η ιστορία στα *Ματωμένα χώματα* καλύπτει τη χρονική περίοδο από την πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα μέχρι το 1922, ενώ, όπως δηλώνεται από τον πρωταγωνιστή, η αφήγησή

του γίνεται «ύστερα από μισόν αιώνα» (σ. 146), γύρω στα 1960 δηλαδή. Παρά τη χρονική απόσταση, όμως, ο αφηγητής θυμάται έντονα και με λεπτομέρειες τα γεγονότα, σημειώνει τα ονόματα, περιγράφει τις φυσιογνωμίες των προσώπων, παραθέτει τους διαλόγους, ενώ ελάχιστες φορές επισημαίνει, όταν καταγράφει τις σκέψεις του, ότι τις παραθέτει φιλτραρισμένες μέσα από το πρίσμα του χρόνου: «Δεν ξέρω πόσην ώρα μείναμε έτσι κοντά ο ένας στον άλλον, ευτυχισμένοι και δυστυχισμένοι μαζί. Τούτη η συνάντηση έμεινε βαθιά χαραγμένη στη μνήμη μου. Ακόμα και τώρα, ύστερα από μισόν αιώνα, θα ρώπως τη βλέπω να φέρνει τις χούφτες στο πρόσωπό της μ' απελπισία.» (σ. 146) Είναι, πάντως, φανερό ότι πολλές από τις κρίσεις του υπερβαίνουν το γνωστικό επίπεδο της νεότητάς του, γιατί προϋποθέτουν όχι μόνο τη γνώση των όσων συνέβησαν μετά τη χρονική στιγμή κατά την οποία τις παραθέτει, αλλά και έναν σαφή ιδεολογικό προσανατολισμό στην Αριστερά, τον οποίο ο πρωταγωνιστής-αφηγητής δεν δηλώνει πουθενά πώς απέκτησε. Στις περιπτώσεις αυτές, αν και φαίνεται ο πρωταγωνιστής να ανακαλεί το παρελθόν ωριμασμένος από όσα είδε και έμαθε έκτοτε, είναι πιθανότερο ότι ακούμε άμεσα τη «φωνή» της Σωτηρίου, που επισημαίνει τους λόγους της συμφοράς και κατονομάζει τους αίτιους: «Αφέντης τώρα στη Μικρασία δεν ήταν μόνο ο Τούρκος· ήταν κι ο Γερμανός. Ο Γερμανός ήταν ο νους κι ο Τούρκος το χέρι. Ο ένας σκάρωνε τα σκέδια κι ο άλλος τα εκτελούσε. Στη Σμύρνη κόπιασε ένας Γερμανός πασάς, στεγνός κι άκαρδος, με την πρωσική στολή και το σουλούπι του κατακτητή, Λίμαν φον Στάντερς τότε λέγανε. Ο μητροπολίτης της Σμύρνης ο Χρυσόστομος συμβούλευε: “Να απολυμαίνετε το στόμα σας σαν τον ονομάζετε...” Δεν είχε έλεος και οίκτο τούτος ο κακός δαίμονας της Μικρασίας. Μαζί του δε χώραγε — όπως με τον Τούρκο — κουβέντα, αίτημα, μπαξίσι. Τούτος ήταν σταλμένος με το ψυχρό σκέδιο να μας εξοντώσει για να μας αρπάξει το χρυσόμαλο δέρας. Στην ουσία η Τουρκιά ήταν τώρα μια γερμανική αποικία» (σ. 86–87).

Ο Πολίτης τοποθετεί το μεγαλύτερο μέρος της ιστορίας του στο διάστημα ενός χρόνου στις αρχές του 20ού αιώνα (1902–1903). Στην «Πάροδο» με ένα μεγάλο χρονικό άλμα, φτάνουμε στο 1962 για να παρακολουθήσουμε τη διήγηση της καταστροφής του 1922. Αλλά σ' ολόκληρο το κείμενο αφθονούν οι χρονικές προσημάνσεις γεγονότων που θα συμ-

βούν αργότερα. Πρόκειται κυρίως (αλλά όχι αποκλειστικά) για ιστορικά γεγονότα (μεταγενέστερα από τα χρονικά όρια της ιστορίας του μυθιστορήματος) με τα οποία συνδέεται η τύχη των μυθιστορηματικών ηρώων, ενώ κυριαρχούν οι αναφορές στην επικείμενη τραγωδία της Σμύρνης.

Και στα δύο έργα ο τίτλος παραπέμπει στον χώρο, όχι όμως με μια απλή και καθαρά τοπική δήλωση, όπως για παράδειγμα στην *Αιολική γη* του Ηλία Βενέζη, αλλά με σαφή ιδεολογική και συναισθηματική χροιά. Αν στα *Ματωμένα χώματα* η επισήμανση του χώρου δεν είναι εύκολη, είναι προφανές ότι γίνεται λόγος για ένα τόπο όπου έχουν συμβεί μεγάλα και τραγικά γεγονότα. Ανάλογα, ο τίτλος *Στου Χατζηφράγκου* δεν παραπέμπει άμεσα στη Σμύρνη. Ωστόσο, πρόκειται για μια λαϊκή συνοικία αυτής της πόλης.

Ο χώρος πρωταγωνιστεί και στα δύο μυθιστορήματα, γιατί οι περιπέτειες των προσώπων είναι άρρηκτα συνδεμένες και εξαρτώμενες από αυτόν, από τη σύνθεση του πληθυσμού και από τα μεγάλα –πολεμικά κυρίως– γεγονότα που διαδραματίστηκαν εκεί. Γι' αυτό ίσως και περιγράφονται τόσο αναλυτικά οι μεγάλες μετακινήσεις του Μανώλη Αξιώτη από το χωριό του, τον Κιρκιντζέ, προς τη Σμύρνη, προς τα Αμελέ Ταμπουρού και το μέτωπο, καθώς και οι πορείες του, όποτε προσπαθεί να αποδράσει, όπως αναλυτικά περιγράφονται και οι διαδρομές των ηρώων του Πολίτη μέσα στη Σμύρνη. Αν και στα *Ματωμένα χώματα* η ιστορία εκτυλίσσεται σε πολύ μεγαλύτερη έκταση χώρου, ο πρωταγωνιστής επισκέπτεται τη Σμύρνη αρκετές φορές και είναι παρών στην καταστροφή της. Αυτό το στοιχείο (που το συναντάμε και σε άλλα λογοτεχνικά έργα με θέμα την καταστροφή του 1922) μου δίνει την ευκαιρία να επισημάνω ότι από όλες τις μικρές και τις μεγάλες πολιτείες της Ανατολικής Θράκης, του Πόντου και της Μικράς Ασίας, που χάθηκαν τότε, η Σμύρνη έγινε το σύμβολο της μεγάλης καταστροφής, του θανάτου τόσων αθώων ψυχών, της αναλγησίας των ξένων δυνάμεων. Η καταστροφή της Σμύρνης (καθώς μάλιστα αποτυπώθηκε και οπτικά σε φωτογραφικό και κινηματογραφικό υλικό) φαίνεται να αποδίδει συνεκδοχικά το μέγεθος όλης της απώλειας.

Και πάλι ως προς τον χώρο στον οποίο διαδραματίζονται τα δύο έργα είναι πολύ ενδιαφέρον ότι το μεν έργο της Σωτηρίου περιγράφει κυρίως τη ζωή στην ύπαιθρο της Μικράς Ασίας, για την ακρίβεια από την προοπτική ενός χωρικού. Αντίθετα, οι ήρωες του Πολίτη

Νοέμβριος 1988,
στο σπίτι του Αζίζ Νεσίν.

κινούνται αποκλειστικά στα όρια της κοσμοπολίτικης μεγαλούπολης. Το ίδιο μυθιστόρημα περιλαμβάνει πολύ περισσότερους ήρωες από το βιβλίο της Σωτηρίου, αφού μάλιστα σ' αυτό δεν παρακολουθούμε μία κύρια ιστορία αλλά τρεις, σε μεγάλο βαθμό ανεξάρτητες: του Παντελή, του παπα-Νικόλα και του Σταυράκη, ενώ υπάρχουν και πολλές ακόμη μικρότερες.

Σε σχέση με τα πρόσωπα και στα δύο έργα, οι κυριότεροι ήρωες είναι απλοί, καθημερινοί, λαϊκοί άνθρωποι, αγρότες από τη μια, τεχνίτες, εργάτες μεροκαματιάρηδες από την άλλη. Οι μεγαλοαστοί ή οι πλούσιοι τσιφλικάδες είναι δύο κοινωνικές ομάδες για τις οποίες γίνεται λόγος, αλλά δεν έρχονται στο επίκεντρο της αφήγησης. Στο *Στου Χατζηφράγκου*, μάλιστα, οι πλούσιοι αστοί δεν παρουσιάζονται ποτέ άμεσα παρά μόνο μέσα από τις αφηγήσεις άλλων προσώπων. Στην εθνική σύνθεση του πληθυσμού στα *Ματωμένα χώματα* υπερτερεί η διαίρεση σε Έλληνες και Τούρκους, ενώ στο *Στου Χατζηφράγκου* η κοσμοπολίτικη Σμύρνη φιλοξενεί ακόμη Εβραίους, Αρμένιους και καθολικούς.

Ο Μανώλης Αξιώτης παρουσιάζει απαξιωτικά τόσο τους Τούρκους τσιφλικάδες, για την έλλειψη ήθους, όσο και τους Έλληνες μεγαλέμπορους στη Σμύρνη, γιατί ενδιαφέρονται μόνο για το χρήμα. Από την αρνητική κριτική του δεν γλυτώνει ούτε ένας πλούσιος Κρητικός φαντάρος, ο Λευτέρης Κανάκης. Στόχος

Για σκι στην Πάρνηδα.

του έργου της Σωτηρίου είναι να δείξει ότι Έλληνες και Τούρκοι (που παρουσιάζονται στο έργο αγαθοί, αμόρφωτοι και αφελείς) ζούσαν αρμονικά στην Ανατολή και ότι μόνο όταν μπήκαν στη μέση τα οικονομικά συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων, που βοήθησαν την Τουρκία για να την εκμεταλλευτούν στη συνέχεια, άρχισαν οι διωγμοί των Ελλήνων. Οι διωγμοί αυτοί υποκινήθηκαν από τους δυτικούς, οι οποίοι ήθελαν να απομακρύνουν από την περιοχή το ισχυρότερο, ανταγωνιστικό γι' αυτούς, στοιχείο, που ήταν οι Έλληνες.

Την ίδια ακριβώς ιδεολογική θέση υποστηρίζει και ο Πολίτης μέσα από τα λόγια του Γιακουμή στην «Πάροδο». Ωστόσο, η Σωτηρίου ενδιαφέρεται να προβάλει περισσότερο τα λάθη που οδήγησαν στην απώλεια της Μικράς Ασίας, ενώ ο Πολίτης υπογραμμίζει, ήδη από το μότο του μυθιστορήματος («Καταφέρανε να 'χω στην πατρίδα μου το αίσθημα του ραγιά»), την τραγική μοίρα των Μικρα-

σιατών προσφύγων στον ελλαδικό χώρο.

Μερικά επεισόδια, κοινά και στα δύο έργα, φαίνονται να χρωματίζουν την εποχή και τον τόπο. Ο Μανώλης Αξιώτης δημιουργεί μια σύντομη ερωτική σχέση με μία Τουρκάλα και βασανίζεται από τύψεις, γιατί η κοπέλα αυτή συμβολίζει τον προαιώνιο θρησκευτικό και εθνικό εχθρό των Ελλήνων (σ. 145). Ο Παντελής στο *Στου Χατζηφράγκου* είναι τυραννισμένος από την αγάπη που νιώθει για την Εβραία σιόρα Φιόρα. Η σκηνή με τον δάσκαλο που μιλάει αρχαία και εξηγεί την ιστορία στην περιοχή της Εφέσου στα *Ματωμένα χώματα* (σ. 22-24) έχει την ανάλογή της στο μυθιστόρημα του Πολίτη με τους δύο δασκάλους που ρωτούν τα αρχαία ελληνικά ονόματα του τόπου στην εκδρομή των παιδιών του δημοτικού σχολείου (σ. 52-53). Ακόμη πιο χαρακτηριστική ομοιότητα παρουσιάζει η κοινή και στα δύο έργα σκηνή σε ένα κουρείο της Σμύρνης, μόλις έχει φύγει ο ελληνικός στρατός, με τον Αξιώτη και τον Γιακουμή αντίστοιχα να συζητούν για τον ελληνισμό με τον κουρέα.

Και τα δύο μυθιστορήματα έχουν χαρακτηριστεί από την κριτική ως πολυφωνικά με την έννοια του εύρους της προσέγγισης του θέματός τους και της αντικειμενικής τους στάσης απέναντι στα ιστορικά γεγονότα. Ο Βαγγέλης Κάσσος επισημαίνει τη διαφορετική σκόπευση της Σωτηρίου σε σχέση με τα παλαιότερα έργα του Στρατή Δούκα (*Ιστορία ενός αιχμαλώτου*, 1929) και του Ηλία Βενέζη (*Το Νούμερο 31328*, 1931): «Επιχείρησε κάτι ευρύτερο: να μην περιοριστεί, δηλαδή, στην ανεκδοτολογική περιγραφή της περιπέτειας ενός προσώπου μέσα στο γενικό όλεθρο, αλλά να θελήσει να αποδώσει το γενικό όλεθρο μέσα από την ατομική περιπέτεια. Ήταν ένα εγχείρημα δύσκολο και επικίνδυνο. Κατάφερε, ωστόσο, η πεζογράφος να το φέρει σε πέρας. Επειδή ακριβώς κατάφερε να δώσει στο μύθο της έναν προσανατολισμό ιστορικό, να προσαρμόσει την περιπέτεια του Μανώλη Αξιώτη και, διαμέσου αυτής, την περιπέτεια ολόκληρου του Μικρασιατικού ελληνισμού σε σωστές ιστορικές αναλογίες.»

Για να εξηγήσει τη «συγκίνηση» που μεταδίδει το μυθιστόρημα του Πολίτη, ο Mackridge γράφει: «Η ίδια η εμμεσότητα της επικοινωνίας ανάμεσα στον αφηγητή και τον αναγνώστη καθιστά τη συγκίνηση αντικειμενική: τη χαμένη Σμύρνη τη θρηνεί όχι ένας άνθρωπος μονάχα, αλλά μια ολόκληρη κοινωνία. Με το συνδυασμό ή την εναλλαγή του αφηγητή-μάρτυρα και του αρχιαφηγητή-παντογνώστη ο Πολίτης δημιουργεί μια πολυφωνία ή — για

να χρησιμοποιήσουμε το λεξιλόγιο των πλαστικών τεχνών — μια πολυδιάστατη εικόνα της κοινωνίας που αναδημιουργεί στο μυθιστόρημά του.»

Αλλά και ο μπαχτινικός όρος της πολυφωνικότητας ταιριάζει εδώ. Πρώτα απ' όλα και στα δύο μυθιστορήματα υπάρχει «ετερογλωσσία», καθώς τον μυθιστορηματικό λόγο τον συνθέτουν διαφορετικές υφολογικές ενότητες, όχι ατομικές ιδιόλεκτοι αλλά το ύφος κοινωνικών ή εθνικών ομάδων: η κοινή ελληνική, η καθαρεύουσα, οι μικρασιατικοί ιδιωτισμοί, φράσεις στα τουρκικά ή στα εβραϊκά μαζί με στίχους από τραγούδια, φράσεις από εκκλησιαστικά κείμενα κ.ά. Σε όλες αυτές τις «γλώσσες» ο αναγνώστης κάθε μυθιστορήματος καλείται να συμμετάσχει ή να αντιδράσει με διαφορετικό τρόπο, καθώς στα *Ματωμένα χώματα* η έκδοση δεν συνοδεύεται από Γλωσσάριο (γεγονός που προϋποθέτει ότι ο αναγνώστης είτε γνωρίζει όλες τις λέξεις του κειμένου είτε η ερμηνεία τους δεν είναι απαραίτητη για την απόλαυση του κειμένου), ενώ στο μυθιστόρημα του Πολίτη υπάρχει Γλωσσάριο, το μεγαλύτερο μέρος του οποίου είχε ετοιμάσει ο συγγραφέας, μαζί με λίγες υποσελίδες σημειώσεις, στις οποίες ερμηνεύονται οι τουρκικές λέξεις. Μαζί με τη γλώσσα τους οι ήρωες των δύο μυθιστορημάτων διατηρούν σε μεγάλο βαθμό την αυτονομία τους, τις ασυγχώνευτες συνειδήσεις τους, τις ισάξιες φωνές τους, καθώς και οι δύο συγγραφείς πέτυχαν να δημιουργήσουν ήρωες ελεύθερους να διεκδικήσουν την δική τους αλήθεια.

Τέλος, από τις χαρακτηριστικές συμπτώσεις, τα κοινά στοιχεία δηλαδή που δεν συνιστούν ιδιαιτερότητες των δύο μυθιστορημάτων αλλά του συνόλου σχεδόν της πεζογραφίας των χαμένων πατρίδων, επισημαίνω εδώ τον ύμνο στη μικρασιατική γη, το στοιχείο της αφθονίας και του πλούτου που κυριαρχεί και στα δύο έργα με την αίσθηση του ευλογημένου τόπου, την προβολή της ομορφιάς των γυναικών της Σμύρνης και κυρίως την παρουσίαση της μακράς περιόδου ειρηνικής συνύπαρξης Ελλήνων και Τούρκων στην περιοχή.

Πέρα, όμως, από τις πολλές και αξιοσημείωτες ομοιότητές τους, η σημαντικότερη, κατά την άποψή μου, διαφορά ανάμεσα στα δύο έργα έγκειται στο ότι το μεν μυθιστόρημα της Σωτηρίου συνεχίζει τη μεγάλη σειρά έργων «μαρτυρίας», την οποία και ανανεώνει ουσιαστικά, ενώ αντίθετα, ο Πολίτης ενδιαφέρεται να προβάλει στο μυθιστόρημά του το «μύθο» της χαμένης πολιτείας.

Με τον Νικηφόρο Βρεττάκο στην Κωνσταντινούπολη.

Τα σχετικά με τη Μικρασιατική καταστροφή έργα «μαρτυρίας», στα οποία η ιστορική πρόθεση ανταγωνίζεται την καλλιτεχνική, καθώς γίνεται προσπάθεια να καταγραφεί ο τρόπος ζωής στις «χαμένες πατρίδες» και η φρίκη της σφαγής και της απώλειας, μπορούμε να τα κατατάξουμε σε διάφορες κατηγορίες, με γνώμονα από τη μια τη διάσταση της εμπειρίας και από την άλλη της καλλιτεχνικής αλήθειας. Υπάρχουν, λοιπόν, εκείνα που περιλαμβάνουν τις προφορικές αφηγήσεις αυτοπτών μαρτύρων σε τρίτους, όπως η έκδοση *Η Έξοδος* (1980-1982) του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, αφηγήσεις από τις οποίες δεν λείπει η χάρη της προφορικής διήγησης. Υπάρχουν κείμενα στα οποία οι ίδιοι οι αυτόπτες μάρτυρες των γεγονότων καταγράφουν την πικρή δοκιμασία τους με τρόπο λογοτεχνικό· πιο χαρακτηριστική είναι εδώ η περίπτωση του Ηλία Βενέζη, που κατέγραψε το 1924, στην εφημερίδα *Καμπάνα* της Μυτιλήνης, τη δραματική εμπειρία της σύλληψής του από τους Τούρκους το 1922 και του γολγοθά 3.000 Μικρασιατών στα εργατικά τάγματα της Ανατολής, για να την επεξεργαστεί αργότερα στο γνωστό χρονικό *Το Νούμερο 31328* (1931). Υπάρχουν, ακόμη,

Στην Κωνσταντινούπολη,
καλεσμένη στην Έκθεση
Βιβλίου.

έργα αφηγηματικά, στα οποία, όμως, οι συγγραφείς επίμονα προβάλλουν όχι τη λογοτεχνική τους πρόθεση, αλλά την κατάθεση των βιωμάτων τους και τον στόχο να διατηρήσουν την ανάμνηση της μεγάλης εκείνης τραγωδίας. Υπάρχουν, τέλος, τα έργα καθαρής μυθοπλασίας, στα οποία η Μικρασιατική καταστροφή αποτυπώθηκε στις επικές διαστάσεις της σε έργο τέχνης ικανό να λειτουργήσει ως μαρτυρία της ανθρώπινης τραγωδίας στους αναγνώστες του, άσχετα με το αν ο συγγραφέας τους είχε άμεση εμπειρία των γεγονότων.

Η Σωτηρίου, όπως προηγουμένως ο Στρατής Δούκας στην *Ιστορία ενός αιχμαλώτου* (1929), στηρίζεται ως ένα βαθμό στο γραπτό ενός υπαρκτού προσώπου που αφηγείται την προσωπική του περιπέτεια και το μεταπλάθει με μεγάλη δεξιότητα σε λογοτεχνικό κείμενο. Η πραγματολογική και ευρύτερα ιστορική διάσταση στο έργο της Σωτηρίου υπηρετείται και από τον ιστορικοπολιτικό σχολιασμό των γεγονότων.

Αντίθετα, ο Κοσμάς Πολίτης, ενώ, όπως είδαμε, παρουσιάζεται στο μυθιστόρημά του να τεκμηριώνει με μαρτυρίες την αφήγησή του, υπονομεύει με πολλούς τρόπους την καταγραφή της «ιστορίας» και μάλιστα της επίσημης, της ιστορίας δηλαδή των μεγάλων γεγονότων. Αυτό το δηλώνει άμεσα στο τελευταίο κεφάλαιο του έργου του: «Η αφήγηση τραβάει στο τέλος της. Αλήθεια, κρίμας, εδώ μέσα δεν περίσσεψε χώρος για όσια και ιερά, για τάφους και για κλέη των προγόνων, για ένδοξα πεδία μάχης — ή για κίονες ιωνικούς, παλαιότερες και αμφιθέατρα, για βυζαντινές εικόνες αμύθητης αξίας, για κώδικες, χρυσόβουλα και αρτοφόρια και αδαμαντοκόλλητες μίτρες και πατερίτσες. Δεν απόμεινε θέση για όλ' αυτά: φαίνεται πως από τότε κιόλας, πριν εξήντα χρόνια, οι καθημερινοί άνθρωποι, με τις καθημερινές έγνοιες και τις μικροχαρές τους, με τις αντιλήψεις τους, ακόμα και με τα παραστρατήματα και με τ' ανόητα καμώματά τους, είχαν αρχίσει, από τη δύναμη και μόνο των πραγμάτων, να διεκδικούνε την πρώτη θέση και να παραμερίζουν τις παραδεγμένες συμβατικές αξίες μέσα στη μνήμη που ιστορεί» (σ. 236).

Ο Πολίτης, λοιπόν, φέρνει στην επιφάνεια τις ιστορίες των μικρών ανθρώπων. Όχι με τον τρόπο της Σωτηρίου, που κατόρθωσε να δώσει στην ιστορία του Μανώλη Αξιώτη παραδειγματικές διαστάσεις για την τραγωδία του μικρασιατικού ελληνισμού, αλλά συναρμολογώντας μια πολύ μεγάλη σειρά από ψηφίδες (μερικές ιστορίες του μάλιστα είναι εντελώς ανεξάρτητες), για να φτιάξει μια πανοραμική εικόνα της ελληνικής Σμύρνης ως την καταστροφή. Μια εικόνα, όμως, που όσο τη μελετά κανείς, βλέπει ότι — πέρα από τα αυθεντικά τοπωνύμια — δείχνει «μια πολιτεία που ταξίδευε στον ουρανό. Ανέβαινε στα ουράνια και τη βλόγαγε ο Θεός» (σ. 141). Δεν εννοώ φυσικά ότι ο συγγραφέας παρουσιάζει μόνο τις ανώδυνες ή ευτυχισμένες ιστορίες των κατοίκων της. Κάθε άλλο, και είναι πολλά τα δράματα που εξιστορεί πριν ακόμη την καθολική τραγωδία του 1922. Εννοώ ότι με τον τρόπο της αφήγησής του συμβάλλει στη δημιουργία του μύθου της Σμύρνης, καθώς δείχνει ότι σαράντα χρόνια μετά η μνήμη δεν ελέγχεται με τους όρους της μαρτυρίας, αλλά κινείται ανεξέλεγκτη προς το συναίσθημα και τελικά τη φαντασία. Άλλωστε, στα μεταγενέστερα χρόνια αρκετοί νεότεροι συγγραφείς έντυσαν στα έργα τις χαμένες πατρίδες ή του Μικρασιάτες ήρωές τους με την αίγλη του μύθου.

Προηγουμένως ο Βενέζης με την *Αιολική γη* (1943) και ο Μυριβήλης με το *Η Παναγιά η Γοργόνα* (1949) είχαν συνδυάσει μαζί με τα βιωματικά και ηθογραφικά στοιχεία και στοιχεία εξωπραγματικά (λυρικά, ονειρικά κ.ά.), γράφοντας για τον χαμένο τόπο ή τους πρόσφυγες που προσπαθούσαν να ριζώσουν στη Μυτιλήνη. Δεν είναι αυτή η περίπτωση του Πολίτη.

Επισημαίνω ότι η προσπάθειά του είναι συστηματική και παρουσιάζεται με ποικίλα στοιχεία μέσα στο μυθιστόρημα. Για τον ίδιο σκοπό είτε χρησιμοποιεί γνωστά σύμβολα

είτε δημιουργεί νέα.

Πρώτα απ' όλα, αρκετοί τίτλοι κεφαλαίων δημιουργούν ένα μυστηριακό κλίμα, γιατί είτε είναι ακατανόητοι στον μέσο αναγνώστη (2.«Μπουλμπούλ») είτε παραπέμπουν σε τραγούδια (3. «Τα μπαγάσικα», 7. «Κάτω στο γιολό κοντή νεραντζούλα φουντωτή»), παραδόσεις (1. «Η μαλλιαρή πέτρα και ο σταυρός της θάλασσας») κλπ.

Ήδη στο πρώτο κεφάλαιο η αφήγηση των παιδιών και η εντύπωση που δημιουργείται στις γυναίκες ότι ο Παντελής σκοτώθηκε ανατρέπεται από το πραγματικό γεγονός της ελληνικής νίκης στις λεμβοδρομίες. Λίγο αργότερα το σχόλιο μιας γυναίκας: «ούλα τα πράματα είναι κατά πώς τα βλέπει ο καθένας» (σ. 24) είναι καθοριστικό για τις διαφορετικές απόψεις που διατυπώνονται ελεύθερα στο μυθιστόρημα.

Συχνά γίνεται λόγος για παραδόσεις ή για λαϊκές δοξασίες, προλήψεις και ανεξακρίβωτες αντιλήψεις. Όλα αυτά τα στοιχεία, κατά τη γνώμη μου, δεν χρησιμεύουν για να χρωματίσουν λαογραφικά το κείμενο, γιατί δεν αποτελούν απόψεις ολόκληρου του ντόπιου πληθυσμού ή έστω μιας μεγάλης μερίδας του. Αντίθετα η αναφορά σε αυτά από έναν επώνυμο ήρωα, από μια ανώνυμη φωνή ή από τον αφηγητή συνοδεύεται σχεδόν αμέσως από την αναίρεση και τη λογική εξήγησή τους από ένα άλλο πρόσωπο του έργου. Αυτά τα στοιχεία, έτσι όπως διατυπώνονται και διατάσσονται μέσα στο κείμενο, δείχνουν τη μικρή απόσταση από την αλήθεια στο ψέμα, από την πραγματικότητα στη φαντασία, από το τι έγινε τότε στην χαμένη πολιτεία και το τι η ατομική και κυρίως η συλλογική μνήμη μπορεί να πλάσει. Άλλωστε, το ρήμα «λένε» ή «λέγανε», που σαφώς φανερώνει αοριστία χωρίς τους δείκτες του ομιλούντος προσώπου, της χρονικής στιγμής κλπ., χρησιμοποιείται πολύ συχνά στο κείμενο είτε για να προλογίσει επιμέρους ιστορίες είτε για να αποδώσει την κοινή αντίληψη της εποχής, σωστή ή λαθεμένη, σημαντική ή ασήμαντη: «Εκείνα εκεί τα μάρμαρα, λέγανε πως είναι ο τάφος του Άγιου Λουκά» (σ. 35), «Η μπακαλική σηκώνει λίγδα, λέγανε οι καλοφαγάδες» (σ. 37), «Αμ' καλά λέγανε για τη Σταμάτα πως το κοριτσάκι που είχε στο σπίτι της είτανε παιδί της, μπασταρδάκι» (σ. 101), «Και τότε ακούστηκε ο πρώτος λόγος μέσα στην πολιτεία: πήρανε οι Οβραίοι το παιδί» (σ. 221).

Πολλά επιμέρους επεισόδια μένουν ουσιαστικά ανολοκλήρωτα με ασαφές τέλος (η ιστορία της Έλσας ή του Τζώνη του Χαρχά-

λα), όπως και πολλές συζητήσεις, φαίνονται να προέρχονται από έναν ανώνυμο λαϊκό χορό. Τέλος, ας θυμηθούμε στην αφήγηση του Γιακουμή στην «Πάροδο» τις δύο αναλήψεις/αποθεώσεις της Σμύρνης με το πέταγμα των χαρταετών και την φωτιά.

Σύμφωνα με την ερμηνευτική μου πρόταση, αποκτά διαφορετική σημασία η παρένθεση της αφήγησης του Γιακουμή για την καταστροφή της Σμύρνης στο μέσο περίπου του βιβλίου. Δεν πρόκειται, λοιπόν, για προειδοποίηση της επικείμενης καταστροφής, αφού τέτοιες προσημάνσεις δίνει ο συγγραφέας και σε άλλα σημεία του κειμένου. Η μετά το κεφάλαιο της «Παρόδου» επιστροφή της αφήγησης στη συνέχιση των γεγονότων του 1902-03 επιτρέπει στον Πολίτη να γεφυρώσει αυτό το τεράστιο χάσμα που άνοιξε η συλλογική τραγωδία με τα μικρότερα δράματα των φανταστικών ηρώων του. Κυρίως, όμως, του επιτρέπει με τις τελευταίες σελίδες του μυθιστορήματος να αφήσει στον αναγνώστη του μερικές εικόνες απλής χαράς, αγνού παιδικού έρωτα και κυρίως την εικόνα της αγαπημένης του Σμύρνης ζωντανής στις δόξες της, όπως μόνο μέσα στον μύθο της μπορεί πλέον να ζει. Αυτό το νόημα άλλωστε μπορούν να έχουν (πέρα από ένα καθαρά πολιτικό μήνυμα) και οι τελευταίες φράσεις τους βιβλίου, που αφήνουν μια αχτίνα ελπίδας: «Κάποιες φορές, τη νύχτα, σηκώνεις τη ματιά σου κι αγναντεύεις τ' άστρα, περιμένοντας μήπως σταλάξουνε κάποιο βάλαμο, κάποια παρηγοριά ή ελπίδα. Μα εκείνα λάμπουνε παγερά και ατσαλένια.

Ωστόσο, κοίτα, να! χάραξε κιόλα η ανατολή κι έρχεται κύματα κύματα το φως για μια παγκόσμια ελπίδα» (σ. 256).

Είναι γνωστό ότι η Μικρασιατική καταστροφή, το τραγικότερο ίσως γεγονός στη νεότερη ελληνική ιστορία, γονιμοποίησε ουσιαστικά τη λογοτεχνία μας. Στην επέτειο των σαράντα χρόνων από την προτελευταία πράξη του δράματος (γιατί τελευταία υπήρξε η προσπάθεια των προσφύγων να ενταχθούν στον ελλαδικό χώρο), δύο συγγραφείς όχι μόνο δίνουν τα αρτιότερα μυθιστορήματα για το θέμα αλλά αποτυπώνουν σ' αυτά και τους δύο τρόπους με τους οποίους τα γεγονότα του '22 πέρασαν στη συλλογική μνήμη: από τη μια με την προσπάθεια καταγραφής και στοχαστικής αποτίμησης των ιστορικών γεγονότων και από την άλλη με την αναγωγή του αντίκτυπου και της σημασίας τους σε ένα από τους σημαντικότερους λογοτεχνικούς μύθους του ελληνισμού.

Συνομίλησε με εποχές διαφορετικές και διαφορετικές γενιές

του Νίκου Κωνσταντόπουλου*

Με τον Μανόλη Αναγνωστάκη σε εκλογική συγκέντρωση του Συνασπισμού.

Η Διδώ Σωτηρίου, κομμάτι της ιστορίας μας, κομμάτι της ζωής μας, κιβωτός των αγώνων και των βασανισμών του λαού μας, άγρυπνο όραμα ανθρωπιάς και ειρήνης, ολοκλήρωσε το ταξίδι της στον κόσμο.

Γεύτηκε τη ζωή, πάλεψε τις ιδέες της, αντιστάθηκε στη βαρβαρότητα και τον φασισμό, αναλώθηκε στον αγώνα για τη λευτεριά και την προκοπή, εναντιώθηκε στον δογματισμό και τον πολιτικό τυχοδιωκτισμό, διαφύλαξε μέσα από ξεριζωμούς, κατατρεγμούς, διώξεις και διαγραφές την τρυφερή της ύπαρξη, τη γυναικεία της ευαισθησία, τον δημιουργικό κι ανήσυχο στοχασμό της.

Στο έργο της έδωσε αυτό που ήταν. Μια ανθρώπινη παρουσία, διαποτισμένη από τη δραματική περιπέτεια της ιστορίας του 20ού αιώνα, του Ελληνισμού, της Αριστεράς. Μια ασυμβίβαστη συνείδηση, σμιλευμένη από τα

πάθη και τις χαρές των ανθρώπων, τα αδιέξοδα και τα οράματα λαών και κοινωνιών, τις ομορφιές και τις μεταστροφές των εποχών.

Αγάπησε τον κόσμο σαν τρυφερό κορίτσι που φοβάται κι ονειρεύεται, που συνομιλεί με τον ουρανό και διακινδυνεύει απέναντι στον θάνατο. Αφιερώθηκε στην Αριστερά και ξόφλησε με την ψυχή της την ακεραιότητα των ιδεών της.

Η Μικρασιατική καταστροφή, ο ξεριζωμός και η προσφυγιά, ο Εμφύλιος, οι διώξεις της, η παρανομία, η διαγραφή από το Κομμουνιστικό Κόμμα και η αγριότητα των μηχανισμών στάθηκαν δοκιμασίες γονιμοποιές, άπλωσαν και βάθυναν τον πλούτο που κουβαλούσε μέσα της.

Συνομίλησε με εποχές διαφορετικές και διαφορετικές γενιές. Δεν πορεύτηκε στα σκοτεινά. Την ειρήνη αναζητούσε κι όχι τα φανατικά και διχαστικά. Δεν μοιρολογούσε ούτε αφόριζε την πραγματικότητα της ήττας και της διάψευσης. Να την αλλάξει ήθελε, έξω από δογματισμούς και στρεβλώσεις, με αισιοδοξία και καρτερικότητα.

Διαλεγόταν με το μέλλον των ανθρώπων πάνω από τα χαρακώματα των πολέμων, μακριά από τους εθνικισμούς και τους ρατσισμούς.

Φλεγόταν από το όραμα της Αριστεράς και πόναγε για τις παραμορφώσεις του από τους ακρωτηριασμούς των μηχανισμών και το γκέτο των δογμάτων.

Πορευόταν ανάμεσα στα γεγονότα και τους ανθρώπους κι έφεγγε κι όταν οι καιροί ήταν σκοτεινοί κι όταν μετά από την καταιγίδα ξαστέρωνε ο ουρανός.

Αυτό το φέγγος της ύπαρξής της, αυτό το τρυφερό ανθρώπινο χαμόγελο θα σκορπάει την ευεργεσία του και σε μας και σε ατελείωτες, μετά από μας, γενιές.

Και αυτή η διαχρονική αγάπη τόσων γενεών θα είναι η αιωνία μνήμη της. Το παντοτινό χάδι του κόσμου για όσα αστείρευτα του πρόσφερε.

Το κείμενο είναι ο επικήδειος λόγος του πρώην προέδρου του ΣΥΝ Νίκου Κωνσταντόπουλου.

Μια εκδοτική δολοφονία της Ηλέκτρας Αποστόλου

του Νίκου Μπελογιάννη

Το 1998 τα «Ελληνικά Γράμματα» απέκτησαν την υπογραφή της Διδώς για να επανεκδόσουν τη νουβέλα *Ηλέκτρα*, μια μυθιστορηματική βιογραφία της Ηλέκτρας Αποστόλου, που είχε πρωτοεκδοθεί το 1961 στη δίτομη συλλογή *Αρματωμένη Ελλάδα* από τον οίκο «Αναγέννηση» του Θέμου Κορνάρου. Η νέα έκδοση θα γινόταν σε αυτόνομο βιβλίο, στο πλαίσιο της συλλογής των «Ελληνικών Γραμμάτων» με γενικό τίτλο *Γραφές της αθωότητας* –άρα προφανώς πρωτόλεια.

Το γεγονός ότι η *Ηλέκτρα* δεν ήταν πρωτόλειο, αφού κυκλοφόρησε δυο χρόνια μετά το *Οι νεκροί περιμένουν*, ήταν ήδη αρκετό για μια πρώτη δόση ελαφράς ανησυχίας. Το αποτέλεσμα όμως διέψευδε: χρειαζόταν βαριά ανησυχία.

Αρχή λοιπόν από το εσώφυλλο: «Γραφές που τόλμησαν να εκτεθούν για πρώτη φορά», αναφέρει η διευθύντρια της σειράς. Μα ο τόμος της «Αναγέννησης»; Από αυτόν προήλθε η τωρινή έκδοση. «Γραφές συνώνυμες της νιότης», βλέπουμε παρακάτω. Μα η Διδώ την *Ηλέκτρα* την έγραψε το 1960, μετά από τους *Νεκρούς*, όπως θα προέκυπτε από μια κουβέντα μαζί της. Στη νιότη της, προπολεμικά, είχε γράψει διηγήματα που δεν σώζονται, εκτός από ένα του 1932, που ανακάλυψε σε περιοδικό της εποχής η Έρη Σταυροπούλου και ενσωματώθηκε το 2004 στο *Τυχαίο Συναπάντημα* (έκδοση «Κέδρος»).

Συνεχίζουμε, λοιπόν, με τις φωτογραφίες (χρήσιμες πάντα για αύξηση του όγκου σε μια έκδοση). Στη σελίδα 7, η Διδώ καθιστή και όρθιος πίσω της ένας πολύ στυλάτος και βλοσυρός Γάλλος. «Η Διδώ με τη συντροφιά της στο Παρίσι», πληροφορούμαστε. Μα όποιος είχε κάνει τον κόπο να συζητήσει ή με την ίδια ή με τον υπογράφοινα ή με όποιον οικείο, θα είχε πληροφορηθεί πως η «συντροφιά» ήταν ο Αντρέ Μαλρώ, ο οποίος είχε παίξει καθοριστικό ρόλο στη λογοτεχνική της διαμόρφωση. Η Διδώ ως τα τελευταία της ήταν περήφανη για τη γνωριμία μαζί του, όπως και για εκείνη με τον Αντρέ Ζιντ.

Φτάνουμε και στη σελίδα 11, όπου πληροφορούμαστε πως βλέπουμε «τη Διδώ με τη μητέρα της και μια φίλη τους». Ναι, αλλά η «φίλη

τους» είναι η αδελφή της, η Έλλη Παππά, η οποία τυγχάνει και μητέρα του υπογράφοντος. Κατά τα άλλα, σωστά (τουλάχιστον πετύχαμε τη μητέρα)!

Ας πάμε και στον δισέλιδο πρόλογο (υπογραφή Μ.Α.). Μας αναλύει (σελίδα 20) πώς η Διδώ ταυτίζεται τόσο πολύ με την ηρωίδα της, ώστε στο τέλος αισθάνεται φίλη της. Βέβαια, όποιος έκανε τον κόπο είτε να συζητήσει με την ίδια ή με κάποιον οικείο ή να διαβάσει συνεντεύξεις της (πράγμα απαραίτητο για μια επιμελή επιμέλεια) θα ήξερε ότι στη δεκαετία του '30 η Διδώ ήταν κολλητή φίλη με την Ηλέκτρα. Σώζονται μάλιστα σπαρταριστές αφηγήσεις, πώς ξεκινάγανε οι δυο τους και πήγαιναν στον Πειραιά για «αγκιτάτσιες» στις καπνεργάτριες του Παπαστράτου και του Κεράνη, που κατέληγαν με έφοδο της Ασφάλειας και καταδίωξη μέχρι τον σταθμό του τρένου. Έτσι το βιβλίο γράφτηκε σαν φόρος τιμής προς την αγωνίστρια φίλη της, όχι για να ταυτιστεί με μια άγνωστή της ηρωίδα.

Επιμελούς επιμελείας συνέχεια, αμέσως πιο κάτω. «Η Διδώ των *Ματωμένων Χωμάτων* και των *Ονείρων της Αγγέλικας*». Εντάξει να μην ξέρουμε τι έγραψε η Διδώ, εντάξει να μην ξέρουμε πότε το έγραψε, αλλά να μην ξέρουμε ούτε τι δεν έγραψε; Ακόμα κι από το Google βρίσκει κανείς αμέσως πως τα *Όνειρα της Αγγέλικας* είναι της Εύας Βλάμη.

Και για να μη μείνει σε κανέναν αμφιβολία περί του πρωτόλειου, έχουμε και την υπογραφή στο τέλος: Διδώ Παππά! Στον τόμο του 1961 υπογράφει βέβαια ως Διδώ Σωτηρίου, όπως και σε καθετί που δημοσιεύτηκε μετά το γάμο της (1933) και σίγουρα μετά τον πόλεμο (ας μην προβάλλει κανείς επιμελής το επιχείρημα πως μπορεί το έργο να γράφτηκε πριν τον πόλεμο, πριν δηλ. τη δολοφονία της Ηλέκτρας). Με το πατρικό της επίθετο σώζεται μόνο το διήγημα του 1932 που αναφέρθηκε πιο πάνω.

Προτείνω να μην προχωρήσουμε σε συμπεράσματα. Μια πρόταση όμως είναι να καθιερωθούν οι νεολογισμοί «αμέλεια έκδοσης» και «αμελητής / -τρια», για να αποδώσουν ένα δεδομένο φαινόμενο του καιρού μας. Το μόνο σίγουρο πάντως είναι πως το συγκεκριμένο άγος δεν έχει ούτε πρόκειται ποτέ να περιληφθεί σε εργογραφία της Διδώς.

Στη σοβιετική πρεσβεία με τον Κώστα Βάρναλη.

Ημέρες Μακρονήσου

του Κωνσταντίνου Φωσκολάκη

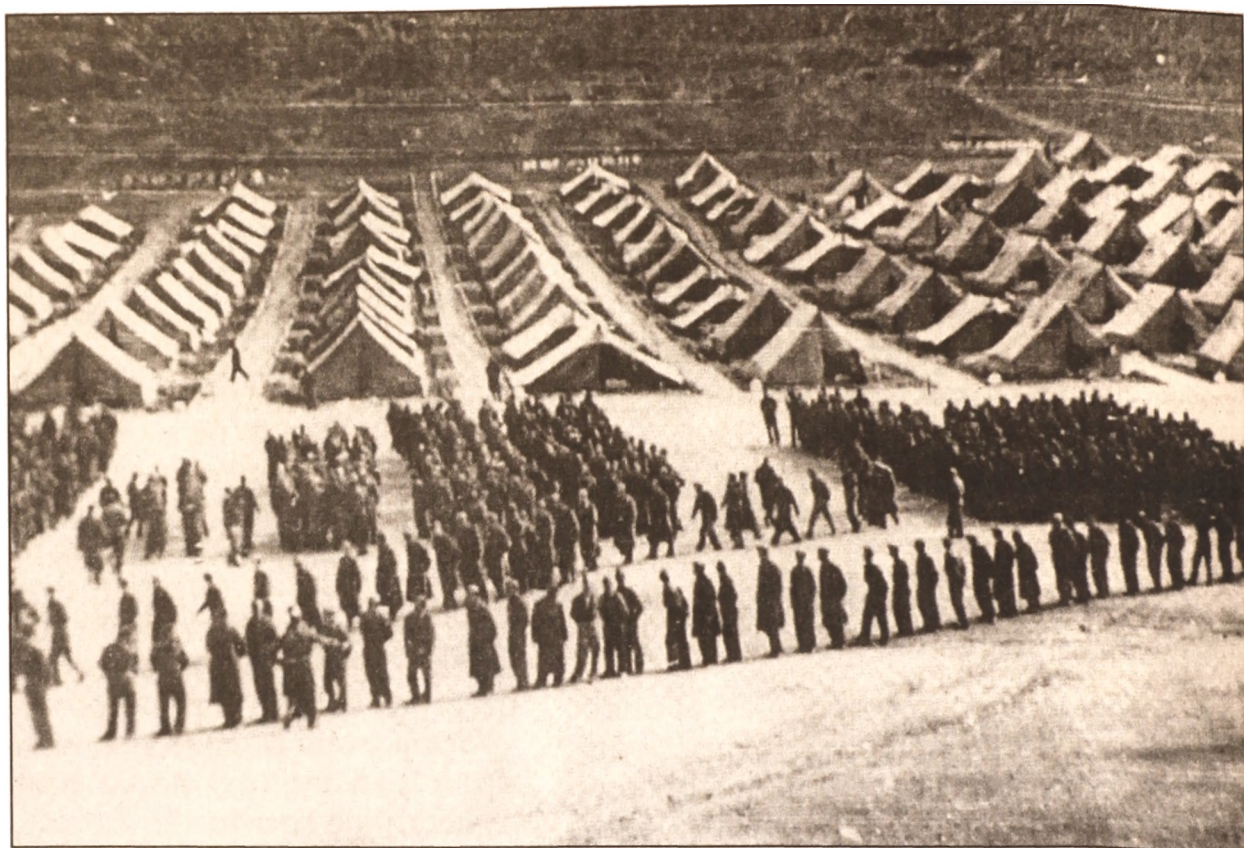
Στις 27–28 Φεβρουαρίου του 1948, μέρες του Εμφυλίου, έγινε από τους αλφαμίτες, και με την καθοδήγηση της Διοίκησης, ένοπλη επίθεση στο Α' Τάγμα της Μακρονήσου.

Ο Κωνσταντίνος Φωσκολάκης, που έζησε τα γεγονότα, μας γράφει για τις ημέρες εκείνες:

Υπηρέτησα την στρατιωτική μου θητεία στη Μακρόνησο –σκαπανείς μας λέγανε τότε.

Η Μακρόνησος, ως στρατόπεδο, ήτανε πολύ πιο χειρότερο –και από σατανικά μυαλά οργανωμένο– ακόμη και από τα στρατόπεδα του Ναζισμού, γι' αυτό, ενώ στα στρατόπεδα των ναζιστών ο σκοπός ήταν η εξόντωση των κρατουμένων, στη Μακρόνησο ήτανε ο βίαιος εξανδραποδισμός της ανθρώπινης συνείδησης και η ψυχολογική και σωματική βία ήτανε πολύ χειρότερες από τη μονομερή βία των Ναζιστών.

Αρχίζω με την προσωπική μου ιστορία. 24 άτομα από το ΚΕΒΟΠ Ηρακλείου μας διώξαν για τη Μακρόνησο. Η πρώτη στάση ήτανε στο Κέντρο Μεταγωγών του Σταθμού Λαρίσης· εκεί μας κατέβασαν σε ένα πηγάδι για τους κρατουμένους, διαρυθμισμένο για κρατητήριο, μεγάλο και με σκαλοπάτια σε βάθος περίπου 10 μέτρων· μπορεί να υπάρχει και σήμερα. Εκεί μέيناμε 24 ώρες και κατά διαστήματα ερχότανε από πάνω, μας βρίζανε και μας ρίχνανε νερό· είχε αρχίσει η προετοιμασία μας για τα βάσανα της Μακρονήσου. Μετά από δυο ημέρες μας κουβαλήσανε με φρουρά στο τρένο για το Λαύριο. Οι φρουροί μάς συμπε-

Συγκέντρωση ορδοστασίας στο στρατόπεδο Μακρονήσου.

ριφέρονταν σκαιά· με κλωτσιές και βρισιές μέχρι να φτάσουμε στο Λαύριο και να μας μεταφέρουνε απέναντι στο Νυδρί. Όταν φτάσαμε εκεί, μας περίμεναν οι αλφαμίτες, και με τον ίδιο τρόπο, με κλωτσιές και βρισιές, μας οδήγησαν στις σκηνές που θα μέναμε. Ήταν αρχές του 1948 και τα πάθη ήτανε στη μεγαλύτερη οξύτητα, καθαρά μας λέγανε ή θα σας κάνουμε Έλληνες ή θα σας ξεκάνουμε.

Για τη ζωή στη Μακρόνησο δεν θα πω πολλά, γιατί είναι τόσα που δεν φτάνει ολόκληρο βιβλίο. Διοικητής τότε του Γ' Ταγματος που μας πήγαν ήτανε ο Σκαλούμπακας, ο πιο στυγνός από όλους τους διοικητές των Ταγμάτων της Μακρονήσου. Η συμπεριφορά του θα μπορούσε να τον χαρακτηρίσει και ως ψυχοπαθή. Κάθε πρωί έβγαινε στο μεγάφωνο και έβριζε ως εθνοπροδότες το Σαράφη και τους άλλους αξιωματικούς που ήτανε κρα-

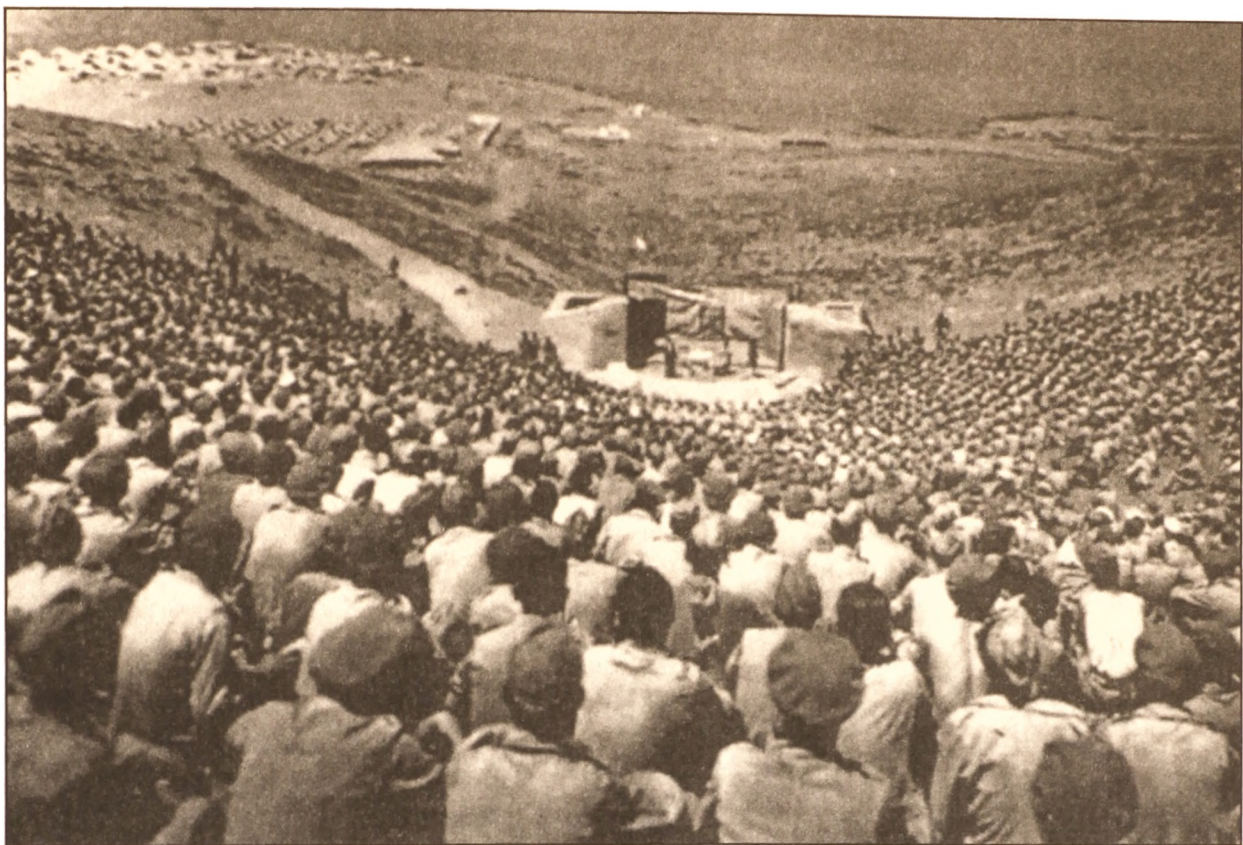
τούμενοι στις ΣΦΑ Μακρονήσου, που ήτανε κοντά στο Γ' Τάγμα. Η ζωή στο στρατόπεδο ήτανε φριχτή, μας πήγαιναν στην κορυφή της Μακρονήσου και κουβαλούσαμε πέτρες, τα λιντσαρίσματα των παιδιών που αρνιόνταν να υπογράψουν δήλωση μετανοίας ήτανε καθημερινά, οι ξυλοδαρμοί στο λεγόμενο Γραφείο Ηθικής Αγωγής επίσης γινότανε μέρα νύχτα· τους δοκίμασα και γω πολλές φορές. Η δίψα ήτανε μαρτύριο, γιατί μας έδιδαν μια караβάνα νερό την ημέρα. Με θάλασσα πλενόμαστε και πλέναμε τα ρούχα μας. Πολλές φορές το χειμώνα στους βράχους της ακροθαλασσιάς είχε λακούβες που μάζευαν λίγο νερό. Εμείς τρέχαμε και το πίναμε, με κατάληξη πολλοί να παθαίνουν γαστρεντερικά και να τους πηγαίνουν στην μεγάλη σκηνή των μελοθάντων. Τα βασανιστήρια ήτανε αδιάκοπα, έπρεπε να καταδίδουμε τους συναδέλφους μας και

να τους δέρνουμε για να αποδείξουμε πως ξαναγίναμε Έλληνες. Τα επεισόδια καθημερινά ήτανε πολλά. Όταν έφεραν τους λεγόμενους αυτοαμυνίτες από την Πελοπόννησο, πάνω από 500, πάνω στην εξέδρα που υπήρχε για τα καϊκια παρατάχθηκαν δυο σειρές Αλφαμίτες και βασανιστές. Καθώς αποβιβάζονταν οι νεοφερμένοι περνούσαν ανάμεσα και στο τέλος πήραν και τους 500 με σπασμένα κεφάλια και χέρια. Οι καθημερινές σκηνές βασανισμού ήτανε πολλές, ήτανε μαζικές και φριχτές.

Σταματώ εδώ και περιγράφω τη μέτεπειτα κατάσταση, μετά τα γεγονότα του Α' Τάγματος, που ξεγέλασαν τους σκαπανείς του Α' Τάγματος και τους συγκέντρωσαν στον ανοιχτό χώρο, επειδή δεν υπέγραφαν δήλωση μετανοίας, βάλανε με πολυβόλα και από τη θάλασσα. Ο διοικητής της Μακρονήσου Μπαϊρακτάρης και οι Αλφαμίτες σκότωσαν αρκετά παιδιά, πόσα τον αριθμό δεν αναφέρουν, πρέπει να ήτανε όμως πάνω από 100.

Το γεγονός έγινε στις 28 Φεβρουαρίου 1948, μετά, όταν μαθεύτηκε και διεθνώς υπήρχε κατακραυγή, άρχισαν να χαλαρώνουν τα μέτρα καταπίεσης και βασανισμών. Ένα χρόνο μετά, στις αρχές 1949, ήρθε εντολή να οργανωθεί Τάγμα από τους σκαπανείς του Γ' Τάγματος, που αριθμούσε πάνω από 2.000, και να τους μεταφέρουν στη Σάμο, που υπήρχε ακόμη αντάρτικο. Ο Σκαλούμπακας έγινε Διοικητής του Τάγματος και όταν φτάσαμε στη Σάμο δεν έβγαινε πουθενά, αλλά καθόταν στην έδρα του Τάγματος με γύρω του μεγάλη φρουρά. Φοβόταν να ξεμυτίσει σε όλη τη διάρκεια που ήταν Διοικητής. Η ζωή μας στη Σάμο είχε αλλάξει, ήμασταν ελεύθεροι. Κάναμε εξερευνήσεις στα δασωμένα μέρη του νησιού, ούτε μας πείραζαν ούτε πειράζαμε κανέναν. Οι αντάρτες που είχαν απομείνει δεν ήτανε σε μεγάλο αριθμό, ήτανε το Αρχηγείο και δεν πιστεύω να αριθμούσαν πάνω από 50 έως 70.

Οι Μάυδες όταν πιάνανε κανέναν τον σκοτώναν επί τόπου. Εγώ ήμουνα στο λόχο του λοχαγού Τσούτουρα, πολύ δυνατός άνθρωπος και δίκαιος μπορεί να πει κανείς, γιατί ποτέ δεν ακούστη-

Το «Μέγα Εθνικόν Σχολείον Μακρονήσου» λίγο μετά την ένοπλη επίθεση στο Α' Τάγμα.

κε για βιαιοπραγίες. Είχα συνδεθεί με στενή φιλία με τον διμοιρίτη μου ανθυπολοχαγό Κ. Σταύρακα, έναν υπέροχο άνθρωπο. Ήταν κι αυτός κρατούμενος της Μακρονήσου. Με αγαπούσε πολύ και η φιλία μας ήτανε μεγάλη, δεν ξέρω αν ζει, ελπίζω γι' αυτό και εύχομαι να είναι καλά. Παρεμπιπτόντως, μετά τον Εμφύλιο ήτανε ειρηνοδίκης στα Μέγαρα. Αυτόν τον άνθρωπο ο λοχαγός Τσούτσουρας τον συμπαθούσε ιδιαίτερα λόγω της μόρφωσής του και σε κάθε περίπτωση τον συμβουλευόταν.

Μια μέρα που κάναμε την λεγόμενη εξερεύνηση υπήρχαν πληροφορίες πως όλη η αντάρτικη δύναμη ήτανε σε μια περιοχή. Βρισκόμαστε εκεί, αλλά είχαν συρρεύσει και πάρα πολλοί Μάυδες και χωροφύλακες. Για μια στιγμή ένας Μάυς πυροβόλησε ένα λαγό. Στο σημείο που ήτανε ο λαγός έκαναν λούφα οι αντάρτες και νομίζανε πως αποκαλυφτήκανε. Αρχίσανε να πυροβολούν και τρέχοντας μπήκαν σε μια χαράδρα στην περιοχή του χωριού Μαυρατζέκι. Η χαράδρα δεν είχε διέξοδο, μόνο μια σπηλιά το τέρμα της, άρχισαν να σημαδεύουν οι Μάυδες όσους αντάρτες έβρισκαν ξεκομένους· τους εκτελούσαν εξ επαφής. Τότε λέω στον ανθυπολοχαγό Σταύρακα να πείσει τον λοχαγό να κατεβούμε τρέχοντας τη χαράδρα γιατί αν

οι Μάυδες φτάνανε πρώτοι θα τους σκοτώνανε όλους. Όλα τα παιδιά της διμοιρίας με τον ανθυπολοχαγό Σταύρακα φτάσαμε πρώτοι στο βάθος της χαράδρας, εν τω μεταξύ ήρθε και ο υπόλοιπος λόχος. Τότε με έβαλε ο ανθυπολοχαγός να φωνάξω μεγαλοφώνως «είμαστε του 5ου Τάγματος της Μακρονήσου, παραδοθείτε σε εμάς γιατί έρχονται οι Μάυδες και δεν θα γλιτώσει κανείς».

Τότε χωρίς αργοπορία σηκώθηκαν από εκεί που ήτανε οχυρωμένοι και παραδόθηκαν σ' εμάς. Ο Τσούτσουρας μας έβαλε κλοιό γύρω τους και μάλιστα εκείνη τη στιγμή έφτασε ένας υπολοχαγός που χύμηξε να μαχαιρώσει τον Γιάννη τον Σοφούλη που ήτανε από τους πρώτους στο αρχηγείο, ο Τσούτσουρας πετάχτηκε πέρα, φωνάζει σε όλους είναι δικοί μου αιχμάλωτοι και κανείς να μην τολμήσει να τους πειράξει.

Έτσι σώθηκαν, πέρασαν από δίκη, κανείς από ό,τι έμαθα δεν καταδικάστηκε σε θάνατο γιατί δεν υπήρχαν μάρτυρες ή αποδείξεις για τυχόν εγκλήματα που είχαν κάνει: όλο το αρχηγείο, Σοφούλης – Ζαφείρης και πολλοί άλλοι, 25 περίπου τον αριθμό.

Ο Σοφούλης σε ένα βιβλίο που έγραψε για το αντάρτικο της Σάμου αναφέρει πως παραδόθηκαν στο 5ο Τάγμα της Μακρονήσου.

Επισημαίνουμε

«των καμερών παρόντων»!

Οι πρεσβύτεροι εξ ημών είχαμε συνηθίσει, στο απώτερο παρελθόν, κυριολεκτικά να απολαμβάνουμε πολλούς από τους εκπροσώπους του έθνους στο βήμα του κοινοβουλίου μαζί με τις αναπόφευκτες δημαγωγικές μπαρούφες και τις δημηγορίες, υποθήκες υψηλού πολιτικού πολιτισμού. Και βέβαια όχι από χειρογράφου. Τον πολιτικό ρήτορα δεν τον οριοθετούσαν μόνο ο πολιτικός πραγματισμός και το πολιτικό όραμα των λόγων του, αλλά οπωσδήποτε και τα ελληνικά του. Η γοητεία που αναδινόταν από την αρτιότητα στη χρήση της γλώσσας κατακτούσε τα φίλια αλλά και τα αντίπαλα έδρανα. Και οπωσδήποτε τα κατάμεστα θεωρεία. Αγορεύσεις όχι στο περί διαγραμμάτου ύφος αλλά με την αρτιότητα του αττικού λόγου. Ακόμα και ο υπερσυντηρητικός Ευστράτιος Κουλουμβάκης εκσφενδόνιζε τους γραφικούς («ο νεκρός δεδικαίωται») μύδρους του σε άψογα (έστω και καθαρευουσιάνικα) ελληνικά. Όχι βέβαια ότι όλοι οι εθνοπατέρες ήταν απόγονοι του Ισοκράτη, αλλά γεγονός είναι ότι οι κοτσάνες –σε αντίθεση με σήμερα– σπάνιζαν, και όταν εκσφενδονίζονταν γίνονταν αμέσως αντιληπτές και κόστιζαν διά βίου.

Αφορμή για το παρόν «Επισημαίνουμε» στάθηκε η πρόσφατη διήμερη ολομέλεια της Βουλής με την πρόταση μομφής την οποία κατέθεσε ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης, την απόφαση όμως την έδωσε ο τίτλος. Βγήκε από το έρκος των οδόντων βουλευτή της αξιωματικής αντιπολίτευσης, γνωστοτάτου πολιτικού επωνύμου (κυρίως από την ιστορική απόφαση –συγγενούς του πολιτικού– περί... «θυρωρών» και τα σχετικά). Το ενδιαφέρον, φυσικά, δεν εστιάζεται στον γλωσσικό μετεωρίτη του εν λόγω βουλευτή. Κάθε φορά που δίνονται τέτοιες πανηγυρικές αφορμές, π.χ. συζήτηση επί του ισολογισμού, αρχηγοί, υπουργοί και υφυπουργοί και μέγας αριθμός βουλευτών δίνουν την «παράστασή» τους ενώπιον του τηλεοπτικού φακού, πολύ περισσότερο όταν επίκεινται εκλογές. Η υπομονετική ανθολόγηση συγκροτεί υποβλητικά «μπουκέτα» ασυνταξίας, γλωσσικής ένδειας και τυποποιημένων (μεγαλόστομων) εκφράσεων. Πιστή, βέβαια, εικόνα την οποία συγκροτούν στη συντριπτική τους πλειονότητα όλες οι θεωρούμενες εγγράμματες τάξεις των νεοελλήνων. Το πρόβλημα σε ό,τι αφορά τους Εκπροσώπους του Λαού, πέρα από τη γλώσσα (παρότι ο Σολωμός «γλώσσα και ελευθερία» τα θεωρούσε εθνικώς απαραίτητα), είναι το περιεχόμενο, η πολιτική κουλτούρα, η επίγνωση του λειτουργηματικού χαρακτήρα του πολιτεύεσθαι· όχι βέβαια η αγενέστατη έπαρση του αξιώματος (όποια και αν εκπροσωπούν κομματική παράταξη), όχι το «ξέρεις ποιος είμαι εγώ», αλλά ο «λογισμός και το όνειρο» που σε ανεβάζουν μια πιθαμή πάνω από τα τετριμμένα, τις υποσχέσεις και τους πειρασμούς των συμφερόντων.

Αντίθετα, συχνά «τρίτης διαλογής» άτομα ανεβαίνουν στο βήμα με τα χειρόγραφα ανά χείρας –κατά κανόνα γραφή ένας θεός ξέρει τίνος– κατά την παράδοση του κινηματογραφικού Μαυρογιαλούρου. Λέξεις και φράσεις κοινότοπες, λέξεις πολιτικά αγοραίες, νοήματα κουρασμένα από την (από τους πάντες) πολυχρησία, ενίοτε δε διανθισμένα με ολίγο μαϊντανό νεολογισμών της μόδας –έτσι για να μην τους πουν ότι δεν είναι ενήμεροι του τσίρκου των τηλεοπτικών «ταγών» Λαζόπουλων, Κακαουνάκηδων, Θέμηδων και Τριανταφυλλόπουλων. Αν π.χ. τροφοδοτούσαμε ένα ηλεκτρονικό πρόγραμμα λεξικογραφικής ανάλυσης με το περιεχόμενο των λόγων που εκφωνούνται στη Βουλή –λαμβάνομένων υπόψη των (σπανίων) εξαιρέσεων– έκπληκτοι θα βλέπαμε πόσο είναι ενδημικά συγγενής όχι μόνο η γλωσσοπενία αλλά και πόσο τετριμμένα και βερμπαλιστικά τα λεκτικά σχήματα και τα νοήματα. Κενά είτε από αποδεικτική πειθώ είτε από εθνικά προωθητικό οραματισμό. Την παλιά πατριδοκαπηλία (εξαιρουμένου του εκ Περισσού «παλαιοημερολογιτισμού») την αντικατέστησε η κομματική ειδωλολατρία. Καθόλου περίεργο πως, είτε καταγγελτική είναι είτε εξυμνητική η κομματική ρητορεία, χιαστί τα ίδια νερόβραστα τα λόγια και τα επιχειρήματα. Και βέβαια, κατά τον Αλεξανδρινό... «Τρισβάρβατα τα ελληνικά των».

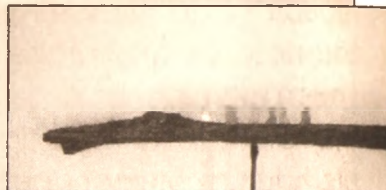
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• Η έκθεση του **Αλέξη Κυριτσόπουλου** με τίτλο «Ζωγραφική για τον Αριστοφάνη» θα παρουσιάζεται ως τις **15 Απριλίου** στο Πολιτιστικό Κέντρο Θεσσαλονίκης του Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης (Βασ. Όλγας 108). Συγκεντρώνονται περίπου διακόσιες ζωγραφίες, μικρών και μεγάλων διαστάσεων, που έχουν ως θέμα ή αφορμή δύο κορυφαία έργα του Αριστοφάνη, τους *Αχαρνές* και τη *Λυσιστράτη*.

• Από τις **12 Φεβρουαρίου** έως τις **31 Μαρτίου**

παρουσιάζεται στην γκαλερί «Περιπλάνη-

ση» (Δούσμανη 5, Γλυφάδα) η έκθεση γλυπτικής της **Αννίτας Ξάνθου** με τίτλο «Πλάνητες πλανήτες». Η Αννίτα Ξάνθου, μαθήτρια του Τάκη, χρησιμοποιεί τον ηλεκτρισμό και τον μαγνητισμό στη δημιουργία κινούμενων γλυπτών.

• Την **Πέμπτη 1 Μαρτίου**, στις 8μ.μ. εγκαινιάζεται στην γκαλερί Bernier/Eliades (Επταχάλκου 11) έκθεση φωτογραφίας του βέλγου καλλιτέχνη **Dirk Braeckman**, ο οποίος και θα παρευρίσκεται στα εγκαίνια.

• Και κάτι διαφορετικό: Την **Πέμπτη 1 Μαρτίου**, στις 8μ.μ., εγκαινιάζεται στο Μουσείο Μπενάκη, στο κτίριο της οδού Πειραιώς, η έκθεση «**Χρσα-ατς! Μόδα από χαρτί**». Παρουσιάζεται μια ευρεία γκάμα χάρτινων ενδυμάτων: από ιαπωνικά κιμονό της περιόδου Έντο έως ενδύματα υγειονομικής χρήσης, καθώς, βέβαια, και χαρακτηριστικά δείγματα δημιουργιών επώνυμων σχεδιαστών.

• Ως τις **22 Μαρτίου** θα παραμείνει στο Βυζαντινό Μουσείο η έκθεση «**Σαλβαντόρ Νταλί – Ο μύθος του σουρεαλισμού**». Για πρώτη φορά παρουσιάζονται στην Ελλάδα γλυπτά και λιθογραφίες του υπερρεαλιστή ζωγράφου.

Το τελευταίο ταξίδι του Χενκ βαν Λούνεν

Σε κρατικό νοσοκομείο του Άμστερνταμ άφησε την τελευταία του πνοή το πρωί της Πέμπτης, 15 Φεβρουαρίου, ο Χενκ βαν Λούνεν, ηθοποιός, σκηνοθέτης και σκηνογράφος.

Στην Ελλάδα τον γνωρίσαμε για πρώτη φορά το καλοκαίρι του 1985, όταν παρουσίασε στη Διεθνή Θεατρική Συνάντηση και στην «Αθήνα, πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης» το έργο *Stoeprand* με τον ελληνικό τίτλο *Η άκρη του πεζοδρομίου*. Η παράσταση, σκηνοθετημένη από τον εικαστικό καλλιτέχνη Χίντερικ ντε Γκρόοτ, έμελλε να έχει μια λαμπρή διεθνή προβολή με συμμετοχές σε φεστιβάλ σε ολόκληρο τον κόσμο. Σε αυτήν, ο Χενκ βαν Λούνεν στον πρωταγωνιστικό ρόλο κέρδισε το κοινό παντού, με τη στιβαρή παρουσία του, το ταλέντο και το σκηνικό ήθος του.

Έτσι τον γνωρίσαμε εμείς, αλλά ο ίδιος είχε αγαπήσει την Ελλάδα, τους τόπους, την ποίηση και τη μουσική της πολλά χρόνια πριν. Μιλούσε καλά ελληνικά. Τα είχε μάθει μόνος του, διαβάζοντας τον Καβάφη, τον Ελύτη, τον Σεφέρη, στην αρχή με παράλληλες παραθέσεις των ποιημάτων, ολλανδικά κι ελληνικά, και στο τέλος μόνο στα ελληνικά. Αγαπούσε τη μουσική του Θεοδωράκη, του Χατζιδάκι, της Ελένης Καραϊνδρου, του Ξαρχάκου. Άκουγε συχνά τα έργα τους και έγραφε στους έλληνες φίλους του τα συναισθήματα που του προκαλούσαν οι συνθέσεις αυτές. Τον ελληνικό κινηματογράφο τον γνώρισε από τις ταινίες του Αγγελόπουλου, και είχε τόσο εντυπωσιαστεί που έκανε ένα ταξίδι στα Κύθηρα, ακολουθώντας τα ίχνη του ομότιτλου φιλμ. Με υπερηφάνεια έγραφε αργότερα στους φίλους του για το ταξίδι του αυτό. Είχε αγαπήσει πολύ και το *Ρεμπέτικο* του Κ. Φέρρη, την ταινία και τη μουσική της.

Ο Χενκ βαν Λούνεν είχε γεννηθεί στο Έλσλοο του Λίμπουργκ, κοντά στο Μάαστριχτ, τον Ιούνιο του 1948. Μετά τις σπουδές του, από το 1974 άρχισε να εργάζεται ως ηθοποιός, σκηνογράφος και σκηνοθέτης σε διάφορα θεατρικά σχήματα, μικρά και μεγάλα, στην Ολλανδία. Το 1984 εντάχθηκε στο «Studio Hinderik» του Χίντερικ ντε Γκρόοτ, με τον οποίο συνεργάστηκε σε πολλές παραγωγές, κυρίως ως ηθοποιός, ως το

1994. Ήταν μια δημιουργική δεκαετία με πολλές παραγωγές που παρουσιάστηκαν σε μεγάλα φεστιβάλ σε όλες σχεδόν τις ηπείρους. Από το 1994 έως το 2000 συνεργάστηκε ως καλλιτεχνικός σύμβουλος, σκηνοθέτης και σκηνογράφος με τον σπουδαίο μαριονετίστα Φάικε Μπόσμα, του οποίου παραστάσεις είδαμε και στην Ελλάδα, στη Διεθνή Θεατρική Συνάντηση στο θέατρο «Αβέρωφ», στο Εθνικό Θέατρο, αλλά και στη Θεσσαλονίκη.

Η ελληνική καλλιτεχνική «άνοιξη» του Χενκ βαν Λούνεν ξεκινάει το 1994 με τη συνεργασία του με το Δημοτικό Θέατρο Πάτρας και τον Νίκο Αρμάο. Στην παράσταση *Επτά επί Θήβας* οι σκηνικές του κατασκευές εντυπωσιάζουν. Ακολουθεί η συνεργασία του με το Θεατρικό Εργοτάξιο και την Ισαβέλλα Μαρτζοπούλου στο Δημοτικό Θέατρο Σταυρούπολης στη Θεσσαλονίκη. Το 1996 παρουσιάζουν εκεί τη σύγχρονη όπερα *Η καθυστέρηση*, με θέμα τη ζωή του Βαν Γκογκ, στην οποία ο Χενκ βαν Λούνεν κάνει τα σκηνικά. Ακολουθούν πολλές ακόμη παραστάσεις που θα διαρκέσουν ως το 2002 (*Ταξίδι στη Βραζιλία*, *Σκηνές Καρλ Βάλεντιν*, *Φάκελος Χαρμς*, *Ενός λεπτού σιγή* κ.ά.) με

δική του σκηνογραφική και ενδυματολογική επιμέλεια.

Το 1997 συνεργάζεται με το Δημοτικό Θέατρο Χίου και τον σκηνοθέτη Γιώργο Μπινιάρη για τα κοστούμεια του *Ερωτόκριτου*. Τον Οκτώβριο του 2000 κάνει τα σκηνικά για το έργο του Δανιήλ Χαρμς *Γριά*, που παρουσιάζεται στο ΚΘΒΕ, σε σκηνοθεσία Ισαβέλλας Μαρτζοπούλου.

Το 2004 συνεργάζεται με τον Δήμο Αβδελιώδη και φιλοτεχνεί τα σκηνικά σε μουσική παράσταση με τον Μανώλη Μητσιά και τη Μελίνα Κανά που δόθηκε στην Πάτρα.

Ο Δήμος Αβδελιώδης και ο Χενκ βαν Λούνεν σχεδίαζαν μία ακόμη συνεργασία, για το Δημοτικό Θέατρο Αιγαίου, η οποία θα ξεκινούσε φέτος την άνοιξη. Μια νέα παραγωγή, που θα έφερνε τον ολλανδό καλλιτέχνη πίσω στην Ελλάδα που τόσο αγαπούσε.

Δεν πρόλαβε. Ο καρκίνος, με μια αιφνιδιαστική, σφοδρή επίθεση στο όμορφο, γεροδεμένο σώμα του, τον σκότωσε μέσα σε δυο μήνες. Κι εμείς, οι έλληνες φίλοι και συνεργάτες του, πάντα θα τον θυμόμαστε και θα τον αγαπάμε. Αντίο φίλε, καλό ταξίδι εκεί που πας.

Ε. Θ.

αρχι ΤΕΚΤΟ ΝΙΚΗ

Εξομολογήσεις Φατούρου

Στις 25 Γενάρη δόθηκε μια διάλεξη του Δημήτρη Φατούρου στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων, στη σειρά που οργανώνει το ΕΙΑ. Στις 9 Φεβρουαρίου, στην ημίωρη εκπομπή της ET3 «Καλησπέρα σας, κύριε καθηγητά», παρουσιάστηκε πάλι ο Φατούρος, ιδωμένος αυτή τη φορά με «τα μάτια» της Θεσσαλονίκης, της τρίτης «πατρίδας» του (μετά τη Στεμνίτσα και την Αθήνα). Σε μερικούς μήνες, επιπλέον, θα οργανωθεί έκθεση του έργου του στο Μουσείο Μπενάκη. Τρεις συμπτώσεις-επικαλύψεις που αξίζουν σχολιασμό.

Η πρώτη, η διάλεξη, δόθηκε μπροστά σε ένα ακροατήριο κυρίως αρχιτεκτονικό, εθισμένο στην προβολή αρχιτεκτονικών έργων με την αντίστοιχη περιγραφή τους, που έχει δικαίωμα να γενικεύει αισθητά τη συζήτηση προσκομίζοντας συγγενικές έννοιες από άλλες περιοχές. Ο τρόπος μιας τέτοιας μετάθεσης του λόγου είναι και το κύριο πρόβλημα που

έχει να αντιμετωπίσει κάθε ομιλητής.

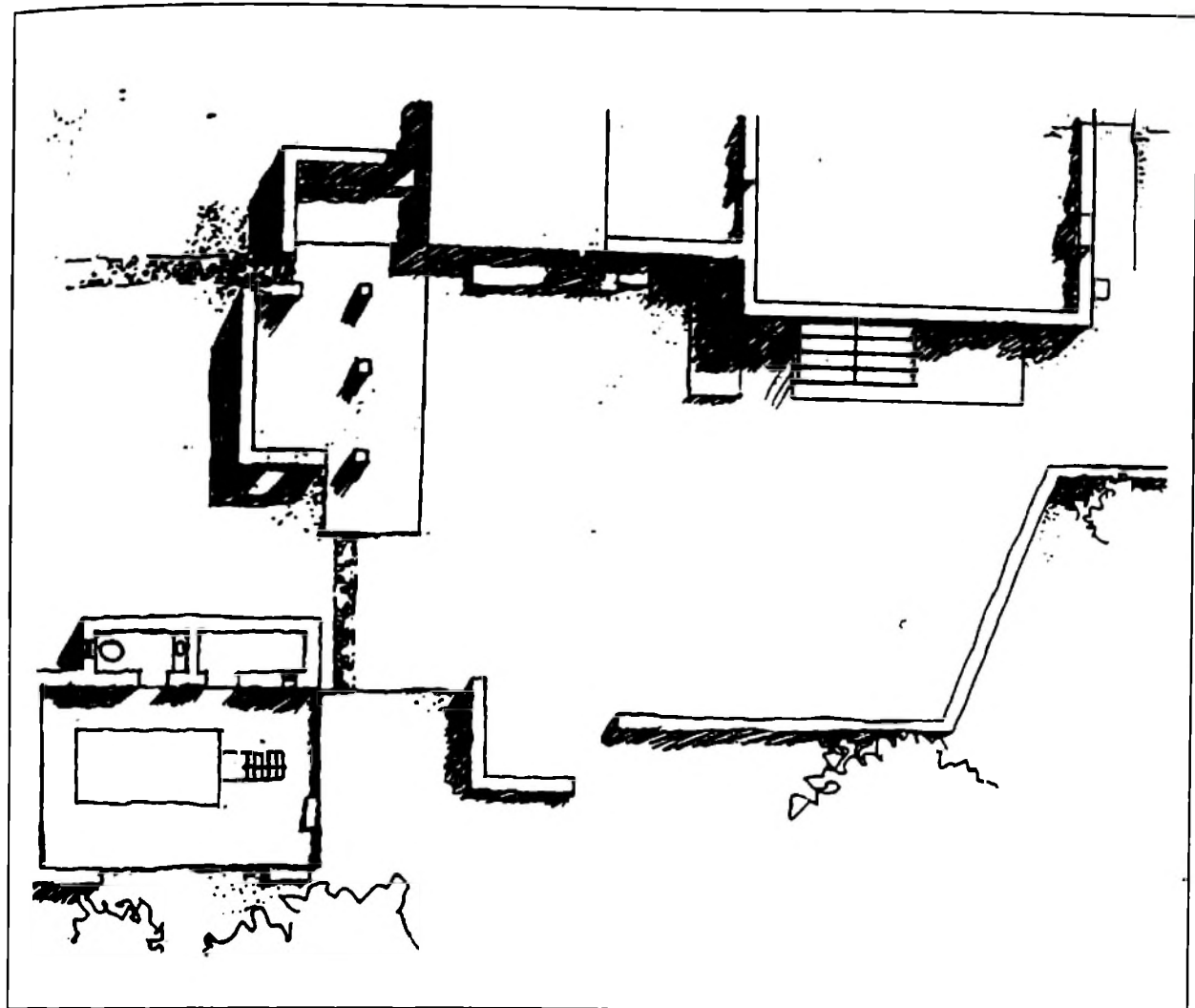
Ο Φατούρος το συνέλαβε με ευφυή τρόπο, δείχνοντας δύο παράλληλες στήλες, η μια με χρονολογίες ανά δεκαετία (το πλαίσιο) και η άλλη με έργα (το αντικείμενο εξέτασης). Όπου «έργα» ήταν ισότιμα ζωγραφικά, θεωρητικά δοκίμια και χτισμένη αρχιτεκτονική. Με κάποιο τρόπο εξήγγειλε έτσι τον τρόπο οργάνωσης της μελλοντικής του έκθε-

σης. Χρησιμοποιώντας ένα τέτοιο, φαινομενικά απλοϊκό σχήμα, μπόρεσε να χωρέσει στην ομιλία του τις μεταπτώσεις και περιπέτειες του δημόσιου βίου του σε αντιστοιχία –μάλλον σε αντιπαράθεση– με ό,τι σχεδίαζε σε κάθε περίπτωση. Εκείνο που διοχετευόταν στο ακροατήριο ήταν η αίσθηση της «ροής» στην αρχιτεκτονική πρακτική του ως αντίστιξη σε μια άλλου τύπου χρονική διαδοχή από «σταθμούς» στη ζωή του, συχνά κάτω από την επίδραση ιστορικών περιπετειών του τόπου.

Αυτό οφείλεται στη μοιραία εμπλοκή του Φατούρου, ως κατεξοχήν δημόσιου και συχνά πρωταγωνιστικού προσώπου, σε κεντρικούς ρόλους, όχι έναν αλλά πολλούς. Έχει, τότε, ενδιαφέρον να δει κανείς σε ποιο βαθμό η αρχιτεκτονική του «παρακολουθεί» αυτές τις μεταλλαγές ή αν μένει αναλλοίωτη.

Το ερώτημα αποκτά ιδιαίτερο βάρος όταν μας εξομολογείται πως σε ορισμένες τουλάχιστον περιπτώσεις θα περνούσε αρκετός χρόνος ώσπου να αντιληφθεί τις συνέπειες μιας κάποιας σχεδιαστικής του επιλογής. Άρα, η πορεία στο έργο του δεν είναι γραμμική, αλλά παλινδρομική, κάτι που μπορεί να ανιχνευτεί, αν το καλοκοιτάξουμε, και στην «πολιτεία» του. Η σχέση δουλειάς με ζωή, έτσι, εμπλουτίζεται με παραπληρωματικές προεκτάσεις, που αφήνουν πάντα πίσω τους μια ασαφή γεύση γοητείας.

Η εκπομπή της ET3 από την άλλη μεριά μετατόπιζε το θέμα στη δημόσια παρουσία του Φατούρου, ειδικά στη Θεσσαλονίκη, ως νεαρού ριζοσπάστη καθηγητή στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, ως μέλους της προωθημένης ομάδας «Τέχνη», ως υποψήφιου ανανε-

ωτικού δημάρχου. Το αρχιτεκτονικό έργο εκεί έλειπε, αλλά το περίεργο ήταν πως δεν γινόταν ιδιαίτερα αισθητή η απουσία του: ο «κύριος καθηγητής», σύμφωνα με τον τίτλο της εκπομπής, θαρρείς πως γέμιζε την οθόνη με την παρουσία του χωρίς την ανάγκη προσφυγής και στον ρόλο του αρχιτέκτονα.

Δεν γνωρίζω άλλο ανάλογο πρόσωπο στη σύγχρονη ελληνική σκηνή που να διαθέτει έναν τόσο πειστικό λόγο σε οποιονδήποτε από τους δύο αυτούς «κόσμους». Ο Φατούρος μπροστά στην κάμερα, είτε κλεισμένος σε κάποιο γραφείο είτε περπατώντας στην παραλία της πόλης, εξέπεμπε την ίδια γαλήνια αύρα που έδειχνε στην ομιλία του στην Αθήνα. Τα «γεγονότα» εμφανίζονταν σε μια απόσταση, χωνεμένα, με τρόπο που πιστοποιούσε και τις προσωπικές του επιλογές. Ακόμα και συζητώντας για τη δράση του στην Επταετία, η εξήγηση που έδωσε ήταν αφοπλιστικά απλή: έτυχε να ζήσει από κοντά όσα διαδραματίζονταν στο πανεπιστήμιο του Μπέρκλεϊ της Καλιφόρνιας, και αυτό τον επηρέασε βαθιά, δεν θα μπορούσε, επιστρέφοντας στην Ελλάδα, να κάνει αλλιώς. Και εκείνο που πίστευε δεν δίστασε να το

δείξει λίγο αργότερα στην πράξη.

Καθώς κανείς άκουγε τον Φατούρο να μιλάει στη διάλεξή του, είχε την αίσθηση πως οι αναφορές που έκανε στην καθαυτό αρχιτεκτονική (διάταξη όγκων και ανοιγμάτων, λεπτομέρειες στην υφή των υλικών, μίξη παλιού στοιχείου με καινούριο) διακατέχονταν από μια «πολιτική» στάση, όχι ηρωική (που δεν θα του ταίριαζε διόλου), αλλά ήπιων τόνων και ορατά διστακτική, πολύ κοντά στη ζωή, στη ζεστασιά της ανθρώπινης παρουσίας, στην ομορφιά της φύσης και στη χαρά μιας «τέχνης» υπαινικτικής που επιτρέπει τη συνύπαρξη με διάφορα ετερόκλητα πράγματα τελικά, σε πλήρη αρμονία με εκείνο που λέμε πραγματικότητα.

Αυτή η στάση δεν σημαίνει εθελοτυφλία αλλά είναι κατάκτηση ζωής που και πολυκύμαντη ήταν και γεμάτη ανατροπές. Ο Φατούρος, σε ώριμη πια ηλικία, συνεχίζει να αμφιβάλλει για τον εαυτό του και για τις επιλογές του. Μετεωρίζεται και προτιμά να ανοίγει θέματα χωρίς να επιμένει να τα κλείσει, μιλώντας και την ίδια στιγμή, σιωπώντας. Εξακολουθεί να διδάσκει

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

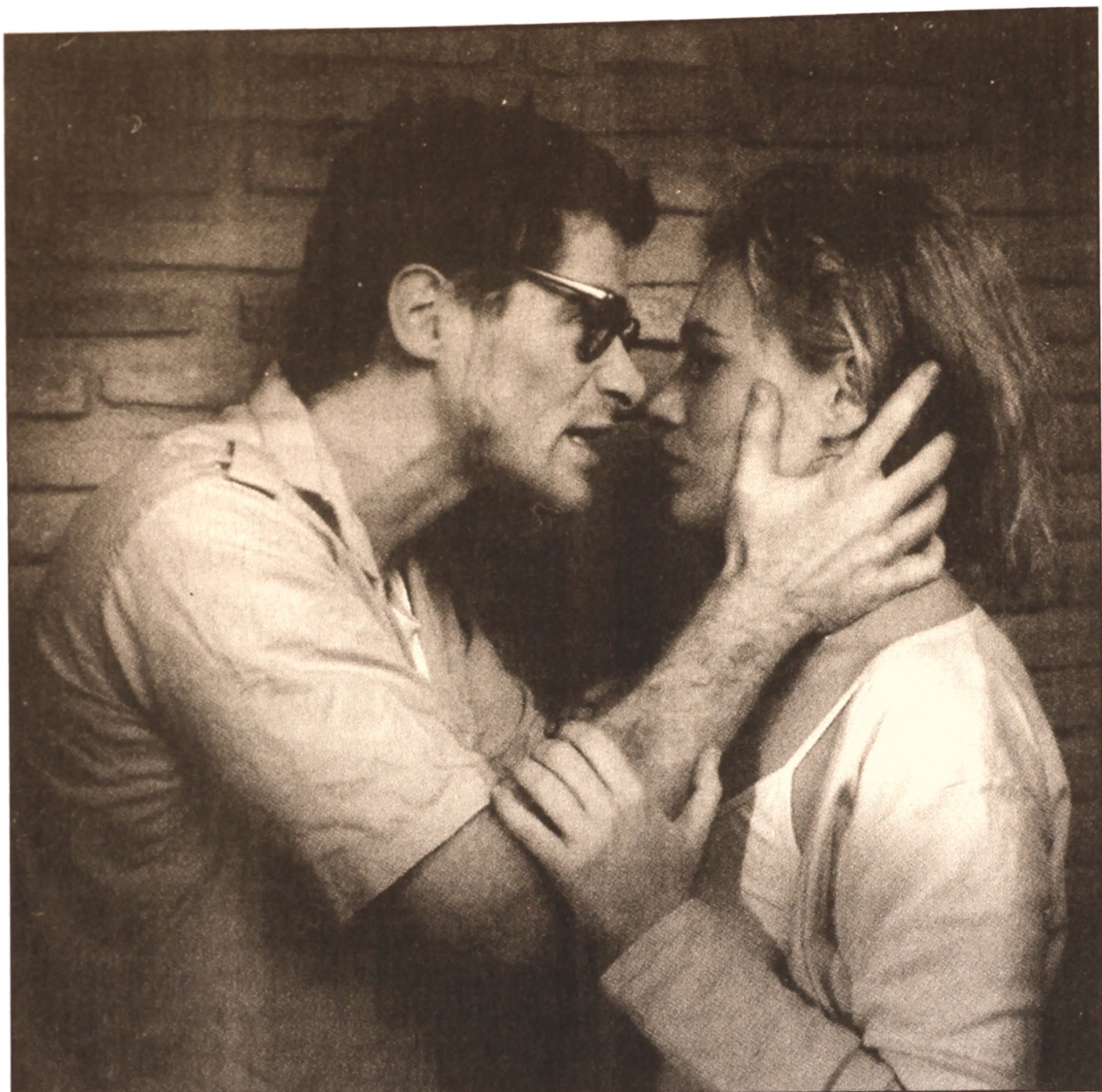
Θεατρο

ΤΡΕΪΣΙ ΛΕΤΣ, «BUG» -
ΟΜΑΔΑ NAMA, ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩ

Μαύρη Σάτιρα

Για να είμαι απόλυτα ειλικρινής, αν έβλεπα την ίδια παράσταση οπουδήποτε αλλού, θα ήμουν περισσότερο ενδουσιασμένος. Αλλά ειδικά στο «Επί Κολωνώ», με έχουν τόσο καλομάθει ώστε φοβάμαι μήπως αδικώ την κάθε νέα προσπάθεια, συγκρίνοντάς την με το άθροισμα των παλιών. Δεν αποτελεί φαντάζομαι τίποτα άλλο παρά δείγμα εκτίμησης ότι φτάνω κάθε φορά σε αυτό το θέατρο με πλησμονή και ποτέ μέχρι τώρα δεν έχω βγει διαψευσμένος. Ούτε και τώρα.

Αδυνατώ να σταθώ στην παράσταση χωρίς να επαναλάβω κάποιες σκέψεις για το θέατρο της Ελένης Σκότη και του Γιώργου Χατζηνικολάου και τη μέχρι τώρα προσφορά τους. Αυτή λοιπόν η περιφερειακή καλλιτεχνική προσπάθεια έχει κατορθώσει εδώ και χρόνια να τεθεί στο επίκεντρο μιας ευρείας καλλιτεχνικής κίνησης που αφορά νέους ανθρώπους και στοχεύει στη σκηνική έρευνα του ρεαλισμού. Μοιάζει αυτό κάπως στενό, αλλά δεν είναι. Στην πραγματικότητα αυτό που λέμε «ρεα-

λισμός» αποτελεί στο θέατρο ολόκληρη ήπειρο –ανεξερεύνητη ακόμη– του αισθητικού χάρτη.

Ρεαλισμός σημαίνει ένας τρόπος αναπαράστασης, μια προσπάθεια απεικόνισης όχι της πραγματικότητας –αυτό είναι σχεδόν μειωτικό για έναν ρεαλιστή– ούτε των αληθινών πραγμάτων –αυτό πια παραείναι αισιόδοξο– όσο της αλήθειας μέσα από τα πράγματα. Και αυτό μπορεί να κρύβει εξίσου καλά μέσα στα υλικά της ρεαλιστικής απεικόνισης τη μαγεία της απάτης και τη θρησκεία του ψέματος.

Λοιπόν, επί τω έργω: Πρόκειται για μια μαύρη σάτιρα, το έργο του Αμερικανού ηθοποιού και σκηνοθέτη Τρέισι Λετς, σάτιρα της μαύρης ελευθερίας. Μια γυναίκα με σκοτεινό παρελθόν περνάει τη ζωή της μέσα στους τοίχους του δωματίου ενός μοτέλ, με την παρέα πολλών ναρκωτικών και λίγων φίλων. Η πραγματικότητά της είναι ο κόσμος ενός πρώην αποτυχημένου γάμου που ακόμα απομυζεί τις λιγοστές ανάσες της ελευθερίας της και η σκο-

τεινή ιστορία ενός παιδιού εξαφανισμένου. Με λίγα λόγια πρόκειται για μια Αλίκη στη χώρα των ναρκωτικών που εξαφανίζει συνειδητά και μεθοδικά το είδωλό της. Ο προσεκτικός βέβαια θεατής μπορεί να ακούσει να μουγκρίζει πίσω από τις γρίλιες του μοτέλ η αδυσώπητη λεωφόρος της βαθιάς Αμερικής.

Σε αυτή τη βουβή ζωή μπαίνει ξαφνικά η ελπίδα. Πρόκειται για τη φιγούρα ενός παλαβιάρη, εκκεντρικού τύπου, με επίσης σκοτεινό παρελθόν, ωστόσο αναμφισβήτητα ευγενικού, παράξενα ειλικρινή και –επιτέλους– παθιασμένου. Το ζήτημα είναι αν σε αυτό τον κόσμο του περιθωρίου, της βίας και των ναρκωτικών υπάρχει χώρος για ελευθερία και αγάπη. Ή αν το τέλος έχει ήδη προαποφασιστεί.

Ασφαλώς και είναι εξαιρετικά «αμερικάνικο» το έργο –μια τέτοια παρατήρηση είναι μάλλον έπαινος παρά ψόγος για την ιθαγένειά του–, από εκεί και πέρα όμως είναι ζήτημα αν διαθέτει δυνάμεις ικανές να το καταστήσουν

εκτός από αμερικάνικο και ένα έργο για την ίδια την Αμερική. Είναι εξαιρετικός τεχνίτης και δυνατός συγγραφέας ο Λετς, όμως οι διαστάσεις του «Bug» του δεν υπερβαίνουν την ειδική περίπτωση (την «κλινική περίπτωση», θα έλεγαν οι παλιότεροι) και την τρικυμία «εν ποτηρίω». Αδυνατώ να δω το έργο ως αλληγορία της Αμερικής όλης, του αμερικανικού συστήματος εν γένει, και της ψυχοσύνθεσης του μέσου Αμερικανού σε βάθος. Το ενδιαφέρον μου φτάνει μέχρι να χαρώ την περίπτωση καθ' αυτή ως έχει: την περίπτωση μιας τρέλας που ζητάει τη λογική για να επιβεβαιωθεί και μιας λογικής που οικειοθελώς επιλέγει την τρέλα για να κρυφτεί από πίσω. Δεν είναι και λίγα αυτά για ένα καλό θέατρο.

Γιατί, να μην κρυβόμαστε, το «Bug» είναι έργο που αρέσει περισσότερο στους τεχνίτες του θεάτρου παρά στους γραφιάδες του.

Ο σκηνοθέτης Γιώργος Παλούμπης έχει αποδεδειγμένα το ένστικτο που απαιτείται για να προσδώσει στην παράσταση ένταση, ρυθμό και εξαιρετικές κλιμακώσεις. Κατάλαβε όμως το κυριότερο: Ότι το έργο έχει γραφτεί από έναν απόγονο της μεγάλης σχολής του αμερικανικού θεάτρου –έδωσε λοιπόν περισσότερο βάρος στην απόδοση των ρόλων παρά στη θεωρία τους.

Αυτό εκμεταλλεύτηκαν και οι δύο ηθοποιοί για να ανεβούν στο βαθύ των κεντρικών ρόλων. Ο Δημήτρης Λάλος και η Μαρία Τσαρούχα αποτελούν ένα καταραμένο δίδυμο αγγέλων που θυσιάζονται για τη λύτρωσή τους. Για μια ακόμη φορά στο «Επί Κολωνώ» καλλιτέχνες καταδύονται στο βάθος του ρεαλισμού και ανεβαίνουν στον αφρό με γεμάτα χέρια.

Δίπλα τους επαρκείς οι Νατάσα Μαρματάκη, ο Στάθης Σταμουλακάτος (αν και η συμπαθητική φωνή του δεν αρμόζει στο βίαιο παρουσιαστικό του) και ο Κώστας Κουτσολέλος. Τα σκηνικά του Γιώργου Χατζηνικολάου κλείνουν έναν κόσμο θαυμάτων και μυστικών σε ένα κουτί, και τα κοστούμια της Δάφνης Λαρούνη του δίνουν χαρακτήρα και χρώμα.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΚΙΝΗ ΜΑΤΟ ΓΡΑΦΟΣ

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΕΥΑΓΓΕΛΑΚΟΥ: ΩΡΕΣ ΚΟΙΝΗΣ ΗΣΥΧΙΑΣ

Μαιευτική μέθοδος αφύπνισης

Με κάθε καινούργια της ταινία η Κατερίνα Ευαγγελάκου επιβεβαιώνει την άποψή μας ότι είναι η πιο αξιόλογη γυναίκα δημιουργός του σύγχρονου ελληνικού κινηματογράφου και βέβαια στις πρώτες σειρές γενικά των Ελλήνων σκηνοθετών. Ακόμα από την «Όλγα» και κυρίως την «Κα Μίκα», τις δυο εντυπωσιακές μικρού μήκους ταινίες της, και στη συνέχεια την υποδειγματική μεταφορά στην οδόνη της νουβέλας του Αλέξη Κοτζιά «Ιαγουάρος» (μία από τις καλύτερες – τις ελάχιστες άλλωστε – πολιτικές ταινίες του κινηματογράφου μας), είχαμε διαβλέψει την αυθεντικότητα του ταλέντου της. Η αλήθεια είναι ότι η στροφή της προς την φανταζή κωμωδία που πραγματοποίησε με τη δεύτερη, μεγάλου μήκους ταινία της «Θα το μετανιώσεις», μας αιφνιδίασε. Περιμέναμε τη συνέχεια της Τώνιας Μαρκετάκη και βρεθήκαμε μπροστά σε μια άλλη εκδοχή Ανιές Βαρντά. Ακόμα και με ετούτες τις μπριλάντικες «Ωρες κοινής ησυχίας», την –και κατά τη δική μας γνώμη– καλύτερη ταινία της πρόσφατης διοργάνωσης του Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης, δεν πεισθήκαμε για το ποιος είναι ο πιο ταιριαστός δρόμος για το γεμάτο δυναμισμό ταπεραμένο της Ευαγγελάκου.

Παρά ταύτα, αν την αποκαλείς καλύτερη ταινία μιας εθνικής φεστιβαλικής διοργάνωσης, δεν μπορείς να αρκεστείς στην «ηθογραφική» επιφάνεια, έστω και με τη σύγχρονη χροιά που παίρνει ο χαρακτηρισμός ηθογραφική. Ούτε στο επιδέξιο σεναριακό γαϊτανάκι που πλέκουν οι έξι «μικρές» ιστορίες των δέκα βασικών ηρώων οι οποίοι –με άψογο ερμηνευτικό μπρίο– τις διεκπεραιώνουν στη διάρκεια μιας καλοκαιρινής νύχτας, σε κάποια από τις –απροσδιόριστου πλέον βαθμού αστικοποίησης– γειτονιές της Αθήνας. Ούτε για την επαρκή ή μη «αντιπροσωπευτικότητα» του δείγματος των χαρακτήρων που σχηματίζει το παζλ. Πολύ περισσότερο που δεν «ψηφίζεις» το άριστα της φωτογραφίας, της μουσικής ή του μοντάζ. Αυτά τα έχει στις κινηματογραφικές της αποσκευές η Κατερίνα

από χρόνια. Είναι εκείνος ο διαβολεμένος, ο σουρεαλιστικής έμπνευσης «συναγερμός» του παρκαρισμένου αυτοκινήτου που δεν λέει να σταματήσει με τίποτα, ακόμα και όταν δέχεται την καταστροφική οργή των «ενοχλουμένων» –ακόμα και όταν τελειώνει η ταινία... Σε όλη αυτή τη διάρκεια οι αταίριαστος μεταξύ τους προέλευσης «ήρωες» της ταινίας –οικείοι μας, σάρκα από τη σάρκα μας– συνεχίζουν ανυποψίαστοι να μασουλάνε σαν μεταξοσκώληκες τα μουρόφυλλά τους, μέχρι να μετατραπούν σε κουκούλι. Είναι τότε που τους παραλαμβάνει η ελληνική τηλεόραση στα σήριαλ της (30 τρέχουν τούτο τον καιρό), αυτά τα «ματογυάλια» για την κοινωνική μας πρεσβυωπία, και τους επεξεργάζεται σε γυαλιστερά υφάσματα που θα σκεπάσουν τη συλλογική και εφησυχαστική μας αφασία.

Ο προικισμένος με πλούσια ερμηνευτική γκάμα Χρήστος Στέργιογλου, απ' τους πιο διακριδέντες χαρακτήρες της ταινίας της Κατερίνας Ευαγγελάκου.

Ασφαλώς και μας διασκεδάζει η ταινία της, μας «ψυχαγωγεί». Όλο και κάποια, μικρή ή μεγάλη, ταύτιση θα βρούμε οι πιο πολλοί με κάποια από τις ιστορίες. Άλλωστε το ίδιο μας «συμβαίνει» και με κάποια ή κάποιες από τις αγαπημένες μας τηλεοπτικές (για ελληνικές μιλάμε) σειρές. Μόνο που σ' αυτές δεν προλαβαίνουμε να μετρήσουμε τη βροχή απ' τις ανατροπές. Ενώ στις *Ωρες κοινής ησυχίας* τέτοια «παραμυθιάσματα» δεν συμβαίνουν. Γιατί έτσι είναι ετούτη –έτσι όπως την καταντήσαμε ή μας την κατήνησαν– η ζωή. Μέσα σε μια δίχως διατάξεις ρουτινιάρικη ευθεία πορευόμαστε. Και ό,τι πάει να μας ξεβολέψει το ξαναφέρνουμε στη λογική του πορεία. Μόνο αυτός ο «συναγερμός» που δεν λέει να σταματήσει. Μια δυσερμηνευτή, είναι αλήθεια, ανησυχία, σαν τους ανήσυχους «Λάρητες» του Καβάφη.

Αυτή πιστεύουμε είναι η βασική αξία της ταινίας της Ευαγγελάκου. Είναι το αποκαλυπτικό νεγκatif της τηλεοπτικής μας, εξοργιστικά ανύπαρκτης πραγματικότητας. Πρόκειται για μια θαυμάσια «μαιευτική» μέθοδο αφύπνισης ή και αυτογνωσίας ή και παρηγορίας. Νέοι, γέροι, γκέι, ανέραστοι, φτωχοδιάβολοι, οφείλουμε να απλώνουμε χέρι συμπάθειας και κατανόησης μεταξύ μας. Να αναζητήσουμε, επιτέλους, αυτό το άγνωστο αλλά υπαρκτό νεοελληνικό πρόσωπο. Όπως το αναζητούσε –έξω από την Αθήνα– ο Τσιώλης, που το «μυριζόταν» ο πρόωρα χαμένος Χρήστος Βακαλόπουλος. Να βρούμε, λέει η Ευαγγελάκου, τις συντεταγμένες μας, πλάι μας, μέσα μας, όχι στον «γυάλινο κόσμο» με «άσχημες» ή όμορφες «Μαρίες» ή όπως αλλιώς τις λένε.

Άμα σηκώσουμε το «χαλάκι» που είναι η γειτονιά της Ευαγγελάκου θα βρούμε μηνύματα και τέτοιων λογίων αξίες που κρύβει η ταινία της.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

Γράφει ο Κώστας Γ. Παπαγεωργίου

**Γιάννης Ευσταθιάδης,
Γραμμένα φιλιά,
Εκδόσεις Ύψιλον / βιβλία,
Αθήνα 2006, σελ. 77**

Ένα ημερολόγιο πένθους θα μπορούσε να πει κανείς ότι είναι αυτό το βιβλίο του Γιάννη Ευσταθιάδη· ή μία «Κιβωτός», στην οποία εναπόθεσε τιμαλφείς ψηφίδες της μνήμης του και της ψυχής του. Ψηφίδες που, όλες μαζί, συνθέτουν την απολύτως προσωπική οδύσσεια της κατάβασης του γράφοντος στα έγκατα της οδύνης, προκειμένου να ανασύρει στο φως τεκμήρια μιας ύπαρξης ακινητοποιημένης στην καρδιά ενός χρόνου μπορεί αμετάκλητα σταματημένου, πλην όμως με διασαλευμένα, διαβρωμένα τα όρια των διαστάσεων του τόσο, ώστε να είναι δύσκολο, αν όχι αδύνατον, να πεις πού σταματάει το πριν και που αρχίζει το παρόν. Ένα ασύνδετο χρονικά ημερολόγιο, αφού οι «εγγραφές» στις σελίδες του πραγματοποιούνται κατά τις επιταγές μιας μονίμως συγκινημένης και αδέσποτης μνήμης· αδέσποτη γιατί ανεξέλεγκτη, ανυπάκουη, λαγωνικό της οδύνης, περιφέρεται ακατάπαυστα στο υπέρογκο κενό μιας απουσίας, ανασκαλεύοντας ίχνη, ψαύοντας κατάλοιπα, συγκροτώντας κινήσεις, λόγια και χειρονομίες του αγαπημένου απόντος. Καταφεύγοντας σε υλικά και άυλα μέσα και πειστήρια: σε φωτογραφίες, σε όνειρα, σε αλλοτινά κοινά μουσικά ακούσματα, σε πραγματικές ή ιδεατές κοινές απτικές εμπειρίες, σε ήχους, οσμές και σε ό,τι άλλο θα μπορούσε να την κρατήσει σε ανταποκριτική, με το κενό της απουσίας, ετοιμότητα.

Χωρίς συναισθηματικούς μηρυκα-

σμούς, επάνω στο ασταθές πεδίο της μνήμης, ο συγγραφέας, με υλικό επίφοβο –της πραγματικότητας ή του ονείρου–, που το καθιστά εύπλαστο με την υγρή ουσία μιας βαθιά βιωμένης συγκίνησης, κατορθώνει και οριοθετεί στέρεες «στιγμές» ζωής, «συνθέτει» αισθήματα και σκέψεις που, παρά το απολύτως συγκεκριμένο, κάθε φορά, έναυσμά τους, παρά την οδυνηρή προέλευσή τους, αποκτούν μian ιδιότητα παραμυθητική για τον ίδιο και μian αναγμένη στο επίπεδο της αισθητικής δυνατότητα για τον αναγνώστη. Τα μικρά και –τα περισσότερα– ιδιότυπα ποιητικά αφηγήματα που απαρτίζουν τα *Γραμμένα φιλιά* είναι σαφώς ηνιοχημένα από την ενσυνείδητη ή, εν πάση περιπτώσει, ενστικτωδώς ευδιάθετη πρόθεση του πάσχοντος αφηγητή, υπερβαίνοντας το σκάμμα του προσωπικού πένθους, αφενός να το εξευμενίσει και αφετέρου να το καταστήσει κίνητρο έκφρασης και επικοινωνίας· καλώντας διακριτικά τον αναγνώστη του σε μια, δι' ελέου και φόβου, ανταπόκριση στην εμμέσως, παρά την αμεσότητά της, «κατατιθέμενη» οδύνη του.

Η θλίψη υπερβαίνεται από την επίμονη θέληση του γράφοντος να ανασυστήσει τα παρελθόντα· ο οποίος, εντέλει, με την αδιαλείπτως εν εγρηγόρσει μνήμη του –που δεν αδυνατίζει από την πολλή χρήση– και με τη συνδρομή μιας διάθεσης άκρως φετιχιστικής, άλλο δεν κάνει από το να σφυρηλατεί το κενό της απουσίας, μετατρέποντάς το σε απτή ύλη, σε ανεξάντλητη πηγή σκέψεων και συναισθημάτων. Έτσι λειτουργώντας, καταργεί τις αντικειμενικές διαστάσεις του χρόνου, προσδίδοντάς του μία επιπλέον, τέταρτη διάσταση, στους κόλπους του οποίου όλα είναι δυνατά: το ανέφικτο γίνεται εφικτό, το απρόσιτο αγγίζεται και όλα αποκτούν ιδιότητες απρόβλεπτες, τραυματικές και, συγχρόνως, καταπραΰντικές. Ό,τι συνέχε την πραγματικότητα υποκαθίσταται από το αναλλοίωτο φυλαγμένο στη μνήμη ομοίωμά του, ενισχυμένο από εξωτερικά στοιχεία-αψευδείς μάρτυρες μιας πανταχού παρούσας απουσίας-παρουσίας· από αντικείμενα του εκλιπόντος, μάρτυρες των καθημερινών συνηθειών του, μυρωδιές, λόγια, χειρονομίες και, βέβαια, από τους ασφαλέστερους και οδυνηρό-

τερους μάρτυρες του περάσμάτος του από τη ζωή: τις φωτογραφίες –αυτά τα «έγχρωμα και ασπρόμαυρα κομματάκια τυπωμένου χρόνου», που δρουν επιβιβαιωτικά της ύπαρξης και υπενθυμιστικά της αγαπημένης απουσίας.

Το ενδιαφέρον, όμως, στην προκειμένη περίπτωση, έγκειται στο γεγονός ότι ο αφηγητής –ή, καλύτερα, ο αποτεινόμενος στον αγαπημένο του απόντα συγγραφέας– δεν περιορίζεται στην ανάκληση συμβάντων, καταστάσεων, περιστατικών κλπ., που στη συνείδησή του, βαθιά μέσα του, έχουν πάρει τις διαστάσεις σημαντικών, καθοριστικών της ζωής του, προσωπικών επετείων. Το ενδιαφέρον οφείλεται στο γεγονός ότι, παρατηρώντας, ανακαλώντας, καταφεύγοντας στους σκοτεινούς κόλπους του αγνώστου, αναζητώντας τη θαλπωρή αγγιγμένων ή φορεμένων πραγμάτων, ψαύοντας μέσα του και γύρω του να ανακαλύψει πολύτιμα ίχνη μιας ζωής, προσπαθεί να ανασυνθέσει τη ματιά, τη σκέψη και τα συναισθήματα του άλλου· να δει και να εμπλουτίσει, έστω φευγάλεα, τα πράγματα και τον κόσμο με τη μοναδικότητα της ματιάς εκείνου· να γίνει ο κληροδόχος του, αποδεχόμενος, εν τέλει, ως μοναδική παραμυθία της ζωής του τη θλίψη («Να γίνω ένας παραλληλόγραμμος καθρέφτης που μέσα του κρατά κάθε σου κίνηση, κάθε έκφραση, κάθε γωνία του προσώπου, κάθε στάση του σώματος»).

βιβλιοθήκη
του
ναυτίλου

Χαρ. Τρικούπη 28, 106 79 Αθήνα
Τηλ.: 210 36 16 204
Fax: 210 36 16 369
nafbooks@otenet.gr

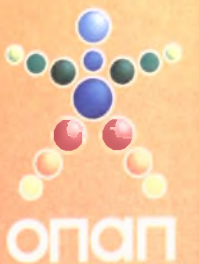

Έργο ευθύνης για την κοινωνία. Το δικό μας παιχνίδι. Η ζωή.

Το δικό μας παιχνίδι είναι ένα παιχνίδι με αξίες γνήσια ελληνικές.
Ποδητισμός, Παιδεία, Υγεία, Αθλητισμός.

Αξίες που κάνουν τη ζωή μας πιο όμορφη, πιο δημιουργική. Αξίες που
στηρίζουμε έμπρακτα, με υψηλό αίσθημα κοινωνικής ευθύνης, με
προσήλωση και με πάθος. Σαν μια μεγάλη ομάδα. Και μαζί, θέτουμε τις
βάσεις για ένα μέλλον πιο ανθρώπινο, πιο αισιόδοξο, πιο ευτυχισμένο.

Γιατί το πιο όμορφο παιχνίδι, είναι η ζωή!

Πρόγραμμα Κοινωνικής Ευθύνης

✓ **ΕΝΑ ΔΩΡΟ ΓΙΑ ΣΑΣ**
✓ **ΕΝΑ ΔΩΡΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ ΣΑΣ**

ΑΙΜΟΣ

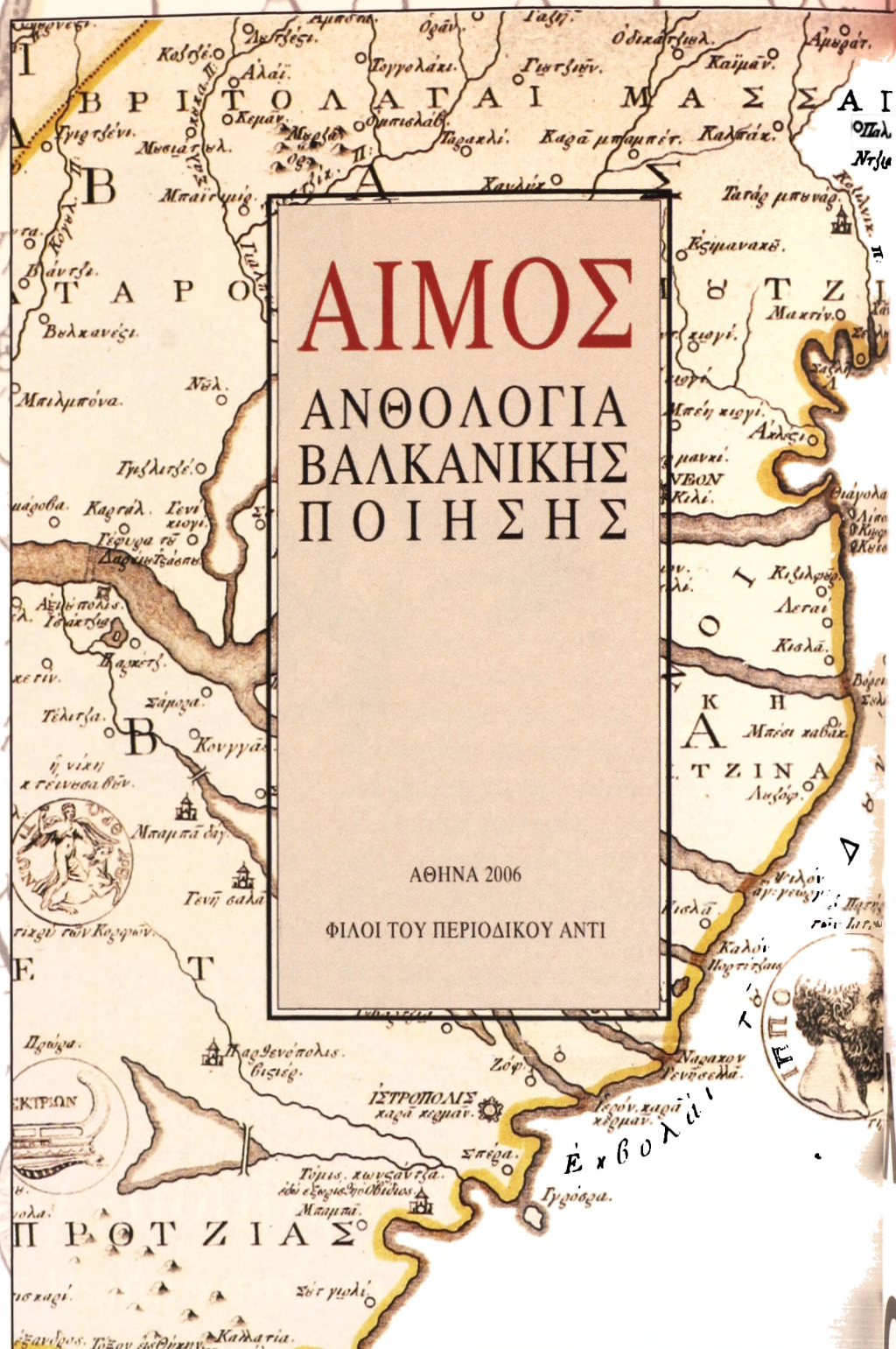
ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

Η ποιητική ανθολογία **Αίμος** συγκεντρώνει τους σημαντικότερους ποιητές από την Αλβανία, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, τη Βουλγαρία, την Ελλάδα, την π.Γ.Δ. της Μακεδονίας, τη Ρουμανία, τη Σερβία και το Μαυροβούνιο, χώρες οι οποίες συγκροτούν το μεγαλύτερο μέρος της ενότητας που οραματίστηκε ο Ρήγας. Αποσπάσματα από τον «Θούριο» του Ρήγα δημοσιεύονται στον τόμο και επίσης το «Τραγούδι του νεκρού αδελφού», στις παραλλαγές που υπάρχουν σε όλες τις γλώσσες των βαλκανικών λαών.

Παράλληλα, σε κάθε μία από τις επτά ενότητες περιλαμβάνεται συνοπτική εισαγωγή της λογοτεχνικής ιστορίας της περιόδου και ένα χρονολόγιο των κυριότερων ιστορικών γεγονότων κάθε χώρας κατά τον 19ο και 20ό αιώνα.

Οι επτά ποιητικές παραδόσεις συγκεντρώνονται σε επτά τόμους, που ο καθένας περιέχει το σύνολο των επιλεγμένων ποιημάτων, μεταφρασμένων στη γλώσσα κάθε τόμου. Η επιλογή πραγματοποιήθηκε από επιτροπές που συστήθηκαν σε κάθε μία από τις χώρες οι οποίες συμμετέχουν.

Κυκλοφόρησε ήδη ο τόμος στην αλβανική γλώσσα και τώρα κυκλοφορεί και ο τόμος στην ελληνική γλώσσα.

ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙ

Οι συνδρομητές του **Αντί** με έκπτωση 10% (συμπεριλαμβανομένων των εξόδων αποστολής για την Ελλάδα) μπορούν να αποκτήσουν την Ανθολογία **ΑΙΜΟΣ**.

Παραγγελίες: **ΑΝΤΙ**, Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα,
τηλ: 210-7232713, φαξ: 210-7226107,
e-mail: chparou@otenet.gr

ΕΚΔΟΣΗ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ “ΑΝΤΙ” ΑΘΗΝΑ 2006

Σελίδες 552, τιμή πώλησης 40 ευρώ. Προεγγραφές - Παραγγελίες:
Τηλ.: 210-7232713, 210-7249300 fax: 210-7226107, e-mail: chparou@otenet.gr